

Försvarsutskottets betänkande 2024/25:FöU2

Totalförsvaret 2025–2030

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive det civila försvaret samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 45 reservationer (S, V, C, MP) och två särskilda yttranden (S, V, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030.

Cirka 40 yrkanden i följdmotioner.

Cirka 150 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut4

Redogörelse för ärendet12

 Ärendet och dess beredning.....12

 Bakgrund15

 Propositionens huvudsakliga innehåll16

 Betänkandets disposition16

Utskottets överväganden.....18

 Totalförsvaret18

 Framtida inriktning av totalförsvaret och Ukrainastöd30

 Personalförsörjning inom totalförsvaret37

 Totalförsvarets försörjningsberedskap.....45

 Kritisk infrastruktur för totalförsvaret58

 Cybersäkerhet inom totalförsvaret.....66

 Samexistens, klimat och miljö74

 Forskning och utveckling83

 Det militära försvaret.....86

 Försvarsmaktens organisation92

 Materielförsörjning och försvarsindustri99

 Försvarsmaktens jämställdhetsarbete111

 Det civila försvaret114

 Befolkningsskydd.....129

 Psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft134

Reservationer139

 1. Totalförsvarets inriktning och förmåga, punkt 2 (C)139

 2. Totalförsvarets inriktning och förmåga, punkt 2 (MP)140

 3. Breddad hotbild, punkt 3 (V).....141

 4. Breddad hotbild, punkt 3 (MP)141

 5. Internationella samarbeten inom totalförsvaret, punkt 4 (V)143

 6. Internationella samarbeten inom totalförsvaret, punkt 4 (MP)143

 7. Framtida ekonomisk inriktning av totalförsvaret , punkt 5 (MP)144

 8. Långsiktigt Ukrainastöd, punkt 6 (MP)145

 9. Framtida försvarsbeslut och Försvarsberedningens roll, punkt 7 (V) .145

 10. Värnplikt, punkt 8 (S).....146

 11. Personalförsörjning inom det civila försvaret, punkt 9 (MP)146

 12. Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet, punkt 10 (V).....147

 13. Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet, punkt 10 (C)148

 14. Organisation och samordning av försörjningsberedskap, punkt 11 (S)149

 15. Organisation och samordning av försörjningsberedskap, punkt 11 (C)150

 16. Försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och andra samhällsviktiga varor och tjänster, punkt 12 (C)151

 17. Försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och andra samhällsviktiga varor och tjänster, punkt 12 (MP)152

 18. Beredskapslagring och inhemsk produktion, punkt 13 (MP).....153

 19. Dricksvattenförsörjning, punkt 14 (C).....154

 20. Utestängande av utländskt ägande, punkt 16 (V)155

 21. Cyber- och informationssäkerhet, punkt 18 (C)155

22. Cyber- och informationssäkerhet, punkt 18 (MP)	156
23. Cyberförsvar, punkt 19 (C).....	157
24. Samexistens, punkt 20 (V).....	158
25. Samexistens, punkt 20 (C).....	159
26. Samexistens, punkt 20 (MP).....	160
27. Minskad klimat- och miljöpåverkan, punkt 21 (V).....	161
28. Minskad klimat- och miljöpåverkan, punkt 21 (MP).....	162
29. Avveckling av vissa test- och övningsområden, punkt 22 (V)	163
30. Forskning och utveckling, punkt 23 (MP).....	164
31. Det militära försvarets inriktning och förmåga, punkt 25 (V)	164
32. Det militära försvarets inriktning och förmåga, punkt 25 (C)	165
33. Det militära försvarets inriktning och förmåga, punkt 25 (MP)	166
34. Försvarsmaktens krigsorganisation, punkt 28 (S).....	167
35. Materieförsörjning, punkt 29 (S)	168
36. Materieförsörjning, punkt 29 (MP)	168
37. Försvarsindustri, punkt 30 (MP).....	169
38. Det militära stödet till Ukraina, punkt 31 (C).....	170
39. Försvarsmaktens jämställdhetsarbete, punkt 32 (V).....	170
40. Mål för det civila försvaret, punkt 33 (V, MP)	171
41. Inriktning och ledning för det civila försvaret, punkt 34 (C).....	173
42. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps uppdrag och ansvar, punkt 35 (S).....	174
43. Prioriteringar i fråga om förmåga och beredskapssektorer, punkt 36 (S)	175
44. Psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft, punkt 38 (V)	175
45. Psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft, punkt 38 (MP)	176
Särskilda yttranden	178
1. Materieförsörjning, punkt 29 (S, V, MP)	178
2. Materieförsörjning, punkt 29 (V)	178
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	179
Propositionen	179
Följdmotionerna	179
Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	183
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens förslag till inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation.....	197
<i>Bilaga 3</i>	
Skatteutskottets yttrande 2024/25:SkU5y	199
<i>Bilaga 4</i>	
Civilutskottets yttrande 2024/25:CU2y	205
<i>Bilaga 5</i>	
Socialutskottets yttrande 2024/25:SoU4y	209
<i>Bilaga 6</i>	
Trafikutskottets yttrande 2024/25:TU4y.....	215
<i>Bilaga 7</i>	
Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2024/25:MJU4y.....	221
<i>Bilaga 8</i>	
Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU4y.....	244

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Totalförsvaret

1. Mål för totalförsvaret

Riksdagen godkänner regeringens förslag till övergripande mål för totalförsvaret som ska gälla fr.o.m. 2025.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:34 punkt 1.

2. Totalförsvarets inriktning och förmåga

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1405 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2024/25:2383 av Jesper Skalberg Karlsson (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 1,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 95 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 1.

Reservation 1 (C)

Reservation 2 (MP)

3. Breddad hotbild

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 5,

2024/25:1501 av Marlène Lund Kopparklint (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 41,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 45,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 48,

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 17 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 2, 5, 6 och 9.

Reservation 3 (V)

Reservation 4 (MP)

4. Internationella samarbeten inom totalförsvaret

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:1442 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3, 4, 38 och 39,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 6 och

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 7.

Reservation 5 (V)

Reservation 6 (MP)

*Framtida inriktning av totalförsvaret och Ukrainastöd***5. Framtida ekonomisk inriktning av totalförsvaret**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 1,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 12.

Reservation 7 (MP)

6. Långsiktigt Ukrainastöd

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:25 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 2 och

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 69.

Reservation 8 (MP)

7. Framtida försvarsbeslut och Försvarsberedningens roll

Riksdagen avslår motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 9 (V)

*Personalförsörjning inom totalförsvaret***8. Värnplikt**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 10 (S)

9. Personalförsörjning inom det civila försvaret

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2710 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 57.

Reservation 11 (MP)

10. Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 7 och 46 samt

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 11.

Reservation 12 (V)

Reservation 13 (C)

*Totalförsvarets försörjningsberedskap***11. Organisation och samordning av försörjningsberedskap**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 36 och 37,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 59 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 6.

Reservation 14 (S)

*Reservation 15 (C)***12. Försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och andra samhällsviktiga varor och tjänster**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:202 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 2,

2024/25:867 av Kalle Olsson (S),

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 15,

2024/25:3006 av Markus Wiechel och Eric Palmqvist (båda SD),

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 30,

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 28 och 30,

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 47 och 48 samt

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 10 och 11.

*Reservation 16 (C)**Reservation 17 (MP)***13. Beredskapslagring och inhemsk produktion**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2331 av Mattias Ottosson m.fl. (S),

2024/25:2664 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:2765 av Sten Bergheden (M),

2024/25:3014 av Markus Wiechel (SD) yrkande 5,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 51,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 33 och 34 samt

2024/25:3115 av Eric Westroth och Ann-Christine Frohm (båda SD) yrkandena 3 och 4.

*Reservation 18 (MP)***14. Dricksvattenförsörjning**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 10 och

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 1.

*Reservation 19 (C)**Kritisk infrastruktur för totalförsvaret***15. Kritisk infrastruktur**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:29 av Magnus Jacobsson och Magnus Berntsson (båda KD),

2024/25:123 av Rashid Farivar (SD) yrkandena 2–4,

2024/25:998 av Rickard Nordin (C) och

2024/25:1044 av Lili André (KD) yrkande 2.

16. Utestängande av utländskt ägande

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 15 och

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9.

Reservation 20 (V)

17. Fortifikationsverkets tillhörighet

Riksdagen avslår motion

2024/25:3114 av Eric Westroth (SD).

Cybersäkerhet inom totalförsvaret

18. Cyber- och informationssäkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3001 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 15, 66 och 67,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 104,

2024/25:3127 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 17 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 27 och 29.

Reservation 21 (C)

Reservation 22 (MP)

19. Cyberförsvar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 18 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 28 och 30–32.

Reservation 23 (C)

Samexistens och klimat- och miljöfrågor

20. Samexistens

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 8,

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 20 och 21 samt

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 8.

Reservation 24 (V)

Reservation 25 (C)

Reservation 26 (MP)

21. Minskad klimat- och miljöpåverkan

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 18 och 19 samt

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7.

Reservation 27 (V)

Reservation 28 (MP)

22. Avveckling av vissa test- och övningsområden

Riksdagen avslår motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 16, 22 och 23.

Reservation 29 (V)

*Forskning och utveckling för totalförsvaret***23. Forskning och utveckling**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 11,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 17 och

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 30 (MP)

*Det militära försvaret***24. Mål för det militära försvaret**

Riksdagen godkänner regeringens förslag till mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2025.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:34 punkt 2.

25. Det militära försvarets inriktning och förmåga

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkandena 2–5 och 13–15,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 5 och 16,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 96–98,

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 3–6 och

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 13.

Reservation 31 (V)

Reservation 32 (C)

Reservation 33 (MP)

*Försvarsmaktens organisation***26. Försvarsmaktens grundorganisation**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:116 av Gudrun Brunegård (KD),

2024/25:375 av Björn Tidland (SD),

2024/25:675 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),

2024/25:707 av Daniel Persson (SD),

2024/25:914 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1162 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 2 och

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 21 och 23.

27. Geografiska prioriteringar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3 av Gudrun Brunegård (KD),

2024/25:1162 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 1,

2024/25:2023 av Ludvig Ceimertz m.fl. (M) yrkandena 1 och 2,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 22 och

2024/25:3148 av Marie-Louise Hänel Sandström och Åsa Hartzell (båda M).

28. Försvarsmaktens krigsorganisation

Riksdagen godkänner regeringens förslag i bilaga 2 till inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:34 punkt 4 och avslår motionerna

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 20,

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 2 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 34 (S)

*Materielförsörjning och försvarsindustri***29. Materielförsörjning**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 10,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 10, 11 och 13,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 112 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3 och 4.

Reservation 35 (S)

Reservation 36 (MP)

30. Försvarsindustri

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkandena 7–9,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 12, 14, 18 och 19 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 113.

Reservation 37 (MP)

31. Det militära stödet till Ukraina

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 6–8 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 25.

Reservation 38 (C)

*Försvarsmaktens jämställdhetsarbete***32. Försvarsmaktens jämställdhetsarbete**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 14, 15 och 24.

Reservation 39 (V)

*Det civila försvaret***33. Mål för det civila försvaret**

Riksdagen godkänner regeringens förslag till mål för det civila försvaret som ska gälla fr.o.m. 2025.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:34 punkt 3 och avslår motionerna

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 4,

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 10 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 3 och 4.

Reservation 40 (V, MP)

34. Inriktning och ledning för det civila försvaret

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1407 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 1, 2 och 4,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 43,

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 41, 42 och 44 samt

2024/25:3252 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkande 2.

Reservation 41 (C)

35. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps uppdrag och ansvar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:698 av Daniel Persson (SD),

2024/25:1407 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 58 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 42 (S)

36. Prioriteringar i fråga om förmåga och beredskapssektorer

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 44 och 62 samt

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 7.

Reservation 43 (S)

Skydd av civilbefolkningen och psykologiskt försvar

37. Befolkningsskydd

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:450 av Victoria Tiblom (SD),

2024/25:2913 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:2915 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 54.

38. Psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2712 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 45, 69 och 70,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 13 och 64 samt

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 12.

Reservation 44 (V)
Reservation 45 (MP)

Stockholm den 10 december 2024

På försvarsutskottets vägnar

Mikael Oscarsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mikael Oscarsson (KD), Jörgen Berglund (M), Helén Pettersson (S), Björn Söder (SD), Helena Bouveng (M), Alexandra Anstrell (M), Hanna Gunnarsson (V), Lars Püss (M), Emma Berginger (MP), Sara-Lena Bjälkö (SD), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Alexandra Völker (S), Kenneth G Forslund (S), Joar Forssell (L), Kerstin Lundgren (C) och Carl Nordblom (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition Totalförsvaret 2025–2030 (prop. 2024/25:34), följdmotioner som väckts med anledning av propositionen och vissa motioner om försvarspolitiska frågor och totalförsvaret från den allmänna motionstiden 2024.

Den 22 oktober 2024 beslutade utskottet att ge konstitutionsutskottet, finansutskottet, skatteutskottet, justitieutskottet, civilutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, kulturutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över totalförsvarspropositionen och eventuella följdmotioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Beslutet fattades mot bakgrund av att regeringen i propositionen lämnar förslag som berör flera utskott. Utöver tillskotten till det civila försvaret inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap föreslår regeringen att medel tillförs det civila försvaret på anslag inom ytterligare 16 utgiftsområden. Därtill föreslår regeringen nya mål för det civila försvaret. Konstitutionsutskottet, finansutskottet, justitieutskottet, socialförsäkringsutskottet, kulturutskottet, utbildningsutskottet och arbetsmarknadsutskottet har beslutat att inte yttra sig. Yttranden från övriga utskott finns i bilagor till betänkandet.

Vid försvarsutskottets sammanträde den 22 oktober 2024 beslutade utskottet att lämna förslag till utrikesutskottet om att propositionens avsnitt 4 Säkerhetspolitik och eventuella följdmotioner inom området skulle beredas gemensamt i ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott (UFöU) enligt 7 kap. 7 § riksdagsordningen.

Till grund för regeringens proposition ligger bl.a. Försvarsberedningens rapporter Kontrollstation 2023 (Ds 2023:12), Allvarstid – Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport (Ds 2023:19), Kraftsamling – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret (Ds 2023:34) och Stärkt försvarsförmåga – Sverige som allierad (Ds 2024:6). Försvarsberedningen lämnar i sina rapporter ett antal bedömningar bl.a. av den säkerhetspolitiska utvecklingen och utvecklingen av det militära och det civila försvaret.

Med anledning av Försvarsberedningens rapporter har regeringen, inom flera av de områden som behandlas i propositionen, gett uppdrag till myndigheter att lämna in underlag. Med anledning av Försvarsberedningens rapport Kraftsamling beslutade regeringen den 21 december 2023 (Fö nr II:6) om uppdrag till sektorsansvariga myndigheter, civilområdesansvariga länsstyrelser och andra berörda myndigheter att senast den 7 mars 2024 redovisa en bedömning av genomförbarheten av åtgärdsförslagen utifrån sina

respektive ansvarsområden. Samma dag fick Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag (Fö nr II:5) att senast den 7 april 2024 redovisa en samlad bedömning av genomförbarheten och konsekvenserna av de åtgärdsförslag som Försvarsberedningen lämnat i rapporten Kraftsamling samt att göra detta med beaktande av MSB:s förslag i rapporten Framåtanda – en prioritering av åtgärder för att stärka det civila försvaret Slutredovisning av regeringsuppdrag (Fö2023/01000) (MSB2263). I uppdraget till MSB ingick att beakta de bedömningar som sektorsansvariga myndigheter, civilområdesansvariga länsstyrelser och andra berörda myndigheter gjort av genomförbarheten av åtgärdsförslagen utifrån sina respektive ansvarsområden. Inom ramen för uppdraget skulle MSB inhämta synpunkter från Försvarsmakten, de sektorsansvariga myndigheterna, civilområdesansvariga länsstyrelserna samt vid behov även ha en dialog med andra berörda aktörer.

Utifrån Försvarsberedningens förslag till ekonomisk planeringsram för det militära försvaret som lämnades i slutredovisningen Stärkt försvarsförmåga skickade Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) den 2 maj 2024 en remiss till MSB om förslag till fördelning av medel till civilt försvar (Fö2024/00869 (delvis)). Underlaget inkom den 5 maj 2024. Regeringen har bl.a. med utgångspunkt i Försvarsberedningens och MSB:s förslag föreslagit medelstillsättning till aktörer inom det civila försvaret.

Med anledning av Försvarsberedningens rapport Stärkt försvarsförmåga beslutade regeringen den 6 maj 2024 om uppdrag till Försvarsmakten att lämna ett nytt budgetunderlag för 2025 (Fö nr I:1). Försvarsmakten redovisade den 5 juni 2024 det nya budgetunderlaget för 2025 (Fö2024/01124). Regeringen gav den 6 maj 2024 Försvarets materielverk (FMV) i uppdrag att lämna ett nytt budgetunderlag för 2025 (Fö nr I:3). FMV redovisade den 5 juni 2024 det nya budgetunderlaget för 2025 (Fö2024/01127). Regeringen gav den 6 maj 2024 (Fö nr I:2) Försvarets radioanstalt (FRA) i uppdrag att lämna ett nytt budgetunderlag för 2025. FRA redovisade underlaget den 5 juni 2024 (Fö2023/00917).

Vidare beslutade regeringen den 11 januari 2024 (Fö nr II:2) om uppdrag till MSB att stärka stödet för planering av krigsorganisationen inom det civila försvaret. I uppdraget ingår bl.a. att utveckla det stöd som redan finns kring krigsorganisationen och att utveckla formerna för hur stöd ges till olika aktörer när det gäller arbetet med att ta fram en krigsorganisation. MSB redovisade uppdraget den 1 mars 2024 (Fö2024/00054).

Regeringen beslutade den 4 juli 2024 om en nationell säkerhetsstrategi för Sverige, i vilken den övergripande inriktningen för regeringens arbete med nationell säkerhet ges. Regeringen överlämnade den 8 juli 2024 skrivelsen Nationell säkerhetsstrategi till riksdagen (skr. 2023/24:163, bet. 2024/25:UU6).

Utskottet har löpande skaffat information under riksdagsåren 2021/22, 2022/23, 2023/24 inför beslutet om totalförsvarets inriktning 2025–2030 bl.a. vid nedanstående tillfällen:

- Den 23 mars 2023 informerade chefen för försvarsstabens genomförandeenhet generalmajor Michael Cherinet, chefen för flygvapnet generalmajor Jonas Wikman, ställföreträdande personaldirektören kommandör Anders Widén och kommandörkapten Per Wendel, försvarsstabens stödenhet, logistikavdelningen utskottet om personalfrågor.
- Den 30 mars 2023 informerade generaldirektör Christina Malm med medarbetare från Plikt- och prövningsverket utskottet om myndighetens verksamhet.
- Den 11 maj 2023 informerade generaldirektör Maria Bredberg Pettersson med medarbetare från Fortifikationsverket utskottet om myndighetens syn på riksintresset för totalförsvaret i förhållande till andra intressen vid användningen av Fortifikationsverkets mark.
- Den 15 juni 2023 informerade statssekreterare Peter Sandwall med medarbetare från Försvarsdepartementet utskottet om Nordefco.
- Den 28 september 2023 informerade försvarsminister Pål Jonson med medarbetare från Försvarsdepartementet utskottet om personlig utrustning inom Försvarsmakten.
- Den 5 oktober 2023 informerade logistikchefen brigadgeneral Claes Isoz med medarbetare från Försvarsmakten och chefen för verksamhetsområde Logistikmateriel Jennifer Skjäl Lundgren med medarbetare från FMV utskottet om personlig utrustning för militär personal.
- Den 16 november 2023 informerade överbefälhavaren general Micael Bydén och generaldirektör Mikael Granholm med medarbetare från Försvarsmakten utskottet om ÖB:s militära råd och om stödet till Ukraina.
- Den 23 november 2023 informerade den ställföreträdande chefen för genomförandeenheten flottiljamiral Bo Berg och arméns planeringschef överste Rikard Daleke, båda från Försvarsmakten, utskottet om arbetet med regementsetableringar.
- Den 30 november 2023 informerade riksrevisor Helena Lindberg med medarbetare från Riksrevisionen utskottet om Riksrevisionens granskningsrapport om regeringens styrning av samhällets informations- och cybersäkerhet (RiR 2023:8).
- Den 18 januari 2024 informerade den ställföreträdande chefen på stödenheten inom försvarsstaben brigadgeneral Stig-Olof Krohné från Försvarsmakten utskottet om Försvarsmaktens bedömningar vid vindkraftsetableringar.
- Den 25 januari 2024 informerade rikshemvärnschefen generalmajor Laura Swaan Wrede och chefen för genomförandeavdelningen överste Mattias Hansson, båda från Försvarsmakten, utskottet om aktuella frågor inom hemvärdet.
- Den 1 februari 2024 informerade arméchefen generalmajor Jonny Lindfors med medarbetare från Försvarsmakten utskottet om aktuella frågor inom armén.

- Den 8 februari 2024 informerade ministern för civilt försvar Carl-Oskar Bohlin med medarbetare från Försvarsdepartementet utskottet om arbetet med cybersäkerhet.
- Den 8 februari 2024 informerade generaldirektör Roberto Maiorana med medarbetare från Trafikverket utskottet om Gotlandstrafiken.
- Den 27 februari 2024 informerade generaldirektör Björn Lyrvall med medarbetare från FRA utskottet om verksamheten vid FRA.
- Den 7 mars 2024 informerade överbefälhavaren general Micael Bydén med medarbetare från Försvarsmakten utskottet om myndighetens budgetunderlag för 2025.
- Den 7 mars 2024 informerade marinchefen konteramiral Ewa Skoog Haslum utskottet om aktuella frågor inom marinen.
- Den 19 mars 2024 informerade generaldirektör Björn Lyrvall med medarbetare från FRA, chefen för Must generallöjtnant Thomas Nilsson med medarbetare från Försvarsmakten och säkerhetspolischef Charlotte von Essen med medarbetare från Säpo utskottet med anledning av sina årsrapporter.
- Den 16 maj 2024 informerade flygvapenchefen generalmajor Jonas Wikman från Försvarsmakten utskottet om aktuella frågor inom flygvapnet.
- Den 11 juni 2024 informerade försvarsminister Pål Jonson med medarbetare från Försvarsdepartementet utskottet om Natosamarbetet, om vissa materielfrågor och om militärt stödpaket 16 till Ukraina.
- Den 17 september 2024 informerade chefen för Must generalmajor Thomas Nilsson med medarbetare från Försvarsmakten utskottet om Ukraina.
- Den 3 oktober 2024 informerade överbefälhavaren general Michael Claesson med medarbetare från Försvarsmakten utskottet om aktuella frågor.
- Den 22 oktober 2024 informerade försvarsminister Pål Jonson och ministern för civilt försvar Carl-Oskar Bohlin med medarbetare från Försvarsdepartementet utskottet om proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030.

Bakgrund

I slutet av 1990-talet beslutade regeringen att en parlamentariskt sammansatt försvarsberedning skulle svara för samråd mellan regeringen och riksdagspartierna om den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken. Försvarsberedningen ska följa den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden och redovisa sin syn på viktigare långsiktiga försvars- och säkerhetspolitiska frågor inför regeringens förslag till riksdagen.

Den nuvarande inriktningen för totalförsvaret behandlade utskottet i samband med regeringens proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4). Med bifall till propositionen godkände

riksdagen den 8 december 2020 regeringens förslag till ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive det civila försvaret, inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation samt lagändringar med anledning av namnbytet på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (rskr. 2020/21:136). Utskottet föreslog också ett tillkännagivande till regeringen. Enligt utskottet borde regeringen utreda den moderna civilplikens utformning. Utskottets förslag grundades i motionsyrkanden. Riksdagen röstade i enlighet med utskottets förslag och riktade ett tillkännagivande till regeringen om att tillsätta en utredning om civilplikt.

Enligt 10 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som har uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat om. Utskottet bereder vanligtvis regeringens förslag till mål för inriktningsperioden med utgångspunkt i de förslag som Försvarsberedningen har lämnat i sin rapport. I utskottets uppgifter ingår därefter att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut (4 kap. 8 § regeringsformen). Som en del i utskottets uppföljning ingår att behandla den resultatinformation som regeringen måste presentera av riksdagsbundna mål.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag om ett nytt mål för totalförsvaret, nya mål för det militära försvaret respektive det civila försvaret samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Regeringen behandlar utifrån denna utgångspunkt totalförsvarets fortsatta utveckling inklusive en initial bedömning av Nato-medlemskapets konsekvenser för utformningen av det militära och det civila försvaret.

Betänkandets disposition

Betänkandet har disponerats så att regeringens förslag till mål för totalförsvaret behandlas först. Därefter behandlas motionsyrkanden om frågor som rör totalförsvaret som helhet, t.ex. internationella samarbeten, försörjningsberedskap, cyber- och informationssäkerhet och forskning och utveckling.

I betänkandet behandlas sedan regeringens förslag till mål för det militära försvaret och regeringens förslag till inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation samt motionsyrkanden som rör det militära försvaret. Motionsyrkanden som behandlas i denna del handlar bl.a. om det militära försvarets inriktning och förmåga, Försvarsmaktens grundorganisation och materielförsörjning. I betänkandets sista del återfinns regeringens och motionärernas förslag till mål för det civila försvaret och motionsyrkanden

som specifikt rör det civila försvarets område, t.ex. inriktning för det civila försvaret och MSB:s uppdrag och ansvar.

I bilagor till betänkandet finns en förteckning över behandlade förslag (bil. 1), regeringens förslag till inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation (bil. 2) och yttranden från andra utskott (bil. 3-8).

Utskottets överväganden

Totalförsvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag till övergripande mål för totalförsvaret som ska gälla fr.o.m. 2025 och avslår samtliga motionsyrkanden.

Jämför reservation 1 (C), 2 (MP), 3 (V), 4 (MP), 5 (V) och 6 (MP).

Bakgrund och tidigare beredning

Av 1 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap framgår följande:

Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då skall bedrivas. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).

Utskottet behandlade den nuvarande inriktningen för totalförsvaret i samband med regeringens proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4). Med bifall till propositionen godkände riksdagen den 8 december 2020 regeringens förslag bl.a. till ett övergripande mål för totalförsvaret (rskr. 2020721:136). Det övergripande målet för totalförsvaret skulle vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Syftet med målet var att genom gemensamma utgångspunkter samt en gemensam målsättning och inriktning nå en samlad förmåga i totalförsvaret.

Försvarsberedningen anser att det nuvarande målet för totalförsvaret, som fastställdes genom totalförsvarsbeslutet 2020, bör justeras. Försvarsberedningen föreslår i delrapporten Kraftsamling (Ds 2023:34) att det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige och vår befolkning mot väpnat angrepp, hävda vårt lands självständighet, suveränitet och territoriella integritet samt medverka till försvaret av allierade. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet och i enlighet med Sveriges åtaganden som medlem i Nato.

Av Försvarsberedningens slutrapport Stärkt försvarsförmåga (Ds 2024:6) framgår att tyngdpunkten i beredningens arbete ligger på förslag till åtgärder för att skapa ökad förmåga de närmaste åren. Beredningen understryker samtidigt vikten av att beakta den fortsatta utvecklingen av Försvarsmakten

och dess krigsorganisation efter 2030. Förslagen i beredningens rapport ska därför ses som ett steg i en långsiktig utveckling, inte som slutmålet för en sådan utveckling. Beredningen har i arbetet fått underlag av Försvarsmakten om det militära försvarets fortsatta utveckling fram till 2035, med fokus på 2025–2030 (FM2023-23092:14). I underlaget lämnar Försvarsmakten sin syn på utvecklingen inom försvarsgrenar och stridskrafter fram till 2035. De ekonomiska konsekvenserna av Försvarsberedningens förslag innebär att anslagen för det militära försvaret tillförs medel fram till 2035.

Regeringen presenterade i juli 2024 en ny nationell säkerhetsstrategi (skr. 2023/24:163). Sveriges vitala nationella säkerhetsintressen är enligt skrivelsen att värna Sveriges säkerhet, demokratiska styrelseskick, frihet, självständighet, suveränitet och handlingsfrihet; att värna befolkningens liv och hälsa; att försvara Sverige och våra allierade mot väpnat angrepp och upprätthålla vår territoriella integritet; att upprätthålla försörjningsberedskap och samhällets funktionalitet samt att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

I sitt yttrande till utrikesutskottet över den nationella säkerhetsstrategin välkomnade försvarsutskottet strategin som en viktig utgångspunkt för regeringens fortsatta arbete (yttr. 2024/25:FöU1y). Utskottet instämde vidare i regeringens beskrivning av Sveriges nationella säkerhetsintressen och förutsatte att regeringen kontinuerligt vidtar nödvändiga åtgärder för att skydda och stärka dessa i enlighet med de beslut som riksdagen fattar, särskilt att förstärka totalförsvaret och utveckla den svenska försvarsindustrin. Utskottet underströk vidare vikten av en höjd ambitionsnivå i utvecklingen mot ett starkt totalförsvaret och ett robustare samhälle i syfte att möta nya hot och utmaningar som det förändrade omvärldsläget medför.

I den nationella säkerhetsstrategin framhålls att klimatanpassning är central för att skydda människors liv, egendom, samhällets funktion, infrastruktur och ekonomiska intressen. Regeringen uttrycker avsikten att i arbetet med krisberedskap anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och verka för samordning och stärkande av arbetet med klimatanpassning och katastrofriskreducering både nationellt och internationellt. Arbetet kommer särskilt att beakta behov kopplade till försörjningsberedskap, såsom att upprätthålla vår svenska livsmedelsproduktion, vattenförsörjning och samordnad vattenförvaltning, liksom en god samhällsplanering, ett effektivt smittskydd, beredskap för extrema skyfall, vattenbrist och torka samt en robust infrastruktur för energiförsörjning, sjukvård, telekommunikationer och transporter. Utbrott av smittsamma djursjukdomar som kan påverka tillgången till livsmedel och vår försörjningsförmåga måste förebyggas. Läkemedel, både till djur och människor, måste finnas tillgängliga i tillräckliga mängder för att klara en plötslig kris. Den svenska internationella klimatpolitiken kommer att utvecklas. Vidare framhåller regeringen riskerna för att Sverige drabbas av nya epidemier och pandemier. På global nivå innebär ökad urbanisering, befolkningstillväxt, spridning av kemikalier, förlust av ekosystem och klimatförändringar att riskerna ökar. Nya epidemier eller pandemier kan påverka

samhället i grunden och få stora konsekvenser för nationell säkerhet, vilket i sin tur kan utnyttjas av fientliga aktörer. Internationellt samarbete är en förutsättning för att effektivt hantera omfattande epidemier och pandemier. Regeringen betonar att våra medlemskap i EU och Nato är viktigast. EU-samarbetet har under de senaste åren haft en viktig roll i hanteringen av de omfattande kriser som drabbat världen och Europa, särskilt pandemin med bl.a. gemensam vaccinupphandling.

MSB har i uppdrag att utveckla och stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera oönskade händelser där kemiska, biologiska, radiologiska, nukleära och explosiva ämnen (chemical, biological, radiological, nuclear and explosives, CBRNE) ingår. I juni 2023 tog MSB fram en ny uppdaterad CBRNE-strategi (publ. MSB219) i syfte att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera oönskade händelser där farliga ämnen ingår. Att stärka aktörernas CBRNE-förmåga bedöms som en naturlig del i utvecklingen av det svenska totalförsvaret och strategin avser att tydliggöra aktörernas inriktning och behov av framtida investeringar som krävs för att stärka förmågan på området. Även Försvarsmakten bedriver vid Totalförsvarets skyddscentrum arbete för att ge sin övriga insatsorganisation bästa möjliga förutsättningar att lösa sina uppgifter även om de utsätts för CBRNE-vapen. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) bedriver forskning bl.a. om kemiska och biologiska vapen, tekniskt skydd och spridningsberäkningar. Forskningen ska säkerställa en långsiktig kunskapsuppbyggnad och är en förutsättning för att kunna bibehålla och utveckla en strategisk kompetens för att bidra till totalförsvarets långsiktiga förmågeutveckling.

Propositionen

Övergripande mål för totalförsvaret

Regeringen föreslår samma övergripande mål för totalförsvaret som Försvarsberedningen, dvs. att ha förmåga att försvara Sverige och vår befolkning mot väpnat angrepp, hävda vårt lands självständighet, suveränitet och territoriella integritet samt medverka till försvaret av allierade. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet och i enlighet med Sveriges åtaganden som medlem i Nato.

Likt Försvarsberedningen anser regeringen att Sveriges vitala säkerhetsintressen och medlemskapet i Nato bör återspeglas i det övergripande målet för totalförsvaret.

Totalförsvarets inriktning och förmåga

Den nationella förmågan inom totalförsvaret, med utgångspunkt i vårt medlemskap i Nato, ska vara inriktad mot att försvara Sverige och allierade mot väpnade angrepp. Denna inriktning ska gälla över tid, även i perioder när omvärldsläget förefaller mer gynnsamt ur säkerhetssynpunkt. Regeringen anser att det militära och civila försvaret behöver utvecklas samordnat och att

det behövs en sammanhållen planering för totalförsvaret. Eftersom beroendet mellan civilt och militärt försvar påverkar den samlade förmågan i totalförsvaret är det viktigt att uthålligheten och förmågan till ömsesidigt stöd stärks. Regeringen konstaterar också, på samma sätt som i 2020 års försvarsbeslut, att genom en för totalförsvaret sammanhållen planering, ledning, beredskap samt nödvändiga resurser för att kunna hantera krig, förbättras även möjligheterna att förebygga och hantera fredstida kriser.

Av totalförvarspropositionen framgår att ett väpnat angrepp och krig, mot Sverige eller en allierad, är en nationell angelägenhet där alla aktörer i samhället engageras i krigsansträngningen. Att Sverige tillsammans med övriga allierade upprätthåller tilltron till de kollektiva försvarsförpliktelseerna är centralt för Natos avskräckning och för att bevara freden i det euroatlantiska området. Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att befolkningens försvarsvilja, motståndskraft och förmåga att hantera en krigssituation är avgörande för att uppnå ett trovärdigt totalförsvär.

Av totalförvarspropositionen framgår vidare att Sverige genom Nato-medlemskapet åtar sig att i enlighet med artikel 5 i nordatlantiska fördraget utan dröjsmål lämna stöd i händelse av ett väpnat angrepp mot någon av Natos medlemsstater. Natomedlemskapet innebär också att vår nationella försvarsförmåga är en del av alliansens kollektiva försvar, i enlighet med artikel 3 i nordatlantiska fördraget som anger att medlemsstaterna, var för sig och tillsammans, genom egen beredskap och ömsesidigt bistånd ska upprätthålla och utveckla sin individuella och kollektiva förmåga att stå emot väpnade angrepp. Militära åtgärder för att försvara Sverige och vår befolkning och allierades territorium måste kompletteras med civila åtgärder och förberedelser för stärkt nationell motståndskraft genom att öka samhällets resiliens och civila aktörers beredskap. Sådana åtgärder och förberedelser minskar sårbarheten hos alliansen som helhet och höjer även tröskeln för en angripande.

Regeringen bedömer vidare att uthålligheten för totalförsvaret bör skapa handlingsfrihet för att ställa om samhället för en längre period av allvarlig säkerhetspolitisk kris eller krig. Ett starkt svenskt totalförsvär som bidrar till Natos samlade avskräckning är krigsavhållande och därmed konfliktförebyggande och ytterst fredsbevarande.

I propositionen lyfter regeringen fram faktorer som kan påverka genomförbarheten av den försvarspolitiska inriktning som föreslås. Mot bakgrund av osäkerheter i omvärldsutvecklingen, inte minst den fortsatta utvecklingen av Rysslands krig i Ukraina, finns det enligt regeringen t.ex. en förhöjd risk för att det säkerhetspolitiska läget snabbt kan försämrats ytterligare. Inriktningen kan därför behöva justeras utifrån förändringar i det säkerhetspolitiska läget men också utifrån det svenska Natomedlemskapet och de därmed sammanhängande kraven på krigsorganisationen, inklusive kommande förmågemål.

Försvarsförmåga och den breddade hotbilden

I totalförsvarspropositionen lyfter regeringen fram att Sverige som allierad förväntas bidra till Natos arbete med att hantera den breda hotbilden, inklusive inom cyberområdet och hybridhot, rymdfrågor, informationspåverkan, samhällsviktig verksamhet och strategiska tekniker. Sverige har enligt regeringen goda förutsättningar att bidra inom dessa områden med de samlade nationella förmågorna, både inom myndigheter och inom privat sektor. När det gäller rymddomänen har Sverige som rymdnation unika förmågor som kan bidra till alliansen. Rymdbasen Esrange Space Center utgör en resurs ur ett försvars- och säkerhetsperspektiv, dels i och med uppskjutningsförmåga av satelliter, dels i och med den geografiska närheten till Nordkalotten och Arktis. Redundant tillgång till rymddomänen är av central betydelse för Natos förmåga till luft- och missilförsvar.

I totalförsvarspropositionen slår regeringen vidare fast att rymden är en strategisk och operativ domän. Regeringen delar Försvarsberedningens syn att beroendet av rymdtjänster ökar i alla domäner och att Sverige behöver utveckla en beredskap för kriser och krig som involverar rymddomänen eftersom hot och angrepp mot rymdinfrastruktur påverkar svensk tillgång till rymdtjänster, och därigenom förmågan inom totalförsvaret.

Sveriges försvars- och säkerhetsstrategi för rymden, Rymdens roll i ett nytt säkerhetspolitiskt läge, från juli 2024, utgör enligt propositionen en strategisk inriktning för Sverige som en ansvarstagande aktör som bidrar till försvar och säkerhet på såväl nationell som internationell nivå. Strategin bygger på fyra pelare: säkerställa politisk och militär handlingsfrihet i rymden, skapa en portfölj av rymdförmågor och tjänster till stöd för totalförsvaret och krisberedskapen, Sveriges roll som trovärdig allierad på den internationella rymdarenan samt en sammanhållen rymdpolitik som möter det nya säkerhetsläget. Vårt geostrategiska läge och vår samlade kapacitet på rymdområdet är utgångspunkterna för att uppnå våra strategiska målsättningar. Under perioden 2025–2030 inleds anskaffning av spanings- och övervakningssatelliter. Förmåga till säker satellitkommunikation med täckning över Arktis bör utvecklas tillsammans med allierade.

För att åstadkomma en långsiktig hållbar utbyggnad av energisystemet krävs att hänsyn tas till andra berörda intressen, bl.a. totalförsvaret. Energianläggningar ska kunna nyttjas även vid höjd beredskap. Det behövs därför tydliga rättsliga förutsättningar för drift av kärnkraftverk och andra energianläggningar vid höjd beredskap. Regeringskansliet har gett en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att lämna förslag på hur lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet med tillhörande förordning kan moderniseras (KN2024/00929). Nyttjandet av kärnkraftverk vid höjd beredskap omfattas dock inte av utredningen. Det är en komplex fråga som enligt regeringen behöver utredas vidare, bl.a. förutsättningarna för när drift ska få ske samt hur myndigheternas ansvarsområden och intressen ska vägas mot varandra. Regeringen understryker att Strålsäkerhetsmyndigheten har en viktig roll i totalförsvaret för att Sverige ska upprätthålla en förmåga att hantera nukleära

och radiologiska nödsituationer. Myndigheten behöver därför fortsätta att öka tempot i arbetet med att stärka det civila försvaret.

I propositionen konstaterar regeringen att stater i allt större utsträckning använder sig av olika typer av antagonistiskt agerande som kan användas i stället för, i kombination med eller som förberedelse till, konventionellt militärt våld. Regeringen anför att det sammantaget är svårt att dra en gräns mellan inre och yttre säkerhet samt mellan militära och icke-militära hot. Ofta kan det vara en kombination av olika aktiviteter som kan pågå öppet eller dolt. Vanligtvis beskrivs denna form av antagonistiskt agerande som hybridhot. Regeringen avser att stärka förmågan att identifiera, hantera och bemöta hybridhot och hybridangrepp. Arbetet med att minska sårbarheter och stärka motståndskraften i samhället är en viktig del av detta.

Regeringen delar Försvarsberedningens syn på specialförbandens förmågor vid hybrida hot och situationer under nivån för väpnat angrepp. Förmågan att upptäcka, motverka och aktivt förhindra en angripares åtgärder för etablering i, påverkan på och eskalering mot Sverige och svenska intressen nationellt och utomlands ska utvecklas. Förmågan är en viktig dimensioneringsgrund för ett mer proaktivt förhållningssätt. Detta ställer krav på fortsatt hög tillgänglighet och förmåga att samverka och genomföra operationer med andra myndigheter och partner. Specialförbandens särskilda ledningsförhållanden är även i fortsättningen en viktig förutsättning för att möjliggöra snabbt beslutsfattande och nödvändiga mandat på strategisk och operativ nivå. Regeringen framhåller även att den gemensamma lägesbilden inom Nato omfattar militära hot men också säkerhetspolitik, kontraspionage, kontraterror och hybrida hot. Samarbetet stärker därmed hela totalförsvaret.

I totalförsvarspropositionen anger regeringen att kopplingen mellan klimat och säkerhet är tydlig. Klimatförändringar utgör ett hot i sig, ökar internationella spänningar och instabilitet samt fördjupar existerande konflikter. Regeringen nämner den EU–Nato-deklaration som antogs i januari 2023. Syftet är att stärka samarbetet inom flera olika områden, däribland klimatförändringarnas konsekvenser för säkerhetsområdet.

Internationella samarbeten inom totalförsvaret

Regeringen betonar i totalförsvarspropositionen vikten av internationellt samarbete. Det försämrade säkerhetspolitiska läget tydliggör enligt regeringen EU:s och Natos kompletterande roller. Nato spelar en avgörande roll för avskräckning, medan EU ansvarar för betydande politiskt, ekonomiskt, humanitärt, rättsligt och militärt stöd till Ukraina samt sanktionspolitiken mot Ryssland och Belarus. Inom EU har också steg tagits för att stärka den samlade europeiska militära förmågeutvecklingen, liksom den försvarsindustriella och tekniska basen inom unionen. Sveriges försvarssamarbete med Finland är enligt regeringen alltså en tyngdpunkt i svensk försvars- och säkerhetspolitik. Det nordiska försvarssamarbetet är nu ett samarbete mellan allierade, vilket enligt regeringen skapar förutsättningar för ett än djupare och närmare

nordiskt säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete, som inkluderar gemensam operationsplanering och gränsöverskridande operativ verksamhet på hela konfliktskalan från fred till krig.

När det gäller militärt samarbete är det nordiska försvarssamarbetet Nordic Defence Cooperation (Nordefco) samt den brittiskleda snabbinsatsstyrkan Joint Expeditionary Force (JEF) exempel på samarbeten som är viktiga mot bakgrund av ett regionalt fokus och samarbetenas alltmer operativa prägel. Internationella försvarssamarbeten är även en viktig del i dagens försvarsmaterielförsörjning och teknikutveckling. Det försämrade säkerhetspolitiska läget ökar behovet av internationella försvarsmaterielsamarbeten med betrodda partner, både bilaterala och multilaterala, samtidigt som vi genom en effektiv och ansvarsfull exportkontroll både ser till att skydda vår teknik och stärker förtroendet för Sverige som partner.

Regeringen antog den 1 augusti 2024 en nationell plan för militär rörlighet. Av denna framgår bl.a. att Sverige ska bidra till framsteg inom militär rörlighet i Nato, EU och Norden. Sverige ska intensifiera arbetet med att utveckla den militära rörligheten i enlighet med EU:s och Natos ambitionsnivåer, bl.a. genom att förenkla regelverk, underlätta möjligheter till tillträde till svenskt territorium och förenkla förfarandet för militära gränspassager.

Även inom det civila försvaret är det nordiska samarbetet av vikt enligt regeringen. I Hagasamarbetet arbetar de nordiska länderna tillsammans för att stärka samhällsskydd och beredskap. Att samtliga länder i Haga nu också är Natoallierade har lett till förnyad ansträngning för att stärka civil-militärt samarbete och beredskap. Med sitt delade allriskperspektiv och med insatser från hela samhället, bidrar Hagasamarbetet med ett gemensamt nordiskt synsätt på motståndskraft, vilket också bidrar till Natos och EU:s arbete med att stärka motståndskraften i alliansen och unionen.

Regeringen lyfter i propositionen fram att förmågan att tillhandahålla världlandsstöd behöver utvecklas i nära samarbete med våra grannländer, framför allt Norge, Finland och Danmark. Världlandsstöd kan ges i form av såväl militära som civila resurser. I en operation ledd av Nato ska det civila försvaret ge samma typ av stöd till allierade förband som till svenska förband. Som ett led i att öka förmågan behöver det civila försvarets stöd till såväl nationella militära operationer som operationer ledda av Nato övas.

Enligt regeringen har EU under de senaste åren tagit betydande steg för att främja samarbetet på försvarsområdet inom unionen. Ett exempel som lyfts fram i propositionen är Europeiska försvarsfonden vars syfte är att främja utvecklandet av en stark, konkurrenskraftig och innovativ europeisk försvarsindustri. Fonden riktar sig till aktörer som arbetar med forskning och utveckling av produkter och lösningar som kan bidra till att stärka EU:s försvarsförmåga.

I propositionen lyfter regeringen fram att Ukrainas kamp mot Rysslands fullskaliga invasion fortsätter och att Sverige kommer att stödja Ukrainas kamp så länge som det krävs. Som exempel på Sveriges stöd nämns bl.a. utbildning av ukrainska soldater i den materiel som har donerats, deltagande i

EU:s militära insats till stöd för Ukraina (EUMAM Ukraina), deltagande i den brittiskledda utbildningsinsatsen Operation Interflex i Natos initiativ till stöd för Ukraina samt finansiellt stöd till militär materiel och utbildning genom den europeiska fredsfaciliteten.

Motionerna

Totalförsvarets mål, inriktning och förmåga

I kommittémotion 2024/25:1405 anför Lars Wistedt m.fl. (SD) att såväl det militära försvaret som kommuner, regioner, myndigheter, företag och frivilligorganisationer är centrala för att förbereda Sverige för ett eventuellt krig. Motionärerna understryker att hela samhället måste ställa om och förstå att totalförsvaret är en del av det vardagliga arbetet eftersom det rör vår säkerhet och trygghet. Utgångspunkten och målsättningen för totalförsvaret ska, enligt motionärerna, alltid vara att Sverige ska kunna försvara sin suveränitet och skydda medborgarna innan det kommer stöd från tredje land. Sverige ska därför i första hand bygga ett totalförsvaret som kan trygga Sveriges befolkning och därefter, i samverkan med länder i Norden, skapa ett robust, uthålligt men också trovärdigt totalförsvaret. Motionärerna yrkar således på att regeringen i sitt arbete överväger förslaget om totalförsvaret och beaktar motionärernas direktiv till totalförsvaret (yrkandena 1 och 2). Motionärerna föreslår vidare att regeringen överväger vad som anförs om en målbild för totalförsvaret bortom 2030 (yrkande 3).

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) anförs att Sverige behöver ett starkt, effektivt och folkligt förankrat försvar och att totalförsvaretsprincipen är grunden för försvars- och säkerhetspolitiken. I motionen framhålls att totalförsvaret är ett yttersta skydd för vår demokrati, våra rättigheter och grundläggande värderingar och att upprustningen av hela totalförsvaret måste fortsätta. Det militära och det civila försvaret måste stärkas på alla nivåer och ha en sådan styrka, sammansättning, ledning, beredskap och uthållighet att det avhåller andra från att försöka angripa, kontrollera eller på annat sätt utnyttja svenskt territorium. Motionärerna anser därför i yrkande 1 att satsningen på ett starkt totalförsvaret måste fortsätta och omfatta samhällets alla delar.

I kommittémotion 2024/25:3038 anför Daniel Helldén m.fl. (MP) att Försvarsberedningen konstaterat att totalförsvaret ska vara utformat så att det kan vara krigsavhållande och därmed förebyggande och fredsbevarande. Samhällets grundläggande robusthet och dess förmåga att motstå fredstida kriser bidrar till den krigsavhållande effekten. Som ny medlem i Nato har Sverige flera parametrar att ta hänsyn till i utbyggnaden av försvaret och vilka satsningar som bör prioriteras, t.ex. vår förmåga att samverka med allierade. Motionärerna understryker därför vikten av att totalförsvaret växer på ett balanserat sätt mellan verkan och stöd (yrkande 95).

Mikael Larsson m.fl. (C) anför i kommittémotion 2024/25:3160 yrkande 1 att svensk försvarsförmåga ska utvecklas så att hela landet kan försvaras

genom ökad tillgänglighet och förbättrad operativ förmåga genom omedelbart gripbara krigsförband.

I motion 2024/25:2383 understryker Jesper Skalberg Karlsson (M) vikten av att skydda Gotland på grund av öns strategiska läge i Östersjön och föreslår att regeringen överväger nya sätt att stärka både det militära och det civila försvaret på Gotland.

Försvarsförmågan och den breddade hotbilden

Aron Emilsson m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2024/25:1436 yrkande 5 att hot mot verksamhet i rymddomänen och riskerna för Sverige från rymden ska uppmärksammas och tas i ökat beaktande.

I kommittémotion 2024/25:3023 yrkande 41 anför Peter Hultqvist m.fl. (S) att rymden har blivit en central arena i modern försvars- och säkerhetspolitik och föreslår att den nationella förmågan i rymdfrågor ska utvecklas med hjälp av den nationella rymdstrategin.

Daniel Helldén m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2024/25:3038 hoten från antidemokratiska krafter med en expansiv geopolitisk och ekonomisk agenda, i vilkas maktstrategi kärnkraften numera spelar en nyckelroll. Motionärerna anser därför att det finns behov av ytterligare riskbedömningar ur ett totalförsvarsperspektiv av kärnkraft, särskilt när det gäller erfarenheter av kriget i Ukraina (yrkande 45). Liknande förslag framförs av Linus Lakso m.fl. (MP) i kommittémotion 2024/25:3047 yrkande 48.

Emma Berginger m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2024/25:3257 att Sveriges förmåga att möta kriser, hot och antagonistiska handlingar under gränsen för väpnat angrepp ska öka (yrkande 2). Vidare framhålls att klimathotet är av existentiell karaktär och måste beaktas mer. Motionärerna föreslår att Sveriges civila försvar och krisberedskap, utöver att dimensioneras för ett väpnat angrepp, ska dimensioneras utifrån ett förändrat klimat där efterfrågan på krishantering kan väntas öka (yrkande 5) samt att hotet av klimatkrisen ska mötas upp med konkreta insatser i form av åtgärder för utsläppsminskningar och åtgärder för anpassning (yrkande 6). Vidare anser motionärerna att Sverige behöver bli mer motståndskraftigt och att klimat-anpassning och krishantering vid klimatförändringar behöver bli en mycket mer integrerad del i Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar (yrkande 9).

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) anför att klimatkrisen är ett säkerhetspolitiskt hot och att Sverige ska fasa ut sitt beroende av fossil olja och gas i syfte att stärka sin säkerhet (yrkande 17).

I motion 2024/25:1501 anför Marlène Lund Kopparklint (M) att ett stärkt bioförsvar kan kräva beredskapsanskaffning för att möta eventuella kommande hot i form av smittor som används i biologisk krigföring men också utbyggd säkerhetsanalytisk förmåga. Motionären anser därför att man bör överväga en utredning av hur Sveriges försvarsförmåga kan förstärkas när det gäller biologiska smittor.

Internationella samarbeten inom totalförsvaret

Aron Emilsson m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2024/25:1433 yrkande 2 att det nordiska försvarssamarbetet, och särskilt samarbetet med Finland, ska fördjupas.

Vidare anförs i kommittémotion 2024/25:1442 av Aron Emilsson m.fl. (SD) att ett övergripande mål för de allra flesta nationer i området kring Arktis torde vara att området även i fortsättningen ska vara ett stabilt och välmående lågspänningsområde. Samtidigt stiger hotbilden i Arktis i takt med klimatförändringarnas effekter och auktoritära staters agerande. Motionärerna föreslår därför i yrkande 2 att Sverige ska verka för en Natostrategi för Arktis.

Peter Hultqvist m.fl. (S) föreslår i kommittémotion 2024/25:3023 att det ska göras en översyn av de nordiska totalförsvarssamarbetena och hur dessa kan utvecklas (yrkande 38). Vidare föreslås att det ska ske fördjupade samarbeten på totalförsvarsområdet med demokratiska stater (yrkande 39). I samma motion anförs att försvaret av Nordkalotten bör bygga på en väl samordnad logistik och ledning där svenska, finska och norska stridskrafter samverkar inom ramen för Nato. Motionärerna betonar vikten av operativ samordning mellan Sverige, Finland och Norge när det gäller försvaret av Nordkalotten (yrkande 3). Motionärerna förordar även inrättandet av en multinationell ledningsenhet i nordligaste Sverige som inom ramen för Natosamarbetet samordnar de nordiska stridskrafterna (yrkande 4).

I kommittémotion 2024/25:3038 betonar Daniel Helldén m.fl. (MP) vikten av nordiskt samarbete inom krisberedskap och civilt försvar, inte minst vid gränsområdena där det är viktigt att myndigheter och andra organisationer kan samverka sömlöst under kris eller ytterst under ett krig. Motionärerna föreslår därför ett ökat nordiskt samarbete inom ramen för civilt försvar och krisberedskap (yrkande 6).

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 7 anförs att Sverige inte bör delta i vare sig Europeiska försvarsfonden eller den europeiska fredsfaciliteten.

Yttrande från miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet anser att det övergripande målet för totalförsvaret som regeringen förslagit är väl avvägt. Utskottet framhåller att säkerhetspolitiken har en viktig roll i den internationella klimatomställningen och vice versa, och delar regeringens syn att klimatrelaterade säkerhetsrisker bör beaktas och motverkas. I yttrandet lyfter miljö- och jordbruksutskottet särskilt de åtgärder som regeringen avser att vidta på nationell och internationell nivå som handlar om att motverka klimatförändringar samt begränsa och minska utsläpp. När det gäller utfasning av fossil olja och gas konstaterar miljö- och jordbruksutskottet att regeringen avser att arbeta för en successiv utfasning av fossil bensin och diesel, och utskottet välkomnar en politik som ska främja utveckling och produktion av nya fossilfria bränslen. Vidare noterar utskottet att regeringen har tillsatt en utredning som ska se över

olika styrmedel för att bidra till en utfasning av fossila bränslen och till att nå Sveriges klimatåtaganden i EU. Miljö- och jordbruksutskottet anser att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår motionerna som rör utskottets beredningsområde. Miljö- och jordbruksutskottet uttalar sig om bl.a. yrkande 1 i motion 2024/25:3257. Detta yrkande överlämnades till det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU). UFöU avstyrkte yrkandet i betänkande 2024/25:UFöU1. (Se yttr. 2024/25:MJU4y i bil. 7.)

Yttrande från näringsutskottet

Näringsutskottet anser att Sverige bör sträva efter att minska beroendet av fossila bränslen i allmänhet och inte minst sådana som importeras från länder med ett tvivelaktigt styre. Denna strävan är inte bara gynnsam ur ett klimatperspektiv utan bidrar också till att frigöra Sverige från säkerhetspolitiskt skadliga beroendeförhållanden. Därför välkomnar utskottet att regeringen i totalförsvarspropositionen redovisar ett antal åtgärder som har vidtagits eller aviserats för att förebygga, motstå och hantera störningar i energiförsörjningen när det gäller el, flytande drivmedel, gas, värme och kyla. Vidare framhåller näringsutskottet vikten av elektrifiering när det gäller utfasning av fossila bränslen. Utskottet anser dock att arbetet bör inriktas på bl.a. utbyggnaden av olika former av elproduktion och infrastruktur för kraftöverföring snarare än ett alltför ensidigt fokus på utfasning av fossila bränslen innan fossilfria alternativ finns på plats. Utskottet framhåller även att en successiv utfasning av fossila bränslen och drivmedel behöver ske i en takt som är samhällsekonomiskt hållbar. (Se yttr. 2024/25:NU4y i bil. 8.)

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att detta totalförsvarsbeslut fattas i ett annat säkerhetspolitiskt läge än tidigare beslut. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har i grunden försämrat säkerhetsläget i vår del av världen. Som en följd av det är Sverige numera medlem i Nato. Mot den bakgrunden anser utskottet i likhet med regeringen att Sverige står inför ett epokgörande totalförsvarsbeslut.

Utskottet instämmer med regeringen i att det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige och vår befolkning mot väpnat angrepp, hävda vårt lands självständighet, suveränitet och territoriella integritet samt medverka till försvaret av allierade. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet och i enlighet med Sveriges åtaganden som medlem i Nato.

I likhet med regeringen anser utskottet att Sveriges vitala säkerhetsintressen och medlemskapet i Nato bör återspeglas i det övergripande målet för totalförsvaret. Utskottet delar också regeringens bedömning att den nationella

förmågan inom totalförsvaret, med utgångspunkt i vårt medlemskap i Nato, ska utformas och dimensioneras för att försvara både Sverige och allierade mot väpnade angrepp och att denna inriktning ska gälla över tid, så även i perioder när omvärldsläget förefaller mer gynnsamt ur säkerhetssynpunkt. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att fortsätta att stärka en sammanhållen planering för totalförsvaret där det militära och det civila försvaret utvecklas samordnat. Utskottet vill särskilt understryka vikten av att förmågan till ömsesidigt stöd mellan det militära och det civila försvaret stärks eftersom det påverkar den samlade förmågan i totalförsvaret. Utskottet delar också bedömningen att det är genom en för totalförsvaret sammanhållen planering, ledning, beredskap samt nödvändiga resurser för att kunna hantera krig som även möjligheterna att förebygga och hantera fredstida kriser förbättras.

Det svenska totalförsvarets samlade förmåga är en del av det kollektiva försvaret inom Nato. Utskottet delar regeringens bedömning att ett starkt svenskt totalförsvaret som bidrar till Natos samlade avskräckning är krigs-avhållande och därmed konfliktförebyggande och ytterst fredsbevarande. Utskottet vill därför betona vikten av att militära åtgärder för att försvara Sverige och allierade kompletteras med civila åtgärder och förberedelser för att öka samhällets resiliens och civila aktörers beredskap.

Inte minst mot bakgrund av Rysslands krigföring i Ukraina vill utskottet understryka vikten av att bygga upp ett totalförsvaret som är rustat för att möta en mycket bred och komplex hotbild som inkluderar allt från hela skalan av antagonistiska ageranden till konventionella militära operationer. Utskottet konstaterar att regeringens förslag till mål och inriktning för totalförsvaret också utgår från att Sverige ska ha förmåga att hantera en bred hotbild som inkluderar bl.a. cyberangrepp, hybridhot, rymdhot, otillbörlig informationspåverkan samt antagonistiska hot mot samhällsviktig verksamhet och strategiska tekniker. Utskottet delar regeringens bedömning att Sverige har goda förutsättningar för att möta detta men vill betona vikten av att regeringen fortsätter arbetet med att stärka förmågan att identifiera, hantera och bemöta olika slag av hybridhot och angrepp. Utskottet vill i sammanhanget framhålla de klimatrelaterade riskerna och hoten och välkomnar att regeringen i den nationella säkerhetsstrategin angett som sin avsikt att anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och verka för en bättre samordning av klimatanpassning och katastrofriskreducering, både nationellt och internationellt. Utskottet konstaterar också att regeringen avser att arbeta för en successiv utfasning av fossil bensin och diesel och välkomnar en politik som ska främja utveckling och produktion av nya fossilfria bränslen.

Utskottet bedömer att regeringens förslag till mål och inriktning för totalförsvaret är väl utformat utifrån de nya säkerhetspolitiska förutsättningarna i vår omvärld och utgör en bra grund för framtiden.

Utskottet tillstyrker sammanfattningsvis det mål för totalförsvaret som regeringen föreslagit. Utskottet bedömer att målet är övergripande och att förslaget tar sin utgångspunkt i krav på förmåga att möta en bredd av olika hot

och avstyrker därför samtliga yrkanden om andra förmågekrav och inriktning för totalförsvaret samt yrkanden om breddad hotbild.

Utskottet vill framhålla vikten av genomförandet av denna inriktning för totalförsvaret. Samtidigt står det klart att Europa i framtiden kommer att behöva ta ett större ansvar för det militära stödet till Ukraina och för försvaret av den europeiska kontinenten. Omvärldsutvecklingen, det svenska Natomedlemskapet och övriga osäkerheter och risker i genomförandet av försvarsbeslutet är andra externa faktorer som påverkar den inriktning som beskrivs i propositionen. Som regeringen framhållit behöver beredskap finnas för att kunna justera inriktningen för totalförsvaret under den kommande perioden.

I likhet med regeringen vill utskottet betona vikten av internationella samarbeten inom totalförsvaret. Utskottet konstaterar att Sverige deltar i en rad samarbeten såväl inom EU som med de nordiska länderna på viktiga områden. Utskottet instämmer med regeringen i att det finsk-svenska försvarssamarbetet alltså utgör en tyngdpunkt i svensk försvars- och säkerhetspolitik och att det nordiska försvarssamarbetet har bättre förutsättningar att fördjupas genom att det numera är ett samarbete mellan allierade. Detta gäller även det nordiska Hagasamarbetet inom civilt försvar och krisberedskap. Utskottet vill betona vikten av en stark, konkurrenskraftig och innovativ europeisk försvarsindustri och ser positivt på EU-initiativ på området med t.ex. Europeiska försvarsfonden. Utskottet välkomnar att regeringen har antagit en nationell plan för militär rörlighet. Förmågan att tillhandahålla värdlandsstöd är av yttersta vikt om Sverige behöver hjälp av allierade i händelse av krig. Utskottet vill därför betona vikten av att fortsätta att stärka förmågan i nära samarbete med våra grannländer.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga motionsyrkanden om internationella samarbeten inom totalförsvaret.

Framtida inriktning av totalförsvaret och Ukrainastöd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om framtida inriktning för totalförsvaret och stöd till Ukraina.

Jämför reservation 7 (MP), 8 (MP) och 9 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

Den 16 mars 2022 ingick samtliga riksdagspartier en överenskommelse om att öka Sveriges försvarsförmåga och höja takten i upprustningen (Ds 2022:7). Försvarsberedningen konstaterar i Kontrollstation 2023 (Ds 2023:12) att den politiska överenskommelsen innebär att det finns en bred politisk enighet om betydande ekonomiska satsningar för att höja Sveriges försvarsförmåga. Anslagen till det militära försvaret ska i och med överenskommelsen öka för

att nå 2 procent av bruttonationalprodukten (BNP) så snart det är praktiskt möjligt, dvs. när det är möjligt att på ett effektivt sätt omsätta ökningarna i stärkt försvarsförmåga. I rapporten anförts att Nato följer en annan praxis för att redovisa försvarsutgifter till Nato i relation till BNP.

Regeringen gav den 1 juni 2023 Försvarsmakten i uppdrag att lämna ett reviderat underlag inför kommande försvarsbeslut. Redovisningen skulle omfatta förslag om det militära försvarets fortsatta utveckling fram till 2035, med fokus på 2025–2030. Regeringens uppdrag angav en ekonomisk planeringsram som följer den politiska överenskommelsen som syftar till att nå 2 procent av BNP fr.o.m. budgetåret 2028.

Försvarsmakten redovisade i sitt reviderade underlag (FM2023-23092:14) ett samlat förslag för det militära försvarets fortsatta utveckling. Den angivna ekonomiska planeringsramen var justerad för bl.a. finansiering som därefter tillkommit för att kompensera för militärt stöd till Ukraina. Den 1 mars 2024 lämnade Försvarsmakten budgetunderlag för 2025, som även det tar sin utgångspunkt i planeringsramen (FM2023-24770:10). I fråga om förutsättningarna för tillväxt betonar Försvarsmakten i sina underlag bl.a. att det tar tid att bygga militär förmåga. Även om det råder en bred politisk enighet om behovet av satsningar på det militära försvaret sker det efter en lång period av oförändrade eller minskande försvarsutgifter. Kompetent personal är Försvarsmaktens viktigaste och oftast mest gränssättande resurs och den personella tillväxten måste säkerställas långsiktigt. Därutöver är även materiel och infrastruktur gränssättande för produktion och tillväxt.

I sin slutrapport Stärkt försvarsförmåga (Ds 2024:6) bedömer Försvarsberedningen att det krävs betydande tillskott till anslagen för det militära försvaret under perioden 2025–2030 för att nå planeringsramen som syftar till att nå 2 procent av BNP fr.o.m. budgetåret 2028. Försvarsberedningen ställer sig bakom Försvarsmaktens förslag till inriktning för det militära försvaret och utgår när det gäller de ekonomiska ramarna för det militära försvaret från myndigheternas underlag. Därutöver föreslår Försvarsberedningen ytterligare åtgärder för att stärka det militära försvarets förmåga. Tyngdpunkten i beredningens förslag ligger på åtgärder för att skapa ökad förmåga de kommande åren samtidigt som de ska ses som steg i en långsiktig utveckling mot ett starkare försvar. För perioden 2031 till 2035 föreslår Försvarsberedningen att de tillskott som behövs för att genomföra Försvarsberedningens förslag, utöver den planeringsram som ligger till grund för Försvarsmaktens budgetunderlag 2025, förlängs på 2030 års nivå. Vidare anser Försvarsberedningen att det är angeläget att stärka det civila försvaret, och föreslår även betydande tillskott i en ekonomisk planeringsram för det civila försvaret. Samtidigt konstaterar beredningen att uppbyggnaden av det civila försvaret sker från en låg nivå och att det kommer att kräva omfattande förberedande arbete som i dagsläget är behäftat med vissa osäkerheter. Enligt Försvarsberedningen är det därför rimligt att den totala ekonomiska ramen utvecklas i en något lägre takt än den av MSB föreslagna.

Den 5 juni 2024 lämnade Försvarmakten ett förnyat budgetunderlag för 2025 (FM2023-24770:26 bil. 2) som utgår från Förvarsberedningens förslag. Myndigheten pekar återigen på vikten av att tillväxt sker i balans mellan operativa behov och genomförbarhet. Vid en helhetsbedömning av genomförbarheten behöver påverkansfaktorer och samband mellan personal, infrastruktur och materiel beaktas.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6) föreslår regeringen resursförstärkningar till det militära försvaret 2025–2035 i enlighet med Förvarsberedningens förslag. Sammantaget föreslås betydande tillskott till det militära försvaret. År 2025 föreslås ett tillskott på 6,6 miljarder kronor. Därutöver aviserar regeringen att det militära försvaret bör tillföras 10 miljarder kronor 2026, drygt 21 miljarder kronor 2027 och drygt 37 miljarder kronor 2028, och därefter fortsätter de föreslagna tillskotten att öka tills tillskottet uppgår till 76,4 miljarder kronor 2035. Regeringen beräknar att nivåerna för anslagen 1:1–1:13 kommer att uppgå till totalt drygt 225 miljarder kronor 2035. Regeringen föreslår vidare medeltillskott inom en ekonomisk planeringsram för civilt försvar för försvarsbeslutsperioden 2025–2030. Enligt regeringens förslag tillförs det civila försvaret 2 miljarder kronor 2025. Därutöver aviserar regeringen att det civila försvaret bör tillföras 3,5 miljarder kronor 2026, 6,5 miljarder kronor 2027 och 8,5 miljarder kronor per år 2028–2030. Regeringen beräknar att den totala summan för åtgärder inom det civila försvaret från 2028 kommer att uppgå till ca 15 miljarder kronor. Regeringen föreslår breda satsningar inom alla beredskapssektorer och inom flera samhällsviktiga funktioner under försvarsbeslutsperioden. Särskilt prioriterade områden är elektroniska kommunikationer och post, energiförsörjning, transporter samt livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Utöver tillskotten till det civila försvaret inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap föreslår regeringen att medel tillförs det civila försvaret på anslag inom ytterligare 16 utgiftsområden.

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har riksdagen, på förslag av regeringen, fattat beslut om 17 militära stödpaket. Förvarsberedningen framhåller i Allvarstid (Ds 2023:19) att Sveriges stöd till Ukraina ska vara uthålligt och långsiktigt, och i Kraftsamling (Ds 2023:34) framhålls vikten av att Sverige driver på för, och bidrar till, ett fortsatt stort, samordnat och långsiktigt internationellt stöd till Ukraina.

I sin slutrapport Stärkt försvarsförmåga (Ds 2024:6) konstaterar Förvarsberedningen att Ukrainas förmåga att uthålligt försvara sig är avhängig av det stöd som landet får från andra länder. Vidare konstateras att EU:s stöd till Ukraina sedan den fullskaliga invasionen inleddes 2022 har ökat kraftigt. EU har t.ex. finansierat delar av medlemsstaternas förvarsmaterielstöd, inklusive gemensam upphandling av artilleriammunition till Ukraina genom den europeiska fredsfaciliteten. I mars 2024 inrättades ett särskilt kuvert för Ukraina inom ramen för faciliteten, kallat Ukraine Assistance Fund. EU har även bidragit med utbildning av de ukrainska väpnade styrkorna genom EUMAM Ukraina. I mars 2023 beslutades att EU ska skicka 1 miljon

artillerigranater till Ukraina. Vidare kom man överens om ett trespårigt initiativ för att snabba på och öka leveranserna av granater och robotar till Ukraina. Försvarsberedningen anser att Sverige även i fortsättningen ska ha en aktiv och pådrivande roll för ett starkt, förutsägbart och långsiktigt EU-stöd till Ukraina.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6) anför regeringen att stödet till Ukraina förväntas skifta genom att mer utrymme ges till upphandling, anskaffning och produktion. Detta kräver mer långsiktiga planeringsföresättningar eftersom såväl nationella som multinationella materiel- och utbildningsprojekt sträcker sig över längre tidsperioder. För att ytterligare förstärka Sveriges stöd och säkerställa en långsiktighet föreslår därför regeringen en fast ekonomisk ram för det militära Ukrainastödet på sammanlagt 75 miljarder kronor under perioden 2024–2026. För detta ändamål föreslås ett nytt anslag (1:14) som tillförs ca 25 miljarder kronor för 2025 respektive 2026.

Propositionen

I totalförsvarspropositionen bedömer regeringen att betydande medel måste tillföras det militära och det civila försvaret för att finansiera förslagen i inriktningen för totalförsvaret 2025–2030. Regeringen instämmer i Försvarsberedningens bedömning att det krävs fortsatta tillskott under perioden 2025–2035 till anslagen för det militära försvaret för att stärka Sveriges försvarsförmåga och hänvisar till budgetpropositionen för 2025 i vilken regeringen, i enlighet med Försvarsberedningens förslag, föreslår betydande resursförstärkningar. Med de tillskotten beräknar regeringen att försvarsutgifterna redan 2028 kommer att motsvara omkring 2,6 procent av BNP enligt Natos redovisningspraxis. Vidare bedömer regeringen att försvarsutgifterna enligt Natos redovisningspraxis kommer att överstiga 2 procent av BNP under hela försvarsbeslutsperioden. Regeringen anser, i likhet med Försvarsberedningen, att det även krävs tillskott till anslag som finansierar åtgärder inom det civila försvaret. Regeringen hänvisar till budgetpropositionen för 2025 i vilken regeringen föreslår stora medelstillskott inom en ekonomisk planeringsram för civilt försvar för försvarsbeslutsperioden 2025–2030. Regeringen bedömer att det under försvarsbeslutsperioden kan behövas en förnyad helhetsbedömning i uppbyggnaden av försörjningsberedskapen.

Regeringen anför vidare att en ökad ambitionsnivå och betydande ekonomiska tillskott kräver att tillförda medel används effektivt och leder till avsedd effekt. Regeringen avser därför att se över lagar, förordningar och arbetssätt för att undanröja hinder för uppbyggnaden av totalförsvaret. Det kan t.ex. gälla olika former av tillståndsgivning och andra begränsningar.

I propositionen delar regeringen Försvarsberedningens bedömning att stödet till Ukraina är en central del av svensk säkerhets- och försvarspolitik och anför att Sverige kommer att stödja Ukrainas kamp så länge det krävs.

Regeringen konstaterar att det svenska stödet har varit omfattande med ett hittills sammanlagt värde av ca 48 miljarder kronor i totalt 17 stödpaket. Stödet har utvecklats från att i början avse enklare utrustning såsom hjälmar och skyddsvästar till att omfatta avancerade system såsom Stridsvagn 122, Stridsfordon 90, artillerisystemet Archer samt stridslednings- och luftbevakningsflygplanen ASC-890. Det svenska militära stödet har även omfattat betydande mängder ammunition av olika slag samt tillhandahållande av stöd med försörjning av de system Sverige har skänkt.

Förutom de militära stödpaketen bidrar Sverige även till utbildning av ukrainska soldater i den materiel som har donerats. Vidare deltar Sverige i EUMAM Ukraina, i den brittiskeledda utbildningsinsatsen Operation Interflex och i Natos initiativ till stöd för Ukraina. Sverige bidrar även med finansiellt stöd till militär materiel och utbildning genom den europeiska fredsfaciliteten. För att förstärka och säkerställa en långsiktighet i Sveriges stöd till Ukraina hänvisar regeringen till förslaget i budgetpropositionen för 2025 om en treårig ekonomisk ram för det militära stödet till Ukraina om sammanlagt 75 miljarder kronor under 2024–2026. Vidare instämmer regeringen med Försvarsberedningen i att kommande beslut om att skicka militärt stöd till Ukraina måste åtföljas av beslut om finansiering av ersättnings- och återanskaffning till det svenska försvaret så att den planerade försvarsförmågan i försvarsbeslutet 2020 inte urholkas. För att minska denna påverkan kommer materiel som skänkts från krigsorganisationen alltmer att kompletteras av annat stöd, t.ex. stöd med upphandling eller svensk anskaffning av materiel att skänka till Ukraina.

Motionerna

Daniel Helldén m.fl. (MP) föreslår i partimotion 2024/25:3038 yrkande 69 en flerårig och systematisk plan för det ekonomiska, civila och militära stödet till Ukraina.

I kommittémotion 2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) understryker motionärerna vikten av att Sverige kraftsamlar inför de kommande åren och satsar på en långsiktig återuppbyggnad som är ekonomiskt hållbar. Enligt motionärerna finns det ett behov av en fortsatt återuppbyggnad mot 2035–2050, varför de anser att Natos grundkrav om 2 procent av BNP är långt ifrån tillfyllest. Nivån behöver i stället likställas med genomförbarheten av Försvarsberedningens förslag och på sikt uppgå till 3–3,5 procent av BNP. I yrkande 1 föreslås därför att regeringen i sitt arbete ska beakta att försvarsbudgeten per försvarsbeslutsperiod ska likställas med de ekonomiska förutsättningar som krävs för att säkerställa genomförbarheten av Försvarsberedningens förslag.

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 2 anför att försvarsutgifterna bör utökas stegvis i enlighet med Försvarsberedningens förslag samt att ett starkt fokus måste ligga på ökad operativ militär förmåga.

I kommittémotion 2024/25:3257 anför Emma Berginger m.fl. (MP) att utbyggnaden av det civila försvaret kräver substantiellt ökad finansiering och att tilldelningen till det civila försvaret måste fortsätta växa på samma sätt som man låter tilldelningen till det militära försvaret växa (yrkande 12). Motionärerna menar att det inte räcker med 15 miljarder kronor 2028 för att få den utbyggnad av det civila försvaret som är nödvändig på sikt.

I motion 2024/25:25 betonar Magnus Jacobsson (KD) vikten av ett fortsatt långsiktigt stöd till Ukraina. Det är därför positivt att regeringen tagit beslut om ett ramstöd på 75 miljarder kronor över en treårsperiod. Samtidigt räcker det inte med att bara Sverige har en långsiktig plan. Motionären anser därför i yrkande 2 att Sverige ska verka för ett långsiktigt stöd till Ukraina inom EU.

I kommittémotion 2024/25:3247 anför Hanna Gunnarsson m.fl. (V) att Natomedlemskapet kommer att innebära en förändring av Sveriges beslutsprocess för totalförsvarets inriktning, eftersom Natos planering inte är synkroniserad med Sveriges. Det svenska totalförsvarets inriktning planeras och beslutas i dag i långa processer med Försvarsberedningen där alla partier deltar i diskussionerna. Detta får inte försvinna i och med medlemskapet. Motionärerna anser därför i yrkande 4 att regeringen ska föreslå hur Sveriges försvarspolitiska beslutsprocesser kan bevaras och synkroniseras med Nato.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar de resursförstärkningar som regeringen aviserat för de kommande åren för att finansiera den inriktning som föreslås i totalförsvarspropositionen. Utskottet kan konstatera att regeringens förslag följer Försvarsberedningens, vilket innebär att det militära försvaret tillförs betydande tillskott successivt under hela den kommande försvarsperioden samt att tillskotten fortsätter att öka fram till 2035. Utskottet välkomnar att även det civila försvaret tillförs förstärkningar i linje med beredningens förslag inom en ekonomisk planeringsram för försvarsbeslutsperioden. Utskottet instämmer med Försvarsberedningen i att det är rimligt att den totala ekonomiska ramen utvecklas i en något lägre takt än den som myndigheten föreslagit, eftersom det civila försvaret byggs upp från en låg nivå och det kommer att kräva ett omfattande förberedande arbete. Utskottet välkomnar dock att regeringen bedömer att det under försvarsbeslutsperioden kan behövas en förnyad helhetsbedömning i uppbyggnaden av försörjningsberedskapen, och utskottet vill framhålla vikten av kontinuerliga analyser.

Utskottet noterar att tyngdpunkten i Försvarsberedningens förslag ligger på åtgärder för att skapa ökad förmåga de kommande åren samtidigt som de ska ses som steg i en långsiktig utveckling mot ett starkare försvar och inte som slutmålet för en sådan utveckling. Utskottet konstaterar också att regeringens bedömning är att försvarsutgifterna kommer att överstiga 2 procent av BNP enligt Natos redovisningspraxis under hela försvarsperioden och motsvara ca 2,6 procent 2028.

Det är betydande belopp som nu investeras i försvaret och det är rätt. Samtidigt vill utskottet framhålla att Försvarsmakten upprepade gånger framfört vikten av att tillväxt sker i balans mellan operativa behov och genomförbarhet. Det tar tid att bygga militär förmåga och utskottet menar att de nu aviserade satsningarna lägger en bra grund för framtiden. Utskottet instämmer vidare med regeringen i att en ökad ambitionsnivå och betydande ekonomiska tillskott kräver att tillförda medel används effektivt och leder till avsedd effekt och utskottet välkomnar att regeringen avser att se över lagar, förordningar och arbetssätt för att undanröja hinder för uppbyggnaden av totalförsvaret.

Därmed anser utskottet att kommittémotion 2024/25:3023 (S) yrkande 2 får anses tillgodosedd och att det inte finns skäl för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av motionerna 2024/25:1406 (SD) yrkande 1 och 2024/25:3257 (MP) yrkande 12. Yrkandena avstyrks.

Utskottet delar regeringens bedömning att stödet till Ukraina är en central del av svensk säkerhets- och försvarspolitik och att Sverige ska stödja Ukrainas kamp så länge det krävs. Utskottet välkomnar att regeringen i budgetpropositionen för 2025 föreslår en fast ekonomisk ram för det militära Ukrainastödet på sammanlagt 75 miljarder kronor 2024–2026 för att öka långsiktigheten i stödet. Utskottet kan konstatera att Sveriges totala stöd till Ukraina har varit omfattande med ett hittills sammanlagt värde av ca 48 miljarder kronor i totalt 17 stödpaket. Besluten om stöd har tagits med bred enighet i riksdagen. Vidare konstaterar utskottet att EU:s stöd till Ukraina har ökat kraftigt och omfattar en rad olika områden samt att Sverige deltar i stödet bl.a. genom EU:s militära insats EUMAM Ukraina. Utskottet instämmer med Försvarsberedningen i att Ukrainas förmåga att uthålligt försvara sig är avhängig av det stöd som landet får från andra länder och vill understryka vikten av att regeringen fortsätter att driva på för ett starkt och långsiktigt stöd genom EU. Motionerna 2024/25:3038 (MP) yrkande 69 och 2024/25:25 avstyrks i den mån de inte tillgodosetts genom det anförda.

Den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen svarar sedan 1990-talet för samråd mellan regeringen och riksdagspartierna om den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken. Efter det att Försvarsberedningen har slutfört ett uppdrag genom att lämna sin slutrapport inför en försvarspolitisk inriktningsproposition entledigas beredningens ledamöter. Försvarsberedningen har dock alltid en permanent ordförande och huvudsekreterare för att snabbt kunna sammankallas vid behov. Chefen för Försvarsdepartementet är bemyndigad att lämna närmare anvisningar för Försvarsberedningens arbete och på så vis återuppta en ”vilande” beredning när så behövs. Utskottet kan inte se att Natomedlemskapet påverkar den svenska beslutsmodellen och avstyrker motion 2024/25:3247 (V) yrkande 4.

Personalförsörjning inom totalförsvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om personalförsörjning inom totalförsvaret som handlar om bl.a. antalet värnpliktiga, utökad civilplikt och frivilliga försvarsorganisationer.

Jämför reservation 10 (S), 11 (MP), 12 (V) och 13 (C).

Bakgrund och tidigare beredning

Enligt 1 kap. 2 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt gäller totalförsvarsplikt för varje svensk medborgare mellan 16 och 70 år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige. En totalförsvarspliktig person är skyldig att på begäran genomgå mönstring eller annan utredning som behövs och att tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter. Tjänstgöringsskyldigheten fullgörs genom värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt (1 kap. 3 §). En totalförsvarspliktig person är dock skyldig att fullgöra värn- eller civilplikt endast om regeringen har beslutat om det med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap (1 kap. 3 a §).

Enligt lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret är det Försäkringskassan som hanterar frågor om familjebidrag och dagpenning (1 §). Närmare bestämmelser om förmånerna finns i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga. Utredningen En ökad tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret (dir. 2024:2), som ska slutredovisa sitt uppdrag i juli 2025, har i uppdrag att bl.a. analysera om det finns behov av att förändra förmånerna enligt förordningen om förmåner till totalförsvarspliktiga.

Värnplikt

Med stöd av 1 kap. 3 a § lagen om totalförsvarsplikt fattade regeringen den 2 mars 2017 beslut om att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att genomföra mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt. Skyldigheten för både män och kvinnor att mönstra gäller sedan den 1 juli 2017. Skyldigheten att fullgöra grundutbildning med värnplikt gäller sedan den 1 januari 2018.

I propositionen inför det förra försvarsbeslutet bedömde regeringen att den utökade krigsorganisationen ledde till ett utökat personalbehov och att grundutbildningsvolymerna skulle öka successivt för att uppgå till 8 000 värnpliktiga per år 2025 (prop. 2020/21:30). Utskottet instämde i den bedömningen (bet. 2020/21:FöU4).

Försvarsberedningen framhåller i sin slutrapport Stärkt försvarsförmåga (Ds 2024:6) att värnplikten även i fortsättningen kommer att utgöra grunden för Försvarsmaktens personalförsörjning. Försvarsberedningen bedömer att det behövs en utökning av antalet värnpliktiga som årligen grundutbildas för att säkerställa behoven av värnpliktig personal med aktuell och relevant utbildning för krigsförbanden i den föreslagna krigsorganisationen och föreslår, i likhet med Försvarsmakten, att det senast 2030 årligen ska grundutbildas minst 10 000 värnpliktiga. Vidare föreslår Försvarsberedningen att det senast 2032 årligen ska grundutbildas 12 000 värnpliktiga.

Civilplikt

I samband med beredningen av den förra totalförsvarspropositionen, Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30), riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att utreda utformningen av en civilplikt. I försvarsutskottets betänkande (bet. 2020/21:FöU4) betonade utskottet att civilplikten behövde utredas grundligt för att kunna utformas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt i stället för att återuppväckas i samma form som tidigare.

Utskottet har även vid senare behandling av personalförsörjningsfrågor understrukt betydelsen av att civilplikten utformas på ett ändamålsenligt sätt. I betänkande 2023/24:FöU3 välkomnade utskottet regeringens beslut att återaktivera civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet, som utskottet beskrev som två viktiga verksamhetsområden. Utskottet betonade samtidigt vikten av att regeringen kontinuerligt ser över behovet av eventuella beslut i fråga om ytterligare sektorer.

I november 2022 lämnade Utredningen om civilbefolkningens skydd vid höjd beredskap sitt betänkande (SOU 2022:57) med förslag om att bl.a. inrätta en statlig beredskapsorganisation för räddningstjänsten bemannad av civilpliktiga. MSB fick i januari 2023 i uppdrag att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda för en aktivering av civilplikten inom kommunal räddningstjänst (Fö2023/00118). MSB redovisade uppdraget den 1 mars 2023 (MSB2173). MSB bedömer att ca 2 000 till 3 000 personer efter fullgjord utredning kan finnas lämpliga att skrivas in och krigsplaceras i befattning inom kommunal räddningstjänst. MSB har också haft i uppdrag från regeringen (Ju2022/02313) att ta fram dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunens räddningstjänst under höjd beredskap. I sin redovisning av uppdraget, från den 1 mars 2023, uppger MSB bl.a. att kommunens räddningstjänst huvudsakligen är dimensionerad för att hantera olyckor i fred och därför behöver förstärkas för att kunna möta de utmaningar som krigsfara och ytterst krig kan medföra (MSB2174).

Regeringen beslutade den 27 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas (dir. 2023:116 En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret). Utredaren ska bl.a. med utgångspunkt i gällande

regelverk om allmän tjänsteplikt och civilplikt föreslå en personalförsörjning av det civila försvaret som är anpassad efter dagens samhälle och föreslå vilka delar av civilplikten som bör aktiveras och inom vilka verksamheter civilplikt ska kunna fullgöras. Uppdraget ska redovisas senast den 27 januari 2025.

På grund av det säkerhetspolitiska läget bedömde dock regeringen att det fanns skäl att mer skyndsamt vidta åtgärder som kan stärka det civila försvaret på vissa specifika områden. Den 8 september 2023 remitterades således promemorian Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet (Fö2023/01488) som tagits fram inom Regeringskansliet. I promemorian föreslogs bl.a. de författningsändringar som, i avvaktan på den tillsatta utredningen, skulle kunna möjliggöra en skyndsam aktivering av civilplikten för de totalförsvarspliktiga som redan har tillräcklig kompetens för att fullgöra civilplikt. Forsvarsdepartementets bedömning i promemorian var att aktivering av civilplikten inte innebär något nytt uppdrag till Försäkringskassan som redan i dag hanterar motsvarande förmåner för värnpliktiga. Det behövs inte heller några författningsändringar eller andra åtgärder för att myndigheten ska kunna utföra handläggning och utbetalning till civilpliktiga. Efter remissbehandling av promemorian gav regeringen den 12 oktober 2023 Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag (KN2023/04096) att närmare analysera behovet av civilplikt inom elförsörjningen.

Med stöd av 1 kap. 3 a § lagen om totalförsvarsplikt beslutade regeringen den 21 december 2023 om att delvis aktivera civilplikten inom områdena kommunal räddningstjänst och elförsörjning (Fö2023/0055 och Fö2023/01488). Regeringen fattade samma dag beslut om nödvändiga förordningsändringar, vilka trädde i kraft den 19 januari 2024 (Fö2023:01488 [delvis]) och innebär att personer som redan har relevant kompetens inom dessa områden kan skrivas in och krigsplaceras med civilplikt. I samma beslut som aktiveringen av civilplikt gav regeringen MSB i uppdrag bl.a. att identifiera och utreda totalförsvarspliktiga som har tillräcklig utbildning för att kunna fullgöra civilplikt inom kommunal räddningstjänst och att till Plikt- och provningsverket lämna in underlag för inskrivning och framställningar om krigsplacering av dessa personer. MSB fick vidare i uppdrag att senast under det fjärde kvartalet 2024 påbörja repetitionsutbildning för totalförsvarspliktiga inom området. Affärsverket svenska kraftnät fick i uppdrag att påbörja förberedelser för att kunna skriva in totalförsvarspliktiga som har tillräcklig kompetens för civilplikt inom elförsörjning.

I oktober 2024 meddelade regeringen att Affärsverket svenska kraftnät bedömning är att ca 1 000 totalförsvarspliktiga ska kunna skrivas in för civilplikt efter annan utredning än mönstring. En förutsättning för detta är dock att det utöver repetitionsutbildning finns möjlighet att ge kompletterande utbildning i form av en kortare grundutbildning. Regeringen har därför fattat beslut om att totalförsvarspliktiga personer som redan har viss utbildning eller kompetens inom områdena elförsörjning och räddningstjänst kommer att kunna utredas för och sedan skrivas in för en kort grundutbildning. Efter

avklarad utbildning kommer dessa personer att kunna krigsplaceras med civilplikt.

I Försvarsberedningens delrapport Kraftsamling (Ds 2023:34) understryker beredningen vikten av skyndsamhet i frågor om aktivering av civilplikt och personalförsörjningen av det civila försvaret och framhåller att det kan uppstå behov av att fatta ytterligare beslut i fråga om sektorer som är aktuella för civilplikt redan innan Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning har lämnat sitt betänkande.

Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet

Den frivilliga försvarsverksamheten regleras i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. I förordningen namnges 18 frivilliga försvarsorganisationer däribland t.ex. Svenska Lottakåren och Sveriges Civilförsvarsförbund. Tillsammans har dessa organisationer drygt 350 000 medlemmar. Hemvärnet omfattar omkring 22 000 personer fördelade på 40 bataljoner. Hemvärnsförbanden bemannas i huvudsak av värnpliktsutbildade. En betydande del utgörs också av specialister som tillhandahålls av de frivilliga försvarsorganisationerna.

Ekonomiska medel fördelas till de frivilliga försvarsorganisationerna av Försvarsmakten och MSB. Medlen fördelas i form av uppdragsersättning och organisationsstöd. I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6) konstateras att intresset från allmänheten av att göra en insats inom de frivilliga försvarsorganisationerna har ökat i takt med att säkerhetsläget har försämrats. Det visar enligt regeringen på en stark försvarsvilja hos det svenska folket som behöver tas till vara på alla nivåer. Regeringen konstaterar att det är viktigt att fördelningen av tilldelade medel till frivilliga försvarsorganisationer tillgodoser såväl organisationernas behov av finansiell stabilitet som myndigheternas behov av att kunna inrikta verksamheten för att svara mot nuvarande behov. För utökat stöd till frivilliga försvarsorganisationer avseende civilt försvar ökas anslaget 2:4 Krisberedskap med 19 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 32 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 50 000 000 kronor.

Försvarsberedningen konstaterar i Stärkt försvarsförmåga (Ds 2024:6) att Försvarsmakten har arbetat med en ny finansieringsmodell till de frivilliga försvarsorganisationerna och beredningen understryker vikten av att detta arbete fortsätter. Försvarsberedningen framhåller därutöver att finansieringen av de frivilliga försvarsorganisationerna behöver öka i takt med tillväxten inom det övriga totalförsvaret. Beredningen betonar att de frivilliga försvarsorganisationerna står för olika specialistkompetenser i det militära och det civila försvaret och att de även fyller en viktig roll för att öka kunskapen om och delaktigheten i totalförsvaret.

Statistik från Frivilliga Resursgruppen (FRG) från november 2024 visar att det finns 156 kommuner och ett räddningstjänstförbund med en frivillig resursgrupp samt 34 kommuner och ett räddningstjänstförbund som önskar

starta eller starta om sin FRG. Grupperna är ett koncept för att organisera medlemmar i flera olika frivilliga försvarsorganisationer så att de kan bistå med viktiga insatser vid en kris eller höjd beredskap. FRG är ett avtalsbaserat koncept. Det regleras inte i någon lag eller förordning och varje kommun avgör själv om den vill inrätta en FRG. Grupperna kan t.ex. hjälpa till med utrymning, bemanning av trygghetspunkter, informationsspridning, samverkan och ledning samt olika praktiska uppgifter, såsom hantering av nödvatten och reservkraft, första hjälpen och medmänskligt stöd till drabbade. I betänkande 2023/24:FöU7 noterade utskottet att intresset för konceptet med frivilliga resursgrupper var stort och att utskottet inte såg något skäl att föreslå några ytterligare åtgärder i fråga om frivilliga resursgrupper.

Propositionen

Värnplikt

I totalförsvarspropositionen instämmer regeringen i Försvarsberedningens bedömning att den föreslagna förstärkningen av krigsorganisationen innebär ett ökat personalbehov och att värnplikten även fortsättningsvis kommer att utgöra grunden för Försvarsmaktens personalförsörjning. Regeringen bedömer att det behövs en utökning av antalet värnpliktiga som grundutbildas och därefter krigsplaceras för att säkerställa att krigsorganisationens behov möts både kvantitativt och kvalitativt. När det gäller Försvarsberedningens förslag om att senast 2032 årligen grundutbilda 12 000 värnpliktiga anför regeringen att den delar Försvarsmaktens bedömning att grundutbildningsvolymerna bör ökas stegvis i balans med produktions- och utbildningsförutsättningar, med målet att nå en volym om 12 000 värnpliktiga under perioden 2032–2035.

Regeringen anför att den utbildning som genomförs ska hålla hög kvalitet och genomföras på ett säkert sätt vilket förutsätter tillgång till personal för utbildning, materiel, infrastruktur samt skjut- och övningsfält. Målet bör därför vara att inom perioden 2032–2035 uppnå årliga grundutbildningsvolymerna om 12 000 värnpliktiga genom en stegvis ökning av antalet personer som genomgår grundutbildning med värnplikt. Regeringen anför att detta bör täcka behovet för krigsorganisationen samt för rekryteringen av anställd personal enligt vad som nu går att bedöma. Regeringen utesluter dock inte framtida öknings- av grundutbildningsvolymerna härutöver om detta skulle krävas för personalförsörjningen av det militära försvaret.

Civilplikt

Av totalförsvarspropositionen framgår att regeringen i likhet med Försvarsberedningen bedömer att civilplikt kommer att vara ett viktigt verktyg för att säkerställa personalförsörjningen vid höjd beredskap inom vissa beredskapssektorer. Regeringen anger att den ser över möjligheterna till ytterligare åtgärder för att redan utbildad personal ska kunna skrivas in och krigsplaceras

med civilplikt för att skyndsamt stärka förmågan inom vissa samhällsviktiga verksamheter, utöver kommunal räddningstjänst och elförsörjning. Regeringen framhåller vidare i propositionen att civilplikt inom verksamheter med ansvar för elförsörjning bör utvecklas vidare när det gäller personer som redan innehar en grundläggande utbildning på området.

Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet

Regeringen framhåller i totalförsvarspropositionen att det är viktigt att ta till vara det ökade intresset för de frivilliga försvarsorganisationerna. De är viktiga för den samlade förmågan inom totalförsvaret och för folkförankringen och utgör därmed ett starkt bidrag till den svenska försvarsviljan. Utöver detta bidrar de till bemanning av det svenska totalförsvaret. Regeringen konstaterar att det är nödvändigt att hemvärnet liksom övriga delar av Försvarsmaktens krigsorganisation tar till vara den kompetens som de frivilliga försvarsorganisationerna kan tillhandahålla där så är möjligt och lämpligt. Försvarsmaktens uppdrag till de frivilliga försvarsorganisationerna bör även i fortsättningen inriktas mot utbildning för krigsorganisationens behov och placering av individer i specialistbefattning inom Försvarsmakten. Försvarsmakten bör ha en tydlig målsättning för de frivilliga försvarsorganisationerna när det gäller att rekrytera och utbilda avtalspersonal till krigsorganisationen. Regeringen betonar att detta är en fråga för hela krigsorganisationen och inte bara för hemvärnet. När det gäller hemvärnet delar regeringen Försvarsberedningens bedömning att målsättningen bör vara att hemvärnet ska omfatta 26 000 personer 2030.

Regeringen konstaterar att en ny modell för fördelning av uppdragsersättning till de frivilliga försvarsorganisationerna har tagits fram och börjat användas. Regeringen bedömer att detta arbete svarar mot de behov som Försvarsberedningen påtalat. Regeringen betonar också vikten av att tillräckliga ekonomiska medel avsätts för att möta de ökande behoven inom totalförsvaret samt att organisationsstödet dimensioneras så att det ger långsiktiga verksamhetsförutsättningar för organisationernas egen utveckling. I detta sammanhang hänvisar regeringen till de föreslagna tillskotten till de frivilliga försvarsorganisationerna i budgetpropositionen för 2025. Försvarsmakten föreslår att ny materiel tillförs hemvärnet i form av bl.a. fordon, båtar, sensorer, värmesikten, bildförstärkare samt taktisk radio vilket innebär en materiell förnyelse av hemvärnsförbanden. Regeringen ställer sig bakom Försvarsmaktens förslag.

När det gäller de frivilliga försvarsorganisationernas arbete med det civila försvaret vill regeringen likt Försvarsberedningen understryka att uppdragen till de frivilliga försvarsorganisationerna i högre grad behöver fokusera på rekrytering och utbildning för totalförsvarets behov vid höjd beredskap och krig. Det stärker också den fredstida krisberedskapen.

I förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet tillåts enbart att avtal om rekrytering och utbildning av frivilliga ingås med statliga

myndigheter. För att täcka de omfattande behov av förstärkningsresurser som finns i övriga delar av totalförsvaret anser Försvarsberedningen att förordningen bör ses över i syfte att även omfatta regioner, kommuner samt statlig verksamhet som är organiserad i bolagsform. Regeringen avser att återkomma i denna fråga efter det att utredningen En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret (Fö2023:03) har lämnat sitt betänkande i januari 2025.

En förutsättning för att de frivilliga försvarsorganisationerna ska kunna öva och utbilda är att individer beviljas tjänstledighet från sitt arbete för att kunna delta i en utbildning eller för att som instruktör kunna utbilda andra. Individer som tjänstgör i en krigsorganisation inom totalförsvaret på frivillig grund har samma skydd enligt lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret. Försvarsberedningen anser att regeringen bör se över regelverket så att även instruktörer som ska tjänstgöra för att utbilda andra har ett likvärdigt anställningsskydd. Regeringen konstaterar att frågor om rätt till tjänstledighet och anställningsskydd behandlas i utredningen En ökad tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret (dir. 2024:2) som ska slutredovisa sitt uppdrag i juli 2025. Utredningens förslag kan även påverka de förutsättningar som gäller för instruktörer från de frivilliga försvarsorganisationerna.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) anføres att man bör hålla fast vid det överenskomna målet för antalet värnpliktiga och därmed ha 12 000 värnpliktiga i utbildning senast 2032 (yrkande 2).

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) lyfter motionärerna att en civiltjänstgöring ska komplettera den militära värnplikten och därmed bredda rekryteringen till det civila försvaret. I motionen anføres att man bör låta utreda en ytterligare utökning av civilplikten för att kunna möta naturkatastrofer, konsekvenser av klimatförändringar och omfattande kriser inom vård och omsorg (yrkande 57).

I motion 2024/25:2710 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) anför motionären att det nuvarande systemet för arvodering för uppdrag inom det civila försvaret behöver förändras och att möjligheten att underlätta för den som åtar sig efterfrågat arbete som stärker det civila försvaret bör ses över.

Mikael Larsson m.fl. (C) anför i kommittémotion 2024/25:3160 att de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet behöver rätt och bättre förutsättningar att verka och bidra fullt ut till bemanningen inom totalförsvaret under höjd beredskap och krig. I yrkande 46 föreslås därför att riksdagen ställer sig bakom det som anføres om frivillighet och frivilliga försvarsorganisationer, bl.a. att regeringen ska ta ett samlat ansvar för organisationernas förutsättningar och gå vidare med utredningsförslag t.ex. om finansiering. Motionärerna anför vidare att de frivilliga försvarsorganisationerna har en viktig roll i den fredstida krisberedskapen och i det

civila försvaret. En förutsättning för att samhället ska få ut så mycket som möjligt är dock att ansvariga aktörer planerar för att använda frivilliga under krishantering, att de på ett mer systematiskt sätt deltar i planering, utbildning och övning och att avtal ingås. Motionärerna föreslår därför i yrkande 7 att riksdagen ställer sig bakom det som anförs om frivilliga försvarsorganisationer och hemvärdet.

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) anförs att det i varje kommun bör finnas en frivillig resursgrupp (FRG) där frivilliga kan engagera sig för att hjälpa till vid mindre eller större kriser. I yrkande 11 föreslås att regeringen bör utreda om samtliga kommuner bör vara skyldiga att inrätta en FRG.

Utskottets ställningstagande

Det är utskottets uppfattning att värnplikten även i fortsättningen kommer att utgöra grunden för Försvarsmaktens personalförsörjning och att antalet värnpliktiga som årligen grundutbildas behöver utökas för att säkerställa behoven av värnpliktig personal med aktuell och relevant utbildning för krigsförbanden i den föreslagna krigsorganisationen. Utskottet instämmer med regeringen i att den utbildning som genomförs ska hålla hög kvalitet och genomföras på ett säkert sätt, vilket förutsätter tillgång till personal för utbildning, materiel, infrastruktur samt skjut- och övningsfält. Utskottet noterar att regeringen, i likhet med Försvarsmakten, anför att grundutbildningsvolymerna bör ökas stegvis i balans med produktions- och utbildningsförutsättningar, med målet att nå en volym om 12 000 värnpliktiga under perioden 2032–2035. Utskottet vill betona att det lägger stor vikt vid personalförsörjningen av det militära försvaret och delar Försvarsberedningens ställningstagande om att det kraftigt försämrade säkerhetsläget på sikt kräver en avsevärd ambitionshöjning gällande de svenska värnpliktsvolymerna. Försvarsmakten bör därför analysera, prognosticera och ta fram olika alternativ för att i möjligaste mån hålla fast vid målbilden om att kunna utbilda 12 000 värnpliktiga per år fr.o.m. 2032.

Utskottet vill upprepa sitt stöd till regeringens beslut att återaktivera civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet men fortsätter att betona vikten av att regeringen kontinuerligt ser över behovet av eventuella beslut i fråga om aktivering inom ytterligare sektorer. En modern och ändamålsenlig civilplikt inkluderar ett brett spektrum av arbetsuppgifter och befattningar som kan vara nödvändiga för samhället i kris och krig.

Inför det förra totalförsvarsbeslutet framhöll utskottet att de frivilliga försvarsorganisationerna bidrar med folkförankring, förstärkningsresurser och försvarsvilja inom totalförsvaret. Dessutom betonade utskottet att folkförankring och en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvarets krigsavhållande uppgift. Utskottet vidhåller denna uppfattning och ser därför positivt på att regeringen framhåller att det är viktigt att ta till

vara det ökade intresset för de frivilliga försvarsorganisationerna och att tillskott föreslås i budgetpropositionen för 2025.

Med vad som anförts ovan bedömer utskottet att samtliga motionsyrkanden som handlar om personalförsörjning i totalförsvaret kan anses vara tillgodosedda, och de avstyrks därmed.

Totalförsvarets försörjningsberedskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om totalförsvarets försörjningsberedskap som handlar om bl.a. samordning, försörjningsförmåga i fråga om samhällsviktiga varor och tjänster samt beredskapslager.

Jämför reservation 14 (S), 15 (C), 16 (C), 17 (MP), 18 (MP) och 19 (C).

Bakgrund och tidigare beredning

I rapporten Kraftsamling (Ds 2023:34) beskriver Försvarsberedningen att försörjningsberedskap utgörs av den verksamhet som syftar till att i kris och krig upprätthålla försörjning av varor och tjänster som är nödvändiga för befolkningens överlevnad, för att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna samt för att bidra till det militära försvarets förmåga inklusive stöd till allierade stridskrafter på svenskt territorium. En fungerande försörjningsberedskap är därmed en viktig del av ett motståndskraftigt ekonomiskt försvar. I samma rapport betonar Försvarsberedningen att krig i Sverige eller i vårt närområde kommer att ställa höga krav på försörjningsberedskapen. Berörda myndigheter och privata aktörer behöver fastställa hur en krigssituation kan komma att påverka möjligheten att upprätthålla den egna verksamheten samt viktiga leveranser till både det civila och det militära försvaret inom flera olika försörjningsområden.

Av den nationella säkerhetsstrategin (skr. 2023/24:163) från juli 2024 framgår att Sveriges vitala nationella säkerhetsintressen bl.a. är att värna befolkningens liv och hälsa och att upprätthålla försörjningsberedskap och samhällets funktionalitet. Enligt strategin är det av särskild vikt för försvarspolitiken att med vapenmakt kunna försvara Sverige och våra allierade mot väpnat angrepp och upprätthålla vår territoriella integritet samt att upprätthålla försörjningsberedskap och samhällets funktionalitet. I den nationella säkerhetsstrategin uttrycker regeringen också avsikten att i arbetet med krisberedskap anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och framhåller särskilt behov kopplade till försörjningsberedskap, såsom att upprätthålla vår svenska livsmedelsproduktion, vattenförsörjning och samordnad vattenförvaltning.

I totalförsvarspropositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) lyftes försörjningsberedskap fram som en viktig del i återuppbyggnaden av totalförsvaret. I propositionen konstaterar regeringen att det i stor utsträckning är privata aktörer som äger och ansvarar för många av de viktigaste samhällsfunktionerna, bl.a. produktion och transport av nödvändiga varor och tjänster. Offentliga aktörer bör, i nära dialog med privata aktörer, bedöma behovet av förberedelser för att säkerställa en rimlig beredskap. Det kan avse bl.a. att prioritera och fördela resurser samt andra nödvändiga åtgärder såsom att framställa eller lagra produkter och materiel.

MSB driver flera arbeten för att stärka Sveriges försörjningsberedskap tillsammans med både myndigheter, regioner, kommuner och företag. Som exempel kan nämnas MSB:s utvecklingsprojekt för försörjning av varor och tjänster i kris och krig. Inom ramen för denna satsning genomför myndigheter olika projekt, med stöd av MSB:s anslag 2:4 Krisberedskap, för att tillsammans med företag inom sin sektor stärka sin egen och Sveriges försörjningsberedskap och således även totalförsvaret. MSB anordnar nätverksträffar för att ge myndigheterna möjlighet att diskutera utmaningar och möjligheter med ökad samverkan med företag. Bland myndigheterna kan nämnas Livsmedelsverket, Energimyndigheten och Läkemedelsverket.

Försvarsutskottet har vid flera tillfällen framhållit vikten av att Sverige kan säkerställa försörjningen av viktiga varor och tjänster, inklusive sjukvård, infrastruktur, elproduktion, livsmedel och dricksvatten, i händelse av krig eller kris (se bl.a. bet. 2023/24:FöU6 och bet. 2023/24:FöU7). I samband med totalförsvarsbeslutet 2021–2025 framhöll utskottet att näringslivet är av central betydelse för totalförsvaret och för försörjningsberedskapen. Utskottet välkomnade regeringens bedömning att en långsiktig samverkan mellan offentliga och privata aktörer på den centrala, regionala och lokala nivån behöver etableras. Vidare ansåg utskottet, likt regeringen, att det är viktigt att det civila försvaret bidrar till Försvarsmaktens operativa förmåga vid höjd beredskap och då ytterst i krig. För att kunna lösa sina uppgifter är det militära försvaret beroende av att ett antal funktioner i samhället fungerar, t.ex. el- och drivmedelsförsörjning, transporter samt försörjning av vatten och livsmedel. Frågor om ansvar och metoder för att uppnå försörjningstrygghet, såsom lagerhållning i statlig eller privat regi och tillverkningsberedskap, beskrevs som angelägna och komplicerade frågor som behövde analyseras och utredas närmare (bet. 2020/21:FöU4).

I sitt yttrande över den nya nationella säkerhetsstrategin (skr. 2023/24:163) noterade utskottet, i fråga om livsmedelsförsörjning och självförsörjning, att regeringen i budgetpropositionen för 2025 framhåller behovet av att stärka samhällets försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och dricksvatten. Regeringen föreslår bl.a. att medel tillförs ett investeringsprogram som omfattar satsningar på åtgärder för att stärka beredskapen inom primärproduktion av livsmedel, skapa mer robusta livsmedelsbutiker och förbättra uthålligheten inom dricksvattenförsörjningen (prop. 2024/25:1 utg.omr. 23). Utskottet konstaterade också att regeringen under våren 2024 remitterat

förslag från utredningen Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8), där en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen föreslås, inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Utskottet konstaterade att frågan om livsmedelsberedskap är högt prioriterad och uttryckte sin avsikt att följa regeringens fortsatta arbete och vidare hantering av Försvarsberedningens och utredningens förslag (bet. 2024/25:FöU1y).

Propositionen

Regeringen understryker, i linje med Försvarsberedningen, att verksamheterna inom det civila försvaret vid höjd beredskap och ytterst krig, i varje situation bör fokuseras på att stödja det militära försvaret på det sätt som är mest ändamålsenligt för att stödja totalförsvarets samlade krigsinsats. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att utgångspunkten för planeringen av det civila försvaret även i fortsättningen ska vara att under minst tre månader kunna möta och hantera ett krig i Europa som leder till allvarliga konsekvenser för samhällets funktionalitet. De tre månaderna ger aktörerna inom det civila försvaret och andra organisationer tid för omställning till krigstida förhållanden med t.ex. förändrade produktionsförutsättningar och varuflöden. På så sätt skapas förutsättningar för att kunna hantera en längre period av allvarlig säkerhetspolitisk kris eller krig. Samtidigt konstaterar regeringen att tiden för omställning till krigstida förhållanden kan variera inom olika beredskapssektorer och inom olika delar av näringslivet.

I propositionen anger regeringen att förmågan att stödja Försvarsmakten skyndsamt behöver öka och ger exempel på satsningar som ska stärka samhällets funktionalitet och bidra till det militära försvarets förmåga. I totalförsvarspropositionen nämns t.ex. satsningar inom hälso- och sjukvårdsområdet, elförsörjning, elektroniska kommunikationer och transportinfrastruktur.

Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning om vikten av en fungerande samhällsekonomi även i en situation av höjd beredskap. Ett starkt näringsliv som står sig i internationell konkurrens lägger grunden för en robust försörjningsberedskap. Betydelsen av lagerhållning av råvaror och materiel med långa leverans- eller produktionstider lyfts fram som en viktig erfarenhet från kriget i Ukraina.

Regeringen betonar i totalförsvarspropositionen att Sveriges ekonomiska motståndskraft behöver stärkas. Vid krig eller krigsfara är det enligt regeringen viktigt med uthållighet i produktions- och flödeskedjor för handel och transport- och leveranskedjor, att näringslivet har förmåga att ställa om sin produktion och att det finns lagerhållna nödvändiga varor inklusive insatsvaror. Enligt regeringen är det nödvändigt att utveckla en struktur där Sveriges behov av försörjningsviktiga varor och tjänster kan identifieras som en del i uppbyggnaden av försörjningsberedskapen. Med tanke på omvärldsläget är det också viktigt att beredskapsmyndigheterna genomför den omvärldsbevakning, de utvecklingsinsatser samt de övriga förberedelser,

inklusive anskaffning av förnödenheter och utrustning, som krävs för att myndigheten ska klara sina uppgifter vid höjd beredskap.

Regeringen bedömer att som medlem i EU och Nato är risken för att Sverige ska bli helt avskuret från importmöjligheter och viktiga handelsförbindelser inte överhängande och därmed inte en händelseutveckling att planera utifrån på samma sätt som tidigare. Regeringen lyfter fram rättsakten om krissituationer och resiliens på den inre marknaden (Imera) som en viktig utveckling. Imera ska i kristider säkerställa tillgången till strategiska varor genom att motverka störningar i leveranskedjor och därmed undvika varaktiga ekonomiska konsekvenser för företagen.

Samtidigt behöver det enligt regeringen tas i beaktande att det under fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig finns en stor risk att försörjningskedjor blir störda. Regeringen drar av den nya och förändrade hotbilden i vår omvärld slutsatsen att arbetet med att planera för ett stärkt civilt försvar inte kan betraktas enbart i ett nationellt perspektiv. Regeringen anser därför att Sverige bör utveckla sitt redan etablerade samarbete med de övriga nordiska länderna för att stärka Sveriges försörjningsberedskap.

I propositionen redogör regeringen för en rad genomförda och pågående åtgärder inom försörjningsberedskapen. I augusti 2023 tog regeringen emot betänkandet En modell för svensk försörjningsberedskap (SOU 2023:50) som innehåller förslag för att stärka den svenska försörjningsberedskapen. Mot bakgrund av förslagen i betänkandet beslutade regeringen i januari 2024 om ett gemensamt uppdrag till MSB och Socialstyrelsen (Fö2024/00053). Uppdraget innebär att myndigheterna gemensamt ska göra en försörjningsanalys av samhällets behov av och tillgång till sjukvårdsprodukter och övrig utrustning för att god vård ska kunna ges, samt ta fram ett förslag till en ändamålsenlig och kostnadseffektiv modell för detta. Modellen ska kunna vara underlag för motsvarande arbete inom andra beredskapssektorer som utförs i syfte att ge en samlad kunskap om Sveriges försörjningsförmåga. Uppdraget ska redovisas senast den 12 december 2024.

I juni 2022 beslutade regeringen att låta en särskild utredare kartlägga vilka varor och tjänster i Sverige som har väsentlig betydelse för upprätthållandet av samhällsviktig verksamhet eller där allvarliga konsekvenser i övrigt riskerar att uppstå om varan eller tjänsten inte tillgängliggörs (dir. 2022:72). Utredaren ska föreslå åtgärder för att öka försörjningstryggheten när det gäller dessa varor och tjänster. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 maj 2025. I juni 2024 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen. Utredaren ska nu även analysera och redogöra för hur avtal om inköp av varor och tjänster för att trygga försörjningsberedskap kan ingås för att skapa en effektiv, enhetlig, förutsebar och långsiktig försörjning av samhällsviktiga varor och tjänster (dir. 2024:70). Utredningen ska även undersöka och föreslå ytterligare åtgärder, modeller eller metoder för att stärka och effektivisera samverkan mellan offentliga och privata aktörer samt utveckla samordningen av myndigheternas kravställning på privata aktörer och lämna nödvändiga författningsförslag.

Regeringen anser att det är nödvändigt att utveckla kapacitet som gör att Sveriges behov av försörjningsviktiga varor och tjänster kan identifieras som en del i uppbyggnaden av försörjningsberedskapen. Samtidigt konstaterar regeringen att det redan finns etablerade strukturer för rapportering och analyser inom totalförsvaret och den offentliga upphandlingen som är viktiga att ta hänsyn till i det fortsatta utvecklingsarbetet så att det inte skapas parallella rapporteringsstrukturer och en ökad administration. I sammanhanget måste konsekvenser för företagen bedömas. Regeringen har därför för avsikt att fortsätta att utveckla en struktur där Sveriges behov av försörjningsviktiga varor och tjänster kan identifieras, baserat bl.a. på förslag i betänkandet En modell för svensk försörjningsberedskap, de synpunkter som kommit in på förslagen samt redovisningen av ovannämnda uppdrag till MSB och Socialstyrelsen.

Regeringen betonar emellertid att arbetet ska fortgå under tiden en struktur utvecklas där Sveriges behov av försörjningsviktiga varor och tjänster kan identifieras. Enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap ska en sektorsansvarig myndighet leda och samordna arbetet inom sin beredskapssektor inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Beredskapsmyndigheterna ska genomföra den omvärldsbevakning, de utvecklingsinsatser samt de övriga förberedelser, inklusive anskaffning av förnödenheter och utrustning, som krävs för att myndigheten ska klara sina uppgifter vid höjd beredskap. Likaså anges det att beredskapsmyndigheter ska samverka med bl.a. berörda näringsidkare.

Näringslivet inom försörjningsberedskapen

När det gäller näringslivets roll framgår det av totalförsvarspropositionen att regeringen uppfattar att det finns en stor vilja bland näringslivets aktörer att bidra till att stärka den samlade förmågan inom totalförsvaret, vilket regeringen ser positivt på och vill bejaka. Regeringen understryker att näringslivets aktörer har en viktig roll för det allmänna och att deras bidrag är centralt för totalförsvarets förmåga. Vid höjd beredskap behöver aktörerna inom totalförsvaret kunna förlita sig på att företag vars verksamhet är av vikt för totalförsvaret kan upprätthålla och säkerställa tillgång till sådana varor och tjänster. I händelse av höjd beredskap och ytterst krig riskerar det att bli störningar i försörjningskedjor såväl nationellt som internationellt. Inhemsk produktion behöver kunna upprätthållas eller förmås att ställa om utan längre dröjsmål även vid störningar i försörjningskedjorna.

Regeringen understryker att det krävs förberedelser i fredstid för att näringslivet ska kunna fortsätta sin verksamhet även under störda förhållanden och i värsta fall krig. Regeringen framhåller vikten av att företag som bedriver samhällsviktig verksamhet genomför kontinuitetsplanering för höjd beredskap i syfte att säkerställa tillgång till varor och tjänster. Regeringen har därför, mot bakgrund av förslagen i betänkandet En modell för svensk försörjningsberedskap, beslutat om att ge ett uppdrag till MSB och Tillväxtverket

(Fö2023/01775). Uppdraget innebär att myndigheterna gemensamt ska ta fram en modell för en sammanhållen funktion för information till företag som kan stödja produktionsomställning av försörjningsviktiga varor och tjänster inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. I uppdraget ingår även att identifiera vilken information företag kan behöva, t.ex. om regelverk, testning och provning. Uppdraget ska redovisas senast den 12 december 2024.

Av propositionen framgår även att regeringen i juni 2024 beslutade att en särskild utredare ska stödja både regeringens arbete med att stärka försörjningsberedskapen och näringslivets beredskapsplanering. Rådgivaren ska bl.a. följa upp och analysera arbetet med en stärkt försörjningsberedskap, framför allt inom beredskapssektorerna, belysa hinder samt utifrån detta lämna förslag på kompletterande åtgärder i syfte att driva arbetet framåt. Utredaren ska även ge förslag på, och vid behov initiera, samarbeten mellan statliga aktörer och privata aktörer för att underlätta näringslivets beredskapsplanering och möjlighet att solidariskt stödja Sverige under kris, höjd beredskap och ytterst krig. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2026 (dir. 2024:65). Regeringen uttrycker avsikten att utifrån kommande redovisningar av uppdraget fortsätta att utveckla arbetet med näringslivets roll inom försörjningsberedskapen.

Regeringen betonar i totalförsvarspropositionen att det behöver vara tydligt vilka krav staten ställer på näringslivet och dess roll i totalförsvaret. I propositionen exemplifieras med FMV:s och Försvarsmaktens initiativ att identifiera viktiga leverantörer av varor och tjänster och åtgärder för att säkerställa tillgång till dessa i höjd beredskap genom avtal med näringslivet. Regeringen ser positivt på initiativet från FMV och Försvarsmakten.

Regeringen framhåller även att det är viktigt att etablera dialog och samverkan mellan det offentliga och företag som bedriver samhällsviktig verksamhet. Samtidigt pekar regeringen på att förutsättningarna för offentlig-privat samverkan påverkats bl.a. av Sveriges medlemskap i EU och de konkurrensregler som följer av det, privatisering, internationalisering och förändrade ägarförhållanden. Därmed behöver förutsättningarna tydliggöras för hur staten och näringslivet kan samverka utan att det står i strid med exempelvis regler om statsstöd eller konkurrens på marknaden samt att det kan genomföras med en ekonomiskt långsiktig hållbarhet. Regeringen påminner i sammanhanget om lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen.

Livsmedelsförsörjning och dricksvatten

När det gäller beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten beskriver regeringen att livsmedelsberedskap ytterst handlar om överlevnad men även om att upprätthålla försvarsviljan. En välfungerande och robust livsmedelsförsörjning och en egenberedskap hos befolkningen är avgörande för samhällets motståndskraft och för totalförsvarets funktion. Dricksvattenproduktion samt en fungerande avlopps- och avfallshantering är av central

betydelse för liv och hälsa och för att många andra delar i samhället ska kunna fungera.

Regeringen hänvisar i propositionen till Utredningen om en ny livsmedelsberedskap som i januari 2024 redovisade betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8). Betänkandet innehåller förslag och bedömningar om bl.a. egenberedskap, kommuners ansvar, beredskapslagring, främjande av inhemsk produktion av insatsvaror och investeringsstöd. I betänkandet föreslås också ett mål för livsmedelsberedskap. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen lyfter fram att den i allt väsentligt delar Försvarsberedningens bedömningar i fråga om inriktning och behov för uppbyggnaden av beredskapen hos aktörer inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten och konstaterar att dessa bedömningar är i linje med pågående arbete. En del i detta är Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverks arbete med att ta fram investeringsprogram för förmågeutveckling inom beredskapssektorn. Statens jordbruksverk arbetar även med ett uppdrag för att stärka den s.k. blå värdekedjan från fisket och vattenbruket till beredningsindustrin samt samtliga förädlingssteg till marknad och konsument. Regeringen prioriterar inledningsvis satsningar på robust primärproduktion inom både lantbruks- och fiskenäringarna och robusta livsmedelsbutiker och har i budgetpropositionen för 2025 tillfört medel för detta. En starkt livsmedelsberedskap förutsätter att det i grunden finns robusta livsmedels- och dricksvattensystem. Regeringen betonar att näringslivet har en central roll i livsmedelsberedskapen när det gäller både produktion, transport och distribution. Förmågan att stå emot påfrestningar i händelse av kris, höjd beredskap och ytterst krig förutsätter därför starka och lönsamma livsmedelsföretag. Sverige behöver en robust inhemsk livsmedelsproduktion för att kunna upprätthålla livsmedelsförsörjningen även under handelsstörningar som kan uppstå vid krigsfara eller krig. Det förutsätter i sin tur en inhemsk produktion för framställning av insatsvaror och beredskaps- och omsättningslager av sådana varor.

Enligt regeringen är beredskapslagring och främjande av inhemsk framställning av insatsvaror och t.ex. spannmål viktiga åtgärder för det fortsatta arbetet med att bygga upp en robust livsmedelsförsörjning. Regeringen delar även Försvarsberedningens bedömning att åtgärder som syftar till att upprätthålla funktionaliteten i befintliga distributionskanaler för livsmedels- och dricksvattenförsörjningen så långt som möjligt bör prioriteras.

Precis som Försvarsberedningen anser regeringen att samhällets resurser vid höjd beredskap och ytterst krig bör riktas till dem som har störst behov. Kommunerna har en unik ställning och närhet till befolkningen och har därmed kunskap om och förmåga att stödja utsatta och hjälpbehövande människor inom sitt geografiska områdesansvar. Regeringen bedömer att det är angeläget att kommuner och regioner fortsätter att utveckla sitt arbete med livsmedelsberedskapsfrågor. Enligt regeringen är det också viktigt att kommunerna säkerställer att arbete genomförs när det gäller planering och logistik kring dricksvattenförsörjning bl.a. för att kunna distribuera nödvatten,

lagerhålla kemikalier och reservdelar, men även säkerställa reservkraft. Motsvarande gäller även för avloppshantering som också är beroende av reservvatten, elförsörjning och tillgång till kemikalier.

Energiförsörjning

När det gäller beredskapssektorn Energiförsörjning betonar regeringen att Sveriges energisystem behöver fortsätta att utvecklas för att möta ambitionshöjningen inom totalförsvaret. Bland åtgärder som behövs nämns bl.a. planering för att prioritera förbrukning och för att fördela knappa resurser. Regeringens ambition att utveckla och trygga energiförsörjningen avser förutom el också flytande drivmedel, gas, värme och kyla samt kopplingar mellan dessa områden. När det gäller flytande drivmedel är dagens beredskapslager av olja en viktig resurs som behöver framtidssäkras och förutsättningar att kunna nyttja dem vid kris och höjd beredskap behöver säkerställas. Det handlar också om större marginaler i logistik- och leveranskedjor, vilket kan inkludera utökade lager, förmåga till reparation och förstärkt skydd.

Hälsa, vård och omsorg

När det gäller beredskapssektorn Hälsa, vård och omsorg bedömer regeringen att samverkan mellan militär verksamhet och civil sjukvård är central för det fortsatta arbetet med planering för höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen och Försvarsmakten ett uppdrag (S2023/03257 [delvis]) med syftet att utveckla en fördjupad samverkan i bl.a. samarbetet kring nyckeltal och dimensionerande målbilder för hälso- och sjukvårdens planering för höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen bedömer att det finns behov av att förtydliga hur vård ska prioriteras under höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen anser därför att det bör införas bestämmelser som ger vägledning till hälso- och sjukvården om vilken vård och behandling som ska prioriteras och kunna upprätthållas under höjd beredskap. Regeringen anser vidare att det bör införas bestämmelser som ska gälla för hälso- och sjukvården under förhållanden med mycket svår resursbrist. I sådana lägen behöver skarpa prioriteringar göras och flera av de krav som normalt ställs i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) på hälso- och sjukvårdsverksamhet kommer inte att kunna uppfyllas. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att en krigssituation kommer att ställa krav på försörjning av läkemedel och andra sjukvårdsprodukter som behöver anpassas utifrån det rådande läget. Regeringen bedömer därför att det pågående arbetet med att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården på olika nivåer bör fortsätta. Det syftar till att skapa ett robust system som säkerställer tillgång till sjukvårdsprodukter även vid fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig genom bl.a. ökad lagerhållning hos regioner och kommuner. Det pågår också en uppbyggnad av statliga lager för vissa sjukvårdsprodukter och ett arbete

med att skapa system för nationell överblick över tillgång och efterfrågan på bl.a. läkemedel. Tillgången på blod är av stor betydelse för hälso- och sjukvården, särskilt vid händelser med många svårt skadade. Regeringen bedömer att arbetet med att stärka försörjningen av blod och blodkomponenter behöver fortsätta.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag (S2024/00853) att stödja socialtjänstens och den kommunala hälso- och sjukvårdens arbete med krisberedskap och det civila försvaret. Därtill finns ett statsbidrag som omfattar 300 miljoner kronor årligen och fördelas enligt förordningen (2023:490) om statsbidrag till kommuner för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens beredskap.

Transporter

När det gäller beredskapssektorn Transporter betonar regeringen att transportinfrastruktur och transporter är viktiga för Sveriges handel och försörjningsförmåga och därmed för samhällets beredskap att upprätthålla samhällsviktiga funktioner inför och under höjd beredskap och ytterst krig. Transporter av personal, materiel och förnödenheter är också en förutsättning för Försvarsmaktens mobilisering, försörjningssäkerhet och förmåga att verka. Regeringen bedömer, i likhet med Försvarsberedningen, att förmågehöjande åtgärder och utvecklingsbehov inom beredskapssektorn Transporter bör ges hög prioritet i en balanserad utveckling av den samlade förmågan inom totalförsvaret.

I propositionen redogör regeringen för olika åtgärder inom beredskapssektorn i fråga som rör olika aspekter av försörjning. Regeringen har bl.a. utvecklat och fördjupat det nordiska samarbetet med Finland, Norge och Danmark om transportberedskap och gränsöverskridande transportinfrastruktur. Regeringen har också gett Trafikverket i uppdrag att tillsammans med Sjöfartsverket, Försvarsmakten och Fortifikationsverket inleda förberedande utredningar och undersökningar för att en reservhamn till Visby hamn ska skapas i Kappelshamn på Gotland så snart som möjligt. Regeringen bedömer även att förbindelserna till kontinenten är av strategisk vikt och Trafikverket redovisade enligt regeringsuppdrag i februari 2024 rapporten Åtgärdsförslag för säkerställande av tågfärjeförbindelsen mellan Trelleborg och Tyskland (TRV 2023/76671). Rapporten bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen betonar att statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringslivet i sin planering för höjd beredskap behöver bedöma sitt behov av transporter och transportinfrastruktur. Samtidigt behöver samverkan och en dialog om behoven och möjlighet att tillhandahålla tjänster komma till stånd. Trafikverket har som ett första steg etablerat en grundstruktur för samverkansformer med näringslivets aktörer. Verket har i dag till uppgift att se till att statlig transportinfrastruktur vidmakthålls och repareras. Enligt regeringen är det centralt att kunna upprätthålla denna förmåga vid höjd beredskap och ytterst krig. Transportsektorn behöver därför utveckla och stärka sin förmåga

att upprätthålla samhällsviktiga funktioner, både vid olika typer av fredstida kriser och vid höjd beredskap eller krig.

Ansvars- och ägarförhållanden när det gäller transportinfrastruktur och drift och underhåll är fördelade mellan statliga myndigheter, regioner, kommuner samt statliga och kommunala aktiebolag. Regeringen anser att det behövs tydligare ansvar och mandat för prioritering av transportresurser. I det sammanhanget bör också regelverket om vägtrafikombud beaktas. Länsstyrelserna har i dag enligt förordningen (1991:1216) om vägtrafikombud ansvar för att fastställa vägtrafikområden och utse vägtrafikombud. Ett vägtrafikombud ska i fred delta i övning och utbildning samt medverka i beredskapsplanläggningen av transporter samt i krig verka för att transportresurserna utnyttjas på det sätt som är bäst för totalförsvaret. Det gäller för både gods- och persontransporter. Ett vägtrafikombud kan besluta att förelägga ägare eller innehavare av transportmedel att ombesörja transporter med stöd av förfogandelagstiftningen. Behovet av att tydliggöra vägtrafikombudens roll uppmärksammas i en hemställan från länsstyrelserna den 8 juli 2024 (LI2024/01474).

Motionerna

Organisation och samordning av försörjningsberedskap

Enligt partimotion 2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 36 bör Sveriges beredskap när det gäller livsmedel och kritiska insatsvaror stärkas genom samverkan mellan det offentliga och näringslivet där beredskapsåtgärder kan säkerställas genom avtal och ersättningar. Motionärerna vill se en beredskapsmodell där näringslivet spelar en central roll utifrån en insikt om ett ömsesidigt beroende mellan det offentliga och näringslivet. Motionärerna föreslår vidare i yrkande 37 att dagens planeringshorisont för totalförsvaret om minst tre månader ska förlängas.

Peter Hultqvist m.fl. (S) anför i kommittémotion 2024/25:3023 att näringslivets förmåga att upprätthålla, eller vid behov ställa om, sin verksamhet är av yttersta vikt för att samhället ska fungera vid fredstida krissituationer och krig. Motionärerna föreslår därför i yrkande 59 att regeringen skyndsamt utreder frågan om att inrätta en ny myndighet för ekonomiskt försvar och företagens försörjningsberedskap. Ett liknande förslag finns i kommittémotion 2024/25:3254 yrkande 6 av Peter Hultqvist m.fl. (S).

Försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och andra samhällsviktiga varor och tjänster

I partimotion 2024/25:3038 betonar Daniel Helldén m.fl. (MP) behovet av att öka försörjningsförmågan i syfte att kunna klara en situation med stängda gränser. Enligt motionärerna måste jordbruket och transportsektorn ställa om och stödet till forskning och innovation öka så att livsmedelsförsörjningen kan fungera även vid omfattande kriser och krig (yrkande 30).

Helena Lindahl m.fl. (C) framhåller i kommittémotion 2024/25:2953 yrkande 15 vikten av att stärka den svenska livsmedelsberedskapen och anser att regeringen bör gå vidare med förslagen i utredningen Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) som de menar lägger en bra grund för beredskapsarbetet.

I kommittémotion 2024/25:3108 yrkande 28 föreslår Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) att regeringen ser över möjligheterna att öka Sveriges beredskap när det gäller livsmedel, insatsvaror, vattenreningsutrustning och andra essentiella resurser. Vidare vill motionärerna att man ska verka för ett ökat samarbete mellan branschorganisationer, myndigheter och forskningsinstitut i syfte att förbättra kunskapen om livsmedelssäkerhet och dricksvattenberedskap hos både producenter och konsumenter (yrkande 30).

Mikael Larsson m.fl. (C) föreslår i kommittémotion 2024/25:3160 att Sverige ska ha en god försörjningsförmåga när det gäller samhällsviktiga varor och tjänster i hela landet i händelse av kris och krig, där individer, offentliga aktörer och näringslivet har en viktig uppgift utifrån sina respektive roller (yrkande 47). Motionärerna anför även att en ökad självförsörjningsgrad av viktiga förmödenheter är en viktig komponent i den fortsatta uppbyggnaden av totalförsvaret (yrkande 48).

Emma Berginger m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2024/25:3257 att det krävs en betydligt högre grad av självförsörjning av livsmedel inom landet för att höja Sveriges försörjningsförmåga och att ekologisk produktion som regel har en hög självförsörjningsgrad. I motionen föreslås därför att man ska säkra en betydligt större grad av självförsörjning av livsmedel inom landet och skydda ekosystemen så att jordbruk, skogsbruk och fiske kan bidra till försörjningen (yrkande 10) samt att den ekologiska produktionen av livsmedel ska öka (yrkande 11).

Gudrun Brunegård (KD) anser i motion 2024/25:202 yrkande 2 att Sveriges skogsbruk, liksom jordbruk, bör erkännas som samhällsviktig verksamhet utifrån ett beredskapsperspektiv.

I motion 2024/25:867 anser Kalle Olsson (S) att en robust livsmedelsförsörjning i hela landet måste säkerställas, bl.a. genom att främja lokala jordbruk samt säkerställa robusta logistikkedjor och lagerhållning av livsmedel och insatsvaror.

Markus Wiechel och Eric Palmqvist (båda SD) föreslår i motion 2024/25:3006 att det ska införas en finskinspirerad beredskapslag i Sverige för att det inte ska uppstå brist på exempelvis skydds- eller sjukvårdsutrustning.

Beredskapslagring och inhemsk produktion

I kommittémotion 2024/25:3023 framhåller Peter Hultqvist m.fl. (S) att Sverige behöver bygga upp en försörjningsberedskap för totalförsvarets behov vid höjd beredskap och ytterst i krig. Varor och tjänster som är nödvändiga för befolkningens överlevnad och för att samhället ska kunna fungera på en grundläggande nivå behöver prioriteras. I yrkande 51 anser motionärerna

därför att regeringen bör ta fram en strategi för ett beredskapslager för insatsvaror. Ett liknande yrkande framförs av Mattias Ottosson m.fl. (S) i motion 2024/25:2331.

Daniel Helldén m.fl. (MP) föreslår i partimotion 2024/25:3038 yrkande 33 att staten ska ta ansvar för att bygga upp beredskapslager och tillsammans med näringsliv, kommuner och regioner säkerställa att lagerhållningen i samhällskritiska försörjningskedjor är tillräcklig för att klara kriser och krig. I motionen föreslås också att regeringen ska se över möjligheterna till ökad varuförsörjning genom inhemsk produktion (yrkande 34).

I motion 2024/25:2664 anser Ann-Sofie Lifvenhage (M) att regeringen ska se över möjligheterna att i väntan på högre självförsörjningsgrad planera för beredskapslager för att säkra livsmedelstillgången. Även Sten Bergheden (M) anser i motion 2024/25:2765 att regeringen bör se över möjligheten att utreda och planera för beredskapslager för livsmedel.

I motion 2024/25:3014 föreslår Markus Wiechel (SD) i yrkande 5 att länderna i Norden ska utvärdera gemensamma nordiska beredskapslager i syfte att stärka tillgången till exempelvis skyddsmateriel, läkemedel och förnödenheter i kristider.

Eric Westroth och Ann-Christine Frohm (båda SD) anser i motion 2024/25:3115 att man ska överväga en utredning om att återinföra statliga livsmedelslager (yrkande 3) och en utredning om att återinföra statliga beredskapslager för olja och drivmedel (yrkande 4).

Dricksvattenförsörjning

I kommittémotion 2024/25:2486 yrkande 1 anser Stina Larsson m.fl. (C) att regeringen bör utveckla en nationell strategi för fördelning av resurser vid stor vattenbrist. Motionärerna påpekar att tillgången till rent vatten länge har varit en självklarhet i Sverige men att det senaste årtiondet har gett oss anledning att inse att vi inte kan ta detta för givet. Också ur ett beredskaps- och sårbarhetsperspektiv är tillgången på rent dricksvatten en viktig fråga, inte minst i den fortsatta totalförsvarsplaneringen.

I kommittémotion 2024/25:1394 betonar Martin Kinnunen m.fl. (SD) att säkerhetsläget i Europa är mycket allvarligt och att Sverige måste kunna producera dricksvatten även om vi blir isolerade vid en akut kris. Mot denna bakgrund anför motionärerna att man skyndsamt bör säkerställa att Sveriges lager av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp är tillräckliga för att klara en längre isolering i händelse av krig (yrkande 10).

Yttrande från socialutskottet

I sitt yttrande framhåller socialutskottet, i likhet med regeringen, att aktörerna inom totalförsvaret behöver kunna förlita sig på att företag vars verksamhet är av vikt för totalförsvaret kan upprätthålla och säkerställa tillgång till samhällsviktiga varor och tjänster vid höjd beredskap. Under kriser och i krig finns det en stor risk för att försörjningskedjor blir störda, och socialutskottet

anser att arbetet med försörjningsberedskap behöver fortsätta för att skapa ett robust system som säkerställer tillgång till läkemedel och sjukvårdsmaterial, såväl i vardagen som i kris och krig. Med beaktande av det som anförs i yttrandet anser socialutskottet att försvarsutskottet bör tillstyrka propositionen. (Se yttr. 2024/25:SoU4y i bil. 5.)

Yttrande från miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet håller med regeringen om att en välfungerande och robust livsmedelsförsörjning är avgörande för samhällets motståndskraft och för totalförsvarets funktion. Utskottet noterar Försvarsberedningens bedömningar när det gäller inriktning och behov av uppbyggnad av beredskapen hos aktörer inom livsmedelsförsörjning och anser att det är positivt att det arbete som pågår med att stärka livsmedelsberedskapen är i linje med dessa bedömningar. Miljö- och jordbruksutskottet anser även att regeringens prioritering att börja med att satsa på en robust primärproduktion, inom både lantbruks- och fiskerinäringarna, är en rimlig prioritering då det tryggar förmågan till försörjning med svensk mat. Utskottet noterar att betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) bereds inom Regeringskansliet. Mot bakgrund av det arbete som pågår med att trygga livsmedelsförsörjningen välkomnar utskottet de satsningar som regeringen föreslår i budgetpropositionen för beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Miljö- och jordbruksutskottet anser att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen ska bifalla propositionen. (Se yttr. 2024/25: MJU4y i bil. 7.)

Yttrande från näringsutskottet

Näringsutskottet konstaterar i sitt yttrande att regeringen i propositionen lyfter fram näringslivet som en viktig aktör, bl.a. när det gäller det ekonomiska försvaret. I anslutning till detta noterar utskottet att regeringen har gett MSB, Tillväxtverket och en särskild utredare uppdrag som kommer att kunna ge en god grund för det fortsatta arbetet med att utveckla näringslivets roll inom försörjningsberedskapen. Utskottet påminner om att regeringen i propositionen pekar på att ansvaret för att upprätthålla nödvändig försörjning av kritiska varor och tjänster samt utrikeshandel behöver tydliggöras i den nuvarande beredskapsstrukturen för krisberedskap och civilt försvar. Mot den bakgrunden anser näringsutskottet att det inte finns skäl att föregripa pågående utredningsarbete och redan i detta läge förorda att det inrättas en ny myndighet för ekonomisk beredskap och försörjningsberedskap i linje med vad som föreslås i motion 2024/25:3254 (S) yrkande 6. (Se yttr. 2024/25: NU4y i bil. 8.)

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning att det är av stor vikt att Sverige kan säkerställa försörjningen av viktiga varor och tjänster i händelse av kris eller krig. En fungerande försörjningsberedskap bidrar till befolkningens överlevnad, till att upprätthålla de viktigaste samhällsfunktionerna och till det militära försvarets förmåga att lösa sina uppgifter. Näringslivet är av central betydelse för försörjningsberedskapen eftersom det i stor utsträckning är privata aktörer som äger och ansvarar för många av de viktigaste samhällsfunktionerna samt tillhandahåller nödvändiga varor och tjänster.

I samband med det förra totalförsvarsbeslutet beskrev utskottet att frågor om ansvar och metoder för att uppnå försörjningstrygghet, såsom lagerhållning i statlig eller privat regi och tillverkningsberedskap, var både angelägna och komplicerade och behövde analyseras och utredas närmare. Utskottet kan konstatera att regeringen sedan det förra totalförsvarsbeslutet har beslutat om flera utredningar och uppdrag om olika delar av försörjningsberedskapen och om olika beredskapssektorer. Av propositionen framgår att arbete pågår inom Regeringskansliet med att omhänderta betänkanden och redovisningar från avslutade utredningar och uppdrag samt att flera utredningar och uppdrag ännu pågår. Utskottet kan mot denna bakgrund konstatera att flera frågor redan är föremål för regeringens och olika utredningars överväganden i enlighet med motionärernas intentioner. Riksdagen bör inte föregripa resultatet av pågående arbete. Utskottet avstyrker därför samtliga motionsyrkanden inom området. Försörjningsberedskapen är samtidigt högt prioriterad av utskottet, som avser att fortsätta följa regeringens arbete och vidare hantering.

Kritisk infrastruktur för totalförsvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om kritisk infrastruktur för totalförsvaret. Motionerna handlar bl.a. om samhällsviktiga flygplatser och utländskt ägande av skyddsvärd infrastruktur.

Jämför reservation 20 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

I miljöbalken finns bestämmelser om riksintressen. I 3 kap. 9 § anges att mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Vidare ska områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar, skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Försvarsmakten ansvarar, i enlighet med förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och

vattenområden, för riksintressen för totalförsvarets militära del. Det innebär att myndigheten har ansvar för att identifiera, samråda om, besluta om och presentera underlag för riksintressen för totalförsvarets militära del. Med anledning av den försämrade säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde gjorde Forsvarsmakten i januari 2023 en översyn av de riksintressen som myndigheten bedömde har betydelse för totalförsvarets militära del (FM2022-23088:1). I underlaget är Säve flygplats inte upptaget som ett område av riksintresse för totalförsvarets militära del. Däremot är, sedan tidigare, t.ex. Göteborg Landvetter flygplats angivet som ett område av betydelse för totalförsvaret.

I enlighet med sin instruktion (2010:185) ska Trafikverket genom överenskommelser med flygplatshållare säkerställa att det finns ett nationellt nät av flygplatser som upprätthåller en grundläggande beredskap för att samhällsviktiga transporter ska kunna utföras dygnet runt, dvs. även under de timmar på dygnet när flygplatserna normalt är stängda. De flygplatser som Trafikverket tecknar överenskommelser med kallas för beredskapsflygplatser.

Regeringen beslutade i december 2023 att ge Trafikverket i uppdrag att förhandla och ingå överenskommelser med 27 utpekade flygplatser att vara beredskapsflygplatser under 2024 (LI2023/03890). Enligt uppdraget är det samma flygplatser som var beredskapsflygplatser under 2023. Syftet med uppdraget är enligt regeringen att tillgodose behovet av samhällsviktig luftfart, bl.a. ambulansflyg, räddningstjänst, brandflyg och kustbevakningsflyg, samt att tillgodose totalförsvarets behov. Avtalen ska gälla som längst t.o.m. den 31 december 2024.

Den 30 maj 2022 fick en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att utreda och föreslå en långsiktigt hållbar inriktning för statens ansvar för flygplatserna i Sverige, så att behoven av en grundläggande tillgänglighet för medborgare, näringsliv och samhällsviktigt flyg tillgodoses i hela landet (I2022/01211). Bokstavsutredaren redovisade uppdraget den 15 februari 2023 i promemorian Statens ansvar för det svenska flygplatssystemet – för tillgänglighet och beredskap (Ds 2023:3). I utredningen framhålls bl.a. att staten bör ta ett större ansvar för att säkerställa en grundläggande interregional och internationell tillgänglighet i Sverige. Promemorian remitterades t.o.m. den 23 maj 2023 och är föremål för fortsatt beredning inom Regeringskansliet.

Regeringen gav den 29 juni 2023 Trafikverket i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka förmågan inom krisberedskapen och det civila försvaret inom beredskapssektorn Transporter (LI2023/02842). Regeringen bedömde det som angeläget att transportsektorn utvecklas så att den ges förutsättningar och förmågor att upprätthålla samhällsviktiga funktioner vid olika typer av fredstida kriser samt vid höjd beredskap och ytterst i krig. Trafikverket redovisade uppdraget den 15 januari 2024 i rapporten Åtgärder för att stärka förmågan inom krisberedskapen och det civila försvaret inom beredskapssektorn Transporter. Trafikverket konstaterade i sin redovisning bl.a. att Nato-medlemskapet och utvecklingen av världlandsstöd kommer att få stor påverkan på transportsektorn och Trafikverket samt på övriga beredskapsmyndigheter.

Uppdraget analyseras och bereds för närvarande inom Regeringskansliet (LI2024/00129).

Den 23 november 2023 fick Trafikverket i uppdrag att förbereda inrättandet av en funktion som dygnet runt ska utgöra kontaktpunkt för att samordna öppnande av svenska beredskapsflygplatser samt ge service och information till utförare av samhällsviktiga luftfartstransporter (LI2023/03643). Uppdraget redovisades i april 2024 genom rapporten Koordineringsfunktion beredskapsflygplatser (LI2024/00823).

Statsrådet Pål Jonson (M) besvarade i september 2023 en skriftlig fråga beträffande Säve flygplats (2022/23:936). I svaret konstateras att brandflyget fyller en samhällsviktig funktion och att det är av stor vikt att det finns flera civila flygplatser och därmed redundans i systemet. Säve flygplats utgör inte en av de 27 beredskapsflygplatserna, men det gör däremot de två närliggande flygplatserna Göteborg Landvetter och Trollhättan Vänersborg. Statsrådet anför i sitt svar att det inom Försvarsmakten pågår diskussioner om och hur området kring Säve kan användas för myndighetens fortsatta tillväxt, men att det för tillfället inte finns något infrastrukturärende kopplat till flygplatsen för regeringen att ta ställning till.

I maj 2024 besvarade statsrådet Niklas Wykman (M) en skriftlig fråga på närliggande tema (2023/24:870). I svaret konstateras att Sverige genomför den största satsningen på försvaret i modern tid och att en konsekvens av detta är att Försvarsmakten i vissa fall behöver utöka de områden där verksamheten bedrivs. Det är Fortifikationsverket som på uppdrag av Försvarsmakten förvärvar de fastigheter som behövs för expansionen. Det är myndigheternas uppgift att utvärdera försvarets fastighetsbehov och föreslå var verksamheten på lämpligaste sätt bör bedrivas. Säve flygplats är ett av de områden som utvärderas men myndigheterna har ännu inte lagt fram förslag som rör Säve flygplats. Regeringen fortsätter att följa frågan.

I sin delrapport Kraftsamling (Ds 2023:34) framhåller Försvarsberedningen att transportsektorn är grundläggande för samhället i fred och att den i krig har stor betydelse för att säkerställa de viktigaste totalförsvarsfunktionerna. De flesta samhällsviktiga verksamheter är beroende av transportinfrastruktur och transporter. Beredningen pekar bl.a. på att erfarenheterna från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina tydliggör vikten av transportinfrastruktur och vikten av transporter för samhällets funktionalitet och de militära och civila försvarsansträngningarna. Försvarsberedningen vidhåller den bedömning som gjordes i Motståndskraft (Ds 2017:66) att totalförsvarsplaneringen i transportsektorn bl.a. bör syfta till att identifiera vilka kritiska delar av transportinfrastrukturen som är nödvändiga att upprätthålla i krig och därefter planera för alternativa funktionssätt, transportsätt och transportvägar.

Den 3 oktober 2024 lämnade regeringen sitt förslag till inriktning på satsningar i transportinfrastrukturen för perioden 2026–2037 (prop. 2024/25:28). Regeringen framhåller att transportsektorn är avgörande för Sveriges samlade motståndskraft och för såväl det civila som det militära försvaret och anser att transportinfrastrukturen behöver stärkas och utvecklas

för att samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid olika typer av fredstida kriser, vid höjd beredskap och ytterst krig. Det var mot den bakgrunden som regeringen bedömde det som nödvändigt att analysera vilken transportinfrastruktur som är kritisk för det civila respektive det militära försvarets behov och gav Trafikverket i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka förmågan inom beredskapssektorn Transporter (LI2023/02842). Regeringen gör vidare bedömningen att Trafikverket som sektorsansvarig myndighet inom beredskapssektorn Transporter och beredskapsmyndigheterna i denna sektor behöver få bättre förutsättningar att öka sin förmåga vid höjd beredskap och krig. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 22) att resurser tillförs för att stärka det civila försvaret inom transportsektorn.

Den 1 december 2023 trädde den nya lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar i kraft (prop. 2022/23:116, bet. 2022/23: JuU32, rskr. 2023/24:3). Lagen syftar till att hindra utländska direktinvesteringar i svensk skyddsvärd verksamhet som kan inverka skadligt på Sveriges säkerhet eller på allmän ordning eller allmän säkerhet i Sverige. Genom lagen infördes ett granskningssystem för utländska direktinvesteringar som innebär att en myndighet får möjlighet att granska, och om nödvändigt förbjuda, utländska direktinvesteringar i svenska företag, vars verksamhet har betydelse för svenska säkerhetsintressen.

I juni 2019 redovisade en parlamentariskt sammansatt kommitté sitt slutbetänkande Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34). Ett av huvudförslagen är att ett statligt kontrollsystem införs med möjlighet för staten att granska och ytterst villkora eller förbjuda överlåtelser och upplåtelser av utpekad egendom som är av väsentligt intresse för totalförsvaret.

Regeringen har konstaterat att förslagen behöver analyseras med beaktande av såväl remissutfallet som den utveckling som har skett när det gäller lagstiftningen i övrigt. Den 14 juli 2022 gav regeringen därför en särskild utredare i uppdrag att återigen analysera om, och i så fall hur, ett kontrollsystem bör genomföras (dir. 2022:121). I december 2024 överlämnade utredningen betänkandet Skärpt kontroll av utländska fastighetsförvärv (SOU 2024:84). I betänkandet föreslår utredningen bl.a. att en ny lag med krav på förvärvstillstånd vid vissa överlåtelser och upplåtelser av fast egendom ska införas. Fortsatt beredning inom Regeringskansliet väntar.

I januari 2024 lämnade fastighetsregisterlagsutredningen slutbetänkandet Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister (SOU 2024:7). I betänkandet finns bl.a. ett förslag som innebär att även överlåtelser av fast egendom ska omfattas av säkerhetsskyddslagens (2018:585) bestämmelser om kontroll av överlåtelse av säkerhetskänslig verksamhet. Utredningens förslag har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Utredningen om En ny förköpslag lämnade i maj 2024 betänkandet Digitala fastighetsköp & Förköpsrätt vid fastighetstransaktioner (SOU 2024:38). I betänkandet finns bl.a. ett förslag till en ny statlig förköpslag som innebär att staten får förköpsrätt för att förvärva fast egendom för det militära eller civila

försvaret. Utredningens förslag har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Enligt 7 kap. 1 § regeringsformen ska det finnas ett regeringskansli för att bereda regeringsärenden och för att biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet i övrigt. I detta ingår departement för olika verksamhetsgrenar. Det är regeringen som fördelar ärendena mellan departementen. Bestämmelser om Regeringskansliets organisation finns i förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet. Konstitutionsutskottet har flera gånger behandlat motioner om Regeringskansliets organisering och frågor som hänger samman med detta och har uttalat att riksdagen inte har till uppgift att fatta beslut i frågor som rör Regeringskansliets organisering och avstyrkt motionsförslagen (se t.ex. bet. 2022/23:KU24 och bet. 2021/22:KU1).

Propositionen

I totalförvarspropositionen understryker regeringen att tillgången till infrastruktur som militära hamnar, flygflottiljer och militära flygplatser är en grundläggande förutsättning för verksamheten i det militära försvaret och för att allierade ska kunna verka på svenskt territorium. Regeringen bedömer dock att de organisationsenheter som nu är beslutade är tillräckliga för att producera föreslagen krigsorganisation samt för att genomföra Försvarsmaktens verksamhet i övrigt, utifrån de behov som nu kan förutses. Däremot kan det bli aktuellt att expandera eller förändra verksamhetens innehåll på de platser där Försvarsmakten redan bedriver verksamhet, vilket även kan påverka behovet av infrastruktur. Regeringen konstaterar att redan fattade beslut innebär att investeringsnivåerna för infrastruktur för det militära försvaret under kommande år kommer att vara historiskt höga.

Regeringen betonar att det militära försvaret är beroende av väl fungerande och underhållen transportinfrastruktur, såsom vägar, järnvägar, hamnar och flygplatser, för att kunna lösa sina uppgifter. Vidare anförts att Sveriges medlemskap i Nato kommer att ställa ökade krav på militär och civil förmåga att stödja andra allierade på svenskt territorium, där bl.a. transportinfrastruktur och transporter är av betydelse för att kunna genomföra militära operationer i enlighet med Natos operationsplanering. Sverige har enligt regeringen en nyckelroll i försvaret av norra Europa utifrån vårt militärgeografiska läge. Sverige kommer att utgöra ett viktigt baserings- och transitområde för att stödja Natos operationer i andra länder samt för att säkerställa öst-västliga förbindelser. Den svenska förmågan att stödja andra allierade är avgörande för att alliansen ska kunna verka i vår del av Europa. Det medför ansvar för att säkerställa goda förutsättningar för militär rörlighet. Regeringen antog den 1 augusti 2024 en nationell plan för militär rörlighet. Planen beskrivs närmare i avsnittet om totalförsvaret, under rubriken Internationella samarbeten inom totalförsvaret.

Regeringen bedömer att omvärldsläget, Natomedlemskapet och EU:s målsättningar kommer att medföra behov av investeringar i den svenska transportinfrastrukturen. Det rör sig t.ex. om investeringar i järnväg, åtgärder för att öka redundansen i förbindelser med övriga delar av Europa samt möjliga investeringar i fasta installationer som hamnar och flygplatser.

Vidare framhåller regeringen vikten av transportinfrastruktur och transporter för samhällets beredskap att upprätthålla samhällsviktiga funktioner inför och under höjd beredskap och ytterst krig. En välfungerande och underhållen infrastruktur av t.ex. vägar, järnvägar, hamnar och flygplatser är väsentlig för att kunna säkerställa tillgång till försörjningsviktiga varor för civilbefolkningen, ge och ta emot stöd och säkerställa militära förbands förmåga till förflyttning av trupp och utrustning. Regeringen anför att den t.ex. arbetar med att stärka konkurrenskraften för den svenska luftfarten och flygplatserna, vilket är till gagn för det civila försvaret. Som exempel har det statliga bidraget för driftstöd till icke-statliga flygplatser fördubblats fr.o.m. 2024 och regeringen har utsett en särskild samordnare för Arlanda flygplats i syfte att stärka flygplatsens konkurrenskraft genom ökad kapacitet och förbättrad tillgänglighet till och från flygplatsen (dir. 2023:178). Vidare bereder regeringen för närvarande Trafikverkets rapport Koordineringsfunktion beredskapsflygplatser (LI2024/00823) och avser att återkomma i frågan om ansvar för att öppna beredskapsflygplatser och att ge service och information till operatörer av samhällsviktigt flyg. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 föreslagit att anslaget ökas för att stärka det civila försvaret genom åtgärder för ett starkt fysiskt skydd för flygplatser. Vidare överväger regeringen att se över kravbilden för beredskapsflygplatserna när det gäller totalförsvarsaspekterna.

Motionerna

Aron Emilsson m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2024/25:1433 yrkande 15 lagstiftningsinitiativ för att utestänga företag med kopplingar till icke-demokratiska regimers underrättelsetjänster från att leverera kritisk infrastruktur.

I motion 2024/25:29 framhåller Magnus Jacobsson och Magnus Berntsson (båda KD) vikten av att Sverige som medlem i Nato har en fungerande infrastruktur och föreslår att regeringen undersöker förutsättningarna för att omvandla Säve flygplats till en militär och civil flygplats.

Lili André (KD) framhåller i motion 2024/25:1044 vikten av att säkerställa upprätthållandet av en fungerande kris- och beredskapsinfrastruktur som är en självklar och avgörande del av totalförsvarsförmågan och föreslår i yrkande 2 att en dialog ska initieras mellan regeringen, kommunerna och Försvarsmakten i syfte att klargöra vilka flygplatser som är av särskild strategisk betydelse för Sveriges civila och militära beredskap samt att dessa flygplatser ges skydd under en föreslagen femårsperiod. Därmed får Försvarsmakten och Nato möjlighet att under tiden utarbeta en gemensam långsiktig försvarsstrategi.

I motion 2024/25:123 framhåller Rashid Farivar (SD) Säve flygplats avgörande roll för Sveriges försvar och vikten av att flygplatsen även i fortsättningen ska kunna fungera som en kritisk del av Sveriges infrastruktur, både för totalförsvaret och för de samhällsviktiga flygverksamheterna. Motionären anser därför att Säve flygplats och dess infrastruktur bör utses till riksintresse för totalförsvaret och/eller för flygtrafiken (yrkande 2) och att staten genom Fortifikationsverket bör förvärva marken för Säve flygplats för att säkra dess långsiktiga användning för både militär och samhällsviktig verksamhet (yrkande 3). Vidare anføres att Försvarsmakten och andra relevanta myndigheter bör utreda och utveckla Säve flygplats roll som en kritisk del av infrastrukturen för försvar och krisberedskap i Västsverige (yrkande 4).

Även Rickard Nordin (C) framhåller i motion 2024/25:998 Säve flygplats betydelse för totalförsvaret och föreslår att regeringen säkerställer att samhällsviktigt flyg på Säve flygplats kan fortsätta.

I motion 2024/25:3114 anför Eric Westroth (SD) att Fortifikationsverket har en central roll i Sveriges totalförsvar genom att äga, utveckla och förvalta de fastigheter som behövs för Försvarsmakten och andra delar av totalförsvaret. Motionären föreslår därför att Fortifikationsverket överförs från Finansdepartementets ansvarsområde till Försvarsdepartementet. På så vis säkerställs en bättre anpassning och samordning av fastighetsförvaltningen med de behov som totalförsvaret har.

Hanna Gunnarsson m.fl. (V) framhåller i kommittémotion 2024/25:3247 vikten av att kommunerna förstår riskerna med att sälja mark till personer, företag eller föreningar med utländska kopplingar, vars intressen inte alltid sammanfaller med Sveriges och föreslår i yrkande 9 att möjligheterna att reglera mark- och fastighetsköp i Sverige från utländska medborgare utreds.

Yttrande från civilutskottet

Civilutskottet konstaterar i sitt yttrande över yrkande 9 i motion 2024/25:3247 (V) att det kan finnas betydande risker med att utländska aktörer, och vissa andra aktörer, förvärvar fastigheter som är särskilt skyddsvärda eller som ligger på strategiska platser. Med hänvisning till det arbete som pågår på området anser utskottet dock att yrkandet bör avstyrkas. (Se yttr. 2024/25:CU2y i bil. 4.)

Yttrande från trafikutskottet

Trafikutskottet betonar i sitt yttrande att alla trafikslag behövs och att utöver vägar och järnvägar utgör även flygplatser och hamnar en viktig del av vår kritiska infrastruktur. Utskottet pekar på beredskapsflygplatsernas viktiga roll för beredskapen och möjligheterna att ta emot samhällsviktigt flyg. Det är enligt utskottet genom att använda varje trafikslags speciella fördelar som Sverige får en transportinfrastruktur och transporter som kan motsvara de

behov som finns både i fredstid och hos det militära och civila försvaret i kris och krig. (Se yttr. 2024/25:TU4y i bil. 6.)

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla vikten av god tillgång till transporter och transportinfrastruktur för att upprätthålla samhällsviktiga funktioner i fredstida kriser, inför och vid höjd beredskap och ytterst i krig. Det är av stor betydelse för hela totalförsvaret men också avgörande för att allierade ska kunna verka på svenskt territorium. Liksom regeringen och trafikutskottet vill utskottet understryka att alla trafikslag behövs och att utöver vägar och järnvägar utgör även flygplatser och hamnar en viktig del av vår kritiska infrastruktur. Utskottet konstaterar att det i Försvarmaktens ansvar ingår att bedöma vilka områden som är av riksintresse för det militära försvaret. Som framgår ovan har myndigheten nyligen sett över sina riksintresseanspråk och där inte upptagit Säve flygplats som ett sådant område. Utskottet noterar dock att diskussioner pågår inom myndigheten och att regeringen följer frågan. Vidare konstaterar utskottet att regeringen i propositionen har bedömt att de beslutade organisationsenheterna är tillräckliga för att producera föreslagen krigsorganisation samt för att genomföra Försvarmaktens verksamhet i övrigt.

Utskottet vill, liksom trafikutskottet, betona beredskapsflygplatsernas viktiga roll för beredskapen och möjligheterna att ta emot samhällsviktigt flyg. Det är genom att använda varje trafikslags speciella fördelar som Sverige får en transportinfrastruktur och transporter som kan motsvara de behov som finns både i fredstid och hos det militära och civila försvaret i kris och krig. Utskottet välkomnar att Trafikverket på regeringens uppdrag har ingått överenskommelser med totalt 27 utpekade flygplatser att vara beredskapsflygplatser under 2024. Vidare ser utskottet positivt på att regeringen i budgetpropositionen för 2025 föreslår resurstillskott för att stärka det civila försvaret inom transportsektorn och på så vis ge Trafikverket och beredskapsmyndigheterna inom beredskapssektorn bättre förutsättningar att höja sin förmåga vid höjd beredskap och krig. Utskottet konstaterar också att det pågår arbete inom Regeringskansliet med att omhänderta betänkanden och redovisningar från avslutade utredningar och uppdrag gällande frågor om att stärka förmågan inom sektorn.

Med det som anförts ovan anser utskottet att det för tillfället inte finns skäl att vidta ytterligare åtgärder. Utskottet avstyrker därför motionerna 2024/25:29 (KD), 2024/25:1044 (KD) yrkande 2, 2024/25:123 (SD) yrkandena 2–4 och 2024/25:998 (C).

Utskottet konstaterar att riksdagen inte har till uppgift att fatta beslut i frågor som rör Regeringskansliets organisering och avstyrker även motion 2024/25:3114 (SD).

I likhet med civilutskottet konstaterar utskottet att det kan finnas betydande risker med att utländska aktörer, och vissa andra aktörer, förvärvar fastigheter eller annan infrastruktur som är särskilt skyddsvärd eller ligger på strategiska

platser. Utskottet lägger stor vikt vid att statens behov av att kunna värna totalförsvarets intressen på olika områden i samhället ska kunna tillgodoses på bästa möjliga sätt. Utskottet konstaterar att en lag om granskning av utländska direktinvesteringar har trätt i kraft och att det pågår flera utredningar med uppdrag att se över ytterligare kontrollsystem. Utskottet ser positivt på det pågående arbetet och ser inte skäl för riksdagen att föregripa resultatet av detta. Även motionerna 2024/25:1433 (SD) yrkande 15 och 2024/25:3247 (V) yrkande 9 avstyrks därför.

Cybersäkerhet inom totalförsvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om cybersäkerhet inom totalförsvaret. Motionerna handlar om bl.a. cyberförmågor och cyberförsvaret samt informationssäkerhet.

Jämför reservation 21 (C), 22 (MP) och 23 (C).

Bakgrund och tidigare beredning

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1) föreslår regeringen en bredare satsning på 196 miljoner kronor för att stärka informations- och cybersäkerhetsarbetet i det svenska samhället. Regeringen anför att förmågan att hantera de allvarligaste cyberhoten är en grundläggande statlig uppgift som behöver förstärkas och föreslår bl.a. 40 miljoner i ökade anslag till CERT-SE, Sveriges enhet för hantering av it-säkerhetsincidenter, på MSB. Satsningen på CERT-SE möjliggör enligt regeringen ett mer effektivt stöd till samhällsaktörer för att förebygga, motstå och hantera cyberincidenter. Men den ska även stödja arbetet med att omhänderta de operativa krav som ställs på Sverige genom EU:s nya direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhet i hela unionen (NIS 2-direktivet). För att höja cybersäkerhetsnivån hos samhällsviktiga organisationer föreslår regeringen vidare i budgetpropositionen för 2025 även att MSB tillförs 8 miljoner kronor för att vidareutveckla sitt stöd riktat till aktörer som berörs av NIS 2-direktivet. Medlen ska även möjliggöra utbildningar i informations- och cybersäkerhet för ledningsfunktioner inom samhällsviktig verksamhet. Dessutom tillförs MSB enligt budgetpropositionen 6 miljoner kronor för att utveckla verktyget Cybersäkerhetskollen som erbjuder organisationer kostnadsfritt stöd att stärka sitt cybersäkerhetsarbete. Andra delar av satsningen på cybersäkerhet omfattar t.ex. 15 miljoner kronor för att stärka det nationella samordningscentret för forskning och innovation inom cybersäkerhet (NCC-SE). Satsningen innebär också att NCC-SE får möjlighet att utveckla den svenska Cybernoden som samlar näringsliv, akademi och offentlig sektor för att prioritera och driva forsknings- och innovationsaktiviteter inom cybersäkerhetsområdet.

År 2020 gav regeringen FRA, Försvarmakten, MSB och Säkerhetspolisen (Säpo) i uppdrag att fördjupa samverkan inom cybersäkerhetsområdet genom ett nationellt cybersäkerhetscenter (NCSC), i nära samverkan med FMV, Polismyndigheten och Post- och telestyrelsen. Cybersäkerhetscentret utvecklades stegvis under 2021–2023 och inom ramen för centret har myndigheterna bl.a. samordnat arbetet för att förebygga, upptäcka och hantera cyberangrepp och andra it-incidenter. År 2023 aviserade regeringen att cybersäkerhetscentrets fortsatta verksamhet ska bedrivas med FRA som huvudman med motiveringen att myndigheten har den expertkunskap och förmåga som krävs för att samordna arbetet. Regeringen beslutade den 4 oktober 2023 att en utredare skulle lämna förslag på hur en ändamålsenlig och effektiv ledning, organisering och styrning av NCSC ska utformas (Fö2023/01606). Utredningen redovisade i april 2024 sitt första delbetänkande och i juni 2024 överlämnades utredningens slutbetänkande (Fö2024/00785 del 1 och 2) varefter regeringen i september 2024 lanserade det nya NCSC. Regeringen beskriver målsättningen att ett väl fungerande NCSC ska utgöra navet i Sveriges cybersäkerhetsarbete. Centret ska bl.a. bidra såväl till det förebyggande arbetet som till bekämpning av it-relaterad brottslighet, erbjuda stöd vid incidenter som omfattar samhällsviktig verksamhet och verka för en generell höjning av den nationella cybersäkerheten och robustheten. I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6) föreslår regeringen att FRA, inom ramen för sitt kommande huvudmannaskap, tillförs 50 miljoner kronor för att skapa förutsättningar för och bygga upp NCSC till att bli en väl fungerande verksamhet.

Regeringen gav den 22 maj 2024 Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att leda en process för att identifiera och föreslå strategiskt viktiga tekniker för Sverige (KN2024/00977). Målet var ett kunskapsunderlag till regeringen för framtida insatser som stärker Sveriges konkurrenskraft och näringslivets investeringar i forskning och utveckling. Som en del av processen ska utpekade teknikområden och innovationsbehov inom EU, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), partnerländer samt Nato och Försvarmakten beaktas. Teknikerna listade i Europeiska kommissionens rekommendation om kritiska teknikområden för EU:s ekonomiska säkerhet och ytterligare riskutvärdering med medlemsländerna från den 3 oktober 2023 bör vara en utgångspunkt för processen.

I uppdraget till Vinnova pekas på att den säkerhetspolitiska utvecklingen och Sveriges anslutning till Nato innebär nya förväntningar på ökad teknologisk förmåga, inte minst inom teknik med dubbla användningsområden. Framväxande och annan strategiskt viktig teknik står enligt uppdraget alltmer i centrum för global geopolitisk konkurrens, och teknikutvecklingen har utrikes- och säkerhetspolitiska dimensioner. Internationella normer, regler och standarder påverkar förutsättningarna för teknisk utveckling och många länder och aktörer agerar alltmer med en politisk agenda i dessa frågor. Sveriges förmåga att identifiera vilken teknik som är skyddsvärd samt förmågan att motverka forskningsstölder och industrispionage

behöver enligt regeringen öka. Uppdraget redovisades till regeringen i slutet av oktober 2024.

Försvarsberedningen konstaterade 2017, i sin rapport Motståndskraft (Ds 2017:66) att cyberattacker är ett allvarligt hot mot befolkningens liv och hälsa samt samhällets funktionalitet och förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden. Av försvarsbeslutet 2020 (prop. 2020/21:30, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) framkom att ett cyberangrepp kan få lika stora konsekvenser för samhällsviktiga funktioner och kritiska it-system som ett konventionellt väpnat angrepp. I den då aktuella totalförsvarspropositionen för 2021–2025 konstaterades också att ett cyberangrepp i vissa fall kan vara att betrakta som ett väpnat angrepp. Försvarsberedningen uttrycker i sin rapport Stärkt försvarsförmåga (Ds 2024:6) från 2024 att denna bedömning även bör gälla fortsättningsvis.

I rapporten Kraftsamling (Ds 2023:34) slår Försvarsberedningen fast att digitaliseringen tilltagit ytterligare under försvarsbeslutsperioden och att informations- och cybersäkerhet är en fråga av vikt för hela totalförsvaret och samhället. Sveriges digitala infrastruktur för samhällsviktiga funktioner måste vara så robust att den fungerar på hela konfliktskalan. Arbetet med informations- och cybersäkerhet samt digitalisering behöver enligt beredningen gå hand i hand för att skapa nödvändig säkerhet och robusthet i systemen, samtidigt som de positiva effekterna av den fortsatta digitaliseringen av samhället möjliggörs. Försvarsberedningen understryker även vikten av en tydlig kravställning i fråga om informations- och cybersäkerhet inom totalförsvarsviktig verksamhet, i såväl privat som offentlig regi, uppföljning av densamma samt behovet av god it-incidentrapportering.

Försvarsberedningen skriver i sin rapport Stärkt försvarsförmåga att Försvarsmaktens cyberförsvaret bidrar till totalförsvaret genom att på samtliga konflikt-nivåer kunna avskräcka, upptäcka och förneka en motståndare att i eller genom cyberdomänen påverka det militära försvarets förmåga att mobilisera, möta ett väpnat angrepp, upprätthålla den territoriella integriteten eller värna Sveriges suveränitet. Cyberförsvaret har förmåga att genomföra offensiva och defensiva cyberoperationer samt att identifiera och avvärja hot mot system och plattformar inklusive elektroniska kommunikationsnät.

Försvarsberedningen noterar att Försvarsmakten under två försvarsbeslutsperioder har förstärkt förmågan att leda cyberoperationer. Beredningen lyfter i sammanhanget att Försvarsmakten har föreslagit att cyberförsvarsförbanden ska organiseras i en cyberförsvarsdivision för att skapa samordning mellan cyberförsvarsförband samt ledningsförband och försvarsgrenar. Beredningen lyfter också fram att Försvarsmakten 2020 införde en elva månader lång utbildning av värnpliktiga cybersoldater. Dessa cybersoldater tas ut av Plikt- och prövningsverket genom en utökad mönstring med ett antal cybertester som FOI har utvecklat. Utbildningen är ett samarbete mellan Försvarsmakten och Kungliga Tekniska högskolan (KTH) inom ramen för Centrum för cyberförsvaret och informationssäkerhet. Cybersoldaterna krigsplaceras efter fullgjord grundutbildning.

När det gäller cybersäkerhet behandlade utskottet hösten 2023 regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport RiR 2023:8 Regeringens styrning av samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2023/24:26). Utskottet ansåg att flera åtgärder vidtagits de senaste åren för en förbättrad informations- och cybersäkerhet i samhället, i Sverige och inom EU, men att uppdraget långt ifrån är slutfört. Utskottet såg därför positivt på de åtgärder som regeringen aviserar i skrivelsen, t.ex. arbetet med en ny informations- och cybersäkerhetsstrategi och breda och långsiktiga insatser för att komma till rätta med kompetensutvecklingen på området. När det gäller det nationella cybersäkerhetscentret ansåg utskottet att det redan var att betrakta som ett mycket viktigt steg framåt och utskottet såg fram emot att ta del av centrets fortsatta utveckling. Utskottet ville även passa på att framhålla att det är viktigt att det vid upphandling av elektronisk kommunikation och andra it-relaterade tjänster, liksom på många andra områden, ställs krav på att inköp görs på ett systematiskt och strategiskt sätt som säkerställer leveranssäkerhet och krisberedskap. Utskottet välkomnade Upphandlingsmyndighetens arbete med att ge förstärkt stöd vid upphandlingar av samhällsviktig verksamhet samt MSB:s arbete med att stödja aktörer inom den offentliga sektorn i informationssäker upphandling (bet. 2023/24:FöU2).

Propositionen

Regeringen betonar i totalförsvarspropositionen att cyberangrepp är ett allvarligt hot, såväl i fred som vid höjd beredskap och ytterst krig, mot befolkningens liv och hälsa och samhällets funktionalitet och förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden. Cyberangrepp från statliga och andra aktörer pågår enligt regeringen ständigt mot svenska intressen och Sverige har varit och är föremål för säkerhetshotande verksamhet från främmande makt. Förmågan att hantera cyberhot och cyberangrepp är av fundamental betydelse för Sveriges säkerhet och motståndskraft såväl i fred och vid höjd beredskap som i krig. Det grundläggande skyddet mot cyberhot realiserar genom ett systematiskt och riskbaserat informations- och cybersäkerhetsarbete. Därtill krävs cyberförsvarsförmåga som en del av det militära försvaret. Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att cybersäkerhet och cyberförsvar bör ses som ömsesidigt förstärkande verksamheter.

Regeringen framhåller att samtliga verksamheter inom det civila försvaret behöver ha en god grundläggande informations- och cybersäkerhet för ett trovärdigt totalförsvar. Samhällsviktiga verksamheter behöver ha förmåga att motstå cyberangrepp och informations- och cybersäkerhet måste därför prioriteras, inte minst på ledningsnivå. Omvärldsläget tydliggör vidare behovet av säker informationsdelning inom totalförsvaret och vikten av att kunna skapa en gemensam lägesbild. En ökad digital förmåga är i sammanhanget nödvändig för att totalförsvaret ska kunna identifiera och vidta åtgärder mot samhällshotande aktörer samt hantera andra samhällsutmaningar såsom cyberangrepp och terrorism.

Regeringen konstaterar mot denna bakgrund att Sverige behöver göra omfattande investeringar för att öka totalförsvarets robusthet, digitala förmåga och motståndskraft. Vidare framhåller regeringen att det systematiska och riskbaserade arbetet med informations- och cybersäkerhet bör fortsätta att stärkas inom alla delar av totalförsvaret. Det militära försvarets cyberförsvarsförmåga, inklusive förmågan att genomföra defensiva och offensiva cyberoperationer, bör stärkas ytterligare.

Informations- och cybersäkerhet

Enligt totalförvarspropositionen vidtar regeringen ett flertal långsiktiga åtgärder för att utveckla och stärka det systematiska och riskbaserade arbetet med informations- och cybersäkerhet. Regeringen betonar emellertid att det arbetet bedrivs på bredden, utifrån huvudsakligen annan styrning och andra processer än totalförvarspropositionen. Regeringen framhåller att en ny nationell cybersäkerhetsstrategi kommer att prägla det nationella cybersäkerhetsarbetet de kommande åren och markera en omläggning och ett omtag av Sveriges arbete på området. Målbilden är enligt regeringen ett motståndskraftigt Sverige där cybersäkerhet och skydd av samhällsviktig verksamhet prioriteras, samtidigt som samverkan mellan myndigheter (inklusive universitet och högskolor) och näringslivet fortsätter att främjas.

I totalförvarspropositionen understryker regeringen att effektiv samverkan mellan offentliga och privata samhällsaktörer är av avgörande betydelse för att utveckla den nationella cybersäkerhetsförmågan. Under 2025 fortsätter arbetet med att ombilda det nationella cybersäkerhetscentret med FRA som kommande huvudman för verksamheten och med målet att etablera en starkare nationell struktur och en tydlig knutpunkt för cybersäkerhetsarbetet.

Regeringen framhåller att EU spelar en viktig roll för att stärka samhällets motståndskraft inklusive inom cybersäkerhet och för att bemöta hybrid- och cyberhot. EU utgör en central samverkansram genom både lagstiftningsinstrumentet och flera olika operativa samarbeten på både policy- och myndighetsnivå. Regeringen framhåller avsikten att under 2025 implementera NIS 2-direktivet i svensk lagstiftning. NIS 2-direktivet är enligt regeringen den mest omfattande ambitionshöjningen inom EU:s cybersäkerhetslagstiftning hittills. Fler sektorer och samhällsaktörer, både offentliga och privata, kommer att omfattas av det nya regelverket.

I totalförvarspropositionen ger regeringen ytterligare exempel på långsiktiga åtaganden, däribland vidareutveckling av det nationella samordningscentret för forskning och innovation inom cybersäkerhet (NCC-SE), en fortsatt satsning på verktyget Cybersäkerhetskollen samt en utökning av kampanjen Tänk säkert för att utveckla grundläggande s.k. cyberhygien och främja säkrare digitalt agerande i samhället. Regeringen framhåller vidare Cybercampus Sverige som invigdes i början av 2024 som ett viktigt bidrag till ökad cybersäkerhet, stärkt försvarsförmåga i samhället och stärkt svensk konkurrenskraft.

Cyberförsvar

Regeringen beskriver i totalförsvarspropositionen att cyberförsvar är en integrerad del av det militära försvaret och bidrar till Försvarsmaktens samlade förmåga att möta ett väpnat angrepp. Cyberoperationer är en lika självklar del av krigföringen i dag som mark-, sjö-, luft- och rymdoperationer. Kärnan i cyberförsvar utgörs av förmågan att genomföra defensiva och offensiva operationer inom cyberdomänen till skydd för nationens handlingsfrihet och ytterst dess suveränitet. Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att förmågan att genomföra defensiva och offensiva cyberoperationer är av central vikt för hela totalförsvaret.

Försvarsmakten ansvarar för Sveriges offensiva cyberförmåga, men stödet från framför allt FRA är av central betydelse. Regeringen konstaterar, liksom Försvarsberedningen, att Försvarsmakten med stöd av FRA, sedan försvarsbeslutet 2015 (prop. 2014/15:109) och totalförsvarsbeslutet 2020 (prop. 2020/21:30) har utvecklat och etablerat defensiva och offensiva cyberoperationsförmågor och förmågan att leda cyberoperationer.

Cyberförsvaret utökas successivt jämfört med försvarsbeslutet 2020 genom att ytterligare cyberförsvarsförband etableras och organiseras i en cyberförsvarsdivision. I Försvarsmaktens organisering ingår etableringen av en cyberförsvarsledning. Utvecklingen innebär sammantaget utökad kapacitet och förmåga att på högre beredskapsnivåer kunna leda hela Sveriges krigsorganiserade cyberförsvar samtidigt som cyberförsvarsresurser i fred kan bidra till cybersäkerhetsarbetet inom ramen för NCSC. Regeringen bedömer att utvecklingen och förstärkningen av cyberförsvarsförmågan ska fortgå. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att utvecklingen av cyberförsvarsförmåga bygger på kunskap om hot, försvarsåtgärder och förebyggande skyddsåtgärder. Dessa tre delar kräver en fortsatt stark försvarsunderrättelseförmåga för att kunna förebygga och identifiera hotande verksamhet, bl.a. genom att följa och bevaka antagonistiska cyberaktörer löpande också i fredstid. Utöver sin roll som nationell expertmyndighet på cybersäkerhetsområdet och kommande huvudmannaskap för NCSC har FRA fortfarande en nyckelroll i att stödja Försvarsmaktens defensiva och offensiva cyberförsvarsförmåga.

Kvalificerad personal är en förutsättning för att långsiktigt kompetensförsörja och stärka cyberförsvarsförmågan. Regeringen konstaterar att det råder stark konkurrens om denna personalkategori men att Försvarsmakten sedan tidigare etablerat bl.a. cybersoldatutbildningen, samverkan med KTH om cyberrelaterad forskning samt har varit en av initiativtagarna till etableringen av Cybercampus Sverige. Försvarsmaktens cyberövningsverksamhet både nationellt och internationellt är också av fortsatt stor vikt. Regeringen anser även att Försvarsmakten tillsammans med de frivilliga försvarsorganisationerna ska fortsätta att utveckla former för att omhänderta frivilliga krafter.

Motionerna

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 104 anförs att Sverige ska verka för att cybersäkerhetssamarbetet på EU-nivå utvecklas.

I kommittémotion 2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) anförs att man bör införa en kompetenspool för etiska hackare och en s.k. safe harbour-policy hos alla beredskapsmyndigheter som en del av det svenska cyberförsvaret (yrkande 18). Enligt motionärerna ska kompetenspoolen kunna bistå i extraordinära situationer till följd av cyberangrepp medan en s.k. safe harbour-policy skulle möjliggöra rapportering av sårbarheter och förenkla kommunikationsvägar till it-säkerhetsavdelningen vid beredskapsmyndigheter.

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) betonas att den nationella cyberkompetensen behöver stärkas för att kunna bemöta cyberangrepp och antagonistiska cyberhot. Det framhålls också som viktigt att myndigheter, kommuner och företag bedriver ett systematiskt informations-säkerhetsarbete. I motionen anförs att regeringen bör ta initiativ till att säkra statens insyn i och kontroll över den säkerhetskänsliga information som förvaras i eller kan förvaras i molntjänster och servrar (yrkande 15). Dessutom anför motionärerna att regeringen bör ta initiativ till kunskapsuppbyggnad inom cybersäkerhetsområdet i offentlig sektor (yrkande 66). Vidare konstateras i motionen att statens ansvar för cybersäkerheten måste stärkas och att huvudmannaskapet för cyber- och informationssäkerhet därmed bör flyttas från MSB och en haverikommission inrättas för cyberincidenter (yrkande 67).

I kommittémotion 2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkas att Sverige oftare och tydligare ska markera mot cyberangrepp när s.k. attribuering är möjlig (yrkande 27). Därtill yrkas att cyberkompetensen i samhället behöver breddas och att studieförbund och yrkeshögskolor kan vara viktiga i detta arbete (yrkande 29). I samma motion betonas motionärerna behovet av ett stärkt cyberförsvaret och yrkar på

- att det skapas cybervärn (yrkande 28)
- att Försvarsmaktens förmåga till både defensiva och offensiva cyberoperationer utvecklas (yrkande 30)
- att en utredning tillsätts för att se över ett eventuellt behov av att göra cyberförsvaret till en egen försvarsgren (yrkande 31)
- att behovet av förfogandelagstiftning inom cyberområdet för höjd beredskap och krig utreds (yrkande 32).

I motion 2024/25:3001 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD) framhålls att utländsk teknik kan innebära risker för enskilda medborgare, företag och myndigheter. Motionärerna yrkar på en bredare granskning av svenskarnas användning av teknik från länder som kan anses utgöra säkerhetshot.

I motion 2024/25:3127 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkas på vikten av en offensiv politik mot cyberattacker och dataintrång (yrkande 17). I motionen

framhålls betydelsen av att arbetet med det civila försvaret och krisberedskapen fortsätter där den digitala infrastrukturens robusthet kan vara avgörande, eftersom konsekvenserna av cyberangrepp kan bli mycket allvarliga för samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur.

Yttrande från trafikutskottet

Trafikutskottet understryker i sitt yttrande betydelsen av säkra och robusta elektroniska kommunikationer. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är av mycket stor betydelse att upprätthålla elektroniska kommunikationer såväl för Försvarsmakten som för aktörer inom samtliga beredskapssektorer. Utskottet vill också understryka att det delar regeringens uppfattning att det behöver vidtas åtgärder för att stärka robusthet och resiliens i nät och tjänster i syfte att stärka motståndskraften mot såväl fysiska påfrestningar som påfrestningar i cyberdomänen. (Se yttr. 2024/25:TU4y i bil. 6.)

Utskottets ställningstagande

Inför försvarsbeslutet 2021–2025 betonade utskottet att det lägger stor vikt vid att Sveriges cyberförmåga stärks och att samhällets cybersäkerhet förbättras. Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen beskrevs då som omfattande och cyberangrepp bedömdes kunna få allvarliga konsekvenser. Försvarsberedningen har inför det kommande försvarsbeslutet slagit fast att digitaliseringen tilltagit ytterligare under försvarsbeslutsperioden och att informations- och cybersäkerhet är en fråga av vikt för hela totalförsvaret och samhället. Sveriges digitala infrastruktur för samhällsviktiga funktioner måste vara så robust att den fungerar på hela konfliktskalan. Dessutom behöver Försvarsmaktens cyberförsvar ha förmåga att bidra till totalförsvaret genom att på samtliga konfliktnivåer kunna avskräcka, upptäcka och förneka en motståndare att i eller genom cyberdomänen påverka det militära försvarets förmåga att mobilisera, möta ett väpnat angrepp, upprätthålla den territoriella integriteten eller värna Sveriges suveränitet. Utskottet instämmer med Försvarsberedningen. Åtgärder behövs för att förebygga, motstå och hantera cyberincidenter brett i samhället.

Utskottet anser, liksom det framfört tidigare, att flera åtgärder vidtagits de senaste åren för en förbättrad informations- och cybersäkerhet, i Sverige och inom EU, men fortsätter att betona att uppdraget långt ifrån är slutfört. Utskottet välkomnar därför regeringens breda satsning i budgetpropositionen för 2025 för att stärka informations- och cybersäkerhetsarbetet i det svenska samhället. Utskottet ser positivt på att de ökade anslagen går till en bred palett av åtgärder hos olika aktörer, inklusive åtgärder för att långsiktigt stödja kompetensutvecklingen på området genom forskning, utbildning och information. Utskottet ser fram emot att följa utvecklingen av det ombildade nationella cybersäkerhetscentret med FRA som kommande huvudman för verksamheten. Förväntningarna är att med det nya centret etablera en starkare

nationell struktur och en tydlig knutpunkt för cybersäkerhetsarbetet. Det kommande genomförandet av NIS 2-direktivet i svensk lagstiftning kommer att beröra både privata och offentliga samhällsaktörer och är ett exempel på hur EU-samarbetet kan bidra till att stärka samhällets motståndskraft.

Försvarsberedningen noterar att Försvarsmakten under två försvarsbeslutsperioder har förstärkt förmågan att leda cyberoperationer. Utskottet delar denna bedömning. Samtidigt instämmer utskottet med regeringen i att utvecklingen och förstärkningen av cyberförsvarsförmågan ska fortgå och välkomnar den successiva utveckling av cyberförsvaret som regeringen beskriver genom etablering av ytterligare cyberförsvarsförband, organiseringen i en cyberförsvarsdivision och etablering av en cyberförsvarsledning.

Med anledning av det som anförts ovan anser utskottet att det för tillfället inte finns skäl att vidta ytterligare åtgärder. Utskottet avstyrker med det anförda samtliga motionsyrkanden om cyber- och informationssäkerhet samt cyberförsvar.

Samexistens, klimat och miljö

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens miljö- och klimatarbete, samexistens mellan olika samhällsintressen och avveckling av övningsverksamhet.

Jämför reservation 24 (V), 25 (C), 26 (MP), 27 (V), 28 (MP) och 29 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

Inriktningen för den svenska klimatpolitiken bygger sedan 2017 på ett klimatpolitiskt ramverk som består av en klimatlag, nya klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Klimatlagen (2017:720) anger bl.a. att regeringen ska bedriva det klimatpolitiska arbetet så att de klimatpolitiska målen och de budgetpolitiska målen får förutsättningar att samverka. Klimatmålen innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp.

Flera bestämmelser styr Försvarsmaktens arbete med miljö och klimat. Försvarsmakten ska enligt 5 § förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fredstid, med beaktande av de krav som myndighetens uppgifter ställer. Inom ramen för detta miljöarbete ska Försvarsmakten bidra till att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås samt vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling. Enligt förordningen ska Försvarsmakten utöver vad som följer av miljöbalken och i den utsträckning myndighetens resurser tillåter det, avhjälpa föroreningsskador. Enligt instruktionen ska

Försvarsmakten rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs. Försvarsmakten omfattas vidare av förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete och har en skyldighet enligt denna att arbeta med klimatanpassning. Försvarsmakten omfattas också av klimatrapporteringsförordningen (2014:1434) och deltar i enlighet med förordningen i rapporteringsarbetet.

Bestämmelserna i miljöbalken gäller för Försvarsmakten. Försvarsmaktens flottflygplatser och övnings- och skjutfält omfattas av tillståndsplikt enligt miljöbalken och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. En ansökan om miljötillstånd ska alltid innehålla en miljökonsekvensbeskrivning som redovisar den sökta verksamhetens direkta och indirekta påverkan på miljö och människors hälsa. Miljötillstånden innebär en rätt att bedriva verksamhet inom givna ramar med vissa förpliktelser och villkor. Till exempel regleras hur många skjutningar som får göras vid ett skjutfält och vid vilken tidpunkt. En övningsledare måste inför varje enskild övning göra miljöriskbedömningar av alla olika övningsmoment.

I miljöbalkens 3 kap. 10 § anges att om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska företräde ges åt ändamål som på det lämpligaste sättet främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Om området behövs för en totalförsvarsanläggning ska dock försvarsintresset ges företräde. Enligt förordningen om hushållning med mark- och vattenområden är det Försvarsmakten som är ansvarig för att identifiera, samråda om, besluta om och presentera underlag för riksintressen för totalförsvarets militära del. I samhällsplaneringsfrågor ska Försvarsmakten bevaka riksintresset för det militära försvaret och Försvarsmaktens förmåga att fortsatt nå de mål riksdagen och regeringen satt för det militära försvaret. Bestämmelserna om riksintresse gäller också vid bygglovsprövning enligt plan- och bygglagen (2010:900).

Försvarsmakten redovisar varje år en lägesrapport om myndighetens arbete med förorenade områden till Naturvårdsverket. I regleringsbrevet för 2024 fick Försvarsmakten i uppdrag att redovisa vilka åtgärder myndigheten har vidtagit under 2024 för att minska spridningen av PFAS. Redovisningen ska lämnas till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) senast den 21 februari 2025.

I sin årsredovisning för 2023 (FM2023-9190:34) redogör Försvarsmakten för sitt miljöarbete. Försvarsmakten anför att myndighetens inriktning för hållbarhet är att miljöarbetet ska integreras i ordinarie verksamhetsstyrning, där det är relevant och där åtgärder ger störst effekt utan att påverka försvarsförmågan negativt. Vidare redogör Försvarsmakten för de områden inom vilka åtgärder prioriterades under 2023. Det handlade om begränsad miljöpåverkan, anpassning till ett förändrat klimat, miljöhänsyn vid användning av mark och vatten samt miljöhänsyn vid övningar. En del av arbetet med miljöhänsyn vid användning av mark och vatten utgjordes av hanteringen av förorenade områden. Bland annat avslutades vid årsskiftet

2023/24 det femåriga samarbetsprojektet Testbed PFAS mellan Fortifikationsverket, FMV, Försvarsmakten och Research Institutes of Sweden (Rise). Projektet resulterade enligt Försvarsmakten i ökad kompetens inom efterbehandlingsmetoder av PFAS-kontaminerad jord och PFAS-kontaminerat vatten, samt PFAS-fria släckmedel och släckmetoder. Under året utfördes saneringsförsök på utrustning samt fälttester för att rena vatten i branddammur. Försvarsmakten redogör också för myndighetens hantering av prioriterade PFAS-föreningar vid bl.a. Karlsborgs flygplats. Vidare anför myndigheten att alla övningar som genomförs i yttre terräng har ett miljöannex till övningsordern som beskriver restriktionsområden och avfallshantering, vilket bedöms ha minskat miljöpåverkan.

I augusti 2020 tillsatte regeringen en utredning om en modern och effektiv miljöprövning (dir. 2020:86). Utredningen redovisade sitt betänkande Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33) i juni 2022. I betänkandet behandlas bl.a. frågor om målkonflikter.

I juli 2022 fick en utredare i uppdrag att biträda Regeringskansliet (Miljödepartementet) genom att utreda en förändrad processordning för viss miljöfarlig verksamhet av betydelse för Försvarsmakten (M2022/01556). I november 2022 redovisade utredaren sitt uppdrag. Därefter remitterade Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) promemorian Tillfällig åtgärd för att underlätta för försvarsövningar under särskilda förhållanden (dnr KN2023/00937) med förslag på en tidsbegränsad förordning för att vissa av myndigheternas ärenden enligt miljöbalken ska kunna hanteras snabbare. I juni 2024 remitterade samma departement ytterligare en promemoria: Snabbare processer enligt miljöbalken för att stärka det militära försvaret (Dnr KN2024/01391). Den 5 december 2024 beslutade regeringen om en tillfällig förordning för att förenkla miljöprocesserna för försvaret. Förordningen (2024:1212) med särskilda bestämmelser om anmälan av vissa försvarsverksamheter ska träda i kraft den 1 januari 2025 och gälla under fem år. Bestämmelserna som gäller för Försvarsmakten, Fortifikationsverket och FMV möjliggör ökad verksamhet på till exempel flygplatser, skjutfält och hamnar.

I juni 2023 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över och lämna förslag på hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsägbar (dir. 2023:78). Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024 och utredaren ska beakta de förslag som lämnats på områden som redan utretts av andra relevanta utredningar.

I mars 2022 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om samexistens mellan försvaret och andra samhällsintressen (bet. 2021/22:F6U9 res. 7 punkt 6, rskr. 2021/22:219). Enligt tillkännagivandet skulle regeringen bl.a. vidta fler åtgärder för en god samexistens mellan försvarets intressen och övriga samhällsintressen. I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 6) redovisade regeringen att Försvarsmakten arbetar aktivt inom

samhällsplaneringen för att bidra till samexistens med andra samhällsintressen. Bland annat arbetar Försvarsmakten aktivt med att informera och samverka med berörda myndigheter, länsstyrelser och kommuner inom samhällsplanering. Regeringen anförde också att Försvarsmakten för en omfattande dialog med de kommuner som berörs av myndighetens tillväxt samt har ett omfattande samarbete med ansvariga myndigheter i fråga om utbyggnad av transmissionsnätet för el och utbyggnad av vindkraft. Regeringen bedömde mot den bakgrunden att det inte fanns något behov av att vidta ytterligare åtgärder med anledning av riksdagens tillkännagivande, som den därmed ansåg slutbehandlat.

Regeringen har i flera regleringsbrev gett Försvarsmakten i uppdrag att arbeta med frågor om samexistens. I regleringsbrevet för budgetåret 2020 fick myndigheten i uppdrag att i yttranden om våg- och vindkraftsärenden utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med övriga samhället. I regleringsbreven för 2021 och 2022 fick Försvarsmakten i uppdrag att fortsätta att utveckla sin förmåga till tidig dialog och samverkan med relevanta aktörer i planerings- och prövningsprocessen för förnybar energiproduktion. Vidare fick myndigheten i uppdrag att redovisa hur den bidrar till samexistens mellan olika samhällsintressen och hur den samverkar med relevanta myndigheter och organisationer i samhällsplaneringen och prövningsprocesser mot bakgrund av den kommande tillväxten.

Det senare årets uppdrag redovisades i myndighetens årsredovisning för 2023 (FM2023-9190:34). Det framgår där att Försvarsmakten bedömer att det genomförs ett omfattande arbete inom samhällsplaneringen för att bidra till samexistens med andra samhällsintressen, bl.a. med våg- och vindkraft. Vidare framkommer det att Försvarsmakten bedömer att möjligheterna att arbeta för samexistens är störst på myndighetsnivå under planeringsprocessen och inte i de efterföljande tillståndprocesserna för enskilda ansökningar. Myndigheten prioriterar därför myndighetssamverkan samt planering på regional och nationell nivå.

I fråga om samexistens mellan försvaret och vindkraften har FOI (på uppdrag av Försvarsmakten och Energimyndigheten) tagit fram en studie med förslag på hur utbyggnaden av vindkraften ska kunna öka samtidigt som Försvarsmaktens intressen värnas. Rapporten *Möjligheter till samexistens mellan Försvarsmaktens verksamhet och utbyggd vindkraft* (FOI-R-5293-SE) publicerades i april 2022.

Enligt den nationella säkerhetsstrategin (skr. 2023/24:163) är regeringens enskilt viktigaste uppgift att värna Sveriges nationella säkerhet. Sverige måste i hög takt stärka sin förmåga att förebygga och möta de olika hot och risker som beskrivs i strategin. Detta innebär enligt regeringen att stärkandet av den nationella säkerheten ska tillmätas stor betydelse när avvägningar och prioriteringar mellan olika samhällsintressen görs. Av särskild vikt är uppbyggnaden av totalförsvaret, Sveriges integration i Nato och kampen mot den systemhotande organiserade brottsligheten.

I budgetpropositionen för 2025 anger regeringen att Försvarsmakten under 2023 arbetade i enlighet med den nya inriktningen med innebörden att den verksamhet som Försvarsmakten genomför inte ska medföra att andra samhällsvärden förstörs eller påverkas negativt mer än nödvändigt. Försvarsmakten arbetade under året även för en hållbar verksamhet bl.a. genom att ta miljöhänsyn i fred genom att bedriva ett systematiskt miljöarbete som innebär att ha god kunskap om myndighetens påverkan på miljön och därefter vidta åtgärder. Myndighetens uppgifter innebär att verka fredsbevarande och krigsavhållande. Fredliga och inkluderande samhällen är en grundförutsättning för att Sverige ska kunna bidra till att nå de nationella miljökvalitetsmålen, en hållbar utveckling och Agenda 2030. Militära fördelar behöver kontinuerligt balanseras och bedömas mot den påverkan de kan innebära för bl.a. individer, näringsliv, klimat och miljö.

Utskottet har tidigare uttalat sig om Försvarsmaktens miljö- och klimatarbete samt i frågor om samexistens bl.a. i betänkande 2020/21:F6U4 Totalförsvaret 2021–2025, 2022/23:F6U4 Militära frågor och 2023/24:F6U4 Militära frågor. Utskottet konstaterade bl.a. att Försvarsmakten har i uppdrag att verka för att miljö- och klimatmålen nås och att myndigheten bedriver ett arbete med att utveckla och integrera miljöhänsyn i verksamheten i fredstid. Utskottet konstaterade också att dagens beslutsprocesser förutsätter att riksintressen för flera oförenliga ändamål prövas och ställer krav på att Försvarsmaktens ansökningar om miljötillstånd innehåller miljökonsekvensbeskrivningar. Vidare framhöll utskottet vikten av att Försvarsmakten ges goda förutsättningar att öva.

Propositionen

I totalförvarspropositionen betonar regeringen att tillgången till mark och lokaler för utbildning och övning är en förutsättning för det militära försvarets verksamhet. Försvarsmaktens möjlighet att öva och bedriva annan verksamhet begränsas dock av omfattningen i befintliga tillståndsbeslut samt tillsynsbeslut för den miljöfarliga verksamheten. Dessa beslut utgör enligt regeringen därmed en styrande produktionsförutsättning för Försvarsmakten.

På grund av det försämrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa bedömer regeringen att Försvarsmakten har behov av att bedriva sin verksamhet i ökad omfattning. Utökad verksamhet leder till ökat behov av att bedriva miljöfarlig verksamhet vid skjutfält och vid militära flygflottiljer och flygplatser samt ökad drivmedelsförbrukning, vilket i sin tur kräver utökad lagring av drivmedel och andra förnödenheter. Försvarets verksamheter bedrivs med målet att ha förmåga att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Regeringen anser att ärenden enligt miljöbalken som har initierats av Försvarsmakten, Fortifikationsverket och FMV måste kunna hanteras snabbare så att myndigheterna får bättre förutsättningar att öka övningsverksamheten och

stärka det militära försvaret. Detta ställer krav på effektiva arbetssätt och processer hos försvarsmyndigheterna.

Regeringen understryker vidare att tillgång till infrastruktur som militära hamnar, flygflottiljer, militära flygplatser samt skjut- och övningsfält med ändamålsenliga tillståndsvillkor enligt miljöbalken är grundläggande förutsättningar för verksamheten i det militära försvaret och för att allierade ska kunna verka på svenskt territorium. Det pågår en översyn av regelverk för att förbättra det militära försvarets möjligheter att nyttja infrastrukturen samt för att möjliggöra samövning med allierade förband. Den militära upprustningen är en komplex uppgift som aktualiserar avvägningar i förhållande till andra samhällsintressen. Regeringen hänvisar till bedömningen i den nationella säkerhetsstrategin att det svåra omvärldsläget och de behov som gör upprustningen nödvändig medför att verksamhet av vikt för totalförsvaret ska tillmätas stor betydelse när sådana avvägningar görs. Regeringen anför att det även följer av 3 kap. 10 § första stycket miljöbalken att totalförsvaret och försvarsintresset ska ges företräde i avvägningen mellan oförenliga riksintressen.

I propositionen redovisar regeringen ett antal produktionsförutsättningar som den menar är viktiga för genomförandet av det kommande försvarsbeslutet. En sådan är processen för att få tillstånd att bedriva miljöfarlig verksamhet i enlighet med gällande miljölagstiftning. Det kan ta lång tid att få beslut om miljötillstånd. Det gäller både på platser där ny infrastruktur med tillhörande verksamhet etableras och vid utökning av verksamhet på befintliga verksamhetsställen. Vid avsaknad av ändamålsenliga miljötillstånd kan konsekvensen enligt regeringen bli bl.a. begränsningar i Försvarsmaktens tillväxt och att tillkommande förband från allierade stater inte kan bedriva verksamhet med medhavda materielsystem.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3160 yrkande 8 lyfter Mikael Larsson m.fl. (C) behovet av förändringar som möjliggör en helhetsbedömning, en bredare syn på totalförsvarets samlade intressen och samexistens mellan olika intressen inom samma geografiska område. Motionärerna understryker att det är genom samexistens med lokalsamhällen som förutsättningar för försvarsvilja och folkförankring ges.

Emma Berginger m.fl. (MP) anför i kommittémotion 2024/25:3257 att Sveriges försvar behöver anpassas både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att säkerställa funktionalitet i ett förändrat klimat (yrkande 7) samt att Försvarsmakten i större utsträckning behöver ta hänsyn till påverkan på dricksvattenförsörjning, livsmedelsproduktion och miljö i takt med att myndighetens olika verksamheter utökas (yrkande 8).

I kommittémotion 2024/25:3247 yrkar Hanna Gunnarsson m.fl. (V) på att regeringen i regleringsbrevet ger Försvarsmakten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket (yrkande 18).

Motionärerna anser vidare att Försvarsmakten måste ta sitt ansvar och skyndsamt sanera de områden i vilka de orsakat utsläpp av PFAS för att förhindra spridning till vattnet och förgiftning av boende i området (yrkande 19). I motionen yrkas också på att lagstiftningen ses över i syfte att ge utrymme för att totalförsvarets och därmed Försvarsmaktens riksintresse i högre utsträckning ska kunna viktas mot andra samhällsintressen (yrkande 20). Vidare anser motionärerna att Försvarsmaktens uppdrag i regleringsbrevet bör kompletteras med ett fristående uppdrag att ta fram vägledningar om hur verksamheter som bidrar till klimatomställningen kan samexistera med försvarets verksamheter utan att påtagligt motverka totalförsvarets intressen (yrkande 21). I motionen lyfts även effekter av Försvarsmaktens övningsverksamhet fram. Motionärerna anser att Försvarsmaktens övningar i och vid Vättern måste minska dramatiskt för att skydda dricksvattnet och föreslår att Försvarsmakten ska få i uppdrag att återkomma med en handlingsplan för att minska föroreningen av Vättern (yrkande 22) och att regeringen ska utreda möjligheterna till ett totalstopp för Försvarsmaktens övningar i och runt sjön (yrkande 23). Vidare anför motionärerna att den ökande övningsverksamheten i delar av Norrbotten riskerar att få negativa konsekvenser såväl för människor och miljö som för viktig näringsverksamhet i området. I motionen yrkas att Försvarsmakten får i uppdrag att återkomma med en plan för hur Vidsel Test Range i Älvsbyn ska avskaffas som militärt testområde (yrkande 16).

Yttrande från miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet framhåller i sitt yttrande vikten av att totalförsvaret fortsätter arbetet med att minska verksamhetens miljö- och klimatpåverkan. Utskottet konstaterar dock att Försvarsmakten har behov av att bedriva sin verksamhet i ökad omfattning och att detta kan medföra vissa risker för miljön. Eftersom verksamheten begränsas av omfattningen i befintliga miljötillståndsbeslut samt tillsynsbeslut för miljöfarlig verksamhet bedöms riskerna vara acceptabla. Utskottet ser positivt på det arbete som pågår med att underlätta samexistensen mellan totalförsvarets intresset och andra intressen. Vidare konstaterar utskottet att den militära upprustningen är en komplex uppgift och anser, liksom regeringen, att de behov som gör upprustningen nödvändig medför att verksamhet av vikt för totalförsvaret ska tillmätas stor betydelse i avvägningar mot andra samhällsintressen. Utskottet utgår från att regeringen utfärdar regleringsbrev på det sätt som den anser är lämpligt med utgångspunkt i de skyldigheter som följer av klimatlagen. Miljö- och jordbruksutskottet anser att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår bl.a. motionerna 2024/25:3247 (V) yrkandena 16 och 18–21 och 2024/25:3257 (MP) yrkandena 7 och 8. (Se yttr. 2024/25:MJU4y i bil. 7.)

Yttrande från näringsutskottet

Näringsutskottet framhåller i sitt yttrande vikten av elektrifiering när det gäller utfasning av fossila bränslen. Utskottet anser dock att arbetet bör inriktas på bl.a. utbyggnaden av olika former av elproduktion och infrastruktur för kraftöverföring snarare än ett alltför ensidigt fokus på utfasning av fossila bränslen innan fossilfria alternativ finns på plats. Utskottet framhåller även att en successiv utfasning av fossila bränslen och drivmedel behöver ske i en takt som är samhällsekonomiskt hållbar. Näringsutskottet anser sammantaget att försvarsutskottet bör avstyrka bl.a. motion 2024/25:3257 (MP) yrkande 7. (Se yttr. 2024/25:NU4y i bil. 8.)

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare har konstaterat är Försvarsmakten, enligt sin instruktion och en rad andra regelverk, skyldig att verka för att de miljö- och klimatpolitiska målen uppnås och att rapportera om miljö- och klimatarbete till ansvariga myndigheter. Försvarsmakten har enligt sin instruktion även ett ansvar för att avhjälpa föroreningskador. Utskottet, liksom miljö- och jordbruksutskottet, kan konstatera att Försvarsmakten också bedriver ett arbete med att utveckla och integrera miljöhänsyn i verksamheten i fredstid, där det är relevant och där åtgärder ger störst effekt. Utskottet välkomnar de framsteg som har gjorts och det arbete som pågår med sanering av förorenade områden. Utskottet understryker vikten av att förbättringsarbetet fortsätter samt att lärdomar och kompetens från t.ex. samarbetsprojektet Testbed PFAS förvaltas och leder till fortsatta saneringsåtgärder i PFAS-kontaminerade områden och till utveckling av PFAS-fria släckmedel och släckmetoder. Utskottet ser även positivt på att uppdrag på miljö- och klimatområdet funnits med i det årliga regleringsbrevet för Försvarsmakten.

Utskottet är emellertid medvetet om att avvägningar mellan olika intressen i fråga om Försvarsmaktens verksamhet kan vara komplicerade. Försvarsmaktens huvuduppgift är att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Verksamheten bedrivs med målet att främja vår säkerhet och hävda Sveriges territoriella integritet. Försvarsmakten ska samtidigt också ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fredstid, med beaktande av de krav som myndighetens huvudsakliga uppgifter ställer. Utskottet förutsätter att myndigheten bedriver sin verksamhet och fattar väl avvägda beslut i enlighet med detta, bl.a. när det gäller frågor om bränsleanvändning.

Utskottet har i tidigare betänkanden understrukit vikten av att Försvarsmakten får goda förutsättningar att öva. Utskottet menar att detta är än mer angeläget och instämmer med regeringen i att det försämrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa medför att Försvarsmakten har behov av att bedriva sin verksamhet i ökad omfattning. En förutsättning för det militära försvarets verksamhet är dock tillgång till mark och lokaler för utbildning och övning. Vidare krävs tillståndsbeslut för den miljöfarliga verksamheten. Utskottet instämmer med regeringen i att det är av vikt att

ärenden enligt miljöbalken kan hanteras snabbare så att försvarsmyndigheterna får bättre förutsättningar att öka övningsverksamheten och stärka det militära försvaret. Utskottet noterar att regeringen nu har beslutat om en tillfällig förordning för att förenkla miljöprocesserna för försvaret.

Utskottet konstaterar, i likhet med miljö- och jordbruksutskottet, att Försvarsmaktens ökade verksamhet kan medföra vissa risker för miljön. Den militära verksamheten har också inverkan på djurliv och människors hälsa. Utskottet noterar samtidigt att verksamheten begränsas av omfattningen i befintliga miljötillståndsbeslut samt tillsynsbeslut för miljöfarlig verksamhet.

Mot denna bakgrund anser utskottet att dessa risker är acceptabla i förhållande till Försvarsmaktens behov av att öva för att uppnå de mål för det militära försvaret som riksdagen beslutar om. Utskottet vill i sammanhanget framhålla vikten av att totalförsvaret fortsätter att arbeta med att minska verksamhetens miljö- och klimatpåverkan.

Utskottet ser positivt på det arbete som pågår på flera nivåer med att underlätta samexistensen mellan totalförvarsintresset och andra intressen, samt att Försvarsmakten aktivt strävar efter dialog i dessa frågor. Utskottet vill framhålla vikten av att detta arbete fortsätter och att metoderna utvecklas vidare.

Den militära upprustningen är samtidigt en komplex uppgift som kommer att aktualisera fler avvägningar i förhållande till andra samhällsintressen. Utskottet instämmer med regeringen i att det svåra omvärldsläget och de behov som gör upprustningen nödvändig medför att verksamhet av vikt för totalförsvaret ska tillmätas stor betydelse när sådana avvägningar görs. Det följer även av 3 kap. 10 § första stycket miljöbalken att totalförsvaret och försvarsintresset ska ges företräde i avvägningen mellan oförenliga riksintressen. Utskottet vill här betona vikten av att försvarsbeslutet genomförs och delar regeringens bedömning att en extern produktionsförutsättning som kan begränsa genomförbarheten är just processen med miljötillstånd. Utskottet vill därför understryka vikten av att effekterna av försvarets verksamhet för andra samhällsintressen ses i relation till det försämrade säkerhetsläget och den hotbild som finns mot Sverige. Försvarsmakten ska ges goda förutsättningar för förebyggande och uppföljande miljöarbete samtidigt som verksamheten förväntas upprätthålla sin krigsduglighet och leverera fortsatt stöd till Ukraina. Utskottet understryker därför att nödvändiga avvägningar måste göras där miljömål och totalförsvarets krav på tillväxt och fredsbevarande verksamhet ibland ställs mot varandra.

I fråga om innehållet i Försvarsmaktens regleringsbrev utgår utskottet från att regeringen beslutar om regleringsbrev på ett ändamålsenligt sätt med utgångspunkt i de skyldigheter som följer av klimatlagen.

Med det som anförts ovan ser utskottet inte skäl att vidta några åtgärder och avstyrker samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens miljö- och klimatarbete, samexistens och avveckling av övningsverksamhet.

Forskning och utveckling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om forskning och utveckling för totalförsvaret.

Jämför reservation 30 (MP).

Bakgrund och tidigare beredning

Försvarsberedningen underströk 2017 i rapporten Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds 2017:66) att forskning och utveckling (FoU) är avgörande för att på både kort och lång sikt systematiskt höja nivån på och förbättra vår totalförsvarsförmåga. I sin rapport Kraftsamling (Ds 2023:34) konstaterar beredningen att denna bedömning kvarstår. Att snabbt kunna omvandla resultat från forskning och utveckling till försvarsinnovationer är därutöver av avgörande betydelse för försvarsförmågan.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1) föreslår regeringen att anslagen för forskning och innovation höjs med 1,5 miljarder kronor. Regeringen beräknar att nivåhöjningen av anslagen blir 2,5 miljarder kronor 2026, 4 miljarder kronor 2027 och 6,5 miljarder kronor 2028. De specifika satsningarna kommer enligt regeringen att presenteras i forsknings- och innovationspropositionen.

Regeringen gav den 22 maj 2024 Vinnova i uppdrag att leda en process för att identifiera och föreslå strategiskt viktiga tekniker för Sverige (KN2024/00977). Målbilden var ett kunskapsunderlag till regeringen för framtida insatser som stärker Sveriges konkurrenskraft och näringslivets investeringar i FoU. I oktober 2024 presenterade Vinnova sina rekommendationer till regeringen i rapporten Strategiska tekniker för Sverige. Uppdraget till Vinnova beskrivs närmare i avsnittet Cybersäkerhet inom totalförsvaret.

Propositionen

Regeringen beskriver FoU som en grundläggande förutsättning för totalförsvarets förmågeutveckling. Regeringen delar Försvarsberedningens bild att det är viktigt att staten säkerställer behovsstyrd FoU till stöd för en kunskapsbaserad utveckling av totalförsvaret. Denna FoU måste bedrivas så att kunskap finns tillgänglig över tid och resultat finns tillgängliga vid rätt tid för att kunna nyttjas i utvecklingen av totalförsvaret. Den måste vidare kunna användas i pågående besluts- och utvecklingsprocesser. FoU för totalförsvarets behov måste dessutom bedrivas med relevant skydd för säkerhetskänslig verksamhet och säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

Den ställer också krav på god hotbildsförståelse, kunskap om totalförsvarets behov och planeringsantaganden och om krigets krav.

Regeringen delar Försvarsberedningens bild att teknisk kunskap inom ett land kan ha ett säkerhetspolitiskt värde genom att det gör landet attraktivt att samarbeta med. En stark innovationskultur och förmåga att leverera spetsforskning är även av central betydelse för den egna försvarsförmågan. Regeringen delar också Försvarsberedningens bild att Sverige har goda förutsättningar att både följa med i och bidra till teknikutvecklingen.

På grund av den snabba och omfattande teknikutveckling som sker i den civila sektorn finns det enligt regeringen behov av att underlätta civil-militär samverkan och omvärldsbevakning. Proportionerliga och precisa verktyg för att skydda teknik behöver stärkas, och förmågan att bedöma och hantera dessa risker behöver öka, så att banbrytande skyddsvärd teknik som utvecklas, såväl inom den civila som inom den militära sektorn, inte oavsiktligt kommer främmande makt till del.

Regeringen framhåller att en allt större mängd banbrytande teknikområden skapar både ökade möjligheter och hot för det civila och det militära försvaret. Integritetskritisk FoU är därför fortfarande en viktig förutsättning för att utveckla de tekniska lösningarna, analysera hoten och bygga förmåga inom totalförsvaret. Med integritetskritisk FoU avses FoU som inte är öppet tillgänglig eller kan köpas av andra utan endast kan uppnås genom egen försorg. Sverige behöver därför även fortsättningsvis ha särskilda FoU-miljöer tillgängliga för totalförsvarets behov, i första hand FOI och Försvarshögskolan (FHS), enligt regeringen. Vidare framhålls att Sverige inom integritetskritiska områden såsom stridsflyg, undervatten samt sensorer, telekrig och krypto måste ha egen FoU.

Regeringen framhåller att kriget i Ukraina bl.a. visar på vikten av fungerande luftvärn och långräckviddig bekämpningsförmåga och drönares centrala roll på krigsskådeplatsen. Regeringen föreslår mot bakgrund av dessa erfarenheter och av Försvarsberedningens rapporter bl.a. en utökning av luftvärnsförmågan inom olika delar av krigsorganisationen och anskaffning av autonoma och obemannade farkoster. Erfarenheter från kriget i Ukraina stärker enligt regeringen också insikten om den nära kopplingen mellan materielfrågor, försvarsinnovation samt FoU. Försörjningssäkerheten behöver öka och nya materielsystem måste levereras snabbare och inom utsatt tid. Teknikutveckling för militära tillämpningar är dock ofta resurskrävande och ställer krav på bred teknisk kunskap som få stater kan uppbåda på egen hand. Regeringen föreslår därför att satsningarna på FoU förstärks så att nya förmågor kan utvecklas och självförsörjning säkerställas på integritetskritiska områden. Regeringen har föreslagit tillskott till anslagen som finansierar försvarsrelaterad FoU i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1), där även anslagsnivåer för 2026 och 2027 föreslås.

I totalförvarspropositionen anför regeringen att den pågående återuppbyggnaden av Sveriges civila försvar behöver ske skyndsamt och anpassas till dagens moderna samhälle och ställer höga krav på en kunskapsbaserad

utveckling. Forskning inom områden som är centrala för det civila försvaret är viktig för att kunskapen ska kunna tillgodogöras i det arbetet. Behovet av forskning och kunskapsupbyggnad av betydelse för det civila försvaret kan vara särskilt stort när det civila försvaret nu ska återuppbas. Regeringen anger att forskning inom krisberedskapen och det civila försvaret är ömsesidigt förstärkande och spänner över många discipliner och områden, exempelvis banbrytande teknik såsom kvant, cyber och AI, såväl som bioteknik, energi- och livsmedelsförsörjning, trafikinfrastruktur och informationspåverkan.

Regeringen hänvisar i propositionen till att den under senare delen av 2024 avser att återkomma med en forsknings- och innovationspolitisk proposition som anger den närmare inriktningen på politiken och satsningar inom det civila försvaret.

För att svara mot de behov som finns av kompetensförsörjning och kunskapsutveckling inom såväl det civila som det militära försvaret kommer ett flertal universitet och högskolor att skapa en gemensam plattform kallad Campus totalförsvaret. I budgetpropositionen för 2025 föreslår regeringen därför att sammanlagt 10 miljoner kronor permanent tillförs FHS i syfte att samla universitets och högskolors arbete med att kompetensförsörja totalförsvaret. I budgetpropositionen för 2025 finns även en satsning på FOI:s forskning om det civila försvaret med 20 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

När det gäller forskning inom cyberförsvaret konstaterar regeringen att Försvarsmakten sedan tidigare etablerat bl.a. samverkan med KTH om cyberrelaterad forskning samt att Försvarsmakten varit en av initiativtagarna till etableringen av Cybercampus Sverige. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att det, till följd av den snabba teknikutvecklingen, är nödvändigt med kontinuerlig FoU för att bidra till vidmakthållande och utveckling av cyberförsvarets förmågan. Sådan forskning måste bedrivas både nationellt och i samverkan inom Nato och EU och med andra relevanta parter. FoU på Natos cyberförsvarscenter i Estland, i vilket Sverige deltar, är ett exempel på ett viktigt forum för fortsatt samarbete med allierade och partner. Regeringen framhåller även att det nationella samordningscentret för forskning och innovation inom cybersäkerhet (NCC-SE) vidareutvecklas för att Sverige ska ligga i framkant inom cybersäkerhetsområdet.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 11 anför att regeringen i sitt arbete bör beakta fortsatta satsningar på FoU. Motionärerna ser behov av bl.a. en stabil och långsiktig finansiering av FOI, FMV m.fl. och av att forskningen samordnas med totalförsvarets behov och med den långsiktiga materielförsörjningsstrategin så att synergieffekter uppnås. Forskning på stor bredd och med s.k. dual-use-inriktning bör därmed prioriteras.

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) argumenteras för att utvecklingen och användningen av drönare ute på förbanden ska vara

en prioriterad verksamhet och att en tydlig översyn och förstärkning av svensk luftförsvarsförmåga är nödvändig även kopplat till drönare. Mot denna bakgrund yrkas på att det inrättas ett statligt utvecklingsprogram för bl.a. drönare (yrkande 17).

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 5 anförs att regeringen bör ge FOI ett tydligt uppdrag och medel att bredda och fördjupa forskningen om det civila försvaret och krisberedskapen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer med Försvarsberedningen och regeringen i att FoU är avgörande för att på både kort och lång sikt systematiskt höja nivån på och förbättra totalförsvarsförmågan. För att få denna effekt krävs samtidigt god hotbildsförståelse, kunskap om totalförsvarets behov och planeringsantaganden samt om krigets krav. Utskottet ser därmed positivt på att regeringen särskilt framhåller integritetskritisk FoU som en fortsatt viktig förutsättning för att utveckla tekniska lösningar, analysera hoten och bygga förmåga inom totalförsvaret, i första hand vid FOI och FHS. Vidare framhålls att Sverige inom integritetskritiska områden såsom stridsflyg, undervatten samt sensorer, telekrig och krypto måste ha egen FoU. Erfarenheter från Rysslands krig i Ukraina visar på drönares centrala roll och utskottet ser positivt på att regeringen föreslår att luftvärnsförmågan utökas inom olika delar av krigsorganisationen och anskaffning av autonoma och obemannade farkoster. Utskottet välkomnar också de föreslagna tillskotten till anslagen för forskning och innovation i budgetpropositionen för 2025 och ser fram emot att regeringen återkommer till den närmare inriktningen på politiken och satsningarna inom det civila försvaret i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen. Mot bakgrund av det anförda ser utskottet inte behov av att föreslå ytterligare åtgärder utan avstyrker yrkandena om forskning och utveckling.

Det militära försvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag till mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2025.

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om det militära försvarets inriktning och förmåga.

Jämför reservation 31 (V), 32 (C) och 33 (MP).

Bakgrund och tidigare beredning

Riksdagen behandlade målet för det militära försvaret i samband med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet.

2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). I enlighet med regeringens förslag beslutade riksdagen att målet för det militära försvaret skulle vara att ha förmåga att

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Inför det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för 2025–2030 har Försvarsberedningen lämnat förslag på uppdaterat mål (Ds 2023:34). Med utgångspunkt i Sveriges vitala nationella säkerhetsintresse och medlemskap i Nato anser Försvarsberedningen att målet för det militära försvaret ska vara att ha förmåga att

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet
- värna rättigheter och nationella intressen utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt
- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, uppfylla Sveriges åtaganden som medlem i Nato
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Försvarsberedningen framhåller att det militära försvarets viktigaste uppgift och den dimensionerande utgångspunkten för samtliga myndigheter med uppgifter i det militära försvaret är att inom ramen för Nato kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade. Det militära försvaret bör enligt Försvarsberedningen, som en del av totalförsvaret, ha en sådan styrka, sammansättning, ledning, beredskap och uthållighet att det kan verka krigsavhållande. Ett starkt svenskt totalförsvär med en trovärdig krigföringsförmåga verkar krigsavhållande och därmed fredsbevarande och bidrar till Natos samlade avskräckningsförmåga.

Försvarsutskottet har tidigare framhållit vikten av snabba och ändamålsenliga åtgärder för att stärka Sveriges militära försvar, särskilt mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget i Europa och Sveriges närområde (se bl.a. bet. 2023/24:FöU4).

I Överbefälhavarens råd avseende förmågeutveckling (FM2022-1997:13) anför Försvarsmakten att ökad uthållighet i försvarsoperationerna förutsätter

att skyddet av prioriterad verksamhet och infrastruktur stärks inom flera domäner. Vidare behöver förmågan att hantera antagonistiskt agerande, hot och påtryckningar, utan beslut om höjd beredskap, öka. Detta kräver en ökad förmåga att upptäcka och identifiera hot mot Sverige, svenska intressen och Nato. Samma sak gäller förmågan att hävda Sveriges territoriella integritet och skydda egen verksamhet och infrastruktur. Sammantaget kräver detta en stärkt förmåga till övervakning inom samtliga domäner. Försvarsmakten konstaterar att uppbyggnad av militär förmåga tar lång tid. Samtidigt krävs det att beredskap kan anpassas här och nu och att en adekvat och trovärdig försvarsförmåga kontinuerligt säkerställs. Det är centralt att Försvarsmaktens förslag till förmågetillväxt betraktas som en helhet där balans eftersträvs mellan operativ förmåga och producerbarhet över tid.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6) redogör regeringen för den försvarspolitiska utvecklingen sedan försvarsbeslutet 2020. För att utveckla mobiliseringsförmågan påbörjades under 2024 en översyn av Försvarsmaktens beredskapskoncept från 2017. Konceptet beskriver bl.a. förberedelser och genomförande av mobiliseringen. Mobiliseringsövningar genomfördes under försvarsmaktsövningen Aurora och övningarna har bidragit till att öka kunskapen om planering och genomförande av mobilisering.

Försvarsmakten kan i dagsläget lämna stöd till samhället enligt förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet om Försvarsmakten har lämpliga resurser som tillåter detta, om stödet inte allvarligt hindrar Försvarsmaktens ordinarie verksamhet och om övriga villkor enligt förordningen är uppfyllda. Som statlig myndighet har Försvarsmakten också en skyldighet att på begäran av räddningsledaren bistå i en räddningsinsats enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Polismyndigheten och Försvarsmakten har fått i uppdrag av regeringen (Ju2023/02208) att fördjupa samarbetet inom områden där samarbete mellan myndigheterna kan bidra positivt till att bekämpa den systemhotande brottsligheten och där Försvarsmakten kan lämna stöd till polisen i enlighet med befintligt regelverk och ekonomiska ramar.

När det gäller dimensionering av Försvarsmaktens stöd till samhället konstaterade utskottet i samband med behandlingen av propositionen inför det förra försvarsbeslutet att det militära försvaret ska ha förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och befintliga resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap. Med en förstärkt grund- och krigsorganisation samt utökad utbildning av totalförsvarspliktiga bedömde utskottet att det militära försvarets förutsättningar att bistå övriga samhället kan öka (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:F6U4).

Propositionen

Regeringens förslag till mål för det militära försvaret överensstämmer med Försvarsberedningens förslag. Regeringen delar även Försvarsberedningens bedömning att det militära försvarets viktigaste funktion är att tillsammans med övriga allierade kunna möta väpnade angrepp riktade mot Sverige och andra allierade. En förutsättning för att kunna förebygga, möta och i övrigt hantera ett väpnat angrepp är att det militära försvaret, som en del av Nato, vidtar de förberedelser och har de resurser som behövs för att kunna verkställa beslut om beredskapshöjningar och genomföra verksamheten uthålligt. Regeringen konstaterar att ett kollektivt försvarsåtagande i enlighet med artikel 3 och 5 i nordatlantiska fördraget är en central del i den svenska försvarspolitik. Som allierad ska Sverige upprätthålla en stark nationell försvarsförmåga för att bidra till det nationella försvaret och det kollektiva försvaret. Sveriges försvarsförmåga är en del av alliansens kollektiva försvar och bidrar till säkerheten såväl i närområdet som i hela det euroatlantiska området. Regeringen anför vidare att det militära försvaret ska ha förmåga att ge och ta emot stöd och att denna förmåga är avgörande för att alliansen ska kunna verka i vår del av Europa.

Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning (Ds 2024:6) att den samlade luftvärnsförmågan bör öka, inte minst med tanke på utvecklingen på slagfältet vad gäller obemannade och mindre flygfarkoster. Investeringar i luftvärn ska genomföras i förmågehöjande syfte. Försvarsmakten har föreslagit att utveckla luftvärnsförmågan hos de förband som för närvarande saknar luftvärn. Initialt föreslås anskaffning av ett mindre antal sensor- och verkanssystem. Ytterligare anskaffning sker efter hand och samordnas med andra anskaffningsprojekt som t.ex. buret luftvärn och brigadluftvärn. Regeringen delar Försvarsmaktens bedömningar.

Regeringen redovisar även bedömningar av förmågan inom försvarsgrenarna. Regeringen anser att armén efter mobilisering bör kunna möta väpnat angrepp såväl på som utanför svenskt territorium. Fältförbanden bör kunna strida i högre formationer som division och kår. En ny kategori förband benämnd territoriella förband införs. De territoriella förbanden löser tillsammans med hemvärnsförband allierade och nationella uppgifter på svenskt territorium. Krigsförbandsproduktion i markdomänen behöver enligt regeringen bli effektivare och möjligheterna till ett samlat produktionsansvar för armén bör ses över. Regeringen anför att marinen svarar för att enskilt eller tillsammans med allierade kunna verka mot en angripare, etablera sjökontroll för att hålla sjövägarna öppna samt skydda trupp- och logistiktransporter främst i Östersjöområdet. Förmågan att hävda den territoriella integriteten bör förstärkas. Flygvapnet svarar, enligt regeringen, för att tidigt i ett konfliktskede kontrollera luftrummet tillsammans med luftvärnet och allierade. Att tidigt och kraftsamlat kunna verka mot en angripare samtidigt som man sprider flygstridskrafter är av avgörande betydelse. Dessutom behöver flygvapnet ha tillräcklig uthållighet för att över tid kunna lösa uppgifter enligt den operativa planeringen, nationellt och inom ramen för

Nato. Armén, marinen och flygvapnet bör därtill i fredstid kunna bidra med förband till Natos operationer och aktiviteter för avskräckning och försvar. Förmågan att hävda den territoriella integriteten bör vidmakthållas.

Motionerna

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) anför motionärerna att svenskt luftvärn bör stärkas, för att utöver att skydda militär verksamhet även kunna skydda civilbefolkningen i städer och civil infrastruktur (yrkande 96). Motionärerna anser även att Sveriges marina förmågor bör stärkas för att upprätthålla fria sjövägar (yrkande 97) samt att det militära försvarets förmåga att möta attacker och sabotage mot undervattensinfrastruktur bör stärkas (yrkande 98).

I kommittémotion 2024/25:3023 framhåller Peter Hultqvist m.fl. (S) att mobiliseringsförmågan i svensk försvarsmakt behöver stärkas (yrkande 5). Vidare lyfter motionärerna fram behovet av långräckviddig förmåga och föreslår att svenskt luftvärn och långräckviddig förmåga ska ses över (yrkande 16).

I kommittémotion 2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) anför att regeringen i sitt arbete ska beakta Försvarsmaktens roll. Detta innebär bl.a. att försvaret bygger på en deklarerad folkvilja att Sverige ska vara en självständig och fri nation och att Försvarsmakten på ett trovärdigt sätt har en förmåga att i samverkan med det civila försvaret skydda landet och dess medborgare (yrkande 2). Vidare förordas att regeringen beaktar de direktiv som presenteras i motionen. Dessa avser bl.a. att den önskvärda försvarsförmågan ska vara den dimensionerande variabeln vid långsiktig försvarsplanering och att nödvändiga miljötillstånd ska utfärdas i anslutning till beslut om att upprätta nya regementen eller övnings- och skjutfält och undantas från gängse processer (yrkande 3). I motionen presenteras även huvuduppgifter som motionärerna anser att det militära försvaret ska ha. Dessa inkluderar bl.a. att över tid hävda Sveriges territoriella integritet till lands, till sjöss och i luften, att tidigt upptäcka, identifiera och i vissa fall neutralisera hot mot rikets säkerhet och att snabbt sprida kritiska resurser, t.ex. flygförband och luftvärnssystem, för att undgå olika former av bekämpning (yrkande 4). Motionärerna anför vidare att Försvarsmaktens ledning bör överväga att inta en mer operativ gruppering och därmed ledningsstruktur, där de administrativa stödfunktionerna är skilda från den operativa ledningen så att man kan fokusera på operativ verksamhet såsom genomförande av multinationella övningar, nationell beredskap och mobiliseringsförberedelser, stöd till allierade samt totalförsvarssamverkan (yrkande 5). I motionen framhålls även inriktningar för armén (yrkande 13), marinen (yrkande 14) och flygvapnet (yrkande 15). Motionärerna anser att regeringen bör beakta dessa inriktningar.

I kommittémotion 2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) betonas behovet av förmågeutveckling inom samtliga försvarsgrenar. När det gäller armén anför bl.a. att fältförbandens och territorialförbandens förmåga bör

stärkas och prioriteras. (yrkande 3). I fråga om marinen lyfter motionärerna bl.a. fram förmågan att tillsammans med allierade skapa sjökontroll för att på så sätt hålla sjövägarna öppna i vårt närområde och förmågan inom ubåtsjakt och till sjöstrid (yrkande 4). Vidare anføres att flygvapnet aktivt ska bidra till Natos samlade luftstridsförmåga och tillsammans med arméns luftvärn och marinen ska kunna kontrollera luftrummet, skydda mot fienders flygvapen och fjärrstridsmedel samt ha en god rörlighet med transportflyg och helikoptrar såväl som en aktiv och kompetent flygburen underrättelseinhämtning (yrkande 5). Därtill framhåller motionärerna behovet av stärkt militärt skydd på farleder och i hamnar för att säkra förnödenhetsförsörjningen för hela närområdet (yrkande 6)

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) anføres i yrkande 13 att en utredning bör tillsättas om hur Försvarsmakten kan få i uppdrag att både i sin planering och i sin verksamhet dimensionera för att kunna bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer samt vid extraordinära händelser. Detta bör omfatta såväl pandemier, cyberattacker och sjöräddning som brandbekämpning och naturkatastrofer, och utredningen bör även se över hur ett eventuellt ersättningssystem kan konstrueras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i regeringens förslag till mål för det militära försvaret. Målet ska således vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp, hävda Sveriges territoriella integritet, värna rättigheter och nationella intressen utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt, och inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, uppfylla Sveriges åtaganden som medlem i Nato. Det militära försvaret ska också ha förmåga att främja vår säkerhet, förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet, delta i internationella fredsfrämjande insatser samt skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap. Utskottet konstaterar att regeringens förslag till mål för det militära försvaret överensstämmer med det förslag som Försvarsberedningen lämnat. Utskottet delar regeringens och Försvarsberedningens bedömning att det militära försvarets viktigaste funktion är att tillsammans med övriga allierade kunna möta väpnade angrepp riktade mot Sverige och andra allierade.

För att det föreslagna målet för det militära försvaret ska kunna uppnås framhåller utskottet betydelsen av en stärkt mobiliseringsförmåga och ambitionshöjning inom armén, marinen och flygvapnet. Utskottet välkomnar den översyn av Försvarsmaktens beredskapskoncept som påbörjats under 2024 och de mobiliseringsövningar som myndigheten genomför samt de inriktningar och satsningar som regeringen redogör för i syfte att stärka förmågan inom samtliga försvarsgrenar. Utskottet lägger särskild betydelse vid utvecklingen av luftvärnsförmågan. Inte minst kriget i Ukraina har visat

på vikten av ett fungerande luftvärn och långräckviddig bekämpningsförmåga. Utskottet ser därför positivt på de investeringar som regeringen presenterat inom området och instämmer i regeringens och Försvarsmaktens bedömning att luftvärnsförmågan ska utvecklas hos de förband som för närvarande saknar luftvärn. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att vidta nödvändiga åtgärder för att stärka luftvärnsförmågan och ser i nuläget inte skäl att föregripa det pågående arbetet.

När det gäller dimensionering av Försvarsmaktens stöd till samhället konstaterar utskottet att det föreslagna målet för det militära försvaret bl.a. innebär att det ska ha förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap. Utskottet anser att målet och bl.a. förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet och lagen (2003:778) om skydd mot olyckor reglerar förutsättningarna för Försvarsmakten att bistå samhället vid olika typer av kriser på ett tillfredsställande sätt.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet det mål för det militära försvaret som regeringen föreslagit och konstaterar att målet utgör en inriktning för den fortsatta utvecklingen av försvarsförmågan. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden om det militära försvarets inriktning och förmåga.

Försvarsmaktens organisation

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag till inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens grundorganisation, geografiska prioriteringar och krigsorganisation.

Jämför reservation 34 (S).

Bakgrund och tidigare beredning

Försvarsmaktens grundorganisation utgörs av regementen, flottiljer, skolor, centrum m.m. Grundorganisation är benämningen på den struktur som har till syfte att utveckla och vidmakthålla krigsförband. De samlade krigsförbanden, bestående av stående förband och mobiliseringsförband, utgör krigsorganisationen. Grundorganisationens uppgift är att utbilda värnpliktiga och öva förband. Därtill upprätthåller grundorganisationen i fredstid också den s.k. grundberedskapen med olika förband. Vid höjd beredskap intar Försvarsmakten sin krigsorganisation. Grundorganisationsenheter bildar då militär-baser.

Riksdagen beslutar om huvuddelen av Försvarsmaktens grundorganisation. Med detta som utgångspunkt reglerar regeringen Försvarsmaktsorganisationen i förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten. Av myndighetens instruktion framgår vidare att Försvarsmakten själv beslutar om sin organisation i de delar som inte regleras i instruktionen.

I enlighet med den beslutade försvarspolitiska inriktningen för 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136) pågår en uppbyggnad och utökning av verksamhet på en rad orter. Regeringen och riksdagen betonade i försvarsbeslutet 2020 att en förstärkt krigsorganisation kräver en utökning av Försvarsmaktens grundorganisation och beslutade om att återinrätta ett antal organisationsenheter. Militär närvaro runt om i landet ansågs även bidra till folkförankringen av försvaret. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens proposition att återinrätta Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Dalregementet (I 13) i Falun, Västernorrlands regemente med Jämtlands fältjägarbatal (I 21) i Sollefteå och Östersund samt Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn. I försvarsbeslutet 2020 beslutades att krigsorganisationen skulle tillföras fyra regionalt utbildade territoriella skyttebataljoner utöver den skyttebataljon som tillfördes på Gotland. Enligt beslutet ska de återinrättade regementena nå full kapacitet under perioden 2026–2030 och ha utbildningsansvar för två skyttebataljoner vardera och en utbildningskapacitet om ca 200–250 inryckande värnpliktiga årligen. Bland de beslutade enheterna är Norrlands dragonregemente (K 4), Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4), Upplands flygflottilj (F 16) fullt etablerade som fristående organisationsenheter. Dalregementet (I 13) återinrättades i september 2021 och enligt Försvarsmakten planeras full kapacitet efter 2030. Västernorrlands regemente med Jämtlands fältjägarbatal (I 21) återinrättades i januari 2022 och full kapacitet planeras uppnås 2030. Även för Bergslagens artilleriregemente (A 9) planeras full kapacitet uppnås 2030.

I Försvarsmaktens underlag inför kommande försvarsbeslut (FM2022-1997:13 och FM2023-23092:14) redovisar myndigheten att det innevarande försvarsbeslutet har medfört grundorganisatoriska förstärkningar men att huvuddelen av de nya enheterna fortfarande är under införande. Försvarsmakten framhåller vidare att det för den tillväxt som redovisas inte finns behov av ytterligare nya organisationsenheter. Befintlig produktionskapacitet efter beslutad etablering på en rad orter är tillräcklig med planerad ekonomi och ambition. Eftersom nya organisationsenheter är förknippade med långa ledtider, stora kostnader och osäkerheter samtidigt som antalet yrkesofficerare kommer att vara en begränsande resurs under hela 2020-talet anser myndigheten att det är mer rationellt att utöka utbildningsvolymerna på befintliga verksamhetsorter. Försvarsberedningen anför i Stärkt försvarsförmåga (Ds. 2024:6) att den instämmer i Försvarsmaktens analys. Försvarsberedningen understryker att inriktningen av grundorganisationen från försvarsbeslutet 2020 ligger fast och konstaterar att de organisationsenheter

som ännu inte är fullt utbyggda skyndsamt måste komma på plats. Vidare konstaterar Försvarsberedningen att grundorganisationens och krigsorganisationens militärbaser även är viktiga för att tillhandahålla det praktiska stödet till allierade styrkor på svenskt territorium och att en fungerande grundorganisation, utöver personal och materiel, förutsätter tillgång till mark och lokaler för utbildning och övning, skjutfält, flygbanor, kajer och annan infrastruktur.

Utskottet har tidigare prövat förslag om Försvarsmaktens grundorganisation och konstaterat att det inte funnits skäl att ompröva enskilda delar av den grundorganisation som riksdagen har beslutat om (bl.a. bet. 2020/21:FöU4, bet. 2022/23:FöU4 och bet. 2023/24:FöU4).

Även inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation behandlades i samband med totalförsvarsbeslutet 2021–2025. Med bifall till propositionen godkände riksdagen regeringens förslag om den huvudsakliga inriktningen för krigsförband i försvarsmaktsorganisationen.

Även när det gäller inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation anser Försvarsberedningen att inriktningen i försvarsbeslutet 2020 ska ligga fast. Försvarsberedningen vidhåller att den övergripande ambitionen i försvarsbeslutet 2020 ska fullföljas till 2030. Samtidigt anförs att vissa av de krav som Nato ställer på brigadorganisationen behöver genomföras. Försvarsberedningen föreslår bl.a. att tre mekaniserade brigader samt en infanteribrigad ska införas i krigsorganisationen från 2025 för att i allt väsentligt vara operativa senast 2030. Försvarsberedningen föreslår att ett fristående Norrlandsinfanteriregemente tillförs krigsorganisationen 2025 och att det i allt väsentligt ska vara operativt senast 2030.

Försvarsmakten anger i sitt reviderade underlag inför kommande försvarsbeslut (FM2023-23092:14) att armén utvecklas mot målbilden tre mekaniserade brigader, en divisionsledning och divisionsledningsförband, en reducerad infanteribrigad, en stridsgrupp på Gotland, armégemensamma förband samt militärbaser. Enligt myndigheten ska två av brigaderna ha hög materiell och personell tillgänglighet och kunna lösa uppgifter inom ramen för Natos försvarsplanering även utanför svenskt territorium. Brigaderna ska ha full förmåga med brigadluftvärm och en av brigaderna ska vara utrustad och utbildad för att verka i subarktisk miljö. Den tredje mekaniserade brigaden utvecklas med lägre materiell status, begränsad förmågebredd och lägre tillgänglighet. Försvarsmakten har identifierat ett behov av att fortsätta att analysera utvecklingen av markstridskrafterna på längre sikt mot bakgrund av att större materielsystem, inklusive stridsvagnar och stridsfordon, kommer att behöva ersättas.

När det gäller föreslagen utveckling för armén 2025–2030 anger Försvarsmakten att den prioriterar färdigställandet av två mekaniserade brigader som ska kunna lösa uppgifter inom ramen för Natos försvarsplanering. En mekaniserad bataljon ur dessa brigader kan avdelas inom ramen för Nato gemensamma aktiviteter och försvar. Tillväxten av övriga brigader senareläggs och den reducerade infanteribrigaden består inledningsvis av två

fristående bataljoner och ledningsförmåga. Den tredje mekaniserade brigaden färdigställs under perioden 2031–2035 enligt myndighetens förslag.

Propositionen

När det gäller Försvarsmaktens grundorganisation konstaterar regeringen att de nyinrättade organisationsenheter som beslutades om i samband med totalförsvarsbeslutet 2020 successivt kommer att växa under 2020-talet. Regeringen bedömer att de organisationsenheter som är beslutade är tillräckliga för att producera föreslagen krigsorganisation och för att genomföra Försvarsmaktens verksamhet i övrigt, utifrån de behov som nu kan förutses. Regeringen framhåller att det i flera fall kan bli aktuellt att expandera eller förändra verksamhetens innehåll på de platser där Försvarsmakten redan bedriver verksamhet. Vad som påverkar fortsatt utveckling är, förutom tillväxten i krigsorganisationen, Försvarsmaktens och andra berörda myndigheters kapacitet inom infrastrukturområdet, produktionsförutsättningarna bland entreprenörer, tillståndsgivning samt utfallet av Natos försvarsplanering.

I propositionen tar regeringen fasta på att Försvarsmakten genomgår en stor förändring i syfte att växa och åter dimensioneras mot huvuduppgiften försvar mot väpnat angrepp. Vidare anføres att försvaret byggs upp från en låg nivå. Startläget för denna uppbyggnad har i flera avseenden visat sig vara sämre än vad som tidigare framgick. Ett under lång tid ackumulerat behov av förmågehöjande åtgärder gör det därför nödvändigt att fylla den beslutade krigsorganisationen i olika avseenden: materiellt, personellt samt i fråga om infrastruktur och tillgång till förnödenheter. Krigsförbanden behöver samövas och repetitionsutbildas. Åtgärder som ökar förmågan i redan beslutade krigsförband kommer därmed att prioriteras under kommande år.

Försvarsberedningen har föreslagit att Försvarsmakten utvecklar en krigsorganisation med krigsförband som samtliga organiseras från 2025 för att i allt väsentligt vara operativa senast 2030. I totalförsvarspropositionen presenterar regeringen sitt förslag till inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation (bil. 2). Regeringen delar i huvudsak Försvarsberedningens bedömningar och förslag i fråga om inriktningen men vill samtidigt påminna om att krigsorganisationen kommer att fortsätta att fyllas och förstärkas med personal, materiel och förnödenheter även efter 2030. Med hänsyn till de långa ledtiderna i försörjningen av personal, materiel och infrastruktur behöver således uppbyggnaden av krigsorganisationen i vissa avseenden ske i ett tioårigt perspektiv.

Regeringen anför att krigsförbanden inledningsvis kommer att bemannas med tillgänglig utbildad personal och tilldelas befintlig materiel. Materielbrister åtgärdas sedan efter hand som befintlig materiel istandsätts, repareras och renoveras eller ny materiel levereras. Personal fylls också på efter hand. Regeringen menar att krigsförbandens krigsduglighet således kommer att öka successivt.

Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att ytterligare resurser behöver investeras i syfte att snarast fullfölja och förstärka den organisation som beslutades i försvarsbeslutet 2020 och att detta går i linje med de krav som Natos kommande förmågemål bedöms innebära för Sverige.

Förmågehöjande åtgärder som enligt regeringen i första hand behöver prioriteras är sådana som höjer förmågan i beslutade krigsförband, vilka också bör fastställas organisatoriskt. Detta innebär bl.a. underhåll och renovering av existerande materielsystem, komplettering av materiel vid antalsmässiga brister samt anskaffning av större mängder av förnödenheter, inklusive ammunition och reservdelar. Till detta kommer ett omfattande behov av renovering och nybyggnad av infrastruktur. Flera åtgärder behöver därtill vidtas för att kunna mobilisera krigsorganisationen. Krigsförbanden behöver samövas och repetitionsutbildas. Slutligen behöver flera personalkategorier i Försvarsmakten förstärkas såväl i antal som kompetensmässigt.

Ytterligare förstärkningar av krigsorganisationen sker bl.a. genom investeringar i luftvärn. Regeringen betonar även att såväl operativ uthållighet som Natomedlemskapet ställer krav på att uppnå och därefter vidmakthålla tillräckliga lagernivåer av ammunition.

Regeringen konstaterar, i likhet med Försvarsberedningen, att den föreslagna krigsorganisationens huvudsakliga organisation och utveckling utgör en ram för vad som ska uppnås och när. Försvarsmakten har föreslagit att riksdagens beslut om krigsorganisationens utformning ska avse krigsförband motsvarande bataljon eller högre nivå. Regeringen delar den bedömningen och konstaterar därmed att Försvarsmakten bör ha mandat att under bataljonsnivå, eller motsvarande, på egen hand avgöra vilka krigsförband som ingår i krigsorganisationen under förutsättning att det görs utifrån identifierade behov och tillgänglig ekonomi samt med tillgängliga produktionsmöjligheter.

Försvarsberedningen har understrukt vikten av att tre mekaniserade brigader och en infanteribrigad i allt väsentligt blir operativa 2030 och att den övergripande ambitionen i försvarsbeslutet 2020 ska fullföljas till 2030. Försvarsmakten har föreslagit en sekventiell utveckling av de fyra brigaderna och en stridsgrupp under perioden 2025–2030. Initialt prioriteras och utvecklas två mekaniserade brigader med subarktisk förmåga som bedöms vara färdigställda till 2028. En mekaniserad brigad och en infanteribrigad utvecklas och blir klara allteftersom resursförstärkning sker fram till 2030. Regeringen anser att brigadförmågan är mycket viktig och att förbanden bör färdigställas skyndsamt. Regeringen konstaterar samtidigt att Försvarsmakten har angett att produktionen av fyra brigader till 2030 kräver ett antal åtgärder som är förknippade med betydande osäkerheter, framför allt kopplat till långa ledtider, prisutveckling och leveranser inom materielförsörjningen. Regeringen vill också påminna om att brigadernas storlek och det materiella innehållet i brigaderna kommer att behöva anpassas utifrån tillgängliga resurser och att det gäller såväl kvalitativt som kvantitativt.

Motionerna

Försvarsmaktens grundorganisation

I kommittémotion 2024/25:3023 föreslår Peter Hultqvist m.fl. (S) att det etableras nya regementen i Kvarn respektive Kiruna (yrkandena 21 och 23).

I motion 2024/25:914 av Magnus Manhammar (S) föreslås att en ny värnpliktig militärmusikkår ska inrättas i Norrland.

I motion 2024/25:375 föreslår Björn Tidland (SD) att förutsättningarna för att återinrätta de fem kustartilleriregementen som fanns under kalla kriget (Vaxholms kustartilleriregemente (KA 1), Karlskrona kustartilleriregemente (KA 2), Gotlands kustartilleriregemente (KA 3), Älvsborgs kustartilleriregemente (KA 4) och Härnösands kustartilleriregemente (KA 5)) ska utredas.

Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD) anför i motion 2024/25:675 att regeringen bör överväga om ett regemente skulle kunna förläggas till Gävleborgs län.

Även i motion 2024/25:707 av Daniel Persson (SD) lyfts försvarets närvaro i Gävleborg. Motionären anser att regeringen bör utreda möjligheten att återetablera Söderhamns flygflottilj i syfte att stärka försvarets närvaro i Gävleborg.

I motion 2024/25:116 av Gudrun Brunegård (KD) anför att Försvarsberedningen och Försvarsmakten bör beakta fördelarna med ett nytt luftvärnsregemente i Kalmar.

Magnus Jacobsson (KD) framhåller i motion 2024/25:1162 att det genom att man återupprättar Bohusläns regemente (I 17) som ett infanteri- och transportregemente med hög transportförmåga vid behov kan skapas ett västsvenskt nav för att ta emot resurser och frakta dem österut. Motionären anför att ett återupprättande av I 17 bör utredas (yrkande 2).

Geografiska prioriteringar

I kommittémotion 2024/25:3023 vill Peter Hultqvist m.fl. (S) se ytterligare satsningar på Gotland. Det handlar bl.a. om kompetenser inom det marina området, luftvärn, artilleri, underhåll samt ledning/samband (yrkande 22).

Ludvig Ceimertz m.fl. (M) lyfter i motion 2024/25:2023 fram behovet av ett stärkt försvar i södra Sverige (yrkande 1). Motionärerna påpekar att Sydsverige och Öresundsregionen är en strategiskt viktig del vid en större konflikt i närområdet och att det således är viktigt med en ökad militär närvaro i Skåne. Motionärerna anser att särskilt fokus ska ligga på infrastruktur eftersom militär mobilitet är av största betydelse och att förutsättningarna för värdlandstöd – att kunna ta emot och kunna ge hjälp – i södra Sverige bör stärkas (yrkande 2).

Även Marie-Louise Hänel Sandström och Åsa Hartzell (båda M) lyfter fram ett geografiskt fokus när det gäller militär förmåga. I motion 2024/25:3148 anför de med hänvisning till den strategiska betydelsen av Göteborgs hamn att möjligheterna att stärka försvaret av Göteborg och västkusten ska ses över.

Försvaret av Västsverige berörs även i motion 2024/25:1162 av Magnus Jacobsson (KD). Motionären anser att regeringen bör se över vad som behöver åtgärdas i Västsverige för att Sverige ska klara av en långvarig konflikt (yrkande 1).

I motion 2024/25:3 anser Gudrun Brunegård (KD) att Försvarsberedningen bör ges i uppdrag att i sitt fortsatta arbete analysera Ölands strategiska läge och vilka åtgärder som eventuellt behöver vidtas för att stärka beredskapen på respektive försvaret av Öland.

Försvarsmaktens krigsorganisation

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) understryks att det är en prioritet att färdigställa tre mekaniserade brigader och en infanteribrigad senast 2030. Enligt motionärerna kan materiella delar och förbandsstrukturer för dessa brigader variera, men de ska uppfylla Natos krav (yrkande 20).

Samma motionärer anför i kommittémotion 2024/25:3254 yrkande 1 att det är en prioritet att färdigställa de fyra armébrigader som skulle ha varit verkställda 2025 efter 2020 års försvarsbeslut.

I kommittémotion 2024/25:3160 framhåller Mikael Larsson m.fl. (C) att gripbara krigsförband behöver utvecklas med hög beredskap, krigsduglighet och uthållighet, och att detta arbete bör prioriteras. Motionärerna anför att krigsdugligheten ska öka inom alla krigsförband enskilt och tillsammans med allierade (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

I samband med totalförsvarsbeslutet 2021–2025 konstaterade regeringen och riksdagen att en förstärkt krigsorganisation kräver en utökning av Försvarsmaktens grundorganisation. Därför bemyndigade riksdagen regeringen att under perioden återinrätta ett antal grundorganisatoriska enheter. Utskottet konstaterar att arbetet med att återinrätta de beslutade enheterna fortfarande pågår och att Försvarsmakten uppgett att befintlig produktionskapacitet efter beslutad etablering är tillräcklig med planerad ekonomi och ambition. Utskottet delar Försvarsmaktens, Försvarsberedningens och regeringens bedömning att den beslutade grundorganisationen ska ligga fast som inriktning och att de organisationsenheter som är beslutade är tillräckliga för att genomföra Försvarsmaktens verksamhet i övrigt, utifrån de behov som nu kan förutses. Utskottet tar fasta på regeringens konstaterande att det i flera fall kan bli aktuellt att expandera eller förändra verksamhetens innehåll på de platser där Försvarsmakten redan bedriver verksamhet. Utskottet understryker vikten av anpassning och flexibilitet och förutsätter att regeringen i samarbete med Försvarsmakten kontinuerligt analyserar förändrade behov och förutsättningar, inte minst kopplat till Natos försvarsplanering, produktionsförutsättningar bland entreprenörer och kapacitet inom infrastrukturområdet.

Regeringen ställer sig i huvudsak bakom det förslag som Försvarsberedningen lagt fram om Försvarsmaktens krigsorganisation under perioden 2025–2030. Utskottet noterar att regeringen påminner om att krigsorganisationen kommer att fortsätta att fyllas och förstärkas med personal, materiel och förnödenheter även efter 2030 och att krigsorganisationen i vissa avseenden behöver byggas upp i ett tioårigt perspektiv med hänsyn till långa ledtider för försörjningen av personal, materiel och infrastruktur. Utskottet konstaterar att denna bedömning är i linje med Försvarsmaktens förslag om utvecklingen för armén 2025–2035. Utskottet delar Försvarsmaktens och regeringens bedömning att Försvarsberedningens förslag inte kan genomföras i sin helhet inom ramen för nuvarande ekonomiska ramar eller de produktionsförutsättningar som råder. Med anledning av det försämrade omvärldsläget vill utskottet samtidigt understryka att ytterligare fördröjningar kan påverka det militära försvarets krigsduglighet negativt. Utskottet anser att frågor som rör nya krigsförband eller påverkar Försvarsmaktens utformning i övrigt, inklusive inrättandet av ett Norrlandsinfanteriregemente, behöver övervägas med hänsyn till Natomedlemskapet. Försvarsalliansens kommande förmågemål och andra externa faktorer som påverkar genomförandet av försvarsbeslutet bör beaktas i en fortsatt utveckling av krigsorganisationen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i bilaga 2 om Försvarsmaktens krigsorganisation. Utskottet ser den föreslagna krigsorganisationen som en helhet och finner i nuläget inga skäl att ompröva enskilda delar eller enskilda förstärkningar av denna. Utskottet gör samma bedömning när det gäller den tidigare beslutade grundorganisationen samt konstaterar att Försvarsmakten själv beslutar om sin organisation i de delar som inte beslutas av riksdagen och regleras av regeringen. Således avstyrker utskottet samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens grundorganisation, dess geografiska prioriteringar och dess krigsorganisation.

Materielförsörjning och försvarsindustri

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om materieförsörjning, försvarsindustri och det militära stödet till Ukraina.

Jämför reservation 35 (S), 36 (MP), 37 (MP) och 38 (C) samt särskilt yttrande 1 (S, V, MP) och 2 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

År 2009 slog regeringen fast följande vägledande principer för inriktningen för svensk försvarsmaterieförsörjning (prop. 2008/09:140):

- Vidmakthållande och uppgradering av befintlig materiel bör, om det är ekonomiskt försvarbart och operativa krav kan uppnås, väljas före nyanskaffning.
- Nyanskaffning bör, när sådan är nödvändig, i första hand ske av på marknaden befintlig, färdigutvecklad och beprövad materiel.
- Utveckling bör genomföras först när behoven inte kan tillgodoses enligt ovan.

I samband med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för perioden 2020–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136) konstaterade utskottet att materieförsörjningen bör säkerställa Försvarsmaktens behov av materiel och tjänster i fred, vid höjd beredskap och ytterst i krig, och att Försvarsmaktens operativa förmåga ska vara styrande för materieförsörjningen. Utskottet framhöll att de principer för materieförsörjning som fastställdes 2009 alltså gäller men att det i tillämpningen av principerna är nödvändigt att beakta det ökade fokuset på nationellt försvar och väpnat angrepp, kraven på försörjningstrygghet, väsentliga säkerhetsintressen och förändrade internationella förutsättningar.

I totalförsvarspropositionen 2020 pekade regeringen ut stridsflygsområdet, undervattensområdet och integritetskritiska delar av ledningsområdet, såsom sensorer, telekrig och krypto, som väsentliga säkerhetsintressen för Sverige.

I Kraftsamling (Ds 2024:6) slår Försvarsberedningen fast att förutsättningarna för materieförsörjningen har förändrats radikalt under de senaste tio åren. Det försämrade säkerhetspolitiska läget innebär behov av att nya materielsystem levereras fortare och att befintlig materiel måste kunna uppgraderas eller renoveras för att på relativt kort sikt vara användbara i krigsförbanden. Försvarsberedningen framhåller behovet av att kunna anpassa materieförsörjningen för att kunna utnyttja möjligheter till snabba lösningar enskilt och tillsammans med andra länder. Beredningen menar att materieförsörjningen i högre grad bör vara inriktad på att etablera och säkerställa förutsägbara, robusta och uthålliga försörjningslösningar. Försvarsberedningen anser att myndigheterna måste kunna tillvarata möjligheter till snabb materieförsörjning och att detta bl.a. innebär en fortsatt begränsning av nationella särkrav vid anskaffning av materiel. Samtidigt måste metoder och processer inom materieförsörjningen utformas på ett sätt som stödjer snabbt införande av ny teknik i krigsförbanden. Försvarsberedningen understryker att detta innebär en ny inriktning av materieförsörjningen i förhållande till de s.k. materieförsörjningsprinciperna, vilka varit styrande för materieförsörjningen sedan försvarsbeslutet 2009 och som kompletterades genom försvarsbeslutet 2020.

Försvarsberedningen konstaterar att den förändrade inriktningen är i linje med de förslag som lämnats av Materieförsörjningsutredningen (SOU 2022:24). Försvarsberedningen delar utredningens syn på vad som bör vara målet för materieförsörjningen och anser att materieförsörjningen ska vara effektiv, säker och långsiktigt hållbar utifrån målet att säkerställa det militära

försvarets behov av materiel och materielrelaterade tjänster i fred, kris och krig, såväl i dag som i framtiden. Försvarsberedningen framhåller att materielförsörjningen även behöver vara koordinerad med utveckling av relevant infrastruktur för att detta ska vara möjligt. Vidare anser Försvarsberedningen att den strategiska styrningen av materielförsörjningen bör utvecklas genom att regeringen fastställer en materielförsörjningsstrategi med utgångspunkt i utredningens förslag.

När det gäller det militära försvarets behov redogör Försvarsmakten för den framtida stridsflygsförmågan och undervattensförmågan i sitt underlag inför totalförsvarsbeslutet (FM2022-19979:13). I fråga om föreslagen utveckling av stridsflygsförmågan under perioden 2024–2030, anser Försvarsmakten att stridsflygsflottan ska byggas upp av JAS 39 C/D samt E och att systemen ska vidmakthållas in i nästa period. Försvarsmakten förordar ett vägval senast 2030 när det gäller framtida materielförsörjning av stridsflyg för perioden efter 2040. Vägvalet krävs för att skapa förutsättningar och förutsägbarhet för materielförsörjning av stridsflygsförmåga på lång- till mycket lång sikt.

När det gäller utvecklingen av undervattensförmågan under perioden 2024–2030 anføres att ubåtsförmågan stärks genom åtgärder syftande till att möjliggöra vidmakthållande av fem ubåtar. För att möjliggöra en ökad ubåtsförmåga efter 2035 genomförs projekteringsarbete med målsättningen att anskaffa en ny ubåtsmodell, Ubåt 2030, som planeras att ersätta ubåt typ Gotland efter 2035.

Försvarsberedningen noterar Försvarsmaktens pågående konceptarbete avseende förutsättningar för framtida försörjning av stridsflygsförmåga efter stridsflygssystem JAS 39 Gripen. Försvarsberedningen anser att ett beslut om nytt stridsflyg ska fattas av riksdagen och framhåller behovet av ett transparent beslutsunderlag i frågan (Ds 2024: 6).

I betänkande 2022/23:FöU6 konstaterade utskottet att företag såväl i Sverige som i utlandet har en mycket central roll för det svenska militära försvaret som i hög grad är beroende av varor och tjänster som tillhandahålls av näringslivet. Att svenska försvarsföretag överlag bedöms ha ett stort exportberoende och att deras konkurrenskraft i hög grad kan vara beroende av deras marknadstillträde internationellt lyftes fram av Materielförsörjningsutredningen. Med de ömsesidiga beroenden och den komplexitet som utredningen beskrev bedömde utskottet att frågeställningen om en materielförsörjningsstrategi så långt det är möjligt bör ses som en sammanhållen helhet. Materielförsörjningsutredningen konstaterar att försvarsprodukternas karaktär, kopplingen till nationell säkerhet och det faktum att stater är slutkunder är tre grundläggande orsaker till de särskilda förutsättningarna på försvarsmarknaden. Utredningen föreslår att företag och organisationer vars produktion av materiel eller tjänster är av stor vikt för det militära försvaret ska identifieras som krigsviktiga (K-företag). I Försvarsberedningens rapport Kraftsamling (Ds 2023:34) anges att Försvarsberedningen delar utredningens analys och förslag och bedömer att ett återupprättat system med K-företag är nödvändigt för ett trovärdigt totalförsvar.

Utskottet behandlade vissa materiel- och industrifrågor i betänkande 2023/24:FöU6. Utskottet konstaterade att det behöver göras betydande investeringar i anskaffning av materiel, och som en följd av det behövs satsningar på vidmakthållande av materiel för att garantera materielens tillgänglighet och prestanda. Utskottet underströk betydelsen av kontinuerlig innovation inom området och samarbete med försvarsindustrin, både nationellt och inom ramen för EU och Nato. Med de ömsesidiga beroenden och den komplexitet som råder bedömde utskottet att frågeställningen om en materiel-försörjning så långt det är möjligt bör ses som en sammanhållen helhet.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6) anger regeringen att förmågan att beställa materiel och verksamhet inom myndigheterna ökade under 2023. Regeringen konstaterar samtidigt att det med anledning av det säkerhetspolitiska läget råder mycket hög efterfrågan och långa leveranstider på försvarsmateriel. Att påskynda materielbeställningar till leverantörer är därför avgörande för fortsatt ökade materielleveranser i takt med ambitionsnivån för försvarsmateriel kommande år. Samtidigt har delar av materielområdet präglats av förseningar.

Mot bakgrund av utredningen Investeringsplanering för försvarsmateriel (SOU 2014:15) reviderades processen för planering, styrning och uppföljning av materielinvesteringar under försvarsperioden. Riksdagen hade sedan tidigare fattat årliga beslut om materielanslagens storlek, ändamål och beställningsbemyndiganden. Efter att de nya investeringsplanerna infördes i statsbudgeten 2017 tar riksdagen ställning till den långsiktiga inriktningen för planerade materielinvesteringar genom att godkänna regeringens förslag på investeringsplaner i budgetpropositionen. Regeringen lämnar i budgetpropositionen för 2025 förslag på investeringsplaner för anskaffning respektive vidmakthållande av materiel för 2025–2036. I sitt betänkande 2024/25:FöU1 behandlade utskottet regeringens förslag och föreslog att riksdagen godkänner investeringsplanerna för vidmakthållande av försvarsmateriel och för anskaffning av försvarsmateriel som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar.

Våren 2023 presenterade regeringen ett försvarsinnovationsinitiativ i syfte att stärka förmågan och innovationstakten inom försvarsindustrin. Försvarsinnovationsinitiativet ska genom ökad och fördjupad samverkan inom och mellan näringsliv och myndigheter, i flera olika sektorer, skapa mervärden. Syftet är att stärka Sveriges försvars- och säkerhetsförmåga samt öka konkurrenskraften i försvarsindustrin.

Regeringen har även tillsatt utredningar inom materiel- och exportområdet. Den 30 november 2023 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över regelverket för tillverkning, tillhandahållande och utförsel av krigsmateriel, inklusive riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan, i ljuset av ett svenskt medlemskap i Nato och ett förändrat säkerhetspolitiskt läge (dir. 2023:161). I uppdraget ingick även att se över vissa andra frågor för att regelverket för exportkontroll av krigsmateriel ska vara modernt, effektivt och ändamålsenligt. Utredaren skulle bl.a. analysera

riktlinjerna för utförelse och annan utlandssamverkan i ljuset av ett svenskt Natomedlemskap och lämna förslag på förändringar, föreslå en ändamålsenlig reglering av underleverantörer till svensk försvarsindustri, analysera svensk försvarsindustri förutsättningar att ingå materielsamarbeten på likvärdiga villkor samt analysera och lämna ytterligare förslag som säkerställer ett moderniserat, effektivt och ändamålsenligt regelverk för krigsmateriel. Utredningen redovisade sitt uppdrag i december 2024. I betänkandet Ett modernt och anpassat regelverk för krigsmateriel (SOU 2024:77) föreslås flera ändringar i lagstiftningen gällande tillverkning, tillhandahållande och utförelse av krigsmateriel. Utredningens förslag bereds vidare inom Regeringskansliet.

Den 3 oktober 2024 beslutade regeringen att tillsätta en utredning om utvecklad statlig försvarsexport och ett utvecklat stöd för exportstöd (dir. 2024:95). Utredningen ska utvärdera regelverk, regeringens styrning och former för det statliga exportstödet på försvarsområdet. Utredaren ska föreslå hur formerna för den mellanstatliga försvarsexporten kan utvecklas och anpassas med hänsyn till förändrade förutsättningar på marknaden samt betydelsen av en försvarsindustriell bas och en förändrad svensk säkerhets- och försvarspolitik. Uppdraget ska redovisas senast den 30 oktober 2025.

Propositionen

Regeringen bedömer att inriktningen för materielförsörjningen ska vara att tillgodose det militära försvarets behov av materiel och materielrelaterade tjänster i fred, kris och krig, såväl i dag som i framtiden. Försörjningen ska genomföras på ett sätt som gör den effektiv, säker och långsiktigt hållbar. Inom ramen för god hushållning med statens medel ska materielförsörjningen vidare utvecklas för att stödja en snabb utveckling av krigsorganisationen. Försörjningssäkerheten och försörjningsberedskapen bör fortsätta att utvecklas för att tillgodose krigsorganisationens krav på uthållighet.

Regeringen understryker vikten av att fortsätta att ha en i Sverige verksam försvarsindustri som utvecklar och producerar kvalificerad försvarsmateriel. Genom leveranser av materiel och tjänster till försvaret bidrar inhemsk försvarsindustri till försörjningssäkerheten och skapar bättre förutsättningar att kunna möta säkerhetshot och kriser. Med beaktande av de förändrade förutsättningarna på försvarsmarknaden, behovet av ökad produktionskapacitet och behoven av att adressera försvarsföretagens förutsättningar avser regeringen att presentera en försvarsindustristrategi.

Regeringen anför att svenska verksamhets försvarsföretag bidrar till vårt lands säkerhet och försvar och att det ligger i Sveriges intresse att upprätthålla en stark inhemsk försvarsindustriell bas. Regeringen konstaterar samtidigt att försvarsföretagens ökade produktionskapacitet inom flera områden inte varit tillräcklig för att möta de senaste årens ökade efterfrågan. I linje med Försvarsberedningens bedömning framhåller regeringen att försvarsmyndigheterna fram till 2030 måste kunna tillvarata möjligheter till påskyndad materielförsörjning i syfte att stödja en snabb förmågeuppbyggnad. Detta

innebär bl.a. en fortsatt begränsning av nationella särkrav vid anskaffning av materiel, samtidigt som metoder och processer inom materieförsörjningen utformas på ett sätt som stödjer användandet av ny teknik i krigsförbanden, under materielens hela livscykel. Regeringen konstaterar att detta sammantaget innebär en ny inriktning av materieförsörjningen i förhållande till de s.k. materieförsörjningsprinciper som infördes 2009. Regeringen understryker att denna inriktning av materieförsörjningen inte förändrar det grundläggande kravet att hushålla väl med statens medel.

Regeringen anser i likhet med Förvarsberedningen att det är angeläget att materieförsörjningen utvecklas så att den kan säkerställa krigsorganisationens behov av materiel och tjänster i krig. Ett väpnat angrepp ställer särskilt höga krav på en robust och uthållig försörjning av viss förbrukningsmateriel, och åtgärder för att säkerställa uthållighet och försörjningssäkerhet i krig är därför av central betydelse. Detta kan omfatta såväl ökad lagerhållning av krigsviktiga varor som en utvecklad samverkan mellan staten och aktuella företag. Därtill bedömer regeringen att det finns behov av att öka kunskapen om försörjningskedjorna inom de områden som är av störst betydelse ur ett försörjningssäkerhetsperspektiv. Regeringen framhåller i likhet med Förvarsberedningen att det för att möjliggöra en fungerande materieförsörjning i krig krävs att staten kan säkra tillgång till företagets kunskap, kompetens och resurser. Förvarsberedningen lyfter i sammanhanget fram att Sverige därför bör återupprätta ett system för krigsviktiga företag, men anpassat till de förutsättningar som råder i dag. I propositionen konstaterar regeringen att som en följd av Sveriges medlemskap i EU och de konkurrensregler som följer av det har förutsättningarna förändrats i förhållande till den tidigare strukturen med krigsviktiga företag. För att utveckla samverkan mellan staten och näringslivet när det gäller totalförsvaret anser regeringen att förutsättningarna behöver tydliggöras för hur det kan ske utan att stå i strid med exempelvis regler om statsstöd eller konkurrens på marknaden samt genomföras med en ekonomiskt långsiktig hållbarhet.

Regeringen betonar att utvecklingen av en materieförsörjning som fungerar i krig behöver beakta faktorer som internationella försörjningsflöden och bi- och multilaterala internationella materielsamarbeten. Avtal liknande strategiska partnerskap mellan stat och försvarsföretag kan därför behöva ingås på multi- eller bilateral bas. Internationella samarbeten för försörjningssäkerhet bör enligt regeringen användas som komplement till andra åtgärder och i första hand sökas med länder som Sverige har en nära relation till och med länder i Sveriges geografiska närhet.

När det gäller den framtida stridsflygsförmågan ser regeringen, likt Förvarsberedningen ett behov av att senast 2030 kunna fatta beslut om ett principiellt vägval avseende ersättare till JAS 39. Regeringen anför att ett sådant beslut förutsätter en rad överväganden och en bred politisk förankring. Regeringen avser att tillsätta en utredning i syfte att skapa förutsättningar för att kunna fatta ett sådant beslut. För att medge nödvändig politisk förankring anser regeringen att det till en sådan utredning bör knytas en parlamentarisk

referensgrupp. Regeringen har bemyndigat Försvarsmakten att genomföra ett konceptarbete avseende framtida stridsflyg. Avsikten är att utifrån operativa behov bygga kunskap, formulera beslutsunderlag och att reducera risker inför vägvalet, samtidigt som handlingsfrihet upprätthålls för tre möjliga principiella val: nationellt utvecklat stridsflygsystem, stridsflygsystem utvecklat i internationellt samarbete samt anskaffning av utländskt stridsflygsystem.

Avseende utvecklingen inom flygvapnet konstaterar regeringen även att Helikopter 14 har låg tillgänglighet med höga driftskostnader som följd och är i dess sjöoperativa version (HKP 14F) ännu inte fullt operativ. Försvarsmakten föreslår att den markoperativa versionen (HKP 14E) fasas ut i takt med att fler Helikopter 16 levereras. Vidare föreslår Försvarsmakten nyanskaffning av en ny ombordbaserad sjöoperativ helikopter till de nya ytstridsfartygen av Luleåklass. Det nya sjöoperativa helikoptersystemet föreslås levereras senast 2035 som en integrerad och operativ del av fartygets samlade förmåga. Regeringen delar Försvarsmaktens bedömning.

Regeringen framhåller att ubåtsvapnet utgör en strategisk resurs. En livstidsförlängning av ubåtar av Gotlandsklass påbörjas under perioden 2025–2030. Livstidsförlängningen ger enligt regeringen ubåtarna en bibehållen kapacitet och ökad tillgänglighet. Produktion av ubåtar av Blekingeklass fortsätter och ett förberedande arbete för att på sikt möjliggöra en ersättning av Gotlands klassen påbörjas i perioden 2025–2030.

Vidare understryker regeringen att Sverige aktivt bör främja försvarsexporten, samtidigt som vi strävar efter att öppna för nya exportmöjligheter och partnerskap inom Nato. Exporten av försvarsmateriel är en viktig del av den svenska försvars- och säkerhetspolitiken. Detta bidrar inte bara till att stärka den svenska försvarsindustrin utan också till att främja säkerhet och interoperabilitet inom EU och Nato. Ett effektivt och samordnat statligt exportstöd gynnar både Sveriges säkerhet och näringslivet och utgör därför ett viktigt medel för att uppnå målen i en kommande försvarsindustristrategi. Regeringen anför vidare att exportstödet och främjandet inom försvarsområdet både ska återspegla och stärka Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen. Det är mot denna bakgrund som regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska se över regelverk, regeringens styrning och former för det statliga exportstödet på försvarsområdet.

När det gäller särskilt prioriterade materielområden konstaterar regeringen att man i tidigare försvarspolitiska inriktningspropositioner pekat ut vissa materielområden som väsentliga säkerhetsintressen för Sverige. Likt Försvarsberedningen anser regeringen att begreppet väsentliga säkerhetsintressen behöver särskiljas från materielområden där det finns särskilda behov av att över tid säkerställa statens tillgång till inhemsk försvarsindustriell kompetens och kapacitet. Dessa bör i stället benämnas strategiska materielområden. Regeringen bedömer att stridsflyg, undervattensområdet och integritetskritiska delar av ledningsområdet fortfarande är

strategiska materielområden. Därutöver har regeringen konstaterat att tillgången till kaliberbunden ammunition av försörjningssäkerhetsskäl är ett väsentligt säkerhetsintresse för Sverige. Därför bör även området kaliberbunden ammunition anses vara ett strategiskt materielområde. Regeringen konstaterar i likhet med Försvarsberedningen att det är möjligt med ytterligare strategiska materielområden utöver de ovan nämnda och att sådana utpekanden bör föregås av ytterligare analyser.

Regeringen konstaterar att den befintliga produktionskapaciteten inom många delar av försvarsmarknaden påtagligt underskrider de behov av materiel som Sverige och allierade har för utveckling och vidmakthållande av den militära förmågan och för fortsatt stöd till Ukraina. Regeringen anser att staten därför, enskilt eller tillsammans med allierade och partner, behöver kunna ingå långsiktiga åtaganden och överenskommelser med företag för att skapa tillräcklig långsiktig förutsägbarhet. Detta ger företagen möjlighet att investera i ökad produktionskapacitet. Inom EU har flera initiativ tagits i syfte att stärka den europeiska försvarsindustriella basen. Regeringen framhåller att svensk materiel som fortfarande kan fylla en funktion i krig eller för utbildningsändamål inte ska avvecklas, inte heller materiel som kan användas för att möta andra behov, t.ex. stöd till Ukraina. Stödet till Ukraina medför att donerad materiel skyndsamt behöver ersättas.

När det gäller stödet till Ukraina anför regeringen att Sverige kommer att stödja Ukrainas kamp så länge det krävs. För att förstärka och säkerställa en långsiktighet i Sveriges stöd till Ukraina har regeringen skapat en treårig ekonomisk ram för det militära stödet till Ukraina om sammanlagt 75 miljarder kronor under 2024–2026. Stödet till Ukraina påverkar krigsorganisationens utveckling. För att minska denna påverkan kommer materiel som skänkts från krigsorganisationen alltmer att kompletteras av annat stöd, t.ex. stöd med upphandling eller svensk anskaffning av materiel att skänka till Ukraina. Lärdomar från kriget i Ukraina bör analyseras och omhändertas i utvecklingen av det svenska försvaret och är av såväl operativ och taktisk som teknisk karaktär. Regeringen anför att det samlade militära stödet till Ukraina är omfattande och kräver samordning för att ge bästa möjliga effekt. I syfte att koordinera det militära stödet till Ukraina, såväl det ekonomiska stödet som materiel som har skänkts, har s.k. förmågekoalitioner upprättats inom ramen för Ukraine Defence Contact Group. Sverige deltar i koalitioner för drönare, maritim säkerhet, stridsflyg, pansar och för minröjning. En fördjupad beskrivning av det långsiktiga stödet till Ukraina finns i betänkandets avsnitt om framtida inriktning av totalförsvaret och Ukrainastödet.

Motionerna

Materielförsörjning

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 112 framhålls att det bör tas fram en materielförsörjningsstrategi i enlighet med Försvarsberedningens förslag.

Peter Hultqvist m.fl. (S) lyfter i kommittémotion 2024/25:3254 fram ubåtsförmåga och stridsflyg som unika svenska förmågor i utveckling. Motionärerna anför att leverans av ytterligare en ubåt till Försvarsmakten är av stort strategiskt värde och att förutsättningarna för anskaffning av ytterligare en ubåt bör undersökas i samband med en analys av framtidens nya ubåtsklass (yrkande 3). Vidare förordas ökade satsningar på kompetens, design och operativa system för stridsflyg. Motionärerna understryker vikten av att snarast påbörja arbetet med nästa generations svenska stridsflyg som på sikt ska ersätta Jas 39 Gripen (yrkande 4).

Peter Hultqvist m.fl. (S) lyfter samma förslag i kommittémotion 2024/25:3023 yrkandena 10 och 11. I motionen lyfts även tillgången på ammunition fram som en prioriterad faktor för att förbereda för och klara ett potentiellt krigs krav på robusthet. Motionärerna föreslår därför att ammunition för Försvarsmakten ska markeras som ett väsentligt säkerhetsintresse (yrkande 13).

I kommittémotion 2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 10 redogör motionärerna för sin syn på välfungerande materielförsörjning. Detta innebär bl.a. att

- de operativa förbanden har god tillgång till materiel och ammunition som säkerställer en operativ uthållighet efter mobilisering, minst under tre månader
- Försvarsmaktens operativa förmåga säkerställs under det att kritiska system ersätts eller fasas in
- Försvarsmakten har mycket god kontroll över materielens skick och förvaring samt förmåga att snabbt omfördela till där behov finns eller förväntas uppstå
- det finns god tillgång på vapen, ammunition, läkemedel och förbrukningsmateriel för att täcka minst tre månaders intensiv krigföring
- vapen, ammunition och övrig materiel, t.ex. reservdelar, är kompatibla (inklusive förrådsbenämnda/nummersatta för smidigt gemensamt tillhandahållande) med allierade nationers i vårt närområde
- materiel och system som är funktionsdugliga efter en utredning och konsekvensanalys i första hand bör ställas i förråd, tillföras andra myndigheter eller säljas i stället för att helt avvecklas.

Försvarsindustrin

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) lyfts ägarstrukturerna i den svenska försvarsindustrin fram. Motionärerna anser att det med tanke på försvarsindustrins stora betydelse för Sveriges försvarsförmåga bör finnas direkt statligt ägarengagemang i de bolag som hanterar väsentliga säkerhetsintressen. Ett ökat statligt ägarskap i försvarsindustrin kan också underlätta för verksamheten att styra mer mot svenska säkerhetspolitiska intressen och minska krav om avkastning, menar motionärerna (yrkande 113).

Statligt inflytande över väsentliga säkerhetsintressen lyfts även fram i kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S). För att undvika att svenska staten förlorar kontrollen över utvecklingen inom området anför motionärerna att svenska staten långsiktigt bör säkerställa att den har inflytande och kontroll över samtliga väsentliga säkerhetsintressen (yrkande 14). Motionärerna lyfter även frågan om statligt ägande i Saab, bl.a. framhålls möjligheten för staten att ha en s.k. gyllene aktie (golden share). En sådan skulle ge staten kontroll och inflytande över förändringar av ägastrukturen. Motionärerna anser att detta är ett rimligt krav i förhållande till den svenska statens beroende av företaget (yrkande 19). I motionen anföras även att det i samråd med industrin bör utarbetas en försvarsindustristrategi för att stärka svensk produktion, forskning och export (yrkande 18). När det gäller export förordar motionärerna även en översikt över förutsättningarna för ökade satsningar inom området (yrkande 12).

I kommittémotion 2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) anföras att Sverige för att garantera en stabil och god tillgång på krigsmateriel måste förfoga över en försvarsindustri som på egen hand kan ge ett tillräckligt bidrag till utvecklingen av ny materiel, framförallt genom export. Motionärerna framhåller att Sverige måste ha en egen krigsmaterielindustri (yrkande 7). Därtill anser motionärerna att det bör utredas hur det offentliga i högre grad kan stötta småföretagande inom krigsmaterielområdet (yrkande 8). I motionen understryks även vikten av att Sveriges och de övriga medlemsstaternas möjlighet att tillämpa artikel 346 i EU:s funktionsfördrag om skyddandet av inhemska försvarsindustrier respekteras (yrkande 9).

Stöd till Ukraina

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) betonas att stödet till Ukraina måste vara solitt och fast och fortsätta så länge Ukraina behöver. Motionärerna anser att Ukrainas luftförsvar behöver stärkas och att detta bl.a. kan ske genom att man ger Ukraina tillgång till JAS Gripen-systemet. Sverige bör därför förbereda sig för att skicka JAS Gripen till Ukraina och inleda en analys av konsekvenserna av detta (yrkande 6). Vidare förordar motionärerna europeisk direktproduktion för att försörja Ukraina med vapen och ammunition, för att dels långsiktigt upprätthålla Ukrainas försvarsförmåga, dels klara nödvändig kvalitet, kapacitet och uthållighet i de bidragsgivande länderna (yrkande 7). Motionärerna anför därtill att det krävs en särskilt sammanhållen strategi för att ersätta de materielbrister som uppstått i samband med vapenleveranserna till Ukraina (yrkande 8).

I kommittémotion 2024/25:3160 understryker Mikael Larsson m.fl. (C) vikten av att svenskt militärt stöd till Ukraina systematiseras i syfte att begränsa negativ påverkan på svensk försvarsförmåga. Sverige behöver därför, i nära dialog med Ukraina och Natoländerna, ta fram en flerårig plan, som regelbundet uppdateras, för det militära stödet till Ukraina där också hela

kedjan av utbildning, reparation och logistik ingår och för hur det svenska militära stödet kan skalas upp över tid (yrkande 25).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att inriktningen för materieförsörjningen ska vara att tillgodose det militära försvarets behov av materiel och materielrelaterade tjänster i fred, kris och krig, såväl i dag som i framtiden. Det försämrade säkerhetspolitiska omvärldsläget ställer nya krav på materieförsörjningen och utskottet understryker behovet av åtgärder som syftar till att skapa förutsättningar för en robust och uthållig materieförsörjning, såväl nationellt som inom ramen för etablerade försvarssamarbeten inklusive EU och Nato. Utskottet framhåller vikten av att krigsförbandens behov är utgångspunkten för regeringens fortsatta arbete inom materielområdet och i utvecklingen av den strategiska styrningen av materieförsörjningen. Utskottet understryker betydelsen av kontinuerlig innovation inom området och samarbete med försvarsindustrin, både nationellt och inom EU och Nato. Med de ömsesidiga beroenden och den komplexitet som råder anser utskottet att frågor om materieförsörjning så långt det är möjligt bör ses som en sammanhållen helhet.

I linje med Materieförsörjningsutredningens förslag anser Försvarsberedningen och regeringen att begreppet väsentliga säkerhetsintressen ska ersättas med begreppet strategiska materielområden, för sådana materielområden för vilka det finns särskilda behov av att säkerställa statens tillgång till inhemsk försvarsindustriell kompetens och kapacitet. Regeringen konstaterar att stridsflyg, undervattensområdet samt integritetskritiska delar av ledningsområdet fortfarande är strategiska materielområden. Därutöver konstaterar regeringen att tillgången till kaliberbunden ammunition av försörjningssäkerhetsskäl är ett väsentligt säkerhetsintresse för Sverige. Därför anför regeringen att även området kaliberbunden ammunition bör anses vara ett strategiskt materielområde. Utskottet instämmer i denna bedömning och konstaterar i likhet med regeringen och Försvarsberedningen att ytterligare strategiska materielområden kan komma att pekas ut. Dessa bör föregås av ytterligare analyser av det långsiktiga operativa behovet, formerna för vidmakthållande av materielen och förutsättningarna att i övrigt upprätthålla det statliga åtagandet för området.

I likhet med regeringen och Försvarsberedningen lägger utskottet stor vikt vid frågan om nästa generations stridsflygssystem som ska ersätta JAS 39. De tre aktuella förslagen behöver utredas grundligt och det är angeläget att arbetet bedrivs med utgångspunkten att samtliga alternativ också ska vara realiserbara. Utskottet anser vidare att tidsramen behöver ställas i relation till det kraftigt försämrade säkerhetsläget. Utskottet noterar regeringens bedömning att ett beslut om principiellt vägval när det gäller ersättare till JAS 39 ska kunna fattas senast 2030. Utskottet framhåller behovet av skyndsamhet

i denna process. För att inte fördröja utvecklingen anser utskottet att ett principiellt beslut bör fattas i perioden mellan 2028 och början av 2030.

Svenskt kunnande och förmågeutveckling ska värnas. Utskottet understryker därför vikten av att särskilt fokus läggs på realiserbarhet i bedömningen som görs av alternativet med egen produktion och alternativet med svensk produktion tillsammans med en utländsk aktör. Vidare anser utskottet att det är viktigt att den parlamentariska referensgruppen som knyts till utredningen ges goda förutsättningar för att kunna göra relevanta bedömningar som borgar för bred politisk förankring.

Utskottet delar Försvarmaktens och regeringens uppfattning om de svårigheter och höga driftskostnader som Helikopter 14 dragits med. Samtidigt vill utskottet framhålla att Helikopter 14 är operationell och har utvecklats med höga investeringskostnader. Utskottet förutsätter att en eventuell avveckling föregås av en omfattande analys som innefattar såväl en restvärdesbedömning som andra potentiella användningsområden inom totalförsvaret alternativt försäljning.

När det gäller undervattensförmågan konstaterar utskottet att regeringen anger att en livstidsförlängning av ubåtar av Gotlandsklass ska påbörjas under perioden 2025–2030, att produktionen av ubåtar av Blekingeklass fortsätter och att ett förberedande arbete för att på sikt möjliggöra en ersättning av Gotlandsklassen påbörjas under perioden 2025–2030. Utskottet noterar att detta är i linje med Försvarmaktens förslag och ser inte skäl att tillstyrka förslag om ytterligare åtgärder kopplade till undervattensförmågan.

Det ligger i Sveriges intresse att upprätthålla en stark inhemsk försvarsindustriell bas. Utskottet anser att samverkan och samarbete mellan staten och försvarsföretagen är en central faktor i sammanhanget. Utskottet delar Förvarsberedningens och regeringens bedömning att företagens kunskap, kompetens och resurser är en förutsättning för en fungerande materielförsörjning och förutsätter att regeringen och försvarsmyndigheterna kontinuerligt arbetar för att tillvarata den betydelsefulla resurs som försvarsföretagen utgör. När det gäller företagens ägarstruktur och ett eventuellt system för s.k. krigsviktiga företag tar utskottet fasta på regeringens konstaterande att förutsättningarna för samverkan mellan staten och näringslivet när det gäller totalförsvaret behöver tydliggöras med hänsyn till bl.a. regler om statsstöd eller konkurrens på marknaden och långsiktig ekonomisk hållbarhet.

Utskottet välkomnar att regeringen avser att presentera en försvarsindustristrategi och ser fram emot kompletterande analyser och fortsatt inriktning för den svenska försvarsindustripolitiken. Utskottet noterar även att 2023 års krigsmaterielutredning lämnat lagförslag inom krigsmaterielområdet samt att en utredning om utvecklad statlig försvarsexport och ett utvecklat stöd för exportstöd pågår. Utskottet ser inte skäl att föregripa regeringens beredningsarbete när det gäller försvarsindustristrategin, krigsmaterielutredningens förslag eller resultaten av den pågående utredningen.

Utskottet har utvecklat sin syn på det långsiktiga stödet till Ukraina i sitt ställningstagande i betänkandets avsnitt om framtida inriktning för totalförsvaret och Ukrainastöd. Utskottet anser att det stöd som lämnats till Ukraina har varit både omfattande och angeläget. När det gäller materiellt och industriellt stöd tar utskottet fasta på de åtgärder regeringen redogör för i syfte att minska stödets negativa påverkan på Försvarsmaktens förmåga och tillväxt. Detta inkluderar stöd till Ukraina med anskaffning och upphandling av materiel via FMV och svensk anskaffning av materiel för att skänka till Ukraina. När det gäller systematisering, koordinering och samordning av det samlade militära stödet till Ukraina kan utskottet konstatera att regeringen lagt fram en ekonomisk ram för långsiktigt Ukrainastöd och att Sverige deltar i s.k. förmågekoalitioner inom ramen för Ukraine Defence Contact Group. Utskottet delar regeringens bedömning att lärdomar från kriget i Ukraina bör analyseras och omhändertas i utvecklingen av det svenska försvaret och att de är av såväl operativ och taktisk som teknisk karaktär.

Därmed avstyrker utskottet samtliga motionsyrkanden om materiel-försörjning, försvarsindustri och det militära stödet till Ukraina.

Försvarsmaktens jämställdhetsarbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens jämställdhetsarbete.

Jämför reservation 39 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

I sitt budgetunderlag för 2025 (FM2023-24770:10, bil. 1) anför Försvarsmakten att en jämställd och jämlik organisation är nödvändig för myndighetens kompetensförsörjning. Det bidrar även till det militära försvarets trovärdighet, folkförankring och försvarsvilja. Enligt Försvarsmakten pågår ett målmedvetet arbete för att fortsätta att utvecklas inom området och vara en attraktiv och inkluderande arbetsgivare. Arbetet är en förutsättning för en modern försvarsmakt och genom att hitta de mest lämpliga individerna, oavsett kön eller bakgrund, ökar försvarsförmågan. Försvarsmakten analyserar för närvarande nivåer på kvantitativa mål för att öka andelen kvinnor. En strävan är att så snart som möjligt nå en jämställd organisation med ca 40 procent kvinnor och 60 procent män. Myndigheten understryker att man arbetar för en hållbar verksamhet där samtliga hållbarhetsdimensioner (social, miljömässig och ekonomisk) inkluderas i verksamheten. En del av detta arbete bedrivs genom ett systematiskt och integrerat arbete med jämställdhet och likabehandling, samt genom att säkerställa en god och säker arbetsmiljö.

Regeringen beslutade den 4 januari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå hur tillgången till personal inom det militära försvaret kan förbättras (dir. 2024:2). Utredaren ska redovisa förslagets konsekvenser för den personliga integriteten och eventuella verksamhetsmässiga konsekvenser. Förslagets konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män ska analyseras och redovisas i tillämpbara delar. Även i övrigt ska förslagets konsekvenser redovisas enligt kommittéförordningen (1998:1474). Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2025.

Av Försvarsmaktens årsredovisning för 2023 (FM2023-9190:34) framgår att 6 320 värnpliktiga påbörjade grundutbildning under 2023 och att målsättningen om 6 000 därmed överträffades. 5 047 värnpliktiga slutförde grundutbildning och kunde krigsplaceras. Antalet kvinnor som slutförde grundutbildning var 24 procent, vilket motsvarar en ökning med 3 procent jämfört med föregående utbildningsomgång. Andelen kvinnor som påbörjade grundutbildning var däremot något lägre än tidigare år, och orsaken till detta ska följas upp. Försvarsmakten redovisar att en större andel värnpliktiga söker fortsatt engagemang inom Försvarsmakten och att den positiva trenden med en låg andel som lämnar påbörjad grundutbildning håller i sig. Myndigheten gjorde under 2023 ett antal riktade kommunikationsinsatser, exempelvis skolinformation, för att locka kvinnor till värnplikten. Andelen kvinnor har fortsatt att öka gradvis under de senaste åren och målsättningen för 2024 är redan uppnådd för samtliga personalkategorier.

Utskottet behandlade frågor om försvarets personalförsörjning i betänkande 2023/24:FöU3. Utskottet framhöll att en ökning av antalet kvinnor är en förutsättning för en långsiktigt hållbar personalförsörjning och att en hög andel kvinnor som genomför värnplikten är avgörande för att möjliggöra tillväxten. Utskottet konstaterade att berörda myndigheter bedriver ett systematiskt arbete för att rekrytera, mönstra och utbilda fler och rätt personer och att även frågor om jämnare könsfördelning samt jämställdhet och jämlikhet beaktas.

Propositionen

Regeringen konstaterar att en jämställd och jämlik organisation är nödvändig för Försvarsmaktens kompetensförsörjning och bidrar till det militära försvarets förmåga, legitimitet, trovärdighet och folkförankring. Andelen kvinnor och män som tas ut för grundutbildning bör därför vara så jämnt fördelad som möjligt. Det är i sammanhanget viktigt att följa upp och analysera varför en stor andel av varje årskull faller ur antagningsprocessen till följd av självskattad sjukdom, skada, psykisk ohälsa och dylikt. Regeringen anser i likhet med Försvarsberedningen att information och utbildning om totalförsvar och plikt behövs för att öka förståelsen och motivationen.

Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att Försvarsmakten behöver vara en attraktiv arbetsgivare och arbetsplats för att öka rekryteringen av kvinnor och personer med annan etnisk tillhörighet.

Regeringen anför att Försvarsmakten bör fortsätta att arbeta aktivt för att öka antalet kvinnor och personer med annan etnisk tillhörighet på alla nivåer inom organisationen. Regeringen anser att Försvarsmakten bör fortsätta att arbeta för att vara en jämställd och jämlik organisation fri från alla former av diskriminering, inklusive trakasserier och sexuella trakasserier. Detta bör ske bl.a. genom att man identifierar och hanterar ovälkommet beteende i organisationen och undanröjer eventuella hinder för att söka sig till organisationen och genom att man anpassar personlig utrustning och infrastruktur utifrån olika kroppstyper.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) understryker motionärerna att jämställdhetsarbetet måste genomsyra all Försvarsmaktens verksamhet. För att öka jämställdheten inom myndigheten anför motionärerna följande:

- Försvarsmakten bör få i uppdrag att återkomma med en plan för hur man ska uppnå en jämn könsfördelning på organisationens olika nivåer till senast 2035 (yrkande 14).
- Försvarsmakten bör få i uppdrag att genomföra en årlig jämställdhetskartläggning för att följa arbetet med hur jämställdheten utvecklas (yrkande 15).
- Regeringen bör i kontakten med berörda myndigheter säkerställa att det finns tillgänglig information och nödvändiga rutiner för att möjliggöra uppgiftslämnande om sexuellt våld, sexuella trakasserier eller liknande missförhållanden för anställda inom Försvarsmakten oavsett arbetsplats (yrkande 24).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det fortfarande finns utmaningar att hantera när det gäller jämställdhet i det militära försvaret. Att öka antalet kvinnor är en förutsättning för en långsiktigt hållbar personalförsörjning och en hög andel kvinnor som genomför värnplikten är avgörande för att möjliggöra den nödvändiga tillväxten inom det militära försvaret. Utskottet instämmer i regeringens konstaterande att andelen kvinnor och män som tas ut för grundutbildning bör vara så jämnt fördelad som möjligt, och anser att detta bidrar till Försvarsmaktens kompetensförsörjning samt bidrar till det militära försvarets förmåga, legitimitet, trovärdighet och folkförankring. Utskottet noterar att Försvarsmakten bedriver ett omfattande arbete för att förbättra jämställdheten inom organisationen och för att vara en attraktiv och inkluderande arbetsgivare. I årsredovisningen redogör myndigheten för statistik över könsfördelningen inom myndigheten som möjliggör analyser av utvecklingen och uppföljning av de insatser som gjorts för att öka jämställdheten. Utskottet tar fasta på att regeringen anser att Försvarsmakten

bör fortsätta att arbeta för att vara en jämställd och jämlik organisation fri från alla former av diskriminering, inklusive trakasserier och sexuella trakasserier. Detta bör ske genom att bl.a. identifiera och hantera ovälkommet beteende i organisationen, undanröja eventuella hinder för att söka sig till organisationen och arbeta för att personlig utrustning och infrastruktur är anpassad för olika kroppstyper. Utskottet noterar därutöver att en särskild utredare fått i uppdrag att analysera och föreslå hur tillgången till personal inom det militära försvaret kan förbättras, och att utredaren i tillämpbara delar ska analysera de förslag som utredningen presenterar utifrån konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Utskottet förutsätter att regeringen och Försvarsmakten fortsätter att ta frågor om jämställdhet inom det militära försvaret på största allvar och vidtar nödvändiga åtgärder utifrån de målsättningar de redogör för. Utskottet konstaterar att Försvarsmakten bedriver ett omfattande och uppföljningsbart arbete samt att den pågående personalutredningen innefattar analys av jämställdhet inom försvaret. Med hänvisning till det pågående arbetet avstyrker utskottet således yrkandena 14, 15 och 24 i motion 2024/25:3247 (V).

Det civila försvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag till mål för det civila försvaret som ska gälla fr.o.m. 2025.

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om det civila försvarets mål, inriktning och ledning samt om uppdrag och prioriteringar.

Jämför reservation 40 (V, MP), 41 (C), 42 (S) och 43 (S).

Bakgrund och tidigare beredning

Utskottet behandlade den nuvarande inriktningen för det civila försvaret senast i samband med regeringens proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Utskottet instämde bl.a. i regeringens och Försvarsberedningens bedömning att det är avgörande för ett starkt totalförsvaret med ändamålsenliga och tydliga lednings- och ansvarsförhållanden för att skapa samordning såväl inom det civila som mellan det militära och det civila försvaret. Därutöver föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen. Enligt utskottet borde regeringen utreda den moderna civilplikens utformning. Med bifall till propositionen godkände riksdagen den 8 december 2020 regeringens förslag för det civila försvaret, bl.a. målet för det civila försvaret. Målet för det civila försvaret skulle vara att ha förmåga att

- värna civilbefolkningen

- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Försvarsberedningen anser att nuvarande mål, som fastställdes genom totalförsvarsbeslutet 2020, bör justeras. Försvarsberedningen föreslår i delrapporten Kraftsamling (Ds 2023:34), med utgångspunkt i Sveriges vitala nationella säkerhetsintresse och medlemskap i Nato, att målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att

- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, bidra till det militära försvarets förmåga
- skydda civilbefolkningen
- upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 6) föreslår regeringen breda satsningar inom alla beredskapssektorer och inom flera samhällsviktiga funktioner under försvarsbeslutsperioden. Särskilt prioriterade områden är elektroniska kommunikationer och post, energiförsörjning, transporter samt livsmedelsförsörjning och dricksvatten. En ekonomisk planeringsram för civilt försvar införs i syfte att förbereda Sverige för höjd beredskap och krig. Med en ekonomisk planeringsram för kommande försvarsbeslutsperiod skapas enligt regeringen förutsägbarhet, långsiktighet och transparens i inriktningen av det civila försvaret. Det ger också en ökad möjlighet att prioritera och följa upp resultatet av de åtgärder som vidtas. Enligt regeringens förslag tillförs det civila försvaret 2 miljarder kronor 2025. Därutöver föreslår regeringen att det civila försvaret tillförs 3,5 miljarder kronor 2026, 6,5 miljarder kronor 2027 och 8,5 miljarder kronor per år 2028–2030. Regeringen beräknar att den totala summan för åtgärder inom det civila försvaret 2028 tillsammans med tidigare beslutade medel kommer att uppgå till ca 15 miljarder kronor. Regeringen bedömer att det under försvarsbeslutsperioden kan behövas en förnyad helhetsbedömning i uppbyggnaden av försörjningsberedskapen.

Utöver tillskotten till det civila försvaret inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2025 att medel tillförs det civila försvaret på anslag inom ytterligare 16 utgiftsområden. Dessa utgiftsområden bereds av konstitutionsutskottet

(utg.omr. 1 Rikets styrelse), finansutskottet (utg.omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning), skatteutskottet (utg.omr. 3 Skatt, tull och exekution), justitieutskottet (utg.omr. 4 Rättsväsendet), socialutskottet (utg.omr. 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg), socialförsäkringsutskottet (utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning och 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom), arbetsmarknadsutskottet (utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv), utbildningsutskottet (utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning), kulturutskottet (utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid), civilutskottet (utg.omr. 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik), miljö- och jordbruksutskottet (utg.omr. 20 Klimat, miljö och natur och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel), näringsutskottet (utg.omr. 21 Energi och 24 Näringsliv) och trafikutskottet (utg.omr. 22 Kommunikationer).

Som exempel kan nämnas att regeringen i budgetpropositionen för 2025 föreslår att beredskapssektorn Energi tilldelas ca 300 miljoner kronor under 2025. Från och med 2028 tillförs sektorn årligen 1,4 miljarder kronor för åtgärder som bl.a. syftar till att stärka elberedskapen exempelvis genom ödrift, reparationsberedskap som inkluderar både personal och materiel, utbildning och övning samt fortifikatoriskt skydd. I samma proposition föreslås ca 300 miljoner kronor 2025 för att stärka transportinfrastrukturen. Från 2028 beräknas de totala utgifterna i beredskapssektorn Transporter till ca 1,5 miljarder kronor. För att höja förmågan inom beredskapssektorn Hälsa, vård och omsorg föreslår regeringen ca 26 miljoner kronor för 2025, och de totala utgifterna inom beredskapssektorn beräknas uppgå till ca 2,5 miljarder kronor från 2028.

Utskottet har tidigare framhållit vikten av att den ekonomiska styrningen och resultatredovisningen fortsätter att utvecklas, bl.a. för att riksdagen ska kunna få en tydlig uppfattning om utvecklingen över tid. I utskottets betänkande som behandlar budgetpropositionen för 2025, i de delar som gäller utgiftsområde 6 Försvar och samhällets beredskap, ser utskottet positivt på att regeringen lagt till två indikatorer för att beskriva utvecklingen av måluppfyllelsen avseende det civila försvaret och att den arbetar med att identifiera en bredare grupp indikatorer. Utskottet understryker även vikten av att regeringen fullföljer sina avsikter att fortsätta arbetet med att stärka styrningen och uppföljningen av det civila försvaret, inte minst mot bakgrund av de betydande resurser som har och kommer fortsätta att investeras i utgiftsområdet (bet. 2024/25:F6U1).

Sedan den 1 oktober 2022 har Sverige en ny beredskapsstruktur för det civila försvaret och krisberedskapen. Enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap ska varje myndighet beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet. I detta ingår att planera för att myndigheten vid höjd beredskap ska fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt. Av förordningen framgår det vidare att vissa myndigheter är beredskapsmyndigheter och att större delen av

dessas är indelade i ett antal olika beredskapssektorer. Beredskapsmyndigheterna ska ha god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap.

Regeringen beslutade den 30 mars 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra överväganden om kommuners och regioners ansvar och uppgifter inför och under fredstida kriser och höjd beredskap. Kärnan i utredningens uppdrag var att analysera vilket grundläggande ansvar och vilka huvudsakliga uppgifter kommuner och regioner bör ha i fråga om förberedelser för och verksamhet under fredstida kriser och höjd beredskap, och på grundval av det föreslå en mer ändamålsenlig och utförlig reglering än den i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. En annan del av utredningens uppdrag var att analysera ändamålsenligheten och effektiviteten i statens ordning för styrning, uppföljning och finansiering av kommuners och regioners förberedande uppgifter inför fredstida kriser och höjd beredskap, och vid behov föreslå en förändrad ordning. Den 30 september 2024 överlämnade utredningen betänkandet Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65). Ministern för civilt försvar Carl-Oskar Bohlin välkomnade betänkandet som ett viktigt steg mot en modern och ändamålsenlig lagstiftning som kan bidra till fortsatt utveckling av kommuners och regioners beredskap. Betänkandet har remitterats och fortsatt beredning inom Regeringskansliet väntar.

I oktober 2024 gav regeringen MSB i uppdrag att utveckla metodstöd till kommunernas arbete med att stärka det civila försvaret. Uppdraget ska genomföras i dialog med Sveriges Kommuner och Regioner och länsstyrelserna samt vid behov med andra relevanta aktörer. Regeringen framhåller att kommunerna är centrala för att förebygga, motstå och hantera allvarliga händelser, såväl vid fredstida förhållanden som i händelse av krigshandlingar på svenskt territorium, eftersom de har ansvaret för stora delar av den verksamhet som ligger närmast människor. Uppdraget pågår t.o.m. den 1 juni 2025.

MSB är sektorsansvarig myndighet för beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen. Beredskapssektorns ansvarsområde omfattar bl.a. kommunal räddningstjänst, storskalig utrymning och inkvartering samt skyddsrum och skyddade utrymmen. I 8 kap. lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, förkortad LSO, finns bestämmelser om kommunal räddningstjänst under höjd beredskap. Av 2 § LSO framgår att i syfte att skydda och rädda befolkningen och civil egendom från verkningar av krig ska kommunens organisation för räddningstjänst under höjd beredskap bl.a. ansvara för att upptäcka, märka ut och röja farliga områden samt indikera, sanera och vidta andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel. På uppdrag av regeringen har MSB tagit fram dimensionerande planeringsföresättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap som presenterades i mars 2023 (MSB2174). För att höja räddningstjänstens förmåga inom civilt försvar föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1

utg.omr. 6) att MSB:s anslag 2:4 Krisberedskap ökas med 67 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 85 000 000 kronor och för 2027 beräknas det öka med 187 000 000 kronor.

I sin rapport Kraftsamling (Ds 2023:34) skriver Förvarsberedningen att regeringens styrning av det civila försvaret bör utvecklas mot mer detaljerade planeringsanvisningar, tydligare anslagsstruktur och långsiktig styrning för att på så sätt åstadkomma en sammanhållen försvarsplanering. Förvarsberedningen anser att det behövs en central förvaltningsmyndighet som har en tydlig roll att stödja regeringens arbete på den nationella nivån med relevanta, avvägda och sammanställda underlag från myndigheterna i det civila försvaret. I fredstid ska myndigheten hålla samman planeringen och förberedelserna för det civila försvaret på nationell nivå. Myndigheten ska enligt beredningen också stötta regeringens samordning av de sektorsansvariga myndigheternas verksamhet i totalförsvaret och lämna förslag till regeringen om avvägningar och prioriteringar och fördelning av resurser. Enligt Förvarsberedningen bör myndigheten, på samma sätt som MSB i dag, ha visst föreskriftsbemyndigande när det gäller beredskapsmyndigheternas arbete med planering och andra förberedelser i fred. Förvarsberedningen understryker emellertid att det behöver utredas hur ett sådant föreskriftsbemyndigande avvägs mot andra aktörers ansvarsområden och den exakta utformningen och avgränsningen av ett sådant föreskriftsbemyndigande behöver analyseras vidare. Myndigheten bör enligt Förvarsberedningen även ansvara för frågor om samhällets krisberedskap för att säkerställa synergieffekter mellan det civila försvaret och krisberedskapen. Förvarsberedningen anser att förslaget om en central myndighet till stöd för regeringens samordning av det civila försvaret bör genomföras genom att MSB omformas.

Förvarsberedningen anger vidare att det bör införas en ny beredskapssektor för planering, ledningsförmåga och samordning. Den nya sektorn ska enligt Förvarsberedningen säkerställa att det civila försvarets ledningsförmåga, inom ramen för ett samlat totalförsvär, är ändamålsenlig vid höjd beredskap och krig. Ett sådant sektorsansvar inbegriper även att bedriva studier och ta fram underlag för planläggningen och förberedelserna inom det civila försvaret, samordna utbildning i frågor som är gemensamma för det civila försvaret samt samordna, planera och leda större övningar.

Den 25 oktober 2024 presenterade regeringen MSB:s nya generaldirektör och föreslog samtidigt ett namnbyte på myndigheten, till Myndigheten för civilt försvar (MCF). Enligt regeringen ska myndighetens nya namn bättre återspegla och tydliggöra det ansvar och uppdrag som myndigheten har inom det civila försvaret. Regeringen föreslår att räddningstjänst, skydd mot olyckor och åtgärder inom befolkningsskydd organiseras inom en egen del av myndigheten och med en egen chef som utses av regeringen. Förslagen om namnbytet och organisationsförändringarna har skickats ut på remiss. Organisationsförändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025 medan namnändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026 tillsammans med nödvändiga författningsändringar med anledning av namnbytet.

I MSB:s uppdrag ingår att samordna olika aktörers kommunikation och samlade information till allmänheten, bl.a. via Krisinformation.se. Krisinformation.se är gemensam för alla myndigheter i Sverige men drivs av MSB. På webbplatsen förmedlas samhällets samlade krisinformation. På webbplatsen finns bl.a. information särskilt riktad till personer med en funktionsnedsättning om hur de kan förbereda sig för kriser.

Propositionen

Mål för det civila försvaret

Regeringens förslag till mål för det civila försvaret överensstämmer med Förvarsberedningens förslag. Målet för det civila försvaret ska enligt regeringen vara att ha förmåga att

- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, bidra till det militära försvarets förmåga
- skydda civilbefolkningen
- upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar.

I likhet med Förvarsberedningen anser regeringen att medlemskapet i Nato bör återspeglas i målet för det civila försvaret. Enligt regeringen är målet för det civila försvaret en helhet som består av olika delar.

Av totalförsvarspropositionen framgår att civilt försvar är den verksamhet som statliga myndigheter, kommuner och regioner, näringsliv, frivilligorganisationer, arbetsmarknadens parter, trossamfund, enskilda individer samt förenings- och kulturliv m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för det civila försvaret.

Det civila försvaret ska verka för samhällets samlade mobilisering i händelse av krig. Inom ramen för det behöver de viktigaste samhällsfunktionerna säkerställas, vilket förutsätter att bl.a. försörjningen av nödvändiga varor och tjänster tryggas. Ett civilt försvar, organiserat och dimensionerat utifrån krigets krav, bidrar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fred och att med tillgängliga resurser delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Att bidra till det militära försvarets förmåga vid höjd beredskap och ytterst krig är en prioriterad uppgift för verksamheterna inom det civila försvaret. Vid ett plötsligt väpnat angrepp och efterföljande krigshandlingar kommer verksamheter inom det civila försvaret att snabbt behöva ställa om. Under avgörande skeden kommer det civila försvarets resurser att behöva prioriteras på ett sätt som i största möjliga utsträckning stöder det militära försvaret. Verksamheterna inom det civila försvaret bör vid höjd beredskap och ytterst

krig i varje situation fokuseras på att stödja det militära försvaret på det sätt som är mest ändamålsenligt för att stödja totalförsvarets samlade krigsinsats.

Militära styrkor, såväl nationella som allierade, är beroende av civilt stöd för att kunna fullfölja sina uppgifter. Det civila försvaret ska stödja det militära försvaret inklusive allierade militära styrkor genom att tillhandahålla bl.a. transporter, energi, elektroniska kommunikationer och sjukvård samt säkerställa leverans av nödvändiga varor och tjänster.

I händelse av krig ska civilbefolkningen skyddas. Det civila försvaret behöver ha förmåga att ge skydd, rädda nödlidande och ombesörja vård. Skyddet av civilbefolkningen är viktigt för att upprätthålla försvarsviljan. Försvarsvilja är en grundförutsättning för ett starkt totalförsvaret. Samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar som hotar Sveriges handlingsfrihet förutsätter en befolkning med hög försvarsvilja.

Inriktning, ledning och styrning

Av totalförvarspropositionen framgår att regeringens prioritering för kommande period är att fortsätta att stärka förmågan inom det civila försvaret och att öka takten i utvecklingen. Uppbyggnaden av det civila försvaret sker enligt regeringen från en mycket låg nivå, och utvecklingstakten behöver skyndsamt öka och utgå från de krav som ställs i höjd beredskap och ytterst krig. De åtgärder som snabbt ger störst effekt och därmed höjd förmåga inom de viktigaste samhällsfunktionerna bör prioriteras. Målsättningen för förmågeutvecklingen bör vara ett civilt försvar som är motståndskraftigt mot samhällsstörningar och som kan hantera konsekvenserna av ett väpnat angrepp. Ett sådant civilt försvar bidrar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera fredstida krissituationer. Samhällets motståndskraft är också en del i Natos samlade avskräckning och försvar. Sveriges satsningar på att utveckla och stärka det civila försvaret och totalförvarsplaneringen är därmed ett viktigt bidrag till alliansens avskräckning och försvar.

Regeringen framhåller vikten av att Sverige fortsätter att delta i internationell civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser inom ramen för internationella organisationer och i andra koalitioner. Deltagande i internationella insatser bidrar till att stärka svensk och global säkerhet och är ett viktigt säkerhetspolitiskt instrument. I totalförvarspropositionen görs bedömningen att Sveriges civila bidrag till krishantering och fredsfrämjande i relativa termer kommer att bli viktigare under en period.

Av totalförvarspropositionen framgår att det civila försvaret i höjd beredskap och ytterst krig bör ledas av aktörer med ett geografiskt områdesansvar. Vid höjd beredskap och ytterst krig är det nödvändigt att beslut på olika nivåer kan fattas självständigt för högsta möjliga försvarseffekt. Det förutsätter att ansvar och mandat är tydligt fördelade till relevanta nivåer. Civilområdesansvariga länsstyrelser och sektorsansvariga myndigheters roller och mandat behöver enligt regeringen förstärkas. I den delen delar regeringen Försvarsberedningens bedömning. När det gäller frågan om

föreskriftsrätt för civilområdesansvariga länsstyrelser och sektorsansvariga myndigheter konstaterar regeringen att den bl.a. varit föremål för utredning och behandlas i betänkandet Struktur för ökad motståndskraft (SOU 2021:25). Betänkandet har remissbehandlats, men regeringens bedömning är att frågorna om föreskriftsrätt kräver en förnyad analys. Regeringen går därför inte vidare med utredningens förslag i denna del utan avser att återkomma i frågan.

Regeringen beskriver i totalförsvarspropositionen förutsättningarna för styrning och uppföljning inom det civila försvaret. Regeringen lyfter i sammanhanget den stora mängden berörda aktörer och de stora resurstillskotten sedan återuppbyggnaden påbörjades i samband med försvarsbeslutet 2015 (prop. 2014/15:109). Under den hittillsvarande försvarsbeslutsperioden har medel tillförts vid olika tidpunkter och till olika delar av det civila försvaret, i form av både permanenta och tillfälliga medel. Att medel har tillförts vid olika tidpunkter och med olika syften har enligt regeringen försvårat uppföljningen av hur mycket medel som har fördelats till respektive område inom det civila försvaret. Det bidrar även till en otydlighet när det gäller att förstå vilken typ av verksamhet som finansieras och vilka resultat som uppnås. Enligt regeringen innebär en bristfällig uppföljning att det blir svårare att ändamålsenligt och effektivt prioritera insatser och styra mot resultat inom det civila försvaret och därmed nå de ökade ambitionerna på området.

Regeringen betonar i totalförsvarspropositionen att styrningen och uppföljningen av det civila försvaret bör stärkas i syfte att främja transparens och ändamålsenlighet samt för att skapa förutsättningar att stärka förmågan inom det civila försvaret och öka takten i utvecklingen. Det civila försvaret bör styras utifrån ett helhetsperspektiv med tydliga strukturer och processer för uppföljning av medel och resultat. Styrningen och uppföljningen bör ske med utgångspunkt i den ekonomiska planeringsramen för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2025–2030.

För att åstadkomma en stärkt styrning och uppföljning på området avser regeringen att se över nuvarande strukturer och processer. Utgångspunkten i det arbetet bör enligt regeringen vara att styrningen och uppföljningen sker utifrån angivna mål samt utifrån ett helhetsperspektiv som tar avstamp i centrala underlag och bedömningar av utvecklingen inom området. En annan viktig förutsättning är enligt regeringen att de aktörer som tar del av medel från den ekonomiska planeringsramen för civilt försvar tydligt redogör för hur medlen har använts och vilka resultat som uppnåtts. Enligt regeringen är det övergripande syftet med en stärkt styrning och uppföljning på området att säkerställa att de medel som ingår i det civila försvarets ekonomiska planeringsram används till att stärka det civila försvaret och således till att finansiera åtgärder som syftar till att möta de krav som höjd beredskap och ytterst krig ställer. Dessutom anser regeringen att åtgärder som finansieras av medel från den civila ramen i förlängningen också kan bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fred.

MSB:s uppdrag och ansvar

Regeringen instämmer i Förvarsberedningens syn på att MSB har uppdrag och uppgifter med en stor spännvidd och ser behov av att möjliggöra att MSB bättre ska kunna vara ett stöd till regeringens samordning av det civila försvaret på nationell nivå. Regeringen uttrycker i totalförvarspropositionen även avsikten att se över huvudmannaskap för räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen samt benämningen av myndigheten. Men enligt regeringen behöver nyttan av organisatoriska förändringar vägas mot den tid och kraft förändringen tar från de berörda verksamheterna, eftersom de är centrala i utvecklingen av ett starkt civilt försvar.

Regeringen delar Förvarsberedningens uppfattning att förmågan till samordnad planering och ledning inom det civila försvaret behöver stärkas. Regeringen anför dock att dessa frågor berör en mycket stor del av myndigheterna inom det civila försvaret och bedömer till skillnad mot Förvarsberedningen att en ny beredskapssektor för planering, ledningsförmåga och samordning inte vore ändamålsenlig. Ansvaret bör i stället utformas som en funktion. Regeringen framhåller emellertid att det i ett uppdrag att omforma och renodla MSB kan ingå att se över hur ansvar för en funktion för planering, ledningsförmåga och samordning kan se ut.

Prioriteringar i fråga om räddningstjänst, energi, transporter samt hälsa, vård och omsorg

Regeringen delar Förvarsberedningens uppfattning att det är angeläget att stärka förmågan inom räddningstjänsten och bedömer att redan påbörjade satsningar behöver fortsätta och förstärkas ytterligare. Regeringen bedömer att den kommunala räddningstjänsten måste utveckla en grundläggande förmåga att hantera de tillkommande uppgifter under höjd beredskap som framgår av 8 kap. LSO. Det inkluderar förmåga att upptäcka, märka ut och röja farliga områden samt förmåga att indikera, sanera och vidta andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel. Enligt regeringen behöver förmågan höjas genom utbildning samt personella och materiella resursförstärkningar. För att Sverige ska upprätthålla en förmåga att hantera nukleära och radiologiska nödsituationer har Strålsäkerhetsmyndigheten en viktig roll i totalförsvaret. Enligt regeringen behöver Strålsäkerhetsmyndigheten fortsätta att öka tempot i arbetet med att stärka det civila försvaret.

Regeringen understryker att störningar i energisystemet kan få omfattande konsekvenser för stora delar av samhället och att en fungerande energiförsörjning är central för att ett samhälle ska fungera även vid höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen uttrycker i totalförvarspropositionen ambitionen att utveckla och trygga energiförsörjningen av el, flytande drivmedel, gas, värme och kyla samt kopplingar mellan dessa områden. Regeringen anför också att det finns behov av att skydda kritisk infrastruktur på bl.a. energiområdet, exempelvis genom luftvärn. Samhällets ökade beroende av el, i kombination med allvarliga hot mot Sveriges säkerhet, har ökat behovet av

att stärka elförsörjningens förmåga att hantera störningar, kriser och krig. Regeringen uttrycker att elberedskapen behöver fortsätta att utvecklas och stärkas för att minimera konsekvenser av elbortfall och möjliggöra en snabb återställning av försörjningen. Det innebär exempelvis fortsatta insatser inom bl.a. reparationsberedskap, såväl materiel som personal, ödrift och fortifikatoriskt skydd. I sammanhanget framhåller regeringen att civilplikt inom verksamheter med ansvar för elförsörjning bör utvecklas vidare när det gäller personer som redan har en grundläggande utbildning på området.

I totalförsvarspropositionen framhåller regeringen att transportinfrastruktur och transporter är viktiga för Sveriges handel och försörjningsförmåga och därmed för samhällets beredskap att upprätthålla samhällsviktiga funktioner inför och under höjd beredskap och ytterst krig. Transporter av personal, materiel och förnödenheter är också en förutsättning för Försvarsmaktens mobilisering, försörjningssäkerhet och förmåga att verka. Mot bakgrund av det allvarliga säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa och Sveriges medlemskap i Nato anser regeringen att förmågehöjande åtgärder och utvecklingsbehov inom beredskapssektorn Transporter bör ges hög prioritet i en balanserad utveckling av den samlade förmågan inom totalförsvaret. Likaså betonas vikten av en väl underhållen transportinfrastruktur av god kvalitet. Regeringen understryker att statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringslivet i sin planering för höjd beredskap behöver bedöma sitt behov av transporter och transportinfrastruktur. Samtidigt behöver samverkan och en dialog om behoven och möjlighet att tillhandahålla tjänster komma till stånd.

När det gäller hälsa, vård och omsorg bedömer regeringen i likhet med Försvarsberedningen att samverkan mellan militär verksamhet och civil sjukvård är central för det fortsatta arbetet med planering för höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen och Försvarsmakten ett uppdrag (S2023/03257 [delvis]) med syftet att utveckla en fördjupad samverkan i bl.a. samarbetet om nyckeltal och dimensionerande målbilder för hälso- och sjukvårdens planering för höjd beredskap och ytterst krig. Ett väpnat angrepp mot Sverige och ett krig på svenskt territorium skulle resultera i förluster av människoliv samt masskadeutfall, vilket skulle innebära en mycket stor belastning på hälso- och sjukvården. För att klara av att hantera masskadeutfall i krig bedömer regeringen att hälso- och sjukvårdens vårdkapacitet behöver stärkas. Det behövs en förmågehöjning för hanteringen av masskadeutfall, som relaterar främst till vårdformerna akutsjukvård, operationssjukvård, intensivvård och intermediärvård. Regeringen bedömer därför att arbetet med att öka tillgängligheten och vårdkapaciteten samt stärka kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården bör fortsätta enligt aktuell inriktning.

Regeringen bedömer också att det finns behov av att förtydliga hur vård ska prioriteras under höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen anser därför att det bör införas bestämmelser som ger vägledning till hälso- och sjukvården om vilken vård och behandling som ska prioriteras och kunna upprätthållas under höjd beredskap. Regeringen anser vidare att det bör införas

bestämmelser som ska gälla för hälso- och sjukvården under förhållanden med mycket svår resursbrist. I sådana lägen behöver skarpa prioriteringar göras och flera av de krav som normalt ställs på hälso- och sjukvårdsverksamhet, i hälso- och sjukvårdslagen, kommer inte att kunna uppfyllas. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Regeringen konstaterar vidare att det svenska medlemskapet i Nato ställer flera krav på svensk sjukvård. Regeringen bedömer att det finns behov av att prioritera sjukhus i strategiskt viktiga geografiska områden för att skyndsamt öka deras förmåga att omhänderta ett stort antal skadade, inklusive utländsk trupp och motståndare. Att stärka driftssäkerheten på dessa sjukhusfastigheter behöver också prioriteras. Att samtliga regioner utvecklar förmågan att öka vårdkapaciteten vid masskadeutfall på svenskt territorium är viktigt för svenskt vidkommande men även för att vid behov kunna avlasta andra länders sjukvård vid ett väpnat angrepp mot en allierad. Regionerna och kommunerna behöver därför tillsammans planera för ett ökat antal patienter när vårdplatser på sjukhus behöver tillgängliggöras, exempelvis vid masskadeutfall. Regionerna behöver också ha tillgång till vårdenheter som kan inrymmas i skyddsrum eller skyddade utrymmen där det kan bedrivas vård under krig. Vårdenheterna kan inrymmas i sjukhusfastigheter eller på alternativa platser och i alternativa lokaler.

Förslag och bedömningar i totalförvarspropositionen om försörjningsberedskap inom bl.a. beredskapssektorn Hälsa, vård och omsorg beskrivs närmare i avsnittet Totalförsvarets försörjningsberedskap. Förslag och bedömningar om civilplikt inom räddningstjänsten beskrivs närmare i avsnittet om personalförsörjning inom totalförsvaret.

Motionerna

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) beskriver motionärerna att det civila försvaret och krisberedskapen hänger tätt samman och är ömsesidigt förstärkande. Det civila försvarets viktigaste uppgift är enligt motionärerna att skydda civilbefolkningen och de vill därför att målet för det civila försvaret kvarstår oförändrat och yrkar på det som anförs i motionen om att stärka det civila försvaret och krisberedskapen (yrkande 4).

Även i kommittémotion 2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) framförs yrkanden om att lämna delar av målet för det civila försvaret oförändrade. I motionen anförs att målet om att skydda civilbefolkningen ska kvarstå som det första målet för det civila försvaret (yrkande 3). I yrkande 4 anförs att man bör behålla målen om att det civila försvaret ska ha förmåga att ”bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred” och att ”med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser”.

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) understryks att det är av stor betydelse att krisberedskapen och det civila försvaret hålls ihop när det gäller både planering och investeringar. Mot denna bakgrund

yrkas i motionen på att det i propositionen borttagna målet om att det civila försvaret ska bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred ska återinföras som mål för det civila försvaret (yrkande 10).

I kommittémotion 2024/25:1407 av Björn Söder m.fl. (SD) beskrivs det civila försvarets huvuduppgift som att säkerställa den nationella uthålligheten i fråga om försvarsvilja, energi- och livsmedelsförsörjning samt vårt demokratiska samhällsskick. Utan det civila försvaret skulle det militära försvaret inte heller kunna lösa sina uppgifter. Motionärerna understryker bl.a. att det finns en fördel med att samla anslagsposter för investeringar, vidmakthållande och transfereringar inom utgiftsområde 6, att individens förståelse för totalförsvarets vikt och varje medborgares skyldigheter behöver öka samt att det behövs ett helhetsgrepp om frågor som livsmedels- och drivmedelsförsörjning, sjukvård, lagerhållning, och befolkningsskydd. Motionärerna yrkar på att regeringen i sitt arbete beaktar det som anförs i motionen om det civila försvaret och dess utformning (yrkandena 1 och 2). I motionen betonas vidare behovet av en tydlig ledning och styrning som kan säkerställa en nationell sammanhållning och riktlinje för det civila försvaret och att det därför bör övervägas en utökad föreskriftsrätt för MSB, så att myndigheten tillsammans med länsstyrelserna, kan se till att arbetet med det civila försvaret och krisberedskapen fortlöper och når en acceptabel nivå i enlighet med varje aktörs uppdrag (yrkande 3). Motionärerna understryker betydelsen av inriktning i regeringens regleringsbrev till berörda myndigheter inom det civila försvaret och yrkar på att regeringen i regleringsbreven ska säkerställa att myndigheterna har ett totalförsvarsperspektiv i sin verksamhet och att detta årligen ska återrapporteras (yrkande 4).

I kommittémotion 2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) framhåller motionärerna att förmågan till beslutsfattande och ledning i totalförsvaret behöver utvecklas i allt från krisstaben vid kommunen till det politiska ledarskapet ända upp till regeringen och allt däremellan. Motionärerna yrkar på en beredskap som både i fredstid och under höjd beredskap är reglerad med tydliga mandat för beslut och ledning såväl inom som mellan olika ledningsnivåer (yrkande 41). Yrkande 42 i samma motion tar avstamp i att det under höjd beredskap och krig är nödvändigt att beslut kan fattas decentraliserat. I motionen anförs därför att det är nödvändigt med en översyn för att stärka ledamöter i kommun- och regionstyrelserna och säkerställa att de kan fullfölja sina uppdrag också under höjd beredskap och krig. Vidare yrkar motionärerna på att regeringen beslutar om civila planeringsramar för att stödja kommuner, regioner, statliga myndigheter och näringslivet i sin planering för ett motståndskraftigt civilt försvar (yrkande 44). Enligt motionärerna skulle civila planeringsramar bl.a. vara ett gott planeringsstöd och leda till en likvärdig beredskapsutveckling i hela landet och till ett utvecklat samarbete mellan MSB och Försvarsmakten. Även i kommittémotion 2024/25:3252 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren

(båda C) yrkande 2 understryks behovet av tydligare styrning och inriktning för utvecklingen av det civila försvaret.

När det gäller MSB:s uppdrag och ansvar anförs i kommittémotion 2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) att ansvaret för räddningstjänsten och skyddet av civilbefolkningen ska flytta från det ombildade MSB, dvs. den kommande Myndigheten för civilt försvar, till en ny myndighet och att ett statligt räddningsverk bör inrättas (yrkande 5). I samma motion yrkas att det ska göras en översyn av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor för att utreda vilken aktör som bäst kan ansvara för att upptäcka, märka ut och röja farliga områden samt indikera, sanera och vidta andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och andra kemiska stridsmedel (yrkande 7).

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) anför motionärerna att riksdagen ska ställa sig bakom det som anförs i motionen om Sveriges civila försvar (yrkande 43). I motionen yrkas på ett nytt och förtydligat uppdrag för MSB som innebär att myndigheten får ansvar för krisberedskap på ett övergripande plan, stöd till regeringen i fråga om det civila försvaret, stabsorganisationen i krig samt planering, ledning och samordning mellan det civila försvarets aktörer. I motionen yrkas vidare på att MSB:s nuvarande uppgifter i form av skydd mot olyckor, räddningstjänst och skydd för civilbefolkningen övertas av en ny myndighet (yrkande 58). Av samma motion framgår att störningar i samhällets funktionalitet snabbt blir mycket omfattande utan ett fungerande transportsystem och tillförlitliga energikällor och det anförs att en ökad beredskap i transportsektorn och energisektorn därför är nödvändig (yrkande 44). Motionärerna betonar vidare att sjukvården spelar en central roll inom det civila försvaret och att sjukvården överlag behöver förbereda sig för scenarier med stort antal skadade. I motionen anförs att den framtida förläggningen av beredskapssjukhus bör analyseras (yrkande 62).

I motion 2024/25:698 av Daniel Persson (SD) föreslås att MSB får ett samordningsansvar för funktionshindersrelaterade aspekter och tillgängligheten i krisberedskapen.

Yttrande från skatteutskottet

Skatteutskottet anför i sitt yttrande att utskottet liksom regeringen anser att det civila försvaret behöver stärkas och utvecklas för att bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret. Utskottet välkomnar regeringens förslag utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta och anser att försvarsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till mål för det civila försvaret i de aktuella delarna. (Se yttr. 2024/25:SkU5y i bil. 3.)

Yttrande från socialutskottet

I sitt yttrande konstaterar socialutskottet att kommuner och regioner har en avgörande roll för att säkra att samhällets funktionalitet kan säkerställas såväl

i fredstid som vid krig. I samstämmighet med regeringen vill utskottet peka på att en väl fungerande hälso- och sjukvård och socialtjänst i fred är en förutsättning för en fungerande hälso- och sjukvård och socialtjänst i krig. En viktig komponent i det fortsatta arbetet med att utveckla totalförsvaret är därför enligt socialutskottet att bl.a. stärka sjukvårdens vårdkapacitet. Socialutskottet anser att försvarsutskottet med beaktande av det som anförs i yttrandet bör tillstyrka propositionen. (Se yttr. 2024/25:SoU4y i bil. 5.)

Yttrande från trafikutskottet

Trafikutskottet framför i sitt yttrande att regeringen lyfter fram flera viktiga aspekter av behoven av investeringar i svensk transportinfrastruktur. Särskilt betonas behoven av investeringar i järnväg, åtgärder för att öka redundansen i förbindelserna med övriga delar av Europa och investeringar i hamnar och flygplatser. Utskottet pekar även på de krav som ställs på infrastrukturen med anledning av Sveriges medlemskap i Nato. Utskottet påminner om att behovet av betydande tillskott till underhåll av vägar och järnvägar också framhålls i den nyligen framlagda infrastrukturpropositionen (prop. 2024/25:28 Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera). Utskottet vill liksom regeringen även understryka betydelsen av att upprätthålla Trafikverkets förmåga att se till att statlig transportinfrastruktur vidmakthålls och repareras vid höjd beredskap och ytterst krig. Utskottet anser att regeringen i totalförsvarspropositionen pekar på de angelägna behoven av att förstärka och vidareutveckla robustheten inom transporter. Utskottet anser därför att försvarsutskottet kan ställa sig bakom den aviserade inriktningen i propositionen i denna del. (Se yttr. 2024/25:TU4y i bil. 6.)

Yttrande från miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet anser att det nya mål för det civila försvaret som regeringen har föreslagit är väl avvägt. Ett civilt försvar som är motståndskraftigt mot samhällsstörningar och som kan hantera konsekvenserna av ett väpnat angrepp är en grundläggande del i ett totalförsvar. Miljö- och jordbruksutskottet anser att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen. (Se yttr. 2024/25: MJU4y i bil. 7.)

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer med regeringen som föreslår att målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, bidra till det militära försvarets förmåga, skydda civilbefolkningen samt upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar. I likhet med regeringen anser utskottet att medlemskapet i Nato

bör återspeglas i målet för det civila försvaret samt att målet för det civila försvaret är en helhet som består av olika delar.

Utskottet instämmer också i regeringens bedömning att det civila försvaret byggs upp från en mycket låg nivå och att utvecklingstakten skyndsamt behöver öka och utgå från de krav som ställs vid höjd beredskap och ytterst krig. Utskottet välkomnar därför att regeringens inriktning för kommande försvarsbeslutsperiod är att fortsätta att stärka förmågan inom det civila försvaret, att öka takten i utvecklingen och att prioritera de åtgärder som snabbt ger störst effekt och därmed höjd förmåga inom de viktigaste samhällsfunktionerna. I budgetpropositionen för 2025 föreslår regeringen angelägna och viktiga satsningar på civilt försvar. Det är i sammanhanget positivt att de föreslagna tillskotten fördelas brett inom alla beredskapssektorer och inom flera utgiftsområden under försvarsbeslutsperioden, samtidigt som de viktigaste samhällsfunktionerna får högre prioritet. Störningar i viktiga samhällsfunktioner som transporter, energiförsörjning, hälsa, vård och omsorg får redan i fredstid allvarliga konsekvenser. Satsningar på ett starkt civilt försvar kommer också att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera fredstida krissituationer. Utskottet delar regeringens bedömning att redan påbörjade satsningar inom den kommunala räddningstjänsten behöver fortsätta och förstärkas ytterligare. Räddningstjänsten finns nära befolkningen och har inte bara en mycket viktig roll i fred och kris. Även under höjd beredskap och krig har räddningstjänsten avgörande uppgifter.

Utskottet har vid flera tillfällen betonat vikten av uppföljning och ser därför positivt på att regeringen anför att styrningen och uppföljningen av det civila försvaret bör stärkas i syfte att främja transparens och ändamålsenlighet samt för att skapa förutsättningar att stärka förmågan inom det civila försvaret och öka takten i utvecklingen. Utskottet noterar införandet av en ekonomisk planeringsram för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2025–2030 och ser fram emot att följa hur styrningen och uppföljningen kan ske med utgångspunkt i denna ram. Det är positivt att regeringens utgångspunkt är att en ökad ambitionsnivå och betydande ekonomiska tillskott också kräver att man säkerställer att avsedd effekt uppnås och att offentliga medel används effektivt. Utskottet ser även fram emot att följa hur de föreslagna förändringarna av MSB kan förtydliga och förstärka myndighetens uppdrag och roll inom det civila försvaret. Förmågan till samordning, ledning och planering i det civila försvaret behöver stärkas.

Utskottet tillstyrker det mål för det civila försvaret som regeringen föreslagit, vilket bl.a. innefattar stärkande av försvarsviljan samt samhällets förmåga att hantera svåra påfrestningar på samhället. Utskottet avstyrker samtliga yrkanden om andra mål för det civila försvaret.

Med det som utskottet anför i övrigt finner utskottet inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder. Yrkandena om inriktning, styrning och ledning, uppdrag och ansvar samt prioriteringar avstyrks således.

Befolkningsskydd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om befolkningsskydd som handlar om bl.a. skyddsrum.

Bakgrund och tidigare beredning

MSB är sektorsansvarig myndighet för beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen. Beredskapssektorns ansvarsområde omfattar bl.a. kommunal räddningstjänst, storskalig utrymning och inkvartering samt skyddsrum och skyddade utrymmen. Sektorsansvaret regleras i förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap (beredskapsförordningen) och innebär i stort att leda arbetet med att samordna åtgärder inom ansvarsområdet. Syftet med arbetet inom ramen för beredskapssektorn är att utveckla och säkerställa förmågan att genomföra räddningsinsatser och skydda civilbefolkningen över hela hotskalan, i första hand för att säkerställa människors överlevnad och i andra hand för att begränsa skador på egendom och miljö. Målsättningen med det gemensamma arbetet är enligt MSB att åstadkomma samordnade åtgärder i tidsperspektivet ett till tio år, för en långsiktig förmågetillväxt inom beredskapssektorns ansvarsområde.

MSB ansvarar för, inriktar och håller samman arbetet med att utveckla befolkningsskydd med varningssystem, skyddsrum samt utrymning och inkvartering. MSB kontrollerar bl.a. att mängden skyddsrum bevaras. Totalt finns enligt MSB ca 64 000 skyddsrum med plats för ca. 7 miljoner människor. Skyddsrummen finns inrymda i olika typer av byggnader, såsom bostadshus och industrifastigheter, och är utmärkta med en särskild skylt. MSB framhåller att olika hotbildsanalyser har bestämt var i Sverige skyddsrum ska finnas och att det aldrig har varit ambitionen att bygga skyddsrum för hela befolkningen. Det beror på var man befinner sig om man behöver tillgång till skyddsrum.

På MSB:s webbplats finns råd om skyddsrum till fastighetsägare, bl.a. om deras ansvar enligt lagen (2006:545) om skyddsrum och tillhörande förordning och föreskrifter för att regelbundet se över skyddsrummet och säkra att det finns fungerande utrustning.

I samband med att regeringen i oktober 2024 rekommenderade ett namnbyte på MSB, till MCF, föreslog den även att räddningstjänst, skydd mot olyckor och åtgärder inom befolkningsskydd ska organiseras inom en egen del av myndigheten och med en egen chef som utses av regeringen. Förslagen om namnbytet och organisationsförändringarna har skickats ut på remiss.

Regeringen gav i juli 2024 MSB och länsstyrelserna i uppdrag att göra en övergripande planering av åtgärder för att stärka skyddet av civilbefolkningen. En muntlig delredovisning ska lämnas till Regeringskansliet senast den 28 mars 2025 och uppdraget ska slutredovisas senast den 5 december 2025. Försvarsmakten ska bistå i uppdraget med att ta fram en geografisk prioritering

som ska vara utgångspunkt för myndigheternas planering. Skyddsåtgärder som omfattas av uppdraget är skyddsrum, utrymning och tillhörande inkvartering.

I oktober 2024 gav regeringen MSB i uppdrag att utveckla metodstöd till kommunernas arbete med att stärka det civila försvaret. Uppdraget ska genomföras i dialog med Sveriges Kommuner och Regioner och länsstyrelserna samt vid behov med andra relevanta aktörer. Regeringen framhåller att kommunerna är centrala för att förebygga, motstå och hantera allvarliga händelser, såväl vid fredstida förhållanden som i händelse av krigshandlingar på svenskt territorium, eftersom de har ansvaret för stora delar av den verksamhet som ligger närmast människor. Uppdraget pågår t.o.m. den 1 juni 2025.

I november 2022 tog regeringen emot betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57). Utredningens uppdrag har bestått i att lämna förslag till hur ett modernt och väl anpassat fysiskt skydd för civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium bör vara utformat. Uppdraget har omfattat tre sakområden som enligt utredningens direktiv är starkt förbundna med varandra – skyddsrum, utrymning och inkvartering. Dessutom har uppdraget omfattat behovet av en stödorganisation, som under ledning av en myndighet eller ett annat offentligt organ kan göra insatser exempelvis inför eller i samband med användning av skyddsrum och vid utrymning och inkvartering. Av betänkandet framgår att det är av stor betydelse att det finns ett väl sammanhållet system till skydd för civilbefolkningen. Det fysiska skyddet för civilbefolkningen ska enligt betänkandet bestå av flera grundläggande delar i form av tillgång till skyddsrum och andra skyddade utrymmen, möjligheter till utrymning och inkvartering, inrättandet av en statlig beredskapsorganisation för förstärkning av kommunernas räddningstjänstorganisationer, i fråga om genomförandet av räddningstjänst eller särskilda uppgifter under höjd beredskap enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, samt utvecklingen av annat nödvändigt bistånd i skyddet för civilbefolkningen. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Av Försvarsberedningens rapport Kraftsamling (Ds 2023:34) framgår att befolkningsskydd avser åtgärder för att skydda befolkningen och civil egendom från krigets verkningar. För att åstadkomma detta krävs enligt beredningen system för förvarning och alarmering, tillhandahållande och iordningställande av skyddsrum och andra skyddade utrymmen, planer för utrymning och inkvartering, information om självskydd samt kompletterande åtgärder nödvändiga för att verksamheten ska kunna bedrivas. Därutöver är ett fungerande befolkningsskydd beroende av en övad, utbildad och välbemannad kommunal räddningstjänstorganisation för att hantera direkta skadeverkningar, liksom en förmåga att på lokal nivå hantera krigets verkningar mot civilbefolkningen i övrigt.

Befolkningsskydd bidrar enligt Försvarsberedningen också till Försvarsmaktens möjligheter att föra strid, bl.a. genom att möjliggöra utrymning från

stridsområden och säkra verksamheten i andra delar av totalförsvaret, bl.a. genom att möjliggöra för människor att stanna kvar och fortsätta arbeta. Det minskar belastningen även på andra delar av totalförsvaret som sjukvård och räddningstjänst och bidrar till att upprätthålla försvarsviljan. Därtill gör befolkningsskyddet att Sverige kan leva upp till de folkrättsliga kraven i samband med krig.

Försvarsberedningen poängterar att de åtgärder som ger störst förmågehöjande effekt på kort sikt ska prioriteras. Här ingår upprustning av befintliga skyddsrum, inventering av andra skyddade utrymmen, förstärkning av räddningstjänsten under höjd beredskap och krig, förberedelser och planer för utrymning från områden som bedöms kunna drabbas av krigshandlingar och områden där bebyggelse finns i närheten av totalförsvarsviktiga anläggningar och platser, liksom säkerställande av god förmåga samt redundans i varningar och information till allmänheten. Försvarsberedningen delar Utredningen om civilbefolkningens skydd vid höjd beredskaps syn i betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap att det bör finnas ett väl sammanhållet system för skydd av civilbefolkningen mot konsekvenserna av ett väpnat angrepp. Försvarsberedningen understryker vikten av att samtliga delar i befolkningsskyddet fungerar, från förvarning och alarmering till skydd, utrymning och inkvartering, undsättning samt annat nödvändigt bistånd. Beredskapsförberedelser, planering och övning ska finnas för samtliga relevanta skyddsåtgärder för att dessa ska kunna vidtas enskilt eller i kombination med varandra. Försvarsberedningen framhåller även vikten av information om självskydd till befolkningen, dvs. hur individen, som en del i egenberedskapen, kan skydda sig och bör agera i olika situationer, exempelvis där skyddsrum inte är tillgängliga eller när tänkta skyddsalternativ inte fungerar.

MSB presenterade 2018 broschyren Om krisen eller kriget kommer. Syftet med broschyren var att göra Sveriges invånare medvetna om olika typer av svåra påfrestningar som kan drabba samhället och att ge råd om beredskap och agerande. Mot bakgrund av bl.a. det allvarliga säkerhetspolitiska läget och Natomedlemskapet beslutade regeringen i mars 2024 om att ge MSB i uppdrag att ta fram en ny version av broschyren. Den uppdaterade broschyren presenterades den 8 oktober 2024. Den finns tillgänglig digitalt på MSB:s webbplats och skickades i november 2024 även ut till Sveriges invånare. Innehållet i broschyren har uppdaterats med tydligare och mer aktuella rekommendationer. Det finns bl.a. ett avsnitt som tydliggör möjligheten att vid ett luftangrepp ta med husdjur till skyddade platser som källare, garage och tunnelbanestationer. På MSB:s webbplats finns även utförligare råd om beredskap riktade till djurägare.

Propositionen

Av totalförsvarspropositionen framgår att skydd av civilbefolkningen vid ett väpnat angrepp är en grundläggande uppgift för det civila försvaret och bidrar

till att upprätthålla befolkningens försvarsvilja och motståndskraft. Ett fungerande befolkningsskydd möjliggör civilbefolkningens överlevnad. Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att det är särskilt angeläget att stärka förmågan inom räddningstjänsten och att vidta åtgärder för att skydda civilbefolkningen samt att de åtgärder som ger störst förmågehöjande effekt på kort sikt ska prioriteras. Regeringen delar även bedömningen att redan påbörjade satsningar för att stärka förmågan inom dessa områden behöver fortsätta och förstärkas ytterligare. Regeringen uttrycker vidare avsikter att se över huvudmannaskap för räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen. Men enligt regeringen behöver nyttan av organisatoriska förändringar vägas mot den tid och kraft förändringen tar från de berörda verksamheterna, eftersom de är centrala i utvecklingen av ett starkt civilt försvar.

Enligt regeringens bedömning bör åtgärderna för att stärka skyddet av civilbefolkningen vid ett väpnat angrepp ses som ett sammanhållet system som omfattar bl.a. varning, skyddsrum och skyddade utrymmen samt utrymning och inkvartering. Regeringen bedömer att planeringen för dessa skyddsåtgärder ska genomföras av berörda myndigheter i nära samarbete med Försvarsmakten och bl.a. utgå från vilka geografiska områden som bedöms vara sannolika mål vid ett väpnat angrepp. I likhet med Försvarsberedningen anser regeringen att det i nuläget inte bör planeras för omfattande nybyggnation av skyddsrum. Det befintliga skyddsrumsbeståndet ska nyttjas och det bör därför inventeras och kontrolleras i högre takt än tidigare.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 54 betonas att skyddet av civilbefolkningen bör stärkas eftersom det är helt centralt för försvarsviljan. Motionärerna anför att innebörden av begreppet befolkningsskydd bör återinföras i svensk lagstiftning tillsammans med ett system för befolkningsskyddet. Ett sådant system bör enligt motionärerna bestå av tydliga ansvarsförhållanden, organisation och bemanning, motsvarande det tidigare hemskyddet.

I motion 2024/25:450 av Victoria Tiblom (SD) föreslås att en komplettering av nuvarande lagstiftning bör utredas om att man ska kunna medföra sällskapsdjur till skyddsrum och att garantera sällskapsdjurens rätt till skydd.

I motion 2024/25:2913 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) anföras möjligheten att ta fram en aktuell plan över tillgången på skyddsrum runt om i Sverige. I motionen förespråkas en skyndsam inventering och kartläggning av statusen på befintliga skyddsrum. Dessutom vill motionären se över möjligheterna att ta fram en plan för varje befintligt skyddsrum och i vilken utsträckning nya skyddsrum bör planeras.

I motion 2024/25:2915 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) anföras att befolkningsskyddet behöver förstärkas utifrån folkmängd och anpassas till

nutida förhållanden med en utökad hotbild. I motionen framhåller motionären att behovet av skyddsrum behöver ses över och att det behöver planeras för en utbyggd skyddsrumsinfrastruktur och hur den snabbt kan driftsättas.

Utskottets ställningstagande

Att värna och skydda civilbefolkningen från krigets verkningar är en central uppgift för det civila försvaret. Ett väl fungerande befolkningsskydd bidrar också till Försvarsmaktens möjligheter att utföra sitt uppdrag. Försvarsberedningen understryker att samtliga delar i befolkningsskyddet måste fungera, från förvarning och alarmering till skydd, utrymning och inkvartering, undsättning samt annat nödvändigt bistånd. Beredskapsförberedelser, planering och övning ska finnas för samtliga relevanta skyddsåtgärder för att dessa ska kunna vidtas enskilt eller i kombination med varandra. Utskottet instämmer med Försvarsberedningen och vill särskilt betona vikten av en övad, utbildad och välbemannad kommunal räddningstjänstorganisation som en del av befolkningsskyddet.

Utskottet välkomnar därför att regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att det är särskilt angeläget att stärka förmågan inom räddningstjänsten, att vidta åtgärder för att skydda civilbefolkningen samt att prioritera de åtgärder som ger störst förmågehöjande effekt på kort sikt. Utskottet ser också positivt på att regeringen även delar Försvarsberedningens bedömning att redan påbörjade satsningar för att stärka förmågan inom dessa områden behöver fortsätta och förstärkas ytterligare. I likhet med Försvarsberedningen anser regeringen att det i nuläget inte bör planeras för ett omfattande byggande av nya skyddsrum. Det befintliga skyddsrumsbeståndet ska nyttjas och det bör därför inventeras och kontrolleras i högre takt än tidigare.

Utskottet utgår från att regeringen fortsätter att stärka befolkningsskyddet utifrån de prioriteringar som uttrycks i propositionen. Utskottet anser därutöver att målet för det civila försvaret om att skydda civilbefolkningen torde förutsätta att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder för dess uppfyllnad. Utskottet finner därmed inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder i nuläget och avstyrker samtliga motionsyrkanden om befolkningsskydd.

Psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft.

Jämför reservation 44 (V) och 45 (MP).

Bakgrund och tidigare beredning

Den 1 januari 2022 bildades Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) som i fredstid och vid höjd beredskap bl.a. ska leda arbetet med att samordna och utveckla myndigheters och andra aktörers verksamhet inom Sveriges psykologiska försvar och bidra till att stärka befolkningens motståndskraft.

I och med bildandet av MPF flyttades MSB:s uppdrag i fråga om informationspåverkan över till MPF, men MSB har fortfarande uppgifter inom det psykologiska försvaret. MSB:s arbete med det psykologiska försvaret bedrivs bl.a. genom att myndigheten samordnar information till allmänheten och medierna samt förmedlar information via webbplatsen Krisinformation.se. Det sker också genom MSB:s uppdrag att skapa sammanhållnen information om skydd mot olyckor, krisberedskap och totalförsvar.

Sedan 2017 genomför MSB den s.k. Beredskapsveckan (tidigare Krisberedskapsveckan). Det är en nationell kommunikationsinsats som ska stärka motståndskraften hos invånarna. Hösten 2023 var temat "Öva!" mot bakgrund av att många fler hushåll i Sverige generellt behöver stärka sin motståndskraft och egenberedskap inför kriser och krig. 224 av 290 kommuner deltog i 2023 års beredskapsvecka (77 procent). Temat för 2024 års beredskapsvecka i september var "Sätt igång!" och var en uppmaning att stärka egenberedskapen inför en kris eller ett krig. Preliminära siffror från MSB visar att antalet kommuner som aktivt anmälde sig uppgick till totalt 257 stycken. Antalet övriga organisationer som anmälde sitt deltagande var 177 stycken, vilka utgjordes av frivilliga försvarsorganisationer, civilsamhället och näringslivet samt regioner, myndigheter och företag.

Den 8 oktober 2024 presenterades den uppdaterade versionen av broschyren Om krisen eller kriget kommer, som syftar till att stärka hushållens förberedelser inför kriser och krig. Den 18 november 2024 skickades drygt 5 miljoner exemplar av broschyren ut till Sveriges hushåll och drygt 6 miljoner till digitala postboxar. Regeringen uppger att innehållet i jämförelse med den förra versionen, från 2018, i den nya versionen har uppdaterats med tydligare och mer aktuella rekommendationer. Även språkbruk och illustrationer har förnyats för att enligt regeringen bättre fånga det allvarliga budskapet. Broschyren innehåller dessutom nya avsnitt som adresserar ämnen som bl.a. psykologiskt försvar och digital säkerhet. Enligt regeringen är de uppdaterade checklistorna och informationen i broschyren

utformade för att ge hushållen den kunskap de behöver för att vara förberedda och snabbt kunna agera i en krissituation. Broschyren finns digitalt på flera språk, på lätt svenska, inläst på svenska och engelska, svenskt teckenspråk och i punktskrift.

Sedan den förra versionen av den nationella broschyren, 2018, har lokala varianter tagits fram runt om i landet. På MSB:s webbplats finns råd framtagna av myndigheten som inspiration till detta arbete och möjlighet att ladda ned lokala versioner av broschyren. Uppgifter från tidigare i år gjorde gällande att 35 av Sveriges kommuner hade tagit fram eller planerade att ta fram en lokal broschyr om beredskap för kris och krig utifrån MSB:s guide. I samband med Beredskapsveckan 2024 framkom, enligt MSB, att 25 procent av de deltagande kommunerna har planerat för att ta fram en lokal broschyr.

Försvarsberedningen framhåller i sin rapport Kraftsamling (Ds 2023:34) att det psykologiska försvaret innefattar tre huvudsakliga delar: att säkerställa befolkningens motståndskraft och försvarsvilja, att säkerställa att saklig offentlig information snabbt och effektivt kan förmedlas även under störda förhållanden samt att förebygga, identifiera, analysera och möta påverkanskampanjer. Försvarsberedningen betonar att befolkningens försvarsvilja, motståndskraft och förmåga att hantera en krigssituation är avgörande för att uppnå ett trovärdigt totalförsvär. Det psykologiska försvaret är operativt såväl i fred som i höjd beredskap och krig och bidrar till samhällets motståndskraft och till vår samlade förmåga att försvara landet mot väpnat angrepp. Försvarsberedningen anser att det kraftigt försämrade säkerhetspolitiska läget, teknikutvecklingen och våra fortsatt förändrade medievanor kräver att Sverige fortsätter att utveckla det psykologiska försvaret.

Utskottet behandlade hösten 2023 regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2023/24:26). Utskottet framhöll att ett stärkt psykologiskt försvar skapar förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället och för att säkerställa försvarsviljan. Utskottet hänvisade till hur påverkanskampanjer används för att undergräva ett land och olika organisationer men även enskilda människor. Utskottet ansåg därför att MPF är av stor vikt för den fortsatta utvecklingen av samhällets krisberedskap och det civila försvaret. Utskottet framhöll att vikten av samhällets informations- och cybersäkerhet i sammanhanget också bör fortsätta att beaktas (bet. 2023/24:FöU2).

Propositionen

Regeringen understryker att det psykologiska försvaret är en viktig komponent i ett starkt totalförsvär. Försvarsviljan i Sverige är enligt regeringen hög redan i dag men för att värna och stärka försvarsviljan och befolkningens motståndskraft och egenberedskap krävs ett kontinuerligt arbete. Regeringen bedömer att försvarsvilja som företeelse behöver fortsätta att studeras för att, utifrån forskning, kunna genomföra åtgärder och satsningar som stärker den.

Mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget och den snabba teknikutvecklingen, i synnerhet inom AI, är regeringens inriktning att fortsätta att utveckla och stärka förmågan att förebygga, identifiera, analysera och möta otillbörlig informationspåverkan samt att säkerställa informationsförmedling också under störda förhållanden.

Medierna har en viktig funktion för samhällets förmåga att hantera kriser och höjd beredskap. 2023 års parlamentariska public service-kommitté lämnade i maj 2024 förslag till ett teknikneutralt beredskapsuppdrag för public service-företagen 2026–2033 (SOU 2024:34). Av totalförsvarspropositionen framgår att regeringen avser att återkomma med förslag om utformningen av public service-uppdraget i sin helhet inklusive beredskapsuppdraget under våren 2025. Regeringen nämner i propositionen att det i augusti 2024 tillsattes en utredning (Ku2024:02) för att bl.a. kartlägga och lämna förslag för en väl fungerande och säker distribution av radio- och tv-program över internet.

I totalförsvarspropositionen konstaterar regeringen att individens egenberedskap behöver stärkas. I händelse av krig är en lägre ambition än i ett normalläge att vänta inom de flesta samhällssektorer. Enligt regeringen är allmänhetens beredskap och acceptans för en avsevärt lägre nivå av samhällsservice en förutsättning och en central del för att motstå och lindra konsekvenserna i samhället under höjd beredskap. Det är även en viktig del i att stärka samhällets motståndskraft. Regeringen framhåller i sammanhanget den nya versionen av broschyren Om krisen eller kriget kommer och kampanjer som MSB:s beredskapsvecka, liksom utbildning i regi av studieförbund och andra folkbildningsaktörer, information på arbetsplatser samt insatser av förenings- och kulturliv som viktiga när det gäller att informera och utbilda allmänheten.

Vidare framgår det av totalförsvarspropositionen att regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att civilsamhället har en viktig roll i Sveriges civila försvar och därmed i totalförsvarets samlade förmåga. Civilsamhället omfattar ca 160 000 ideella föreningar och kan bistå det offentliga i att hantera olika typer av kriser på både lokal och nationell nivå genom att bl.a. mobilisera resurser och volontärer samt sprida information och kunskap. Civilsamhällets organisationer bidrar enligt regeringen till försvarsviljan genom att främja dialog och samverkan mellan olika aktörer, vilket kan bidra till ökat förtroende och tillit i samhället. En styrka hos civilsamhället är även att organisationerna ofta identifierar behov och börjar kraftsamla tidigt när samhället står inför stora utmaningar. De har en förmåga att anpassa sin verksamhet snabbt och ställa om utifrån vad situationen kräver. Regeringen anser att det är viktigt att det finns förutsättningar för det civila samhällets organisationer att bidra till totalförsvaret.

Motionerna

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkas på att regeringen ska ge en eller flera relevanta myndigheter i uppdrag att ta fram en

nationell strategi för ökad motståndskraft mot desinformation och propaganda så att medie- och informationskunnigheten kan stärkas (yrkande 13). I samma motion framhålls bl.a. att civilsamhället spelar en nyckelroll i att samla människor och tillgängliggöra information och kunskap. Mot denna bakgrund anføres att man bör stärka civilsamhället som en del i befolkningens motståndskraft och för att stärka demokratin (yrkande 64).

I kommittémotion 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) anføres att man bör stärka civilsamhällets strukturer som en del i befolkningens motståndskraft och till värn för demokratiska värden (yrkande 45). I samma motion anføres att man bör stärka landets psykologiska försvar och behovet av en bildad befolkning för ökad motståndskraft och nationell säkerhet understryks (yrkandena 69 och 70).

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 12 anføres att regeringen bör utreda möjligheten att kontinuerligt med några års mellanrum skicka ut broschyren Om krisen eller kriget kommer.

I motion 2024/25:2712 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) anføres att man bör se över möjligheten att införa en årlig landsomfattande s.k. preppingkampanj för att sprida kunskap och öka ansvarstagandet hos invånarna inför kris och krig och därmed stärka den civila motståndskraften.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill liksom tidigare framhålla att ett starkt psykologiskt försvar skapar förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället och för att säkerställa försvarsviljan. Påverkanskampanjer används i dagsläget för att undergräva länder och organisationer men även enskilda människor. Utskottet instämmer med regeringen i att det psykologiska försvaret är en viktig komponent i ett starkt totalförsvar.

Redan i behandlingen av den förra totalförsvarspropositionen välkomnade utskottet regeringens ansats att utveckla strategiska och psykologiska försvarsförmågor och avsikten att inrätta en myndighet för psykologiskt försvar för att leda, utveckla och samordna arbetet. Utskottet kan nu konstatera att inrättandet av MPF är en viktig förstärkning av det psykologiska försvaret och är av stor vikt för den fortsatta utvecklingen av samhällets krisberedskap och det civila försvaret. Det finns samtidigt ett bestående behov av utbildning och information till allmänheten och även till personal i totalförsvarsviktig verksamhet. En snabb och kraftfull upprustning av det svenska totalförsvaret kräver ett omfattande och djupgående samhällsengagemang. För att uppnå förståelse bör olika aktörer inom totalförsvaret såsom nationell, kommunal och regional verksamhet, representanter för näringslivet och föreningslivet m.fl. ges möjlighet till såväl grundläggande som fördjupad utbildning inom totalförsvarsområdet. Utbildningen syftar till att ytterligare stärka förståelsen för totalförsvaret och dess processer, prioriteringar och utmaningar givet de krav som ställs i och med den kraftfulla utbyggnaden och det globala världsläget.

Utskottet anser att informationsinsatser är fundamentala för att öka förståelsen för den enskilda människans plats i ett totalförsvarsperspektiv men även för fredstida kriser. Civilsamhällesorganisationer kan här spela en viktig roll men även MSB bedriver ett omfattande och kvalitativt arbete med information. I detta sammanhang bör särskilt den uppdaterade broschyren Om krisen eller kriget kommer framhållas. Broschyren har kompletterats med ytterligare innehåll och finns lätt tillgänglig i olika format och versioner för allmänheten.

Utskottet välkomnar regeringens inriktning att fortsätta att utveckla och stärka förmågan att förebygga, identifiera, analysera och möta otillbörlig informationspåverkan samt att säkerställa informationsförmedling också under störda förhållanden. Det krävs precis som regeringen konstaterar ett kontinuerligt arbete för att värna och stärka försvarsviljan samt befolkningens motståndskraft och egenberedskap.

Utskottet anser därutöver att målet för det civila försvaret om att upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar torde förutsätta att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder för dess uppfyllnad. Utskottet finner inte skäl att vidta ytterligare åtgärder i nuläget och avstyrker därmed samtliga motionsyrkanden som handlar om det psykologiska försvaret och om befolkningens motståndskraft.

Reservationer

1. Totalförsvarets inriktning och förmåga, punkt 2 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 1 och
avslår motionerna

2024/25:1405 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2024/25:2383 av Jesper Skalberg Karlsson (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 1 och

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 95.

Ställningstagande

Nu när Sverige är medlem i Nato ska det militära försvaret utformas och dimensioneras inte bara för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige utan också för avskräckning och försvar i en kollektiv Natokontext. Medlemskapet i Nato är samtidigt inte bara en fråga för Försvarsmakten utan för hela Sverige och hela totalförsvaret. Hela Sverige ska kunna försvaras men Stockholmsområdet, Gotland, Öresundsregionen, västkusten med Göteborg, västra Svealand och delar av Jämtland och Norrbottens län bedöms av Försvarsberedningen vara strategiskt viktiga områden i händelse av krig. Det gäller också viktigare hamnar på östkusten, inte minst längs Norrlandskusten, samt uppmarschområden och flyg- och marinbaser av vikt för Natos militära operationer i Nordeuropa.

Om en allierad angrips ska de svenska stridskrafterna tillsammans med de allierades stridskrafter ha förmåga att bidra till Natos samlade kollektiva försvar. Det innebär att svensk militär kan komma att sättas in utanför svenskt territorium. På samma sätt kan allierade styrkor komma oss till undsättning vid behov. Det kräver i sig en särskild förmåga till värdlandsstöd. Det är därför nödvändigt att skapa ytterligare förutsättningar för att förbättra försvarsförmågan och krigsdugligheten i krigsförbanden men också att genom bl.a. grundorganisationens utformning och närvaro i landet öka förmågan till värdlandsstöd tillsammans med totalförsvaret. Här har militärregionerna en viktig roll som måste utvecklas ytterligare. Det är av stor vikt att beslutade organisationsenheter i grundorganisationen kommer på plats fullt ut och

skyndsamt men också att militärregionerna prioriterar förmågan att planera och genomföra regionalt världlandsstöd.

Mot den bakgrunden föreslår jag att svensk försvarsförmåga ska utvecklas så att hela landet kan försvaras genom ökad tillgänglighet och förbättrad operativ förmåga, genom omedelbart gripbara krigsförband.

2. Totalförsvarets inriktning och förmåga, punkt 2 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 95 och
avslår motionerna

2024/25:1405 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2024/25:2383 av Jesper Skalberg Karlsson (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 1 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Försvarsberedningen har konstaterat att totalförsvaret ska vara utformat på ett sådant sätt att det kan verka krigsavhållande och därmed förebyggande och fredsbevarande. Samhällets grundläggande robusthet och dess förmåga att motstå fredstida kriser bidrar till den krigsavhållande effekten. Som ny medlem i Nato har Sverige fler parametrar att ta hänsyn till i utbyggnaden av försvaret och vilka satsningar som bör prioriteras, t.ex. vår förmåga att samverka med allierade. Jag vill att försvaret ska vara defensivt i sin karaktär och utformat för att skydda vår befolkning och för att kunna samarbeta med våra nordiska och baltiska grannar. Jag vill således inom det militära försvaret se ytterligare ökade ambitioner när det gäller luftvärn och marina förmågor. Luftvärn behövs inte bara för att skydda militär verksamhet utan är nödvändigt för att skydda civilbefolkningen i städer och civil infrastruktur vid ett eventuellt angrepp. Marinen behövs för att hålla våra farleder öppna i händelse av kris och konflikt, vilket är nödvändigt för Sveriges försörjning samt för att vi ska kunna stödja våra nordiska och baltiska grannländer. Marinen och Kustbevakningen har också viktiga uppgifter att övervaka och skydda havet och kusten mot miljöhot och hybrida aktiviteter, exempelvis attacker och sabotage mot undervattensinfrastruktur. Jag föreslår mot den bakgrunden att totalförsvaret ska växa på ett balanserat sätt mellan verkan och stöd.

3. Breddad hotbild, punkt 3 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 17 och
avslår motionerna

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 5,

2024/25:1501 av Marlène Lund Kopparklint (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 41,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 45,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 48 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 2, 5, 6 och 9.

Ställningstagande

Klimatomställningen kräver utfasning av fossil olja och gas. Genom att minska vårt fossilberoende minskar vi också beroendet av import från många av världens diktaturer. En stor del av den ryska ekonomin består av inkomster från fossila bränslen som olja och gas. En energiomställning minskar därmed inte bara hoten mot klimatet utan är också ett sätt att stärka säkerheten i vårt närområde. Jag anser därför att Sverige ska fasa ut sitt beroende av fossil olja och gas för att stärka Sveriges säkerhet.

4. Breddad hotbild, punkt 3 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 45,

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 48 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 2, 5, 6 och 9 samt

avslår motionerna

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 5,

2024/25:1501 av Marlène Lund Kopparklint (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 41 och

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 17.

Ställningstagande

Försvarsberedningen har konstaterat att totalförsvaret ska vara utformat på sådant sätt att det kan verka krigsavhållande och därmed förebyggande och fredsbevarande. Regeringen formulerar däremot totalförsvaret som en ”verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig”. Jag beklagar denna tyngdpunktsförskjutning. Sverige behöver ett försvar som kan svara upp mot olika typer av hot, i värsta fall på samma gång. Hotbilden i dag är både bred och komplex. Såväl militära som icke-militära hot existerar parallellt. Vi behöver ha en beredskap för att möta både de militära hoten och andra hot, såsom klimatförändringar och naturkatastrofer, pandemier och cyberangrepp. Jag föreslår därför att Sveriges förmåga att möta kriser, hot och antagonistiska handlingar under gränsen för väpnat angrepp ska öka.

Klimatet är och förblir en ödesfråga av existentiell karaktär. Det är tydligt att regeringen inte fullt ut har tagit till sig omfattningen och allvaret i klimathotet. I propositionen saknas helt resonemang om hur Sveriges försvar bör anpassas, både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att vara rustat för ett förändrat klimat i framtiden. Jag föreslår att Sveriges civila försvar och krisberedskap, utöver att dimensioneras för ett väpnat angrepp, också ska dimensioneras utifrån ett förändrat klimat där efterfrågan på krishantering kan väntas öka. Vidare föreslår jag att hotet från klimatkrisen ska mötas med konkreta insatser i form av åtgärder för utsläppsminskningar och åtgärder för anpassning. Klimatförändringarna sker nu. Sverige som land behöver bli mer motståndskraftigt. Jag anser därför att klimatanpassning och krishantering vid klimatförändringar behöver bli en mycket mer integrerad del i Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar.

Kriget i Ukraina och attackerna mot kärnkraftverket i Zaporizjzja har aktualiserat den stora säkerhetsrisk som kärnkraft innebär. Dessutom är tillgången till uran avgörande för drift av nya kärnkraftverk, och kostnaden för själva byggandet är enorm. Ryssland och Kina har helt avgörande roller både för finansieringen av byggande och vid drift. De flesta nya reaktorer som byggs är på ett eller annat sätt beroende av finansiering av den kinesiska eller ryska staten. Det är ingen nyhet att dessa antidemokratiska krafter har en expansiv geopolitisk och ekonomisk agenda, men nu spelar också kärnkraften en nyckelroll i deras maktstrategi. Jag föreslår därför att det görs ytterligare riskbedömningar ur ett totalförsvarsperspektiv av kärnkraft, särskilt med tanke på erfarenheterna av kriget i Ukraina.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

5. Internationella samarbeten inom totalförsvaret, punkt 4 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 7 och
avslår motionerna

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:1442 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3, 4, 38 och 39 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 6.

Ställningstagande

EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik innebär en militarisering av unionen. Det finns starka krafter som gärna ser en gemensam EU-armé, och den svenska regeringen anpassar sig och ger sitt stöd till EU:s försvarsbygge. Det bidrar dessutom till att bygga EU i riktning mot en federation. Det nära samarbetet mellan EU och Nato minskar ytterligare Sveriges möjligheter att föra en självständig utrikespolitik och göra egna säkerhetspolitiska analyser. Vänsterpartiet är emot en gemensam säkerhets- och försvarspolitik för EU och det permanenta strukturerade samarbetet Pesco. Sverige bör verka för att militariseringen av EU stoppas och därmed lämna Europeiska försvarsbyrån EDA. Jag anser att Sverige inte ska delta i vare sig Europeiska försvarsfonden eller den europeiska fredsfaciliteten.

6. Internationella samarbeten inom totalförsvaret, punkt 4 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 6 och

avslår motionerna

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:1442 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3, 4, 38 och 39 samt

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 7.

Ställningstagande

I en tid och i ett samhälle som i allt större utsträckning präglas av cyber-attacker, angrepp på demokratin och yttrandefriheten, klimatförändringar och pandemier krävs en ökad krisberedskap och fler satsningar på ett grönt, hållbart och långsiktigt civilt försvar. Arbetet med samhällsskydd och beredskap behöver utvecklas och förstärkas. Det är särskilt viktigt att stärka det nordiska samarbetet inom krisberedskap och civilt försvar eftersom våra utmaningar och kriser sannolikt kommer att sammanfalla framöver. Inte minst i gränsområdena är det viktigt att myndigheter och andra organisationer kan samverka sömlöst under kris eller ytterst i ett krig. Därför är det viktigt att det sker en samverkan vid såväl planering som övning. Jag föreslår således ett ökat nordiskt samarbete inom ramen för civilt försvar och krisberedskap.

7. Framtida ekonomisk inriktning av totalförsvaret , punkt 5 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 12 och

avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 1 och

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är bra att regeringen följer den ram för det civila försvaret som Miljöpartiet var med och förhandlade fram i Försvarsberedningen, men precis som vi tydliggjorde i vår avvikande uppfattning till Försvarsberedningens slutrapport så räcker det inte att stanna på 15 miljarder kronor 2028 om vi ska kunna göra den utbyggnad av det civila försvaret som är nödvändig på sikt. MSB har i rapporter pekat på att det för att säkerställa en långsiktig uthållighet för både försörjningen och samhället i stort behövs tillskott på 20 miljarder kronor per år. För att uppnå ett totalförsvaret i balans behövs substantiell ökad finansiering

av det civila försvaret. Jag menar därför att 15 miljarder kronor till det civila försvaret inte får bli ett tak, utan tilldelningen måste fortsätta växa på samma sätt som man låter tilldelningen till det militära försvaret växa.

8. Långsiktigt Ukrainastöd, punkt 6 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 69 och
avslår motion

2024/25:25 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Rysslands krigsföring i Ukraina är den stora säkerhetspolitiska ödesfrågan i vår del av världen. Ukraina måste få Sveriges och den demokratiska världens fulla och ovillkorliga stöd så länge det behövs. Stödet behöver vara långsiktigt och omfatta såväl militärt som civilt, humanitärt och ekonomiskt stöd. Regeringen har lagt fram en treårig ram för stödet till Ukraina. Stödet måste dock vara ännu mer omfattande och långsiktigt. Det måste tas i beaktande att Ukraina ska kunna både vinna kriget och freden och bygga upp sitt land och nå en långsiktig säkerhet. Jag föreslår därför att det införs en flerårig och systematisk plan för det ekonomiska, civila och militära stödet till Ukraina.

9. Framtida försvarsbeslut och Försvarsberedningens roll, punkt 7 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Natomedlemskapet kommer att innebära en förändring av Sveriges beslutsprocess för totalförsvarets inriktning eftersom Natos planering inte är synkroniserad med Sveriges. Planeringen och besluten om det svenska totalförsvarets inriktning görs i dag i långa processer med Försvarsberedningen där alla partier deltar i diskussionerna. På så sätt får totalförsvaret en viktig demokratisk förankring. Detta får inte försvinna i och med Nato-medlemskapet. Regeringen har ett stort ansvar för att Sveriges planering och beslutsfattande inte hamnar i otakt med det i Nato och att partierna även i fortsättningen är med i diskussionerna i ett tidigt skede. Jag anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur Sveriges försvarspolitiska beslutsprocesser kan bevaras och synkroniseras med Nato.

10. Värnplikt, punkt 8 (S)

av Helén Pettersson (S), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Alexandra Völker (S) och Kenneth G Forslund (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi noterar att tidsgränserna för det överenskomna året 2032 för att leverera 12 000 värnpliktiga skjuts upp i regeringens proposition. Intervallet 2032 till 2035 är i stället det som förordas. Om en sådan förskjutning ska ske måste det kopplas till en särskild överenskommelse med tydliga förklaringar och motiv. Så har inte skett. Vi avser därför att hålla fast vid 2032 som är det år försvarsöverenskommelsen omfattar. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen om att ha 12 000 värnpliktiga i utbildning senast 2032 och tillkännage detta för regeringen.

11. Personalförsörjning inom det civila försvaret, punkt 9 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 57 och
avslår motion

2024/25:2710 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Ställningstagande

Miljöpartiet vill att en civiltjänstgöring ska komplettera den militära värnplikten för att bredda rekryteringen till verksamhet i det civila försvaret. I januari 2024 aktiverade regeringen civilplikt efter annan utredning än mönstring för personer som redan har nödvändig grundläggande kompetens inom kommunal räddningstjänst eller elförsörjningsområdet. Miljöpartiet välkomnar detta och vill se en ytterligare utökning. En sådan utökning kan handla om frivilliga som efter utbildning kan vara en förstärkning vid olika kriser, t.ex. naturkatastrofer som skogsbränder, effekter av klimatförändringarna eller en omfattande kris i vård och omsorg. Civiltjänstgöringen kommer, utöver att stärka Sveriges civila försvar, också att bidra till samhällets motståndskraft och krisberedskap samt utgöra en viktig del i att skapa bättre mellanmänsklig och samhällelig tillit. Sammanfattningsvis föreslår Miljöpartiet att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen om att utreda en ytterligare utökning av civilplikten och tillkännage detta för regeringen.

12. Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet, punkt 10 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 11 och
avslår motion

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 7 och 46.

Ställningstagande

De frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet har en mycket viktig roll i totalförsvaret och bidrar i hög grad till folkförankringen av totalförsvaret. Genom bredden i det frivilliga engagemanget stärker organisationerna också

enskilda människors och samhällets förmåga att hantera allvarliga händelser, olyckor och kriser. Medlemsbasen måste vara bred, med personer från olika delar av samhället med olika kunskaper och erfarenheter. Det är viktigt att både respektera och ta till vara den demokratiska strukturen i frivilligheten. Förändringar av organisation, uppdrag eller finansiering måste tydligt förankras i den demokratiska strukturen i de olika organisationerna.

Frivilliga försvarsorganisationer och civilsamhället i stort har ett betydande ansvar för att fånga upp, utbilda och engagera personer som vill vara med och ta ansvar för Sveriges totalförsvar och för sina medmänniskor. I varje kommun bör det finnas en frivillig resursgrupp där frivilliga kan engagera sig för att hjälpa till vid mindre eller större kriser. Sådana grupper spelade en viktig roll under coronapandemin men även under tidigare kriser. Frivilliga resursgrupper finns i ungefär hälften av alla kommuner. Med tanke på den stora fördel som det innebär att ha en frivillig resursgrupp bör de finnas i fler kommuner än i dag. Vi föreslår att regeringen utreder om samtliga kommuner bör vara skyldiga att inrätta en frivillig resursgrupp. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

13. Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet, punkt 10 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 7 och 46 samt avslår motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 11.

Ställningstagande

De frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet bidrar genom sin närvaro i hela landet på ett viktigt sätt både till folkförankring och försvarsvilja och till den samlade totalförsvarsförmågan. För att kunna planera och bemanna för krigets krav behöver dock de frivilliga försvarsorganisationerna ha aktuell kunskap om vilka dessa krav är och hur dimensioneringen ska se ut. Regeringen behöver ta ett samlat ansvar för detta och gå vidare med de utredningsförslag som tidigare lagts fram bl.a. om finansiering. Hemvärnet har hög beredskap och mycket god lokalkännedom. De skapar förutsättningar för krigsförbanden att mobilisera samt för att skydda och bevaka viktiga områden

och anläggningar. Vidare har de en viktig roll i vårdlandsstödet. För att kunna utföra sin roll behöver modernare och tyngre materiel anskaffas till hemvärnet.

Centerpartiet har länge drivit att vi vill se en stärkt frivillighet både vid fredstida kriser och i ett modernt civilt försvar. Det är viktigt att kommunerna och regionerna tänker frivillighet också i ett scenario av höjd beredskap när de utvecklar sin verksamhet. De frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet täcker många olika och viktiga områden och kan ha en viktig roll inte minst kopplat till befolkningsskyddet. Civilsamhällets aktörer kan också ha en aktiv roll både i den operativa krishanteringen och i det konsekvensförebyggande arbetet. Kunskapen om hemberedskap och hur man klarar sig själv behöver bli bättre på bred front. Frivilliga behöver komma in i utbildning och planering men också i övningar på ett mer systematiskt sätt. Därtill behöver avtal och överenskommelser skrivas. Centerpartiet tror också att de frivilliga försvarsorganisationerna kan utvecklas genom en större samverkan med det privata näringslivet. Sammanfattningsvis bör riksdagen ställa sig bakom det som anförs i reservationen om frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet och tillkänna detta för regeringen.

14. Organisation och samordning av försörjningsberedskap, punkt 11 (S)

av Helén Pettersson (S), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Alexandra Völker (S) och Kenneth G Forslund (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 59 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 6 och

avslår motion

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 36 och 37.

Ställningstagande

Vi vill utveckla näringslivets förmåga att upprätthålla eller vid behov ställa om sin verksamhet, vilket är av yttersta vikt för att samhället ska fungera vid fredstida krissituationer och krig. Därför anser vi att regeringen skyndsamt bör utreda tillsättandet av en ny myndighet för utveckling och uppföljning av näringslivets försörjningsberedskap och ekonomiskt försvar för att ta ett starkt samhälleligt grepp om näringslivets beredskapsplanering, roll och ansvar. Frågor att beakta är hur försörjningskedjorna ska byggas och hur relationen

mellan staten, näringslivet och myndigheterna ska samordnas för bästa effektivitet.

15. Organisation och samordning av försörjningsberedskap, punkt 11 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 36 och 37 samt avslår motionerna

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 59 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

Pandemin och Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina visar hur viktigt det är att alla delar av Sverige och EU minskar kritiska eller riskfyllda beroenden, inte minst på försörjningsområdet. Centerpartiet vill se en beredskapsmodell där näringslivet spelar en central roll utifrån en insikt om ett ömsesidigt beroende mellan det offentliga och näringslivet. Det kan exempelvis handla om att beredskapsåtgärder finansieras genom ersättning till näringslivet för att upprätthålla en tjänst eller en beredskap för vissa varor eller tjänster med utgångspunkt i avtal som beaktar försörjningstrygghet också i höjd beredskap och krig. Lagring är en annan möjlighet, men det är viktigt att lagringen utformas på ett sätt som garanterar goda omsättnings- och distributionsmöjligheter och att det inte handlar om beredskapslager av gammalt snitt. Just nu är planeringshorisonten för totalförsvaret minst tre månader, men mot bakgrund av erfarenheterna från kriget i Ukraina anser vi att det finns goda skäl att förlänga den.

Sammanfattningsvis anser vi att Sveriges beredskap när det gäller livsmedel och kritiska insatsvaror bör stärkas genom samverkan mellan det offentliga och näringslivet där beredskapsåtgärder kan säkerställas genom avtal och ersättningar samt att dagens planeringshorisont för totalförsvaret bör förlängas.

16. Försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och andra samhällsviktiga varor och tjänster, punkt 12 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 15 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 47 och 48 samt avslår motionerna

2024/25:202 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 2,

2024/25:867 av Kalle Olsson (S),

2024/25:3006 av Markus Wiechel och Eric Palmqvist (båda SD),

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 30,

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 28 och 30 samt

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 10 och 11.

Ställningstagande

Stärkt konkurrenskraft och ökad självförsörjning av livsmedel är viktiga beståndsdelar i att stärka svensk livsmedelsberedskap. Men i en kris- eller krigssituation räcker det inte att vi kan producera mycket mat om vi inte samtidigt kan säkra jordbrukets transporter, tillgång på diesel, gödsel, utsäde, växtskyddsmedel, reservdelar, kompetens m.m. Krigsplaneringen behöver utvecklas. Jag menar att utredningen Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) lägger en bra grund för beredskapsarbetet i sitt förslag på en ny livsmedelsberedskapslag och jag anser att regeringen bör gå vidare med utredningens förslag i en proposition.

Jag anser att Sverige ska ha en god försörjningsförmåga på samhällsviktiga varor och tjänster i hela landet i händelse av kris och krig. En ökad självförsörjning av viktiga förnödenheter är en viktig komponent i den fortsatta uppbyggnaden av totalförsvaret. Självförsörjningsgrad, jordbrukets konkurrenskraft, logistik och lagerhållning av nödvändiga livsmedel och strategiska insatsvaror samt individens egenberedskap är viktiga ingångsvärden att utveckla vidare. Både offentliga aktörer och näringslivet har här en viktig uppgift utifrån sina respektive roller. När den nationella samordningen av försörjningsberedskapen utvecklas är det viktigt att det regionala och lokala perspektivet finns med och att näringslivets deltagande och mervärde är tydligt liksom tillgängligheten över hela landet. För att minska sårbarheter på gårdsnivå vill Centerpartiet att självförsörjningen av energi och lagerhållning på gårdar ökar. Ibland är det lagstiftningen som riskerar att skapa sårbarheter

i händelse av höjd beredskap och störda import-, handels- eller produktionsflöden. Jag vill därför att regelverken för slakt och livsmedels-hygien anpassas för att möjliggöra gårdsförsäljning av kött vid behov under höjd beredskap.

Det är också viktigt att tillgången på nödvändig arbetskraft inom jordbruket under höjd beredskap säkerställs. Vi anser att det behöver tydliggöras att de som arbetar inom primärproduktionen kommer att omfattas av allmän tjänsteplikt kopplat till uppdraget i händelse av höjd beredskap och krig. Därtill vill vi att det ska vara möjligt att tjänstgöra inom jordbruk och skogsbruk inom ramen för civilplikten och dessutom vill vi säkerställa att Blå Stjärnan kan bemanna svenskt jordbruk i händelse av höjd beredskap och krig.

Avslutningsvis bör det framhållas att svensk förnödenhetsförsörjning av viktiga varor och tjänster inte enbart kan ses ur ett strikt nationellt perspektiv. Att kunna upprätthålla utrikeshandel och transporter för utrikeshandel kommer att vara av stor vikt också framöver. EU-perspektivet på vår försörjningsförmåga kan inte nog understrykas.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

17. Försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och andra samhällsviktiga varor och tjänster, punkt 12 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 30 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 10 och 11 samt avslår motionerna

2024/25:202 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 2,

2024/25:867 av Kalle Olsson (S),

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 15,

2024/25:3006 av Markus Wiechel och Eric Palmqvist (båda SD),

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 28 och 30 samt

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 47 och 48.

Ställningstagande

Sverige behöver snabba på arbetet med att öka försörjningsberedskapen för att säkerställa rent dricksvatten, matproduktion och ett tryggt hem för Sveriges invånare. För att öka försörjningsförmågan och kunna klara av stängda gränser

är det avgörande att svenskt jordbruk kan drivas utan import av drivmedel och insatsvaror. Vi behöver ställa om jordbruket och transportsektorn samtidigt som vi stöder forskning och innovation för att göra livsmedelssektorn så robust att den kan fungera även vid omfattande kriser och krig. Sverige måste använda ny teknik för att minska resursförbrukningen och svinnet inom livsmedelssektorn, öka den inhemska odlingen av protein, minska beroendet av import av gödning och minimera användningen av bekämpningsmedel. För att uppnå en hållbar livsmedelsproduktion som inte belastar de ekologiska systemen behöver andelen ekologisk livsmedelsproduktion öka.

Ett ekologiskt jordbruk bedrivs utan konstgödsel och växtskyddsmedel i form av kemiska bekämpningsmedel. Det lantbruket är därmed mer robust i förhållande till konventionellt jordbruk när det gäller beroendet av dessa insatsvaror. Sverige har ingen egen produktion av konstgödsel utan importerar all konstgödsel. Ryssland är ett av världens största producentländer av konstgödsel och 2021 kom 22 procent av den importerade konstgödseln till Sverige från Ryssland och Belarus. Efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har både tillgången och priset på konstgödsel påverkats avsevärt.

Ekologisk produktion har som regel en hög självförsörjningsgrad. Det mesta av djurfodret och växtnäringen kommer från den egna gården eller närområdet, vilket i händelse av kris eller krig är en fördel. Ekologisk produktion bidrar också till en ökad biologisk mångfald. Ekosystemens skydd behöver förstärkas kraftigt både hav, skog och jordbruksmark behöver ökat skydd så att inte ekosystemtjänsterna kollapsar och försörjningsförmågan urholkas.

Sammanfattningsvis anser jag att riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen om stärkt livsmedelsförsörjning, ökad självförsörjningsgrad, ökad ekologisk produktion och skydd av ekosystem och tillkännage detta för regeringen.

18. Beredskapslagring och inhemsk produktion, punkt 13 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 33 och 34 samt avslår motionerna

2024/25:2331 av Mattias Ottosson m.fl. (S),

2024/25:2664 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:2765 av Sten Bergheden (M),

2024/25:3014 av Markus Wiechel (SD) yrkande 5,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 51 och
2024/25:3115 av Eric Westroth och Ann-Christine Frohm (båda SD)
yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Livsmedel, sjukvårdsmaterial, läkemedel, reservdelar och bränsle är exempel på varor som behöver finnas i lager för att samhället ska få tid till omställning vid störd handel. Den nuvarande lagerhållningen är inte tillräckligt omfattande och ansvarsförhållandena är därtill oklara. Lagerhållningen behöver därför förbättras steg för steg under flera decennier och hela tiden anpassas till de behov som finns i samhället. Vissa varor behöver lagras centralt i statlig regi, men lager måste också finnas nära människor och verksamheter och därför behöver alla delar av offentlig sektor samarbeta med näringslivet om lagerhållning av varor som är kritiska för försörjningen. Jag föreslår att staten tar ansvar för att bygga upp beredskapslager och tillsammans med näringslivet, kommunerna och regionerna säkerställer att lagerhållningen i samhällskritiska försörjningskedjor är tillräcklig för att klara kriser och krig. Jag anser att det också bör utredas vilka varor det går att starta eller utöka inhemsk produktion av för att öka varuförsörjningen.

19. Dricksvattenförsörjning, punkt 14 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 1 och

avslår motion

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 10.

Ställningstagande

Det har länge varit en självklarhet i Sverige att ha en nästintill obegränsad tillgång till rent vatten. När vi vrider på kranen i hemmet eller på arbetsplatsen är vi vana att få dricksvatten i världsklass. Vi lever också i ett land med långa kuststräckor där havet är en plats för både rekreation och små- och storskaliga näringsverksamheter. Det senaste årtiondet har dock gett oss anledning att inse att vi inte kan ta allt detta för givet. Den svenska va-infrastrukturen är föråldrad och behöver klimatanpassas för mer extremt väder i framtiden, grundvattennivåerna har sjunkit och spår av kemikalier, läkemedel och mikroplaster är vanligare i dricksvattnet än tidigare. Också ur ett beredskaps- och

sårbarhetsperspektiv är tillgången på rent dricksvatten en viktig fråga, inte minst i den fortsatta totalförsvarsplaneringen. Av dessa anledningar anser Centerpartiet att det är relevant att ta fram en nationell vattenresursstrategi som tar ett helhetsgrepp om vem eller vilka som ska få vatten, vid vilket tillfälle samt hur mycket i tider av stor vattenbrist. Ju robustare den grundläggande vatteninfrastrukturen är, desto mindre är sannolikheten att dricksvattnet ska bli otjänligt. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen om att utveckla en nationell strategi för fördelningen av resurser vid stor vattenbrist och tillkännage detta för regeringen.

20. Utestängande av utländskt ägande, punkt 16 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9 och
avslår motion

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 15.

Ställningstagande

Staten och andra delar av det offentliga Sverige är i dag stora mark- och fastighetsägare runt om i Sverige. Markägandet ger handlingsfrihet i fråga om hur marken används och har därmed viktiga säkerhetsdimensioner. Det offentliga ägandet bör i framtiden präglas av en större säkerhetsdimension än i dag, speciellt på kommunal nivå. Det är viktigt att kommunerna förstår risken med att sälja mark till personer, företag eller föreningar med utländska kopplingar vars intressen inte alltid sammanfaller med Sveriges. Jag föreslår därför att möjligheterna att reglera utländska medborgares mark- och fastighetsköp i Sverige utreds.

21. Cyber- och informationssäkerhet, punkt 18 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 27 och 29 samt
avslår motionerna
2024/25:3001 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD),
2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 15, 66 och 67,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 104 och
2024/25:3127 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 17.

Ställningstagande

Sverige och många länder utsätts i dag för cyberattacker med geopolitiska, ekonomiska och försvarsmässiga syften av statsaktörer eller statsunderstödda aktörer. Ofta är de både anonyma och förnekbara och det finns en uppenbar risk att de kommer undan och varken avslöjas eller straffas för sina antagonistiska handlingar. Kostnaden för aggressiva statsunderstödda cyberaktiviteter mot Sverige måste höjas, och det rejält. Jag anser att Sverige oftare och tydligare ska uttala sig och markera mot cyberangrepp när vi blir utsatta och attribuering är möjlig. Jag anser också att det är på tiden att vi får förmågor som motsvarar hotet. Det är en del av vårt lands motståndskraft att kunna agera när vi och våra demokratiska grannländer utsätts, i fred, krig och allt däremellan. Det bör övervägas om ytterligare åtgärder såsom sanktioner och diplomatiska utvisningar behövs i varje enskilt fall.

I dag saknas kompetens i samhället för att kunna minska det ständigt vidgade glappet mellan en accelererande digitalisering och en god cybersäkerhet. Jag anser att cyberkompetensen i samhället behöver breddas och att studieförbund och yrkeshögskolan kan vara viktiga i detta arbete. Det finns en kraft med stor spridning i folkrörelserna, inte minst i studieförbunden. Det finns också en potential och ett värde i att yrkeshögskolan utvecklar och breddar sitt utbud. Jag tror även på och uppmuntrar initiativ för att fånga upp och sprida intresse för cybersäkerhetsfrågor hos ungdomar. Försvarshögskolan skulle t.ex. kunna få i uppdrag att genomföra nationella tävlingar för både universitetsstudenter och gymnasiestudenter.

22. Cyber- och informationssäkerhet, punkt 18 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 104 och
avslår motionerna

2024/25:3001 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD),
2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 15, 66 och 67,
2024/25:3127 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 17 och
2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 27 och 29.

Ställningstagande

Många angrepp mot digitala system utförs av ekonomiska skäl, andra av militära eller politiska skäl. Även angrepp med ekonomiskt syfte kan resultera i allvarliga störningar hos stora och viktiga verksamheter i samhället och svagheter kan utnyttjas för angrepp på en stat. Det förekommer samverkan mellan antagonistiska aktörer och organiserad brottslighet. Cybersäkerheten behöver höjas i alla verksamheter i samhället, i både offentlig och privat sektor. Jag anser att Sverige ska verka för att cybersäkerhetssamarbetet på EU-nivå utvecklas. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

23. Cyberförsvar, punkt 19 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 18 och
2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 28 och 30–32.

Ställningstagande

Sverige behöver stärka försvaret i cyberrymden och ha en aktiv försvarsförmåga för att snabbt kunna skydda viktiga tillgångar och spåra, störa och slå tillbaka mot angripare. I dag är det Försvarsmakten som har detta ansvar när en statsaktör attackerar. Försvarsmakten kan genomföra både defensiva och offensiva cyberooperationer, men jag anser att förmågan behöver utvecklas. Jag vill dessutom utreda om det finns ett behov av att införa en cyberförsvarsgren vid sidan om armén, flygvapnet och marinen. Därtill vill jag också att behovet av förfogandelagstiftning inom cyberområdet för höjd beredskap och krig ska utredas.

Samhällets förmåga att stå emot och återhämta sig från cyberattacker måste bli bättre. Jag föreslår därför att ett cybervärn skapas för att stärka samhällets förmåga att hantera stora cyberattacker och för att stå emot otillbörlig informationspåverkan under höjd beredskap och ytterst krig. Cybervärnet ska

således ha uppgifter inom det psykologiska försvaret och tydliggöra sambandet mellan cyberområdet och psykologiskt försvar. Cybervärnet ska vara en aktiv del av totalförsvaret med kompetens som kan nyttjas av aktörer som saknar kompetens på området.

Jag anser även att alla beredskapsmyndigheter borde ha en s.k. safe harbour-policy för etiska hackare som vill rapportera sårbarheter till sin it-säkerhetsavdelning. Policyn ska ange hur en etisk hackare kan testa myndigheters system utan att skapa risk för myndigheten och utan att individen blir polisanmäld. I längden bör detta utvidgas med en budget för att betala ut belöningar till de etiska hackare som lyckas. Det behöver även skapas en kompetenspool som kan bistå i extraordinära situationer till följd av cyberangrepp.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

24. Samexistens, punkt 20 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 20 och 21 samt avslår motionerna

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 8 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Försvarsmakten ska värna rikets säkerhet. En god operativ förmåga med bra förutsättningar för övningsverksamhet i olika delar av landet är avgörande för Sverige. På samma gång är det helt nödvändigt att viktiga miljö- och klimatåtgärder kan komma till stånd, inte minst ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Eventuella motsättningar mellan olika intressen måste lösas och det är en angelägen uppgift för riksdagen och regeringen att se till att det är möjligt.

I samhällets utveckling uppstår ofta konflikter mellan olika intressen. Totalförsvarets verksamhet är väldigt viktig, men det är samtidigt väldigt viktigt att vi vårdar och värnar vår natur och miljö. Vi måste kunna bygga ut vind- och solkraft, utveckla friluftslivet, bygga bostäder samt värna åkermark och renbetesområden, samtidigt som det militära försvaret kan öva. Jag menar att Försvarsmaktens intressen bör kunna vägas mot andra samhällsintressen på

ett mer jämlikt vis utifrån bedömningar om samhällets bästa vid varje enskilt tillfälle. Jag föreslår därför att lagstiftningen ses över i syfte att ge utrymme för att totalförsvarets och därmed Försvarsmaktens riksintresse i högre utsträckning ska kunna viktas mot andra samhällsintressen.

Försvarsmakten måste bidra till hela samhällets omställning. En viktig åtgärd i detta sammanhang är att myndigheten får tydliga instruktioner i syfte att eliminera målkonflikter, underlätta avvägningar samt styra besluten mot att undanröja hinder och skapa förutsättningar för att nå klimatlagens mål. Försvarsmakten har i dag tyvärr stora möjligheter att påverka utbyggnaden av förnybar energi t.ex. genom att sätta stopp för nya vindkraftverk. Genom att hänvisa till totalförsvarets riksintresse har Försvarsmakten möjlighet att lägga in sitt veto mot viktig utbyggnad av förnybar energi. Jag menar att det måste vara möjligt att både bygga ut den havsbaserade vindkraften där förutsättningarna är som bäst och samtidigt tillgodose totalförsvarets behov. Jag föreslår att Försvarsmakten i sitt regleringsbrev får ett kompletterande fristående uppdrag att ta fram vägledningar om hur verksamheter som bidrar till klimatomställningen kan samexistera med försvarets verksamheter utan att påtagligt motverka totalförsvarets intressen.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

25. Samexistens, punkt 20 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 8 och
avslår motionerna

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 20 och 21 samt
2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Som Rysslands krig i Ukraina visar är försvarsviljan avgörande för ett lands motståndskraft och för ett uthålligt totalförsvär. De försvarsetableringar som gjorts i Sverige de senaste åren har varit och är viktiga också utifrån ett folkförankringsperspektiv och ett sätt att skapa försvarsvilja. Försvarsmakten ska synas och höras och finnas i människors medvetande samt väcka nyfikenhet, stolthet, intresse och en vilja att själv bidra till försvaret av

Sverige. Det har ett egenvärde men kan också vara viktigt i ett rekryteringsperspektiv eftersom människor vill kunna leva, bo och jobba i hela landet. Totalförsvarets intressen kan på samma sätt också motverkas av exempelvis, menar jag, minskad folkförankring och acceptans i lokal- och regional-samhällena. Detta måste Försvarsmakten vara medveten om och ta i beaktande. Folkförankring kan uppnås på många olika sätt, genom närvaro och synlighet men också genom tidig dialog och undvikande av intressekonflikter som inte behöver uppstå om dialogen förbättras, genom lösningssorienterad samverkan och om beslut fattas utifrån de möjligheter som miljöbalken ger. Försvarsmaktens särställning i miljöbalken är faktisk, men det gynnar ingen, inte heller Försvarsmakten eller svenskt försvar, att det görs extensiva tolkningar som i övrigt hämmar all annan utveckling för samhällen och individer som finns inom samma geografiska område som Försvarsmakten. Med anledning av detta anser jag att en översyn behöver göras i syfte att föreslå förändringar som möjliggör en helhetsbedömning, en bredare syn på totalförsvarets intressen och samexistens mellan olika intressen inom samma geografiska område.

26. Samexistens, punkt 20 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 8 och avslår motionerna

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 8 och

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 20 och 21.

Ställningstagande

Utökningen av totalförsvaret och Försvarsmaktens olika verksamheter får inte ske på ett sätt som hotar dricksvattenförsörjningen, livsmedelsproduktionen eller miljön. Jag menar att Försvarsmakten i större utsträckning behöver ta hänsyn till hur den kan bedriva sin verksamhet utan att riskera att påverka livsnödvändiga resurser och värden på ett negativt sätt. Försvaret får inte hota det vi behöver skydda. Jag föreslår därför att Försvarsmakten ska ta hänsyn till hur den kan bedriva sin verksamhet utan att riskera att påverka livsnödvändiga resurser som dricksvattenförsörjningen, livsmedelsproduktionen eller miljön.

27. Minskad klimat- och miljöpåverkan, punkt 21 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 18 och 19 samt avslår motion

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7.

Ställningstagande

Klimatkrisen är ett av våra största säkerhetspolitiska hot. För att ställa om till en mer hållbar riktning krävs att alla delar av samhället och alla invånare tar gemensamt ansvar och arbetar tillsammans i en mer hållbar riktning. Myndigheter, företag, offentliga verksamheter och organisationer måste bidra på sitt sätt, så även Försvarsmakten. Jag är mycket kritisk till att det nu finns planer på att ge Försvarsmakten ännu fler undantag och gräddfiler för att undvika de krav på miljöarbete som gäller för andra verksamheter.

Det är centralt att ett brett säkerhetspolitiskt arbetssätt även inkluderar åtgärder för att bygga ett långsiktigt hållbart samhälle, socialt och ekonomiskt såväl som ekologiskt. Det är väsentligt att Försvarsmakten bidrar till detta genom att dess verksamhet inte utgör ett hinder för den samhällsomställning som behövs. Utfärdandet av och innehållet i myndigheternas regleringsbrev är mycket viktigt för att myndigheterna ska kunna uppfylla de mål som riksdagen och regeringen har ställt upp. Jag anser därför att regeringen ska ge Försvarsmakten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket.

Försvarsmakten bedriver i många avseenden ett genomgripande miljöarbete. Samtidigt förekommer negativa klimat- och miljöeffekter som behöver minska. Militär verksamhet sliter på både klimat och miljö. Därför måste Försvarsmakten i den utsträckning som det är möjligt arbeta för att minska sin klimat- och miljöpåverkan och ta ansvar de gånger man orsakat uppenbara skador. Ett aktuellt exempel är hur Försvarsmaktens utsläpp av PFAS i dricksvattnet i Kallinge i Blekinge under många år har orsakat förgiftning och sjukdomar hos många av de boende. I december 2023 kom en dom från Högsta domstolen som ger de drabbade rätt till skadestånd. Det är av största betydelse att denna dom följs och att de drabbade får den vård de behöver. Rapporter har nyligen visat att PFAS fortsätter att läcka ut i grundvattnet i Kallinge, vilket såklart är en katastrof. Även i Uppsala har Försvarsmakten bedömts orsaka utsläpp av PFAS, och i Karlsborg måste

saneringar av PFAS göras innan marken på flygplatsen dräneras. Jag anser att Försvarsmakten måste ta sitt ansvar och skyndsamt sanera där den orsakat utsläpp av PFAS, för att förhindra spridning till vattnet och förgiftning av boende i området.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

28. Minskad klimat- och miljöpåverkan, punkt 21 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7 och

avslår motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 18 och 19.

Ställningstagande

Regeringen konstaterar att klimatförändringarna utgör ett hot i sig. Klimathotet lyfts i omvärldsbevakningen i propositionen, men utan att mötas upp med konkreta insatser. Klimatet är och förblir en ödesfråga av existentiell karaktär. Det är tydligt att regeringen inte fullt ut har tagit till sig omfattningen av och allvaret i klimathotet. I propositionen saknas helt resonemang om hur Sveriges försvar bör anpassas, både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att vara rustat för ett förändrat klimat i framtiden. Klimatomställningen berör hela samhället, och Försvarsmakten kan inte stå utanför denna omställning. Det handlar både om att försvaret ska bidra till minskade utsläpp och om att försvaret ska kunna fungera i ett samhälle som har ställt om samt säkerställa funktionaliteten i ett förändrat klimat. För att bli kvitt vårt beroende av fossila bränslen behöver vi satsa massivt på förnybar energi och elektrifiera stora delar av våra samhällen. Därför krävs det planering för att exempelvis Försvarsmaktens fordon ska kunna fungera som en del av totalförsvaret i framtidens energi- och bränslesystem som baseras på el och förnybara bränslen. Jag föreslår således att Sveriges försvar ska anpassas både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att säkerställa funktionalitet i ett förändrat klimat.

29. Avveckling av vissa test- och övningsområden, punkt 22 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 16, 22 och 23.

Ställningstagande

Vättern är Sveriges näst största sjö och i dag en viktig dricksvattentäkt för ca 280 000 personer. Vättern används också av Försvarsmakten som övnings- och testområde. Man har i dagsläget tillstånd för 30 skjutdagar och 69 000 skott per år, vilket är en markant ökning från tidigare tillåtna nivåer. Redan de tidigare tillåtna nivåerna hade en negativ inverkan på miljön i form av föroreningar m.m. Försvarsmakten behöver naturligtvis öva men det måste finnas en jämvikt mellan försvarets intressen av att öva och de miljöintressen och behov av att säkra rent dricksvatten som finns. Dagens övningar innebär att stora mängder ammunition hamnar i sjön samtidigt som den tidigare ammunitionen ligger kvar. Samövningar med internationella förband innebär också att okänd ammunition kan spridas i området. Det finns långtgående planer på att Vättern i framtiden ska försörja ytterligare ett stort område och många hushåll med dricksvatten. Med sådana framtidsplaner är det om möjligt ännu viktigare att värna en så viktig dricksvattentäkt som Vättern. Därför anser jag att det är av stor vikt att föroreningen av Vättern som orsakas av militära övningar ska upphöra och att Vätterns botten bör saneras från gammal ammunition m.m. Jag föreslår att regeringen ger Försvarsmakten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att dramatiskt minska föroreningarna av Vättern orsakade av militära övningar. Jag föreslår också att regeringen utreder möjligheterna till ett totalstopp för Försvarsmaktens övningar i och runt sjön.

Vidare används i dag stora delar av Norrbotten som övnings- och testområde, både för svensk och för utländsk militär. Sveriges medverkan i ett antal internationella militära samarbeten på EU- och Natonivå innebär en rad åtaganden och innefattar inte sällan gemensamma övningar. Jag ser med oro hur stora delar av Norrbotten görs om till ett militärt övningsfält. En ökad övningsverksamhet riskerar att få negativa konsekvenser såväl för människor och miljö som för viktig näringsverksamhet i området. Övningsfältet North European Aerospace Test Range inkluderar både Esrange Space Center utanför Kiruna och Vidsel Test Range i Älvsbyn och är därmed Europas största militära övningsområde över land. Övningsfältet har utvecklats till en allt viktigare arena för Natos tester av bombflygplan, drönare, missiler och andra

vapentyper. Jag föreslår att regeringen ger i uppdrag åt Försvarsmakten att återkomma med en plan på hur Vidsel Test Range kan avskaffas som militärt testområde.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

30. Forskning och utveckling, punkt 23 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 5 och avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 11 och

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 17.

Ställningstagande

I en tid och i ett samhälle som i allt större utsträckning präglas av cyberattacker, klimatförändringar, pandemier samt angrepp på demokrati och yttrandefrihet krävs en ökad krisberedskap och fler satsningar på ett grönt, hållbart och långsiktigt civilt försvar. Arbetet med samhällsskydd och beredskap behöver utvecklas och förstärkas. Svagheter i Sveriges grundläggande infrastruktur, försörjning och andra viktiga samhällsfunktioner ökar sårbarheten både för angrepp och för andra störningar såsom naturkatastrofer. Motståndskraften i samhällsfunktionerna måste öka, mer insatser behöver göras för att förebygga kriser och det civila försvaret bör stärkas. FOI gör ett gediget arbete med forskning för Försvarsmakten och regeringen, mestadels inriktat på det militära försvaret. Jag föreslår att FOI ska få ett tydligt och omfattande uppdrag samt medel av regeringen för att bredda och fördjupa forskningen om det civila försvaret.

31. Det militära försvarets inriktning och förmåga, punkt 25 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 13 och avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkandena 2–5 och 13–15,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 5 och 16,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 96–98 och

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 3–6.

Ställningstagande

Vid behov ska Försvarsmakten i dagsläget enbart ge stöd till samhället och andra myndigheter inom ramen för sin befintliga förmåga och resurser. Jag anser att det inte är nog. Tvärtom är det direkt kontraproduktivt att våra myndigheter inte har i uppdrag att samarbeta om vårt lands säkerhet och motståndskraft mot civila hot. Lagstiftningen är därför inte tillräcklig. En mer samlad och effektiv planering behövs för att göra vårt samhälle mindre sårbart. Vid allvarliga kriser och olyckor ska samhällets alla tillgängliga resurser sättas in. Jag menar att Försvarsmakten ska få i uppdrag att både i sin planering och i sin verksamhet dimensionera för att kunna bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer samt vid extraordinära händelser, vilket omfattar såväl pandemier, cyberattacker och sjöräddning som brandbekämpning och naturkatastrofer. Ett bättre resursutnyttjande inom Försvarsmakten får naturligtvis inte ske på bekostnad av Försvarsmaktens kärnuppgift eller andra delar av totalförsvaret. Men ett samhälle där vi bättre kan planera och finansiera våra gemensamma behov är ett starkare samhälle.

Det bör utredas hur Försvarsmakten kan få i uppdrag att både i sin planering och i sin verksamhet dimensionera för att kunna bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer samt vid extraordinära händelser som omfattar såväl pandemier, cyberattacker och sjöräddning som brandbekämpning och naturkatastrofer, och i detta sammanhang även ses över hur ett eventuellt ersättningssystem kan konstrueras.

32. Det militära försvarets inriktning och förmåga, punkt 25 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 3–6 och

avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkandena 2–5 och 13–15,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 5 och 16,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 96–98 och

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 13.

Ställningstagande

Den förmågetillväxt för armén som beslutades i samband med försvarsbeslutet 2020 har påverkats kraftigt av kriget i Ukraina men också av bl.a. ett uppdämt reparationsbehov samt personalbrist och behov av reservdelar. Att arméns förmågeutveckling fortsätter att prioriteras är av stor vikt, och det gäller både fältförbanden och territorialförbanden. Vi behöver också se till att vi kan försvara svenskt territorium till sjöss, enskilt under svensk ledning eller under ledning av allierade. Av väsentlig betydelse är bl.a. förmågan att tillsammans med allierade skapa sjökontroll för att på så sätt hålla sjövägarna öppna i vårt närområde. Det är nyckeln också till en fortsatt öppen handel och försörjning av förnödenheter till havs för oss och våra allierade. Logistikförmågan behöver stärkas och förmågan inom ubåtsjakt och till sjöstrid behöver utvecklas. Sverige ska också kunna försvaras i luften genom att svensk luftförsvarsförmåga utvecklas i ett bredare perspektiv än JAS. Det innebär att flygvapnet tillsammans med arméns luftvärn och marinen ska kunna kontrollera lutrummet, skydda mot fienders flygvapen och fjärstridsmedel samt ha en god rörlighet med transportflyg och helikoptrar såväl som en aktiv och kompetent flygburen underrättelseinhämtning. Flygvapnet ska aktivt bidra till Natos samlade luftstridsförmåga. Därtill ska rymdförmågan utvecklas inom ramen för Natosamarbetet. Inte minst blir underrättelseinhämtning och lägesbildsförmåga viktiga att utveckla.

33. Det militära försvarets inriktning och förmåga, punkt 25 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 96–98 och

avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkandena 2–5 och 13–15,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 5 och 16,

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 3–6 och

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 13.

Ställningstagande

Som Natomedlem har Sverige flera nya parametrar att ta hänsyn till i utbyggnaden av försvaret. Det är inte enbart Sveriges förmåga utan även vår förmåga att samverka med våra allierade som avgör vilka satsningar som bör prioriteras. Jag anser att försvaret ska vara defensivt till sin karaktär och utformat för att skydda vår egen befolkning och för att kunna samarbeta med våra nordiska och baltiska grannar. Inom det militära försvaret vill jag se ökade ambitioner när det gäller luftvärn och marina förmågor. Luftvärn behövs inte bara för att skydda militär verksamhet utan är nödvändigt för att skydda civilbefolkningen i städer och civil infrastruktur vid ett eventuellt angrepp. Marinen behövs för att hålla våra farleder öppna i händelse av kris och konflikt, vilket är nödvändigt för Sveriges försörjning, tillika centralt för att vi ska kunna stödja våra nordiska och baltiska grannländer. Marinen och Kustbevakningen har också viktiga uppgifter att övervaka och skydda havet och kusten mot miljöhot och hybrida aktiviteter, exempelvis attacker och sabotage mot undervattensinfrastruktur.

34. Försvarsmaktens krigsorganisation, punkt 28 (S)

av Helén Pettersson (S), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Alexandra Völker (S) och Kenneth G Forslund (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) godkänner regeringens förslag i bilaga 2 till inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation,
- b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:34 punkt 4 och motion 2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 1 och avslår motionerna 2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 20 och 2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att det är en prioritet att färdigställa de fyra armébrigader som enligt försvarsbeslutet 2020 skulle vara verkställda 2025. Det finns rimliga förklaringar till att så inte kommer att bli fallet, bl.a. det omfattande materielstödet till Ukraina. Kriget i Ukraina visar dock att upprättandet av de

fyra brigaderna inte kan vänta utan nu måste verkställas enligt överenskommelsen. Den svenska armén har i dag för liten kapacitet, vilket inte minst erfarenheterna från kriget i Ukraina visar med tydlighet. Försvarsberedningen förordar att fyra armébrigader ska verkställas till 2030. Detta är en mycket viktig del av försvarsöverenskommelsen och därför menar vi att alla berörda aktörer nu behöver ta höjd för att undanröja alla eventuella hinder för denna process.

35. Materielförsörjning, punkt 29 (S)

av Helén Pettersson (S), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Alexandra Völker (S) och Kenneth G Forslund (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 10 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 3 och

avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 10,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 11 och 13,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 112 och

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att det bör övervägas om ytterligare en ubåt ska tillföras det svenska ubåtsvapnet i samband med analysen av inrättandet av en ny ubåtsklass. Denna del i försvarsöverenskommelsen finns inte med totalförsvarspropositionen. För vår del står vi fast vid överenskommelsen på denna punkt. För ett effektivt försvar av Östersjön är de samlade marina stridskrafterna avgörande och undervattensförmågan omistlig. Svensk kompetens och förmåga är bäst i världen när det gäller Östersjöns operativa miljö.

36. Materielförsörjning, punkt 29 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 112 och avslår motionerna

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD) yrkande 10,

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 10, 11 och 13 samt

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Försvarsberedningen har föreslagit att en materielförsörjningsstrategi bör tas fram. Jag står bakom detta och anser att en sådan ska beslutas av riksdagen.

37. Försvarsindustri, punkt 30 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 113 och avslår motionerna

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkandena 7–9 och

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 12, 14, 18 och 19.

Ställningstagande

De ökade anslagen till försvaret kommer att komma svensk försvarsindustri till del. Det motiverar en större transparens och insyn i hur vapnen tillverkas och exporteras och hur svenska skattepengar kan spela in i internationell säkerhet men också i konflikter. Jag anser att detta i sin tur motiverar en översyn av ägarstrukturerna för svensk försvarsindustri. Sverige har väsentliga säkerhetsintressen fastslagna av riksdagen. Till dessa hör stridsflyg, ubåtar, sensorer och krypto. Det är viktigt att Sverige fortsätter att ha rådighet över krigsmaterielproduktionen, inklusive produktionen av ammunition, för att kunna stärka vår egen förmåga. En stark försvarsmaterielindustri i Sverige ökar också våra möjligheter att agera självständigt i utrikespolitiken. Inom näringslivet förändras dock företagsledningar och ägarstrukturer löpande.

Med tanke på försvarsindustrins stora betydelse för Sveriges försvarsförmåga bör det finnas direkt statligt ägarengagemang i de bolag som hanterar väsentliga säkerhetsintressen. Det kan exempelvis bli aktuellt att staten vill ha

inflytande över beslut om att förändra ett företags inriktning eller ägarbild. Ett ökat statligt ägarskap i försvarsindustrin kan också underlätta för verksamheten att styra mer mot svenska säkerhetspolitiska intressen och minska krav på avkastning.

38. Det militära stödet till Ukraina, punkt 31 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 25 och
avslår motion

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 6–8.

Ställningstagande

Sverige, EU och Nato har gett omfattande militärt stöd och finansiering till Ukraina, något som jag ställt och ställer mig bakom fullt ut. Men faktum är att vi behöver göra ännu mer. För trots att Sverige gradvis skickat allt tyngre vapen och mer stöd till Ukraina är det inte tillräckligt. För att svensk försvarsförmåga inte ska påverkas negativt är det viktigt att svenskt militärt stöd systematiseras. Ad hoc-stöd och snabba beslut försvårar och kräver ineffektiv omfallsplanering. Sverige behöver därför, i nära dialog med Ukraina och Natoländerna, ta fram en flerårig plan, som regelbundet uppdateras, för hur det svenska militära stödet kan skalas upp över tid.

Jag föreslår att en sådan plan tas fram, och att den omfattar vilka vapen och försvarssystem som ska skickas, eventuell utbildning av ukrainska soldater i Sverige på de system vi skickar, hur ett reparationsstöd och nödvändig logistik kan utformas samt återanskaffning av materiel till vår egen försvarsmakt.

39. Försvarsmaktens jämställdhetsarbete, punkt 32 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 14, 15 och 24.

Ställningstagande

Den nuvarande värnplikten innebär i egentlig mening att Sverige för första gången har allmän värnplikt eftersom den inkluderar både kvinnor och män. Det ger betydligt bättre förutsättningar för en jämställd försvarsmakt och är mycket viktigt för folkförankringen. En jämställd utveckling går dock inte att ta för given. Andelen män respektive kvinnor som gör värnplikt bör noga följas och utvärderas för att uppnå en jämn könsfördelning. Jämställdhetsarbetet måste genomsyra all Försvarsmaktens verksamhet, och kontinuerlig utbildning i jämställdhetsfrågor måste genomföras för samtliga anställda inom Försvarsmakten. I detta arbete är det framför allt viktigt att motarbeta alla former av sexuella trakasserier, diskriminering och kränkande behandling, sådant som vi tyvärr fått rapporter om från både värnpliktiga och anställda. All personal i Försvarsmakten bör få kontinuerlig utbildning om detta arbete. För att säkerställa att Försvarsmakten är en plats för alla är det avgörande att Försvarsmaktens arbete med värdegrund och mot alla former av trakasserier och kränkande behandling fortsätter och inte avtar.

Jag anser att Försvarsmakten bör få i uppdrag att återkomma med en plan för hur man ska uppnå en jämn könsfördelning på organisationens olika nivåer till senast 2035. Försvarsmakten bör även få i uppdrag att göra en årlig jämställdhetskartläggning för att följa arbetet med jämställdhetsutvecklingen.

40. Mål för det civila försvaret, punkt 33 (V, MP)

av Hanna Gunnarsson (V) och Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) avslår regeringens förslag till mål för det civila försvaret,
- b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 4,

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 10 och

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 3 och 4 samt avslår proposition 2024/25:34 punkt 3.

Ställningstagande

Försvarsberedningen valde i sin rapport Kraftsamling att stryka respektive tona ned vissa viktiga delar av målet för det civila försvaret. Regeringen har

dessvärre följt majoriteten i Försvarsberedningens förslag om ändrade mål för det civila försvaret. I propositionen stryker regeringen således målet om att det civila försvaret ska bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred och målet om att med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

I dag leder svagheter i Sveriges grundläggande infrastruktur, försörjning och andra viktiga samhällsfunktioner till en sårbarhet både för angrepp utifrån och för andra störningar som naturkatastrofer. I en tid och i ett samhälle som i allt större utsträckning präglas av cyberattacker, angrepp på demokratin och yttrandefriheten, klimatförändringar och pandemier krävs en ökad krisberedskap och fler satsningar på ett grönt, hållbart och långsiktigt civilt försvar. Det civila försvaret och krisberedskapen hänger tätt samman och är ömsesidigt förstärkande. Vi menar att det civila försvaret behöver bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred både för att minska samhällets sårbarheter och för att säkra förmåga och beredskap.

Likaså är internationellt samarbete till försvar av demokrati och mänskliga rättigheter nödvändigt för att möta en alltmer polariserad värld. Att genom diplomatiska och konfliktförebyggande insatser undvika att konflikter uppkommer eller förvärras är också det billigaste alternativet för att främja demokrati och säkerhet. Att investera i internationella fredsfrämjande insatser är att investera i svensk säkerhet.

Samtidigt som regeringen föreslår dessa strykningar prioriterar den också ned målet om att skydda civilbefolkningen. Regeringen uttrycker visserligen att listan över mål för det civila försvaret inte ska ses som att det finns en inbördes ordning men väljer ändå att flytta ned målet. Det är motsägelsefullt och illavarslande eftersom det tyder på en förskjutning, där samhällsfunktionernas funktionalitet får högre status än invånarnas säkerhet. Dessutom motiverar regeringen målet i försvarspropositionen endast med att skydd av civilbefolkningen är viktigt för försvarsviljan i samhället. Denna oerhört snäva bild av vikten av att skydda civilbefolkningen delar vi inte. Vi vill se ett starkt totalförsvar med uppdrag att skydda befolkningen från olika typer av hot, inte enbart ett försvar som smalnar in på antagonistiska hot i form av militära angrepp utifrån. Mänsklig säkerhet i en bredare bemärkelse bör vara en del av en demokratisk stats syn på försvar, och den snäva bilden är dessutom inte anpassad efter hur krigföring ter sig i dag. Vi menar att det civila försvarets viktigaste uppgift är att skydda civilbefolkningen.

Sammanfattningsvis vill vi att målet för det civila försvaret kvarstår och inte minskas eller förändras på annat sätt.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen om målet för det civila försvaret och tillkännage detta för regeringen.

41. Inriktning och ledning för det civila försvaret, punkt 34 (C)

av Kerstin Lundgren (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 41, 42 och 44 samt

2024/25:3252 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkande 2 och

avslår motionerna

2024/25:1407 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 1, 2 och 4 samt

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 43.

Ställningstagande

Förmågan att fatta beslut också vid osäkerhet behöver utvecklas på alla nivåer, i allt från krisstaben på kommunen till det politiska ledarskapet ända upp till regeringen och allt däremellan. För att det ska bli möjligt behöver styrningen av inte minst den fredstida krisberedskapen bli tydligare och mer reglerad och hänga samman med totalförsvarsperspektivet, för en sömlös övergång med minskad sårbarhet och otydlighet kring roller, ansvar och regelverk. Mandat i fråga om beslut och ledning måste vara kända och övade i förväg. I höjd beredskap och krig är det dessutom nödvändigt att beslut kan fattas decentraliserat så nära verksamheten som möjligt. Ledningsstrukturen ska då borge för att samhällets samlade resurser kan fördelas, inriktas, prioriteras och samordnas för att åstadkomma största möjliga försvarseffekt. Den förmågan och de mandaten kan också behöva finnas för fredstida stora kriser, inte minst för att undvika parallella ledningssystem. Eftersom beslutsfattandet på kommunal och regional nivå är så viktigt är det nödvändigt att stärka den politiska ledningens möjlighet att leda kommuner och regioner i höjd beredskap och krig. Jag föreslår en översyn av hur ledamöter i kommun- och regionstyrelser ska kunna fullfölja sina uppdrag under höjd beredskap och krig.

Det är i dag tydligt att det finns en osäkerhet bland många aktörer, inte minst hos kommuner och regioner, om vad de ska planera mot och för. Här skulle statens stöd kunna bli bättre och tydligare. Förutom att funktionskrav behöver tas fram för samhällsviktig verksamhet behöver regeringen, på samma sätt som för det militära försvaret, ta fram civila planeringsramar. Dessa skulle vara en viktig planeringsförutsättning och ett gott stöd för kommuner och regioner såväl som statliga myndigheter och näringsliv att planera utifrån för ett motståndskraftigt civilt försvar. Det skulle också leda till en likvärdig

beredskapsutveckling i hela landet och att det civila försvaret och det militära försvaret planerar utifrån samma förutsättningar.

Totalförvarspropositionen är när det gäller det civila försvaret tyvärr en försutten chans till handlingskraft och den styrning som vi vet att många aktörer söker från regeringen. Jag har förståelse för att det civila försvaret kommer att utvecklas över tid och att allt inte behöver finnas med i detta försvarsbeslut, men det innebär också allvarliga förseningar i viktiga frågor och stora kostnader som skjuts på framtiden. Tyvärr finns också exempel på områden där Försvarsberedningen varit tydlig om både befintliga brister och behoven framåt och presenterat förslag för att styrning och ledning inom det civila försvaret ska bli bättre och mer ändamålsenliga men där regeringen valt att inte gå vidare och regeringens alternativa lösning är vagt presenterad. Försvarsberedningen har t.ex. lämnat förslag på en ny beredskapssektor för planering, ledning och samordning i det civila försvaret. Regeringen föreslår i stället en odefinierad ”funktion” för planering, ledning och samordning, efter att en utredning om att skapa en ”funktion” tillsatts. Hur, var och när denna funktion ska utredas eller förväntas vara klar lämnar regeringen dock därhän. Det sägs heller inget om mandat. Att en funktion inte är tillräcklig är tydligt. Jag vill att det skapas en beredskapssektor för planering, ledning och samordning i det civila försvaret, och förslagsvis att den nya Myndigheten för civilt försvar blir sektorsansvarig myndighet för sektorn, med de mandat som kommer av det. Jag vet att många aktörer förväntar sig tydliga besked från regeringen både i propositionen och i form av civila planeringsramar för det civila försvarets utveckling. Jag hade förväntat mig mer tydlighet från regeringen, och att man inte tar chansen att leverera det kommer, befarar jag, att påverka förmågan inom det civila försvaret.

Sammanfattningsvis föreslår jag att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

42. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps uppdrag och ansvar, punkt 35 (S)

av Helén Pettersson (S), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Alexandra Völker (S) och Kenneth G Forslund (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 5 och avslår motionerna

2024/25:698 av Daniel Persson (SD),

2024/25:1407 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3 och
2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 58.

Ställningstagande

Ansvaret för räddningstjänsterna och skyddet av civilbefolkningen bör flytta från den nya Myndigheten för civilt försvar till en ny myndighet och ett statligt räddningsverk bör inrättas. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

43. Prioriteringar i fråga om förmåga och beredskapssektorer, punkt 36 (S)

av Helén Pettersson (S), Markus Selin (S), Lena Johansson (S),
Alexandra Völker (S) och Kenneth G Forslund (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 36 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 7 och
avslår motion

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 44 och 62.

Ställningstagande

I lagen om skydd mot olyckor (2003:778) finns en del förmågor kopplade till räddningstjänsten där det framgår att de kommunala räddningstjänsterna ansvarar för att upptäcka, märka ut och röja farliga områden samt indikera, sanera och vidta andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och andra kemiska stridsmedel. I totalförsvarspropositionen argumenterar regeringen för att den kommunala räddningstjänsten behöver stärka sin kompetens på detta område men vi socialdemokrater anser att hela lagstiftningen behöver ses över och att det ska utredas vilken aktör som bäst kan ansvara för denna förmåga. Mot denna bakgrund yrkar vi på att det ska göras en översyn av lagen (2003:778).

44. Psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft, punkt 38 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 12 och avslår motionerna

2024/25:2712 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 45, 69 och 70 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 13 och 64.

Ställningstagande

Krisberedskap är en angelägenhet för hela samhället. På samhällelig nivå behöver vi vidta åtgärder som gör vårt samhälle mer robust och motståndskraftigt mot kriser. Men vi kan inte bortse från att enskilda personer måste ha en egen beredskap och ha saker hemma för att klara av ett kortare strömavbrott eller liknande. Det kan vara mat och vatten för några dagar, stearinljus, extra laddare för mobiltelefoner, stormkök, batteriradio och varma filter. Det handlar om att solidariskt ta ansvar för att de som behöver mest hjälp och snabbast ska kunna få det. Hemberedskap får dock inte bli en klassfråga, utan alla måste ha råd att förbereda sig. Under 2024 har en ny version av broschyren Om krisen eller kriget skickats ut till alla Sveriges hushåll, vilket Vänsterpartiet tidigare krävt i motioner. Jag föreslår att regeringen ska utreda möjligheten att kontinuerligt med några års mellanrum på nytt skicka ut broschyren Om krisen eller kriget kommer.

45. Psykologiskt försvar och befolkningens motståndskraft, punkt 38 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 13 och 64 samt avslår motionerna

2024/25:2712 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 45, 69 och 70 samt

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 12.

Ställningstagande

Det psykologiska försvaret handlar om att bygga upp motståndskraften i samhället mot desinformation och påverkanskampanjer. Det innebär bl.a. att

höja befolkningens förmåga att skilja mellan pålitliga och opålitliga källor. Vi behöver stärka medie- och informationskunnigheten hos befolkningen, vilket inkluderar både text- och bildanalys. Miljöpartiet vill bl.a. att uppdraget att undervisa i medie- och informationskunnighet ska stärkas i grund- och gymnasieskolans läroplaner och examensmål. Som ett naturligt nästa steg anser Miljöpartiet att en eller flera relevanta myndigheter ska få i uppdrag att ta fram en nationell strategi för stärkt motståndskraft mot desinformation och propaganda så att medie- och informationskunnigheten kan stärkas.

Det finns en rad civilsamhällesorganisationer som bedriver ett viktigt arbete för att stärka lokalsamhällen och bidra till trygghet, dialog och demokrati-stärkande arbete lokalt och vars arbete bör främjas och stärkas. Försvarsberedningen konstaterar i sitt betänkande Kraftsamling att försvarsviljan hos allmänheten bygger på samhörighet och delaktighet i samhället. Förutsättningarna för försvarsviljan och det psykologiska försvaret går hand i hand och bygger på att vi som samhälle har fria, oberoende medier, en välinformerad och välutbildad befolkning samt tillit mellan människor, till offentliga institutioner och till vår demokratiska rättsstat. Här spelar civilsamhället en nyckelroll i att samla människor och tillgängliggöra information och kunskap såväl som samhörighet och trygga rum i hela landet, för att på så vis stärka vår motståndskraft.

Sammanfattningsvis bör riksdagen ställa sig bakom det som anförs i reservationen om uppdrag för stärkt motståndskraft mot desinformation och propaganda och om att stärka civilsamhället som en del i befolkningens motståndskraft och tillkännage detta för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Materielförsörjning, punkt 29 (S, V, MP)

Helén Pettersson (S), Hanna Gunnarsson (V), Emma Berginger (MP), Markus Selin (S), Lena Johansson (S), Alexandra Völker (S) och Kenneth G Forslund (S) anför:

Med anledning av försvarsutskottets ställningstagande angående vägvalet om framtida stridsflyg understryker vi vikten av att förutsättningarna för dels ett inhemskt svenskt alternativ, dels ett svenskt alternativ i samverkan med utländsk intressent är realiserbara. Svensk kompetens och utvecklingsförmåga måste värnas. Den operativa förmågan i svensk-nordisk miljö måste vara vägledande.

2. Materielförsörjning, punkt 29 (V)

Hanna Gunnarsson (V) anför:

Utöver det som anförs i särskilt yttrande 1 vill jag också anföra att det i den pågående diskussionen och utredningen om vårt framtida nya stridsflyg finns tre olika alternativ: Köpa från något annat land, tillverka tillsammans med ett annat land eller tillverka själv. Jag menar att alternativet att köpa från något annat land inte bör utredas vidare på ett lika grundligt sätt som de två andra alternativen. Sverige har en speciell geografi och förutsättningar som kräver att våra viktigaste materielsystem är framtagna för att passa perfekt för vårt sätt att arbeta. Det blir därför svårt att köpa stridsflyg från något annat land. Svensk planering och produktion måste behållas och svenska förutsättningar och arbetssätt måste vara helt vägledande vid valet av nytt stridsflyg.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030:

1. Riksdagen godkänner det övergripande mål för totalförsvaret som ska gälla fr.o.m. 2025 (avsnitt 5.2).
2. Riksdagen godkänner det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2025 (avsnitt 5.3).
3. Riksdagen godkänner det mål för det civila försvaret som ska gälla fr.o.m. 2025 (avsnitt 5.4).
4. Riksdagen godkänner inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation (avsnitt 6.5).

Följdmotionerna

2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur Sveriges försvarspolitiska beslutsprocesser kan bevaras och synkroniseras med Nato och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte bör delta i vare sig Europeiska försvarsfonden (EDF) eller Europeiska fredsfaciliteten (EPF) och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheterna att reglera mark- och fastighetsköp i Sverige av utländska medborgare bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det borttagna målet om att det civila försvaret ska bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred bör återinföras som mål för det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om samtliga kommuner bör åläggas att inrätta en frivillig resursgrupp och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontinuerligt med några års mellanrum skicka ut broschyren Om krisen eller kriget kommer, på nytt, och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur Försvarsmakten kan få i uppdrag att både i sin planering och i sin verksamhet dimensionera för att kunna bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer samt vid extraordinära händelser, vilket omfattar såväl pandemier, cyberattacker och sjöräddning som brandbekämpning och naturkatastrofer, och i detta sammanhang även se över hur ett eventuellt ersättningssystem kan konstrueras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten bör få i uppdrag att återkomma med en plan för hur man ska uppnå en jämn könsfördelning på organisationens olika nivåer till senast 2035 och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten bör få i uppdrag att genomföra en årlig jämställdhetskartläggning för att följa arbetet med hur jämställdheten utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag åt Försvarsmakten att återkomma med en plan på hur Vidsel Test Range kan avskaffas som militärt testområde och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska fasa ut sitt beroende av fossil olja och gas i syfte att stärka Sveriges säkerhet och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i regleringsbrevet bör ge Försvarsmakten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten måste ta sitt ansvar och skyndsamt sanera de områden i vilka de orsakat utsläpp av PFAS för att förhindra spridning till vattnet och förgiftning av boende i området och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ses över i syfte att ge utrymme för att totalförsvarets och därmed Försvarsmaktens riksintresse i högre utsträckning ska kunna viktas mot andra samhällsintressen och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmaktens uppdrag i regleringsbrevet för 2023 bör kompletteras med ett fristående uppdrag att ta fram vägledningar om hur verksamheter som bidrar till klimatomställningen kan samexistera med försvarets verksamheter utan att påtagligt motverka totalförsvarets intressen och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag åt Försvarsmakten att ta fram en

- handlingsplan för att dramatiskt minska föroreningen av Vättern som orsakas av militära övningar och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna till ett totalstopp för Försvarsmaktens övningar i och runt Vättern och tillkännager detta för regeringen.
 24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kontakten med berörda myndigheter bör säkerställa att det finns tillgänglig information och nödvändiga rutiner för att möjliggöra uppgiftslämnande när det gäller sexuellt våld, sexuella trakasserier eller liknande missförhållanden för anställda inom Försvarsmakten oavsett arbetsplats och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3252 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av tydligare styrning och inriktning för utvecklingen av det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera färdigställandet av fyra armébrigader och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ha 12 000 värnpliktiga i utbildning senast 2032 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inleda en analys inför ny u-båtsklass och införskaffandet av ytterligare en u-båt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inleda arbetet med nästa generations stridsflyg och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett räddningsverk och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny myndighet för ekonomisk beredskap och försörjningsberedskap och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att öka Sveriges förmåga att möta kriser, hot och antagonistiska

- handlingar under gränsen för väpnat angrepp och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att målet om att skydda civilbefolkningen ska kvarstå som det första målet för det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.
 4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behålla målen om att det civila försvaret ska ha förmåga att ”bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred” och att ”med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser”, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges civila försvar och krisberedskap, utöver att dimensioneras för ett väpnat angrepp, behöver dimensioneras utifrån ett förändrat klimat där efterfrågan på krishantering kan väntas öka och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hotet från klimatkrisen ska mötas med konkreta insatser i form av åtgärder för utsläppsminskningar och åtgärder för anpassning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges försvar behöver anpassas både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att säkerställa funktionalitet i ett förändrat klimat och tillkännager detta för regeringen.
 8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten måste ta hänsyn till hur den kan bedriva sin verksamhet utan att riskera att påverka livsnödvändiga resurser som dricksvattenförsörjning, livsmedelsproduktion eller miljön och tillkännager detta för regeringen.
 9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klimatanpassning och krishantering vid klimatförändringar behöver bli en mycket mer integrerad del i Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra en betydligt större grad av självförsörjning av livsmedel inom landet och skydda ekosystemen så att jordbruk, skogsbruk och fiske kan bidra till försörjningen och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka den ekologiska produktionen av livsmedel och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tilldelningen till det civila försvaret måste fortsätta växa på samma sätt som man låter tilldelningen växa till det militära försvaret, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:3 av Gudrun Brunegård (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Försvarsberedningen i uppdrag att i sitt fortsatta arbete analysera Ölands strategiska läge och vilka åtgärder som eventuellt behöver vidtas för att stärka beredskap på respektive försvar av Öland och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:25 av Magnus Jacobsson (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett långsiktigt ökat stöd till Ukraina inom EU och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:29 av Magnus Jacobsson och Magnus Berntsson (båda KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka förutsättningarna för att omvandla Säve flygplats till en militär och civil flygplats och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:116 av Gudrun Brunegård (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om etablering av ett nytt luftvärnsregemente i Kalmar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:123 av Rashid Farivar (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Säve flygplats och dess infrastruktur bör utses till riksintresse för totalförsvaret och/eller för flygtrafiken och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genom Fortifikationsverket förvärva marken för Säve flygplats för att säkra dess långsiktiga användning för både militär och samhällsviktig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten och andra relevanta myndigheter bör utreda och utveckla Säve flygplats roll som en kritisk del av infrastrukturen för försvar och krisberedskap i Västsverige och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:202 av Gudrun Brunegård (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges skogsbruk, liksom jordbruk, bör erkännas som samhällsviktig

verksamhet utifrån ett beredskapsperspektiv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:375 av Björn Tidland (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att starta samtliga kustartilleriregementen igen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:450 av Victoria Tiblom (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en komplettering till nuvarande lagstiftning för att kunna medföra sällskapsdjur till skyddsrum och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:675 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga om ett regemente skulle kunna förläggas till Gävleborgs län och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:698 av Daniel Persson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att MSB bör få ett samordningsansvar gällande funktionshindersperspektiv och tillgänglighet i krisberedskapen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:707 av Daniel Persson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att återetablera Söderhamns flygflottilj och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:867 av Kalle Olsson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa en robust livsmedelsförsörjning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:914 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en ny värnpliktig militärmusikkår i Norrland och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:998 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa samhällsviktigt flyg på Säve flygplats och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1044 av Lili André (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en dialog ska initieras mellan regeringen, kommunerna och Försvarsmakten i syfte att klargöra vilka flygplatser som är av särskild strategisk betydelse för Sveriges civila och militära beredskap samt att dessa flygplatser bör ges skydd under den föreslagna femårsperioden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1162 av Magnus Jacobsson (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över vad som behöver åtgärdas i Västsverige för att Sverige ska klara av en långvarig konflikt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om I 17 och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1394 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt säkerställa att Sveriges lager av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp är tillräckliga för att klara en längre isolering i händelse av krig och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1405 av Lars Wistedt m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga förslaget om totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta direktiven till totalförsvaret i motionen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga ett totalförsvaret bortom 2030 och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1406 av Lars Wistedt m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta att försvarsbudgeten per försvarsbeslutsperiod ska likställas med de ekonomiska förutsättningar som krävs för att säkerställa genomförbarheten av försvarsberedningens förslag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta Försvarsmaktens roll och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta direktiven i motionen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta utformningen av Försvarsmaktens huvuduppgifter i motionen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta hänsyn till förslaget om ledning och samverkan och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta förslagen kring Försvarsmaktens materielförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta fortsatta satsningar på forskning och utveckling och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta inriktningen för armén och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta inriktningen för marinen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta inriktningen för flygvapnet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1407 av Björn Söder m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta det som anförs i motionen om det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta direktiven om civilförsvarets utformning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta civilförsvaret och krisberedskapens ledning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga myndigheternas totalförsvarsperspektiv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1433 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nordiska försvarssamarbetet och särskilt samarbetet med Finland ska fördjupas och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ha en egen krigsmaterielindustri och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om småföretagande inom krigsmaterielindustrin och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att artikel 346 i EU:s funktionsfördrag om skyddandet av inhemska försvarsindustrier ska respekteras och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att föreslå lagstiftning för att utestänga företag med kopplingar till icke-demokratiska regimers underrättelsetjänster från att leverera kritisk infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hot mot verksamhet i rymddomänen och riskerna för Sverige från rymden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1442 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en Natostrategi för Arktis och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1501 av Marléne Lund Kopparklint (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en utredning kring hur Sveriges försvarsförmåga kan förstärkas gällande biologiska smittor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2023 av Ludvig Ceimertz m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sydsvenskt försvar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om militär mobilitet och värdlandsstöd i Sydsverige och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2331 av Mattias Ottosson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheterna att ta fram en strategi för ett beredskapslager för insatsvaror och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2383 av Jesper Skalberg Karlsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga nya sätt att stärka det militära och civila försvaret på Gotland och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en nationell strategi för fördelning av resurser vid stor vattenbrist och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2664 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att i väntan på högre självförsörjningsgrad planera för beredskapslager för säkrad livsmedelstillgång och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2710 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att underlätta för den som åtar sig efterfrågat arbete som stärker det civila försvaret, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:2712 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en årlig landsomfattande preppingkampanj för att stärka det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2765 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda och planera för beredskapslager för livsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2913 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta fram en aktuell plan över tillgången till skyddsrum runt om i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2915 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett starkt befolkningsskydd utifrån befolkningens mängd anpassat till nutida förhållanden med utökad hotbild och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en kompetenspool för etiska hackare och en så kallad "safe-harbour-policy" hos alla myndigheter som en del av det svenska cyberförsvaret och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör gå vidare med förslagen i utredningen Livsmedelsberedskap för en ny tid och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges beredskap när det gäller livsmedel och kritiska insatsvaror bör stärkas genom samverkan mellan det offentliga och näringslivet, där beredskapsåtgärder kan säkerställas genom avtal och ersättningar, och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att dagens planeringshorisont för totalförsvaret om minst tre månader bör förlängas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3001 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bredare granskning av svenskarnas användning av teknik från länder som kan anses utgöra säkerhetshot och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3006 av Markus Wiechel och Eric Palmqvist (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en finskinspirerad beredskapslag och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3014 av Markus Wiechel (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera gemensamma nordiska beredskapslager och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3023 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett starkt totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stegvis utöka försvarsutgifterna i enlighet med försvarsberedningens förslag

- samt att ett starkt fokus måste ligga på ökad operativ militär förmåga och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av operativ samordning mellan Sverige, Finland och Norge när det gäller försvaret av Nordkalotten och tillkännager detta för regeringen.
 4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av en multinationell ledningsenhet i nordligaste Sverige som inom Natos ram samordnar de nordiska stridskrafterna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka mobiliseringen i det militära försvaret och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd och materiel till Ukraina och tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att starta europeisk direktproduktion för att försörja Ukraina med vapen och ammunition och tillkännager detta för regeringen.
 8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upprätta en samlad plan för ersättning av det militära materiel som utgör stöd till Ukraina och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inleda en analys inför ny ubåtsklass och införskaffandet av ytterligare en ubåt och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade satsningar och arbete kring hur svensk kompetens, design och operativa system för nästa generations svenska stridsflyg som ska ersätta Jas 39 Gripen snarast påbörjas och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för en ökad satsning på export och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgången till ammunition av riksdagen bör markeras som ett svenskt säkerhetsintresse och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svenska staten långsiktigt bör garantera sig om inflytande och kontroll över samtliga väsentliga säkerhetsintressen och tillkännager detta för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att säkra statens insyn i och kontroll över den säkerhetskänsliga information som förvaras i eller kan förvaras i molntjänster och servrar och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Sveriges luftvärn och långräckviddig förmåga och tillkännager detta för regeringen.

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett statligt utvecklingsprogram för bland annat drönare och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i samråd med industrin utarbeta en försvarsindustristrategi för att stärka svensk produktion, forskning och export och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett statligt deläggande i Saab och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tre mekaniserade brigader samt en infanteribrigad ska vara färdigställda 2030, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om etablering av ett nytt regemente i Kvarn och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fortsatta satsningar på Gotland och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om etablering av ett nytt regemente i Kiruna och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av nordiska totalförsvarssamarbeten och hur dessa kan utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fördjupade samarbeten med demokratiska stater och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla den nationella förmågan i rymdfrågor och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Sveriges civila försvar och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad beredskap i transport- och energisektorn och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka civilsamhällets strukturer som en del i befolkningens motståndskraft och till värn för demokratiska värden och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en strategi för beredskapslager för insatsvaror och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nytt system för befolkningsskydd bör införas och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nytt och förtydligat uppdrag för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och tillkännager detta för regeringen.

59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av ny myndighet för ekonomiskt försvar och företagens försörjningsberedskap och tillkännager detta för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättande av beredskapssjukhus och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till kunskapsuppbyggnad inom cybersäkerhetsområdet i offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att byta huvudman för cyber- och informationssäkerhet samt inrättandet av en haverikommission och tillkännager detta för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka landets psykologiska försvar och tillkännager detta för regeringen.
70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en bildad befolkning för ökad motståndskraft och nationell säkerhet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det civila försvaret och krisberedskapen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge FOI ett tydligt uppdrag och medel till att bredda och fördjupa forskningen kring det civila försvaret och krisberedskapen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat nordiskt samarbete inom ramen för civilt försvar och krisberedskap och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge en eller flera relevanta myndigheter i uppdrag att ta fram en nationell strategi för stärkt motståndskraft mot desinformation och propaganda så att medie- och informationskunnigheten kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ställa om jordbruket, transportsektorn och stödja forskning och innovation för att göra livsmedelssektorn robust, så att livsmedelsförsörjningen kan fungera även vid större omfattande kriser och krig, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör ta ansvar för att bygga upp beredskapslager och tillsammans med näringsliv, kommuner och regioner säkerställa att lagerhållningen i samhällskritiska försörjningskedjor är tillräcklig för att klara kriser och krig, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheterna till ökad varuförsörjning genom inhemsk produktion bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ytterligare riskbedömningar ur ett totalförsvarsperspektiv av kärnkraft, särskilt med avseende på erfarenheter av kriget i Ukraina, och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ytterligare utökning av civilplikten för att kunna möta naturkatastrofer, konsekvenser av klimatförändringar och omfattande kriser inom vård och omsorg och tillkännager detta för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka civilsamhället som en del i befolkningens motståndskraft och för att stärka demokratin och tillkännager detta för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av flerårig och systematisk plan för det ekonomiska, civila och militära stödet till Ukraina och tillkännager detta för regeringen.
95. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att totalförsvaret ska växa på ett balanserat sätt mellan verkan och stöd och tillkännager detta för regeringen.
96. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka svenskt luftvärn till skydd av civilbefolkningen och tillkännager detta för regeringen.
97. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Sveriges unika marina förmågor för att upprätthålla fria sjövägar och tillkännager detta för regeringen.
98. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det militära försvarets förmåga att möta attacker och sabotage mot undervattensinfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
104. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att cybersäkerhetssamarbetet på EU-nivå utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
112. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en materielförsörjningsstrategi och tillkännager detta för regeringen.
113. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att öka det statliga ägarskapet inom försvarsindustrin och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3047 av Linus Lakso m.fl. (MP):

48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ytterligare riskbedömningar av kärnkraft ur ett totalförsvarsperspektiv, särskilt med avseende på erfarenheter av kriget i Ukraina, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att öka Sveriges beredskap när det gäller livsmedel, insatsvaror, vattenreningsutrustning och andra essentiella resurser och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett ökat samarbete mellan branschorganisationer, myndigheter och forskningsinstitut vad gäller livsmedelssäkerhet och dricksvattenberedskap och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3114 av Eric Westroth (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överföra Fortifikationsverket från Finansdepartementet till Försvarsdepartementet, för att säkerställa en bättre anpassning och samordning av fastighetsförvaltningen med de behov som totalförsvaret har, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3115 av Eric Westroth och Ann-Christine Frohm (båda SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en utredning om att återinföra statliga livsmedelslager och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en utredning om att återinföra statliga beredskapslager för olja och drivmedel och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3127 av Gunilla Svantorp m.fl. (S):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en offensiv politik mot cyberattacker och dataintrång och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3148 av Marie-Louise Hänel Sandström och Åsa Hartzell (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka försvaret av Göteborg och västkusten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hela landet ska kunna försvaras och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krigsdugligheten ska öka inom alla krigsförband enskilt och tillsammans med allierade och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arméns förmågeutveckling och fokus och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om marinens förmågeutveckling och fokus och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flygvapnets utveckling och fokus och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt militärt skydd på farleder och i hamnar för att säkra förnödenhetsförsörjningen för hela närområdet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förändringar som möjliggör en helhetsbedömning, en bredare syn på totalförsvarets samlade intressen och samexistens mellan olika intressen inom samma geografiska område och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en flerårig och systematisk plan för det militära stödet till Ukraina där också hela kedjan av utbildning, reparation och logistik ingår och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige oftare och tydligare ska uttala och markera mot cyberangrepp när vi blir utsatta och attribuering är möjlig och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av cybervärn och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att cyberkompetensen i samhället behöver breddas och att studieförbund och yrkeshögskolan kan vara viktiga i detta och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utveckling av Försvarsmaktens förmåga till både defensiva och offensiva cyberoperationer och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över ett eventuellt behov av att göra cyberförsvar till en egen försvarsgren och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda behovet av förfogandelagstiftning inom cyberområdet för höjd beredskap och krig och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en beredskap som både i fredstid och under höjd beredskap är reglerad med tydliga mandat för beslut och ledning inom och mellan olika ledningsnivåer och tillkännager detta för regeringen.

42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa och stärka den politiska ledningens möjlighet att leda kommuner och regioner i höjd beredskap och krig och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen behöver besluta om civila planeringsramar för att stödja kommuner, regioner, statliga myndigheter och näringslivet i sin planering för ett motståndskraftigt civilt försvar och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivillighet och frivilliga försvarsorganisationer och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ha en god försörjningsförmåga på samhällsviktiga varor och tjänster i hela landet i händelse av kris och krig, där individer, offentliga aktörer och näringslivet har en viktig uppgift utifrån sina respektive roller, och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ökad självförsörjningsgrad för viktiga förnödenheter utgör en viktig komponent i den fortsatta uppbyggnaden av totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens förslag till inriktning för
Försvarmaktens krigsorganisation

Inriktningen ska vara att Försvarmaktens krigsorganisation i huvudsak ska bestå av nedanstående krigsförband.

Krigsförband	Antal
Försvarmakten gemensamma förband	
Högkvarter med stabsförband	1
Specialförband	1
Cyberförsvarsdivision	1
Operativ sambandsbataljon	4
Operativ telekrigsbataljon	1
Operativ transportbataljon	3
Fältsjukhusbataljon	3
Hemvärnsbataljon	40
Armén	
Arméstab	1
Divisionsstab med divisionsförband	1
Mekaniserad brigad	3
Infanteribrigad	1
Stridsgrupp Gotland	1
Livbataljon	1
Jägarbataljon	1
Säkerhetsbataljon	1
Militärpolisbataljon	1
Underrättelsebataljon	1
Norrlandsjägarbataljon	2
Luftvärnsbataljon	2
Skyttebataljon	1
Marinen	
Marinstab	1
Korvettdivision	2
Minröjningsdivision	2
Marin basbataljon	2
Röjdykardivision	1

Krigsförband	Antal
Ubåtsdivision	1
Amfibiebataljon	2
Flygvapnet	
Flygstab	1
Flygflottilj	4
Helikopterflottilj	1
Stridsflygdivision	6
Transportflygskvadron	1
Specialflygskvadron	1
Statsflygskvadron	1
Helikopterskvadron	4
Stridslednings- och luftbevakningsbataljon	1

BILAGA 3

Skatteutskottets yttrande 2024/25:SkU5y

Totalförsvaret 2025–2030

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet beslutade den 22 oktober 2024 att ge skatteutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 och eventuella följdmotioner i de delar dessa berör skatteutskottets beredningsområde. Skatteutskottet har beslutat att yttra sig över frågor om målet för det civila försvaret när det gäller att säkerställa förmågan i de viktigaste samhällsfunktionerna och den ekonomiska inriktningen för det civila försvaret när det gäller tillskott till anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

Utskottet anser liksom regeringen att det civila försvaret behöver stärkas och utvecklas för att bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret. Statliga utbetalningar samt att fastställa och ta ut skatt utgör samhällsviktig verksamhet som alltid måste kunna upprätthållas, även i händelse av höjd beredskap och ytterst krig. Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2025 har föreslagit förstärkning av arbetet i sektorn och gett Skatteverket och Tullverket en tilldelning av medel för att de ska kunna fullgöra sitt ansvar inom det civila försvaret som beredskapsmyndigheter. Skatteutskottet har inga invändningar mot förslaget i de delar som ingår i utskottets beredningsområde.

I yttrandet finns ett särskilt yttrande (S, V, MP).

Utskottets överväganden

Totalförsvaret 2025–2030

Propositionen

Propositionen innehåller förslag om ett nytt mål för totalförsvaret, nya mål för det militära försvaret respektive civila försvaret samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Regeringen behandlar utifrån denna utgångspunkt totalförsvarets fortsatta utveckling inklusive en initial bedömning av Nato-medlemskapets konsekvenser för utformningen av det militära och civila försvaret.

De delar i propositionen som avser skatteutskottets beredningsområde avser målet för det civila försvaret när det gäller att säkerställa förmågan i de viktigaste samhällsfunktionerna och den ekonomiska inriktningen för det civila försvaret när det gäller tillskott till anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution för försörjning av grunddata och ordning och säkerhet.

Mål för det civila försvaret

Regeringen föreslår att målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att

- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, bidra till det militära försvarets förmåga
- skydda civilbefolkningen
- upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar.

Regeringen konstaterar att civilt försvar är den verksamhet som statliga myndigheter, kommuner och regioner, näringslivet, frivilligorganisationer, arbetsmarknadens parter, trossamfund, enskilda individer samt förenings- och kulturlivet m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig.

Det civila försvaret ska verka för samhällets samlade mobilisering i händelse av krig. Inom ramen för det behöver de viktigaste samhällsfunktionerna säkerställas, vilket förutsätter att bl.a. försörjningen av nödvändiga varor och tjänster tryggas.

Att bidra till det militära försvarets förmåga vid höjd beredskap och ytterst krig är en prioriterad uppgift för verksamheterna inom det civila försvaret.

Det civila försvaret ska stödja det militära försvaret, inklusive allierade militära styrkor, genom att tillhandahålla bl.a. transporter, energi, elektroniska

kommunikationer och sjukvård samt säkerställa leverans av nödvändiga varor och tjänster.

Säkerställa förmågan i de viktigaste samhällsfunktionerna inom det civila försvaret

Regeringen gör bedömningen att utifrån det allvarliga säkerhetspolitiska läget behöver man prioritera de åtgärder som snabbt ger störst effekt och därmed höjd förmåga inom de viktigaste samhällsfunktionerna. Parallellt behöver det planeras för att utveckla en höjd förmåga även på längre sikt.

Ekonomisk säkerhet

Myndigheterna inom beredskapssektorn Ekonomisk säkerhet ansvarar bl.a. för att utreda, fastställa och betala ut statliga ersättningar och vissa statliga löner samt för att säkerställa den grundläggande finansieringen av offentlig verksamhet. Att fastställa och ta in skatter och avgifter är centralt för samhälls-ekonomin såväl under fredstid som under höjd beredskap och ytterst krig. Verksamheter inom beredskapssektorn bedrivs i huvudsak inom det offentliga, med undantag för arbetslöshetskassorna som är ekonomiska föreningar. Myndigheterna i sektorn har en hög grad av kritiska beroenden både inom sektorn och till verksamheter där ansvaret vilar på aktörer inom andra sektorer. Det gäller i synnerhet försörjning av el, elektroniska kommunikationer, grunddata samt fungerande finansiella tjänster. Frågor om betalsystemet i stort, kontanthantering, elförsörjning, it-försörjning och informations- och cybersäkerhet är därför helt centrala för att sektorns verksamhet ska kunna upprätthållas. Inom sektorn finns det också starka beroenden till det privata näringslivet, t.ex. banker och försäkringsbolag.

Det civila försvaret behöver stärkas och utvecklas för att bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret. Statliga utbetalningar samt att fastställa och ta ut skatt utgör samhällsviktig verksamhet som alltid måste kunna upprätthållas, även i händelse av höjd beredskap och ytterst krig. Arbetet inom sektorn förstärks genom en tilldelning av medel till beredskapsmyndigheterna för att utveckla arbetet med civilt försvar samt för att öka motståndskraften i säkra it-utrymmen.

En stärkt robusthet inom utbetalningar och statliga lönetjänster kräver ett aktivt arbete för att säkerställa en hög nivå av informations- och cybersäkerhet i de verksamheter som ingår i sektorn.

En digital infrastruktur som kan motstå påfrestningar och möta höga krav på driftsäkerhet och robusthet är grundläggande för att beredskapsmyndigheterna inom sektorn ska kunna betala ut ersättningar och förmåner. Försäkringskassans verksamhet är beroende av en säker it-drift. En förutsättning för säker it-drift är skyddade it-utrymmen. Regeringen anser att det är angeläget att åstadkomma en starkare och mer sammanhållen statlig it-drift.

Ekonomisk inriktning för det civila försvaret

Regeringen gör bedömningen att det för att stärka Sveriges försvarsförmåga krävs tillskott till anslag som finansierar åtgärder inom det civila försvaret. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen för 2025 medelstillskott inom en ekonomisk planeringsram för civilt försvar för den kommande försvarsbeslutsperioden 2025–2030. I propositionen om totalförsvaret anges att tillskotten till anslagen inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution avser försörjning av grunddata och ordning och säkerhet.

Motioner

Fyra följdmotioner har lämnats till propositionen. Ingen av dem innehåller yrkanden som rör skatteutskottets beredningsområde.

I kommittémotion 2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) anges bl.a. att Socialdemokraterna stegvis vill utöka försvarsutgifterna i enlighet med Försvarsberedningens förslag. Som ett led i det vill Socialdemokraterna utreda möjligheten att införa en ny beredskapsskatt som ska betalas av dem med störst bärkraft.

I kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) anges bl.a. att det är nödvändigt med någon form av beredskapsskatt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser liksom regeringen att det civila försvaret behöver stärkas och utvecklas för att bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret. Statliga utbetalningar samt att fastställa och ta ut skatt utgör samhällsviktig verksamhet som alltid måste kunna upprätthållas, även i händelse av höjd beredskap och ytterst krig. Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2025 har föreslagit förstärkning av arbetet i sektorn och gett Skatteverket och Tullverket en tilldelning av medel för att de ska kunna fullgöra sitt ansvar inom det civila försvaret som beredskapsmyndigheter. Skatteverket är sektorsansvarig myndighet för Försörjning av grunddata, och Tullverket ska kunna anskaffa utrustning som är anpassad för krig. Utskottet kommer att behandla budgetanslagen till myndigheterna i sitt betänkande 2024/25:SkU1.

Utskottet välkomnar regeringens förslag utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta och anser att försvarsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till mål för det civila försvaret i de aktuella delarna.

Stockholm den 14 november 2024

På skatteutskottets vägnar

Niklas Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Niklas Karlsson (S), Per Söderlund (SD), Borian Åberg (M), Eric Westroth (SD), Kalle Olsson (S), Fredrik Ahlstedt (M), Ida Ekeröth Clauss (S), Bo Broman (SD), Mathias Tegnér (S), Marie Nicholson (M), Ilona Szatmári Waldau (V), Cecilia Engström (KD), Anders Ådahl (C), Markus Wiechel (SD), Annika Hirvonen (MP), Mauricio Rojas (L) och Patrik Björck (S).

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (S, V, MP)

Niklas Karlsson (S), Kalle Olsson (S), Ida Ekeröth Clausson (S), Mathias Tegnér (S), Ilona Szatmári Waldau (V), Annika Hirvonen (MP) och Patrik Björck (S) anför:

Kostnaderna för förstärkningen av försvaret ska bäras av dem som har bäst ekonomiska förutsättningar. Det är viktigt att behoven i välfärden, kampen mot brottsligheten och vanliga familjers ekonomi inte drabbas. Därför vill vi erinra om förslagen om att utreda och införa en ny beredskapsskatt, jämför bl.a. motionerna 2024/25:3023 yrkande 36 och 2024/25:3190 yrkande 17 samt vår gemensamma uppfattning i Försvarsberedningens slutrapport Stärkt försvarsförmåga – Sverige som allierad (Ds 2024:6).

BILAGA 4

Civilutskottets yttrande 2024/25:CU2y

Totalförsvaret 2025–2030

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet beslutade den 22 oktober 2024 att ge bl.a. civilutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 (avsnitt 1–3 och 5–13) och följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Civilutskottet yttrar sig endast över det förslag som väckts i följdmotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9. Utifrån de utgångspunkter som civilutskottet har att beakta anser civilutskottet att försvarsutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

I yttrandet finns en avvikande mening (V).

Utskottets överväganden

Motionen

I följdmotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att utreda möjligheten att reglera mark- och fastighetsköp från utländska medborgare.

Bakgrund

Kommittén för förbättrat skydd för totalförsvarsverksamhet lämnade i maj 2019 slutbetänkandet Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34). I betänkandet föreslog kommittén ett statligt kontrollsystem vid överlåtelse och upplåtelse av viss egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. I juli 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att åter analysera om och i så fall hur ett kontrollsystem bör genomföras. Uppdraget ska redovisas senast den 2 december 2024 (se kommittédirektiv 2022:121 och tilläggsdirektiv 2023:172).

Fastighetsregisterlagsutredningen lämnade i januari 2024 slutbetänkandet Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister (SOU 2024:7). I betänkandet finns bl.a. ett förslag som innebär att även överlåtelser av fast egendom ska omfattas av säkerhetsskyddslagens (2018:585) bestämmelser om kontroll av överlåtelse av säkerhetskänslig verksamhet. Utredningens förslag har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Utredningen om En ny förköpslag lämnade i maj 2024 betänkandet Digitala fastighetsköp & Förköpsrätt vid fastighetstransaktioner (SOU 2024:38). I betänkandet finns bl.a. ett förslag till en ny statlig förköpslag som innebär att staten får förköpsrätt för att förvärva fast egendom för det militära eller civila försvaret. Utredningens förslag har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

I sammanhanget kan också nämnas att lagen (2023:560) om utländska direktinvesteringar trädde i kraft den 1 december 2023 (prop. 2022/23:116, bet. 2022/23:JuU32, rskr. 2023/24:3). Den lagen syftar till att hindra utländska direktinvesteringar i svensk skyddsvärd verksamhet som kan inverka skadligt på Sveriges säkerhet eller på allmän ordning eller allmän säkerhet i Sverige. Lagen innebär att den som har för avsikt att direkt eller indirekt investera i skyddsvärd verksamhet är skyldig att göra en anmälan om detta till granskningsmyndigheten innan investeringen genomförs.

Utskottets ställningstagande

Civilutskottet yttrar sig endast över förslaget om reglering av utländska medborgares fastighetsköp i motion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9.

Utskottet konstaterar att det kan finnas betydande risker med att utländska aktörer, och vissa andra aktörer, förvärvar fastigheter som är särskilt skyddsvärda eller ligger på strategiska platser.

Som framgår ovan har emellertid en särskild utredare i uppdrag att analysera om och i så fall hur ett kontrollsystem vid överlåtelse och upplåtelse av egendom av intresse för totalförsvaret bör genomföras. Vidare pågår beredningen av dels förslaget att överlåtelse av fast egendom ska omfattas av säkerhetsskyddslagens bestämmelser, dels förslaget till en ny lag som innebär att staten får förköpsrätt för att förvärva fast egendom för det militära eller civila försvaret.

Riksdagen bör inte föregripa det arbete som således pågår på området. Civilutskottet anser därför att försvarsutskottet bör avstyrka motion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9.

Stockholm den 14 november 2024

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilander (SD), Leif Nysmed (S), Roger Hedlund (SD), Denis Begic (S), Rashid Farivar (SD), Anna-Belle Strömberg (S), Noria Manouchi (M), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Katarina Luhr (MP), Gulan Avci (L), Markus Kallifatides (S), Jennie Wernäng (M), Adrian Magnusson (S) och Åsa Hartzell (M).

Avvikande mening

Reglering av utländska medborgares fastighetsköp (V)

Malcolm Momodou Jallow (V) anför:

Staten och andra delar av det offentliga Sverige är i dag stora mark- och fastighetsägare. Det offentliga ägandet ger handlingsfrihet i fråga om hur marken används och har därmed viktiga säkerhetsdimensioner. Jag menar att det offentliga ägandet, särskilt på kommunal nivå, i framtiden bör präglas av en större säkerhetsdimension. Det är viktigt att kommunerna förstår risken med att sälja mark till personer, företag eller föreningar med utländska kopplingar vars intressen inte alltid sammanfaller med Sveriges. Jag konstaterar att Finland nyligen har förbjudit markinköp för ryska medborgare.

Mot den bakgrunden anser jag att regeringen bör låta utreda möjligheten att reglera utländska medborgares mark- och fastighetsköp i Sverige, och detta bör riksdagen ställa sig bakom detta och tillkännage för regeringen.

Jag anser således att försvarsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9.

BILAGA 5

Socialutskottets yttrande 2024/25:SoU4y

Totalförsvaret 2025–2030

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har beslutat att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 och eventuella följd-motioner i de delar som berör socialutskottets beredningsområde.

I detta yttrande redovisar socialutskottet sina överväganden i fråga om regeringens proposition i de delar som berör utskottets beredningsområde. Utifrån de utgångspunkter som socialutskottet har att beakta anser utskottet att försvarsutskottet bör tillstyrka propositionen.

Utskottets överväganden

Totalförsvaret 2025–2030

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag om ett nytt mål för totalförsvaret, nya mål för det militära försvaret respektive det civila försvaret samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation. Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Regeringen behandlar utifrån denna utgångspunkt totalförsvarets fortsatta utveckling inklusive en initial bedömning av Natomedlemskapets konsekvenser för utformningen av det militära och det civila försvaret.

Regeringen föreslår att det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att totalförsvaret ska ha förmåga att försvara Sverige och vår befolkning mot väpnat angrepp, hävda vårt lands självständighet, suveränitet och territoriella integritet samt medverka till försvaret av allierade.

Regeringen bedömer att totalförsvaret bör utformas och dimensioneras för att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp och medverka till försvaret av allierade enligt de åtaganden som följer av medlemskapet i Nato. Det inkluderar planering för att möta krigshandlingar på svenskt territorium såväl som på allierades territorium. Totalförsvarets uthållighet bör skapa handlingsfrihet för att ställa om samhället för en längre period av allvarlig säkerhetspolitisk kris eller krig.

Vidare påpekar regeringen att Sverige som allierad i Nato är en del av alliansens samlade avskräckning och försvar. Centrala åtaganden som allierad i Nato är att stärka vårt nationella försvar samt att upprätthålla och stärka samhällets beredskap och motståndskraft. Åtgärder ska enligt regeringen vidtas för att öka Sveriges förmåga till värdlandsstöd, något som i hög grad omfattar även de civila delarna av totalförsvaret.

Regeringen avser att se över lagar, förordningar och arbetssätt för att undanröja hinder för uppbyggnaden av totalförsvaret. Det kan t.ex. gälla olika former av tillståndsgivning och andra begränsningar. Styrningen av försvaret behöver enligt regeringen vidare anpassas för att främja och påskynda tillväxten inom totalförsvaret. Grunderna i denna anpassning är att delegera beslutsfattande till den mest ändamålsenliga nivån, att stärka regeringens uppföljning samt att förbättra förutsättningarna för långsiktig planering.

Civilt försvar

Regeringen föreslår i propositionen att målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att

- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna

- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt bidra till det militära försvarets förmåga
- skydda civilbefolkningen
- upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar.

Regeringen bedömer att förmågan inom det civila försvaret behöver fortsätta att stärkas och att takten i utvecklingen behöver öka. Det civila försvaret ska enligt regeringen byggas utifrån de krav som ställs i höjd beredskap och ytterst krig. För att uppnå målet för det civila försvaret behöver aktörer inom det civila försvaret vidta åtgärder för att kunna möta och hantera ett väpnat angrepp. Att bidra till det militära försvarets förmåga vid höjd beredskap och ytterst krig är en prioriterad uppgift för verksamheterna inom det civila försvaret och det arbetet behöver enligt regeringen intensifieras. Regeringen bedömer vidare att beredskapsstrukturen för civilt försvar och krisberedskap behöver fortsätta att utvecklas.

Regeringen anser att det civila försvaret i höjd beredskap och i krig bör ledas av aktörer med ett geografiskt områdesansvar. Regeringen lyfter även fram att det vid höjd beredskap är nödvändigt att beslut på olika nivåer kan fattas självständigt och att det förutsätter att ansvar och mandat är tydligt fördelade till relevanta nivåer. Civilområdesansvariga länsstyrelser och sektorsansvariga myndigheters roller och mandat behöver enligt regeringen förstärkas.

Enligt regeringen bör statliga myndigheter, kommuner och regioner efter genomförd analys identifiera och vidta de åtgärder som är nödvändiga för att kunna upprätthålla prioriterad verksamhet i händelse av höjd beredskap och krig. Vidare behöver aktörerna inom det civila försvaret intensifiera och konkretisera arbetet med att stärka förmågan att stödja det militära försvaret. Försvarsmakten behöver i sin tur fortsätta att vidareutveckla sitt arbete med att konkretisera sina och även Natos behov av stöd och delge detta till berörda myndigheter.

Regeringen bedömer vidare att det är nödvändigt att utveckla en struktur där Sveriges behov av försörjningsviktiga varor och tjänster kan identifieras. Det är viktigt att beredskapsmyndigheterna genomför den omvärldsbevakning, de utvecklingsinsatser samt de övriga förberedelser, inklusive anskaffning av förnödenheter och utrustning, som krävs för att myndigheterna ska klara sina uppgifter vid höjd beredskap. Vidare bör statliga myndigheters ansvar för att bidra till att upprätthålla en nödvändig försörjning av kritiska varor och tjänster för totalförsvarets behov tydliggöras i den nuvarande beredskapsstrukturen för krisberedskap och civilt försvar.

Regeringen anser, utifrån det allvarliga säkerhetspolitiska läge vi befinner oss i, att de åtgärder som snabbt ger störst effekt och därmed höjd förmåga inom de viktigaste samhällsfunktionerna ska prioriteras. Parallellt behöver man planera för höjd förmåga även på längre sikt.

Hälsa, vård och omsorg i totalförsvaret

Regeringen pekar i propositionen på att en fungerande hälso- och sjukvård och socialtjänst i fred är en förutsättning för en fungerande hälso- och sjukvård och socialtjänst i krig. Regeringen lyfter även fram att regioner och kommuner har ett stort ansvar inom den offentliga förvaltningen. Kommunerna ansvarar bl.a. för socialtjänst, vilket innefattar individ- och familjeomsorg, omsorg om äldre personer och stöd till personer med funktionsnedsättning. Regionerna ansvarar bl.a. för hälso- och sjukvård.

Regeringen bedömer att en samverkan mellan militär verksamhet och civil sjukvård är central för det fortsatta arbetet med planering för höjd beredskap och ytterst krig.

Regeringen bedömer vidare att hälso- och sjukvårdens vårdkapacitet och förmåga att hantera masskadeutfall behöver stärkas. Förmågan behöver framför allt höjas i akutsjukvården, operationssjukvården, intensivvården och intermediärvården. Arbetet med att öka tillgängligheten och vårdkapaciteten samt stärka kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården bör enligt regeringen fortsätta enligt aktuell inriktning. Viss preventiv hälso- och sjukvård är, enligt regeringen, viktig även vid höjd beredskap och ytterst krig, t.ex. vaccinationer. En nedprioritering av detta skulle riskera att försämra hälsoläget och leda till ett ökat tryck på akutsjukvården.

Regeringen bedömer vidare att det finns behov av att förtydliga hur vård ska prioriteras under höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen anser därför att det bör införas bestämmelser som ger vägledning till hälso- och sjukvården om vilken vård och behandling som ska prioriteras och kunna upprätthållas under höjd beredskap. Regeringen anser vidare att det bör införas bestämmelser som ska gälla för hälso- och sjukvården under förhållanden med mycket svår resursbrist. I sådana lägen behöver skarpa prioriteringar göras och flera av de krav som normalt ställs på hälso- och sjukvårdsverksamhet i hälso- och sjukvårdslagen kommer inte att kunna uppfyllas. Regeringen uppger att den avser att återkomma i frågan.

Det pågående arbetet med att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården på olika nivåer bör enligt regeringen fortsätta. Arbetet syftar till att skapa ett robust system som säkerställer tillgång till sjukvårdsprodukter även i fredstida krissituationer och i krig genom bl.a. ökad lagerhållning hos regioner och kommuner. Det pågår också en uppbyggnad av statliga säkerhetslager för vissa sjukvårdsprodukter och ett arbete med att skapa system för nationell överblick över tillgång och efterfrågan på bl.a. läkemedel. Regeringen bedömer även att arbetet med att stärka försörjningen av blod och blodkomponenter behöver fortsätta.

Mot bakgrund av att det för närvarande inte finns någon samlad bild eller en nationell plan för samordning av sjuktransporter har regeringen gett Socialstyrelsen och E-hälsomyndigheten i uppdrag att kartlägga och beskriva befintliga statliga, regionala, kommunala och enskilda aktörers resurser och organisationer för sjuktransporter. Myndigheterna ska även lämna ett förslag

till plan för nationell samordning av sjuktransporter. Uppdraget ska slutrapporteras i februari 2025. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Det svenska medlemskapet i Nato ställer enligt regeringen flera krav på svensk sjukvård. Den svenska sjukvårdskedjan behöver bl.a. kunna ta hand om skadade soldater från allierade staters förband och i vissa situationer kunna avlasta andra länders sjukvård. Regeringen bedömer att det finns behov av att prioritera sjukhus i strategiskt viktiga geografiska områden för att skyndsamt öka deras förmåga att omhänderta ett stort antal skadade, inklusive utländsk trupp och motståndare. Att stärka driftssäkerheten på dessa sjukhus behöver också prioriteras, menar regeringen. Samtliga regioner behöver utveckla sin förmåga att öka vårdkapaciteten vid masskadeutfall på svenskt territorium. Detta är viktigt för svenskt vidkommande men även för att vid behov kunna avlasta andra länders sjukvård vid ett väpnat angrepp mot en allierad. Regeringen anser därför att regionerna och kommunerna tillsammans behöver planera för ett ökat antal patienter när vårdplatser på sjukhus behöver tillgängliggöras, t.ex. vid masskadeutfall. Regionerna behöver också ha tillgång till vårdenheter som kan inrymmas i skyddsrum eller skyddade utrymmen där det kan bedrivas vård under krig. Vårdenheterna kan inrymmas i sjukhusfastigheter eller på alternativa platser och i alternativa lokaler.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis understryka den centrala roll som hälso- och sjukvården och socialtjänsten har för ett väl fungerande samhälle. Många invånare är beroende av dessa verksamheter i sina dagliga liv.

Försvarsberedningen lyfter i sin rapport fram att kommuners och regioners samhällsviktiga verksamheter behöver fungera även vid höjd beredskap och ytterst krig men med en anpassad ambitionsnivå utifrån rådande förutsättningar (Ds 2023:34 Kraftsamling – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret).

Utskottet konstaterar att kommuner och regioner har en avgörande roll för att säkra att samhällets funktionalitet kan säkerställas såväl i fredstid som vid krig. Resurser och verksamhet i kommuner och regioner utgör därför grundläggande delar av det civila försvaret, som regeringen påpekar.

I samstämmighet med regeringen vill utskottet peka på att en väl fungerande hälso- och sjukvård och socialtjänst i fred är en förutsättning för en fungerande hälso- och sjukvård och socialtjänst i krig. En viktig komponent i det fortsatta arbetet med att utveckla totalförsvaret är därför enligt utskottet att bl.a. stärka sjukvårdens vårdkapacitet.

Utskottet delar Försvarsberedningens uppfattning att det finns ett behov av s.k. beredskapssjukhus. Med beredskapssjukhus avses akutsjukhus som har särskild förmåga att öka antalet vårdplatser, särskilt för vård av trauma och andra krigsskador, och som har en fastställd krigsorganisation med personal, lokaler, utrustning samt förmåga till adekvat ledning, koordinering och beslut.

Så som regeringen betonar i propositionen behöver aktörerna inom totalförsvaret kunna förlita sig på att företag vars verksamhet är av vikt för totalförsvaret kan upprätthålla och säkerställa tillgång till samhällsviktiga varor och tjänster vid höjd beredskap. Under kriser och i krig finns det en stor risk för att försörjningskedjor blir störda. Det visar inte minst erfarenheter från covid-19-pandemin då det fanns en stor brist på personlig skyddsutrustning inom sjukvården. Utskottet anser att arbetet med försörjningsberedskap behöver fortsätta för att skapa ett robust system som säkerställer tillgång till läkemedel och sjukvårdsmaterial såväl i vardagen som i kris och krig.

I dag utför privata aktörer i stor omfattning uppgifter som ingår i sådan samhällsviktig verksamhet som kommuner och regioner har ett huvudmannaskap eller ett yttersta samhällsansvar för, såsom hälso- och sjukvårdsuppgifter. Mot den bakgrunden anser utskottet att det i det fortsatta arbetet med att utveckla totalförsvaret är angeläget att underlätta för det offentliga att säkerställa att det vid kris och krig t.ex. finns tillräckligt med personal tillgänglig för att verksamheten ska kunna fungera.

Vidare anser utskottet att arbetet med att krigsplacera personal inom hälso- och sjukvårdens område bör påskyndas.

Slutligen vill utskottet också lyfta fram att en fungerande hälso- och sjukvård är beroende av en robust och säker digital kommunikation.

Socialutskottet anser att försvarsutskottet med beaktande av det anförda bör tillstyrka propositionen.

Stockholm den 14 november 2024

På socialutskottets vägnar

Christian Carlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christian Carlsson (KD), Fredrik Lundh Sammeli (S), Carita Boulwén (SD), Mikael Dahlgvist (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Anna Vikström (S), Leonid Yurkovskiy (SD), Gustaf Lantz (S), Malin Höglund (M), Karin Rågsjö (V), Christofer Bergenblock (C), Mona Olin (SD), Christian Lindefjärd (SD), Karin Sundin (S), Thomas Ragnarsson (M), Katarina Luhr (MP) och Gulan Avci (L).

BILAGA 6

Trafikutskottets yttrande 2024/25:TU4y

Totalförsvaret 2025–2030

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet beslutade den 22 oktober 2024 att ge bl.a. trafikutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030.

Trafikutskottet redovisar sina överväganden om regeringens proposition i de delar som berör utskottets beredningsområde. Trafikutskottet delar regeringens bedömningar i propositionen och menar att den lyfter upp flera områden och åtgärder som är nödvändiga med hänsyn till det rådande säkerhetsläget. Utskottet kan därmed ställa sig bakom den aviserade inriktningen i propositionen i denna del.

I yttrandet finns två särskilda yttranden (V, MP).

Utskottets överväganden

Propositionen

Totalförsvaret 2025–2030

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag om ett nytt mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Regeringen behandlar utifrån denna utgångspunkt totalförsvarets fortsatta utveckling inklusive en initial bedömning av Nato-medlemskapets konsekvenser för utformningen av det militära och civila försvaret.

Infrastrukturförsörjning

Regeringen framför att en väl fungerande och underhållen transportinfrastruktur för vägar, järnvägar och hamnar samt infrastruktur för luftfart är en viktig förutsättning för att det militära försvaret ska kunna lösa sina uppgifter. Regeringen bedömer vidare att omvärldsläget, Natomedlemskapet och EU:s målsättningar kommer att medföra behov av investeringar i den svenska transportinfrastrukturen. Det rör sig t.ex. om investeringar i järnväg, åtgärder för att öka redundansen i förbindelser med övriga delar av Europa samt möjliga investeringar i fasta installationer som hamnar och flygplatser. I propositionen konstaterar regeringen även att Sveriges medlemskap i Nato ställer krav på Sverige att kunna stödja andra allierade på svenskt territorium, bl.a. genom att möjliggöra transitering av militära förband.

Säkerställa förmågan i de viktigaste samhällsfunktionerna inom det civila försvaret

Regeringen framför i propositionen att utifrån det allvarliga säkerhetspolitiska läget behöver man prioritera de åtgärder som snabbt ger störst effekt och därmed höjd förmåga inom de viktigaste samhällsfunktionerna. Parallellt behöver det planeras för att utveckla en höjd förmåga även på längre sikt. I propositionen redogör regeringen för angelägna behov som finns inom beredskapssektorerna, bl.a. elektroniska kommunikationer och post samt transporter, och där åtgärder behöver vidtas under försvarsbeslutsperioden.

Elektroniska kommunikationer och post

I propositionen konstaterar regeringen att så gott som samtliga samhällssektorer präglas av ökad digitalisering och sammankoppling av informationssystem och infrastruktur. Regeringen framhåller att det är av stor

betydelse att upprätthålla elektroniska kommunikationer och post för såväl Försvarsmakten som för aktörer inom samtliga beredskapssektorer. Regeringen pekar vidare på att digitaliseringen medför komplexa beroendekedjor och att den behöver gå hand i hand med ökad informations- och cybersäkerhet. Regeringen pekar på att området är komplext vilket ställer stora krav på samordning, planering och ledning av den sektorsansvariga myndigheten. Regeringen lyfter också fram att det behövs ett väletablerat strategiskt och operativt samarbete mellan staten och näringslivet för att kunna upprätthålla denna infrastruktur. Vidare framhåller regeringen vikten av att öka redundansen och upprätthålla funktionalitet i nätens kritiska delar samt vid alternativa ledningsplatser. I propositionen gör regeringen bedömningen att såväl beredskapsarbetet inom sektorn som ansvarsförhållandena mellan offentliga och privata aktörer behöver stärkas för att klara kraven under höjd beredskap.

Regeringen gör även bedömningen att ett system för elektronisk kommunikation och post som används i vardagen kommer att vara av stor betydelse för totalförsvarets samtliga sektorer även under höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen framhåller att mobilnäten väntas vara av särskild vikt och fysisk post- och pakethantering utgör en viktig distributionskanal för materiel och förnödenheter.

Transporter

I propositionen framhåller regeringen att transportinfrastruktur och transporter är viktiga för Sveriges handel och försörjningsförmåga och därmed för samhällets beredskap att upprätthålla samhällsviktiga funktioner inför och under höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen anför vidare att transporter av personal, materiel och förnödenheter också är en förutsättning för Försvarsmaktens mobilisering, försörjningssäkerhet och förmåga att verka. Regeringen framhåller att det allvarliga säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa och Sveriges medlemskap i Nato medför att förmågehöjande åtgärder och utvecklingsbehov inom beredskapssektorn transporter bör ges hög prioritet i en balanserad utveckling av den samlade förmågan inom totalförsvaret.

Regeringen framhåller att det är centralt att upprätthålla Trafikverkets förmåga att se till att statlig transportinfrastruktur vidmakthålls och repareras vid höjd beredskap och ytterst krig. I propositionen pekar regeringen även på att kollektivtrafiken kommer att vara viktig vid höjd beredskap, bl.a. för utrymning och transport av krigsplacerade till inställelseplatser och andra militära personaltransportbehov. Regeringen bedömer därför att ansvaret för såväl regional som interregional kollektivtrafik vid höjd beredskap bör tydliggöras.

I propositionen lyfts även behovet av tillgänglighet till och redundans avseende transportinfrastruktur för att kunna säkerställa tillgång till försörjningsviktiga varor för civilbefolkningen, ge och kunna ta emot stöd och säkerställa militära förbands förmåga till förflyttning av trupp och utrustning.

Regeringen pekar på att den därför bl.a. har utvecklat och fördjupat det nordiska samarbetet om transportberedskap och gränsöverskridande transportinfrastruktur.

Regeringen framhåller vidare att tillgången på sjötransporter under höjd beredskap behöver säkerställas så långt möjligt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis i likhet med regeringen understryka att transportinfrastruktur och transporter är mycket viktiga för samhällets beredskap och för att upprätthålla samhällsviktiga funktioner inför och under höjd beredskap och ytterst krig. Som framgår av propositionen är väl fungerande transporter en förutsättning för Försvarsmaktens mobilisering, försörjningssäkerhet och förmåga att verka. Likaså utgör väl fungerande transporter en förutsättning för den centrala funktion som det civila försvaret fyller i kris och krig. Utskottet vill i sammanhanget lyfta fram att en bärande del av det civila försvaret är ett starkt civilt samhälle och här har folkrörelser och civilsamhällesorganisationer en stor och viktig roll att spela. Utskottet vill understryka att en väl fungerande och underhållen transportinfrastruktur i fred är en nödvändig förutsättning för en väl fungerande transportinfrastruktur i krig.

Utskottet vill i sammanhanget också betona att alla trafikslag behövs och att utöver vägar och järnvägar utgör även flygplatser och hamnar en viktig del av vår kritiska infrastruktur. Utskottet vill bl.a. peka på beredskapsflygplatsernas viktiga roll för beredskapen och möjligheterna att kunna ta emot samhällsviktigt flyg. Det är genom att använda varje trafikslags speciella fördelar som Sverige får en transportinfrastruktur och transporter som kan motsvara de behov som finns både i fredstid och hos det militära och civila försvaret i kris och krig.

Utskottet anser att regeringen lyfter fram flera viktiga aspekter när det gäller behoven av investeringar i den svenska transportinfrastrukturen. Utskottet vill särskilt peka på det som regeringen framför om behoven av investeringar i järnväg, åtgärder för att öka redundansen i förbindelser med övriga delar av Europa, och investeringar i hamnar och flygplatser. Utskottet vill vidare peka på de behov som ställs på infrastrukturen med anledning av Sveriges medlemskap i Nato. Utskottet påminner i sammanhanget om att behovet av betydande tillskott till underhåll av vägar och järnvägar för att få ett väl underhållet och utbyggt transportinfrastruktursystem också framhålls i den nyligen framlagda infrastrukturpropositionen (prop. 2024/25:28 Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera). Utskottet vill också liksom regeringen understryka betydelsen av att upprätthålla Trafikverkets förmåga att se till att statlig transportinfrastruktur vidmakthålls och repareras vid höjd beredskap och ytterst krig.

Utskottet vill vidare understryka betydelsen av säkra och robusta elektroniska kommunikationer. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är av mycket stor betydelse att upprätthålla elektroniska kommunikationer för såväl

Försvarsmakten som för aktörer inom samtliga beredskapssektorer. I detta sammanhang vill utskottet särskilt lyfta fram vikten av tillgång till snabbt bredband och inte minst betydelsen av utbyggnaden av 5G-nätet i landet och utvecklingen av 6G. Utskottet vill också understryka att det delar regeringens uppfattning att det behöver vidtas åtgärder för att stärka robusthet och resiliens i nät och tjänster i syfte att stärka motståndskraften mot såväl fysiska påfrestningar som i cyberdomänen.

Utskottet konstaterar att samhällets digitalisering har lett till stora förändringar i användarnas kommunikationsvanor och därmed också deras behov av posttjänster. Utskottet vill dock samtidigt liksom regeringen har gjort understryka behovet av att säkerställa en välfungerande posttjänst, inte minst mot bakgrund av behov som finns under höjd beredskap och ytterst krig.

Avslutningsvis vill utskottet påminna om den centrala funktion som privata aktörer fyller både i fredstid och krig, och det delar därför regeringens uppfattning om betydelsen av att stärka ansvarsförhållandena mellan offentliga och privata aktörer i händelse av krig.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringen i proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 pekar på de angelägna behoven av att förstärka och vidareutveckla robustheten inom transporter, elektroniska kommunikationer och post. Utskottet kan därmed ställa sig bakom den aviserade inriktningen i propositionen i denna del.

Stockholm den 12 november 2024

På trafikutskottets vägnar

Ulrika Heie

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulrika Heie (C), Gunilla Svantorp (S), Maria Stockhaus (M), Jimmy Ståhl (SD), Åsa Karlsson (S), Sten Bergheden (M), Kadir Kasirga (S), Helena Gellerman (L), Carina Ödebrink (S), Ann-Sofie Lifvenhage (M), Malin Östh (V), Magnus Jacobsson (KD), Åsa Hartzell (M), Linus Lakso (MP), Johanna Rantsi (M), Patrik Jönsson (SD) och Zara Leghissa (S).

Särskilda yttranden

1. Totalförsvaret 2025–2030 (V)

Malin Östh (V) anför:

I yttrandet pekar utskottet på den centrala funktion som privata aktörer fyller både i fredstid och krig. Jag anser att privata aktörer är en tillgång i flera fall, men i detta sammanhang gäller det grundläggande och kritisk infrastruktur. Jag vill därför påtala att pandemin tydligt visade att fragmentering genom konkurrerande, vinstdrivande aktörer försvårade nödvändig samordning och bidrog till en ineffektiv styrning och ledning.

2. Totalförsvaret 2025–2030 (MP)

Linus Lakso (MP) anför:

I detta särskilda yttrande vill jag förtydliga min syn på regeringens proposition Totalförsvaret 2025–2030.

Jag vill understryka att klimatet är och förblir en ödesfråga av existentiell karaktär. Jag kan tyvärr konstatera att regeringen inte fullt ut har tagit till sig omfattningen och allvaret i klimathotet. I propositionen saknas helt resonemang om hur Sveriges försvar bör anpassas både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att vara rustad för ett förändrat klimat i framtiden. Jag anser att Sveriges civila försvar och krisberedskap behöver dimensioneras utifrån ett förändrat klimat där efterfrågan på krishantering kan väntas öka. Jag vill därför framhålla att det krävs planering för att exempelvis Försvarsmaktens fordon ska kunna fungera som en del av totalförsvaret i framtidens energi- och bränslesystem som baseras på el och förnybara bränslen. Jag anser vidare att klimatanpassning och krishantering vid klimatförändringar behöver bli en mycket mer integrerad del i Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar.

BILAGA 7

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2024/25: MJU4y

Totalförsvaret 2025–2030

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har gett miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 och de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och över motionerna 2024/25:3247 (V) yrkandena 16–21 och 2024/25:3257 (MP) yrkandena 1 och 5–11. Utskottet begränsar sitt yttrande till frågor om klimat, miljö och livsmedelsberedskap.

Utskottet anser att försvarsutskottet bör tillstyrka propositionen i dessa delar och avstyrka motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (V, MP) och två särskilda yttranden (S, C).

Utskottets överväganden

Totalförsvaret 2025–2030

Propositionen

Propositionen innehåller förslag om ett nytt mål för totalförsvaret, nya mål för det militära försvaret respektive civila försvaret samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation. Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Regeringen behandlar utifrån denna utgångspunkt totalförsvarets fortsatta utveckling inklusive en initial bedömning av Natomedlemskapets konsekvenser för utformningen av det militära och civila försvaret. I propositionen redovisas även regeringens bedömning när det gäller att säkerställa förmågan i de viktigaste samhällsfunktionerna inom det civila försvaret, bl.a. försörjningen av livsmedel och dricksvatten, samt den ekonomiska inriktningen för det civila försvaret, bl.a. för utgiftsområdena 20 Klimat, miljö och natur och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Motionerna

Enligt kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 16 bör regeringen ge Försvarsmakten i uppdrag att återkomma med en plan på hur Vidsel Test Range kan avskaffas som militärt testområde. Motionärerna anser att en ökad övningsverksamhet riskerar att få negativa konsekvenser såväl för människor och miljö som för viktig näringsverksamhet i området.

I yrkande 17 framhålls att Sverige ska fasa ut sitt beroende av fossil olja och gas i syfte att stärka Sveriges säkerhet. Motionärerna anför att klimatomställningen kräver utfasning av fossil olja och gas, och genom att fasa ut fossilberoendet minskar vi också beroendet av import från många av världens diktaturer.

Enligt yrkande 18 bör regeringen i Försvarsmaktens regleringsbrev ge myndigheten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket. Motionärerna anför att utfärdandet av och innehållet i myndigheternas regleringsbrev är mycket viktiga för att myndigheten ska kunna uppfylla de mål som riksdagen och regeringen har ställt upp. I detta sammanhang är därför en viktig åtgärd att myndigheterna får tydliga instruktioner för att eliminera målkonflikter, underlätta avvägningar samt styra besluten mot att undanröja hinder och skapa förutsättningar för att nå klimatlagens mål.

Vidare anför motionärerna att Försvarsmakten måste ta sitt ansvar och skyndsamt sanera de områden i vilka de orsakat utsläpp av PFAS för att förhindra spridning till vattnet och förgiftning av boende i området (yrkande 19). Försvarsmakten måste i den utsträckning det är möjligt arbeta för att

minska sin miljö- och klimatpåverkan och ta ansvar de gånger man orsakat uppenbara skador.

Enligt yrkande 20 bör lagstiftningen ses över i syfte att ge utrymme för att totalförsvarets och därmed Försvarsmaktens riksintresse i högre utsträckning ska kunna viktas mot andra samhällsintressen. Motionärerna anför att totalförsvarets verksamhet är väldigt viktig men att det samtidigt är viktigt att vi vårdar och värnar vår natur och miljö. Försvarsmaktens intressen bör kunna vägas mot andra samhällsintressen på ett mer jämnt vis utifrån bedömningar om samhällets bästa vid varje enskilt tillfälle.

I yrkande 21 framhåller motionärerna att Försvarsmaktens uppdrag i regleringsbrevet för 2023 bör kompletteras med ett fristående uppdrag om att ta fram vägledningar om hur verksamheter som bidrar till klimatomställningen kan samexistera med försvarets verksamheter utan att påtagligt motverka totalförsvarets intressen. Motionärerna anför att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut vindkraften, inte minst den havsbaserade, där förutsättningarna är som bäst och samtidigt ge Försvarsmakten rimliga förutsättningar för övningsverksamhet. När det uppstår knutar där en myndighet helt kan sätta stopp för en viktig utbyggnad av förnybar energi måste regeringen ta ansvar för att hitta en framåtsyftande lösning.

Emma Berginger m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2024/25:3257 yrkande 1 att Sverige bör ha en bred syn på säkerhet som tar i beaktande militära hot såväl som andra hot, exempelvis klimatförändringar, pandemier och naturkatastrofer. Motionärerna anför att vi behöver ett försvar som kan svara upp mot olika typer av hot, såväl militära som icke-militära. Hotbilden är i dag både bred och komplex.

Enligt yrkande 5 behöver Sveriges civila försvar och krisberedskap, utöver att dimensioneras för ett väpnat angrepp, dimensioneras utifrån ett förändrat klimat där efterfrågan på krishantering kan väntas öka. Enligt motionärerna saknas helt resonemang om hur Sveriges försvar bör anpassas, både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att vara rustat för ett förändrat klimat i framtiden. I yrkande 6 framhålls att hotet av klimatkrisen ska mötas upp med konkreta insatser i form av åtgärder för utsläppsminskningar och åtgärder för anpassning. Enligt yrkande 7 behöver Sveriges försvar anpassas både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att säkerställa funktionaliteten i ett förändrat klimat. Klimatomställningen berör hela samhället, och Försvarsmakten kan inte stå utanför denna omställning.

Vidare framhåller motionärerna att Försvarsmakten i större utsträckning behöver ta hänsyn till hur de kan bedriva sin verksamhet utan att riskera att påverka livsnödvändiga resurser såsom dricksvattenförsörjning, livsmedelsproduktion eller miljön på ett negativt sätt (yrkande 8).

Motionärerna anser även att klimatanpassning och krishantering vid klimatförändringar behöver bli en mycket mer integrerad del i Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar (yrkande 9).

Enligt yrkande 10 i samma motion behöver en betydligt större grad av självförsörjning av livsmedel inom landet säkras och ekosystemen skyddas så

att jordbruk, skogsbruk och fiske kan bidra till försörjningen. Motionärerna anser även att den ekologiska produktionen av livsmedel bör öka (yrkande 11). Motionärerna framhåller att ekologisk produktion som regel har en hög självförsörjningsgrad då det mesta av djurfodret och växtnäringen kommer från den egna gården eller närområdet, vilket i händelse av kris eller krig är en fördel.

Kompletterande uppgifter

Försvarsmaktens arbete med miljö och klimat

I enlighet med förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten ska Försvarsmakten ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fred, med beaktande av de krav som uppgifterna enligt 1–4 §§ i myndighetsinstruktionen ställer. Inom ramen för miljöarbetet ska myndigheten bidra till att generationsmålet för miljöarbetet och de miljökvalitetsmål som regeringen fastställt nås. Vidare ska myndigheten, utöver vad som följer av miljöbalken och i den utsträckning myndighetens resurser medger det, avhjälpa föroreningsskador. Försvarsmakten ska även till Regeringskansliet årligen redovisa myndighetens medverkan i beredningen av ärenden som rör vind- och vågkraft samt de åtgärder myndigheten har vidtagit för att bidra till att nå den nationella planeringsramen för vindkraft.

Försvarsmakten redovisar i årsredovisningen för 2023 (FM2023-9190:34) att myndighetens inriktning för hållbarhet är att miljöarbetet ska integreras i den ordinarie verksamhetsstyrningen, där det är relevant och där åtgärder ger störst effekt utan att påverka försvarsförmågan negativt. Vidare anför myndigheten att dess huvuduppgift innebär att verka fredsbevarande och krigsavhållande. Fredliga och inkluderande samhällen utgör en grundförutsättning för att Sverige ska kunna bidra till att nå de nationella miljökvalitetsmålen, en hållbar utveckling och Agenda 2030 (inklusive de globala målen för hållbar utveckling).

Vidare redogör Försvarsmakten för de områden inom vilka åtgärder prioriterades under 2023. Dessa var

- begränsad miljöpåverkan
- anpassning till ett förändrat klimat
- miljöhänsyn vid användning av mark och vatten
- miljöhänsyn vid övningar.

Under 2023 arbetade man med att integrera miljöfrågor i den nu gällande lednings- och styrmodellen. Detta innefattade bl.a. en översyn av det systematiska miljöarbetet. Myndigheten har även arbetat med att kartlägga direkta och indirekta utsläpp av växthusgaser. Det arbetet påbörjades under 2023 och har fortlöpt under 2024.

Försvarsmaktens arbete med klimatanpassning utgår från förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete. Under 2023 påbörjades två parallella arbeten, dels integrering av klimatanpassningsarbetet

i en ny lednings- och styrmodell, dels uppdatering av metoden för klimat- och sårbarhetsanalys (KSA) samt genomförande av en ny central KSA. Under 2024 ska resultatet av den centrala analysen utgöra grunden för inriktningen av myndighetens klimatanpassningsarbete som integreras i den ordinarie styrningen.

I sin rapport Allvarstid (Ds 2023:19) redogjorde Försvarsberedningen för klimatförändringarnas roll i den globala säkerhetspolitiska utvecklingen. Försvarsberedningen konstaterade bl.a. att både omställning för minskad klimatpåverkan och anpassning för att klara påfrestningarna av ett förändrat klimat behöver vägas in i försvarsmakters uppbyggnadsarbete. Därtill framhöll Försvarsberedningen att såväl direkta som indirekta konsekvenser av klimatförändringarna påverkar det svenska totalförsvarets utformning och verksamhet. Enligt Försvarsberedningen innebär detta nya och förändrade krav på försvarsmateriel och materielförsörjning, och att samarbete och samverkan med likasinnade länder och allierade behövs för att bättre förstå och hantera säkerhetsriskerna som kommer med ett förändrat klimat.

När det gäller högfluorerade ämnen, dvs. per- och polyfluorerade alkylsubstanser (PFAS), redogör Försvarsmakten för att en del av arbetet med miljöhänsyn vid användning av mark och vatten utgjordes av hantering av förorenade områden. I årsredovisningen redogör Försvarsmakten även för hanteringen av prioriterade PFAS-föreningar vid Karlsborgs flygplats samt i Halmstad, Sätenäs, Ängelholm, Söderhamn och Tullinge. Vid årsskiftet 2023/24 avslutades det femåriga samarbetsprojektet Testbed PFAS mellan Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarsmakten och Rise Research Institutes of Sweden. Projektet resulterade enligt Försvarsmakten i ökad kompetens inom metoder för efterbehandling av PFAS-kontaminerad jord och PFAS-kontaminerat vatten samt inom PFAS-fria släckmedel och släckmetoder.

Inom försvarssektorns miljösamarbete finns arbetsgruppen PFAS (AG PFAS) som syftar till att samordna, inrikta och prioritera försvarssektorns arbete med PFAS relaterat till släckskum. Arbetet omfattar frågor som berör

- arvet vad gäller historiska PFAS-föreningar i mark och recipienter samt hantering av befintligt innehav av PFAS-släckskum
- framtiden vad avser alternativ till PFAS-haltigt släckskum och sanering av PFAS-förorenade släcksystem.

Enligt regleringsbrevet för Försvarsmakten 2024 ska myndigheten senast den 22 februari 2025 redovisa till Regeringskansliet vilka konkreta åtgärder man har vidtagit under 2024 för att minska spridningen av högfluorerade ämnen, s.k. PFAS.

Samexistens

Totalförsvarets forskningsinstitut har på uppdrag av Försvarsmakten och Energimyndigheten tagit fram en studie med förslag på hur utbyggnaden av

vindkraften ska kunna öka samtidigt som Försvarsmaktens intressen värnas. Rapporten *Möjligheter till samexistens mellan Försvarsmaktens verksamhet och utbyggd vindkraft* (FOI-R-5293-SE) publicerades i april 2022. Dessförinnan fick Försvarsmakten i uppdrag i regleringsbrevet för budgetåret 2020 att i yttranden om våg- och vindkraftsärenden utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med övriga samhället samt analysera jämförbara länders och grannländers erfarenheter av fungerande samexistens mellan försvarsmakter och kraftigt utbyggd vindkraft inom samma geografiska områden. I regleringsbrevet för 2021 fick Försvarsmakten i uppdrag att fortsätta utveckla sin förmåga till tidig dialog och samverkan med relevanta aktörer i planerings- och prövningsprocessen för förnybar energiproduktion samt att redovisa förutsättningarna för s.k. villkorade tillstånd. Uppdragen redovisades under 2021 respektive 2022 (FM2022-2142:1). Av redovisningarna framgår att Försvarsmakten bedömer att det görs ett omfattande arbete inom samhällsplaneringen för att bidra till samexistens med andra samhällsintressen, bl.a. våg- och vindkraft.

Miljöprövningsutredningen behandlar i sitt betänkande *Om prövning och omprövning* – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33) frågor om målkonflikter. Utredningen beskriver att målkonflikter inom miljöprövningsprocessen hanteras olika beroende på om Försvarsmakten är sökande eller en remissinstans vid bevakning av Totalförsvarets riksintressen. Försvarsmaktens uppdrag ofta står i konflikt med andra allmänna intressen eftersom verksamheten ofta kan beskrivas som störande för allmänheten vad gäller t.ex. ljudutbredning. Om det finns en konflikt gentemot myndighetens verksamhet strävar Försvarsmakten efter att finna möjliga alternativa lösningar. Försvarsmaktens verksamhetsplatser är i flera fall dock utpekade av regeringen och riksdagen. Ofta förs en dialog om lokalisering av verksamheten tills det finns ett alternativ som är godtagbart för båda parter. När den sökta verksamheten står i konflikt med verksamhet som är viktig för totalförsvaret och dessutom är sekretessbelagd ser utredningen däremot att möjligheterna är begränsade.

I försvarsutskottets yttrande 2023/24:F6U2y Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll redovisas att det enligt Försvarsmakten pågår ett aktivt arbete för att få till stånd en god dialog vid tillståndsprocesser. Försvarsmakten bedömer att möjligheterna att arbeta för samexistens är större på myndighetsnivå under planeringsprocessen än i de efterföljande tillståndsprocesserna för enskilda ansökningar.

Klimathandlingsplanen och energipolitikens långsiktiga inriktning

I december 2023 presenterade regeringen den andra klimatpolitiska handlingsplanen (skr. 2023/24:59). I skrivelsen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under valperioden inklusive de beslutade och planerade åtgärder som regeringen avser att vidta för att förbättra förutsättningarna för hushåll och företag att fatta de beslut som krävs för att de nationella och globala klimatmålen samt Sveriges klimatåtaganden gentemot

EU ska nås. Enligt regeringen behöver en rad åtgärder vidtas för att skapa de förutsättningar som krävs för att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045.

Regeringen bedömer i skrivelsen att åtgärder behöver vidtas som innebär att kol, olja och fossilgas fasas ut som bränsle såväl som råvara för att bidra till att nå det svenska klimatmålet om utsläppsneutralitet 2045. Regeringen framhåller att transportsektorns klimatomställning i huvudsak möjliggörs genom elektrifiering och användning av fossilfria drivmedel. Politiken ska fortsätta att främja utveckling och produktion av nya fossilfria bränslen.

För att möjliggöra en successiv utfasning av fossila bränslen i Sverige behöver även produktionen av fossilfria bränslen öka. Även i rapporten Sveriges klimatstrategi – 46 förslag för klimatomställningen i ljuset av Fit for 55 (KN2023/03828) understryker utredaren John Hassler att biobränsle kommer att spela en viktig roll i klimatomställningen, särskilt när det gäller transporter som åtminstone under en övergångstid är särskilt svåra att elektrifiera, såsom långväga väg-, sjö- och lufttransporter. I rapporten lyfts också fram att inhemsk produktion av biobränsle förutom att ge klimatnytta kan vara viktig för försörjningsberedskapen, särskilt om den baseras på inhemska råvaror, och att samma argument gäller för elektrobränslen. I rapporten föreslås därför att det skapas goda förutsättningar för en konkurrenskraftig industriell produktion av elektrobränslen i Sverige. Sammantaget bedömer regeringen att alla fossilfria energislag bör ges goda förutsättningar. Viktiga utgångspunkter är bl.a. att säkra långsiktiga och stabila spelregler för marknaden. Regeringen anser att politiken ska fortsätta att främja utveckling och produktion av nya fossilfria bränslen och avser att analysera denna fråga vidare.

I propositionen Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105) framhåller regeringen att det framöver behövs en väl avvägd politik som tar hänsyn till både klimatmål och andra samhällsekonomiska effekter. Regeringen avser mot bakgrund av detta att arbeta för en successiv utfasning av fossil bensin och diesel. På längre sikt, och i takt med en ökad elektrifiering och att produktionen av fossilfria bränslen ökar, finns större möjligheter för en fullständig utfasning av fossil bensin och diesel.

Den 24 oktober 2024 tillsatte regeringen en utredning som ska analysera vilka styrmedel som kan utformas för att fasa ut fossila bränslen ur de sektorer som omfattas av EU:s ansvarsfördelningsförordning i den takt som krävs för att på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt nå det långsiktiga klimatmålet till 2045 samt de EU-åtaganden som Sverige har på klimatområdet (dir. 2024:98). Uppdraget ska redovisas senast den 4 maj 2026.

Nationell säkerhetsstrategi

I skrivelsen Nationell säkerhetsstrategi (skr. 2023/24:163) framhåller regeringen att Sverige har goda förutsättningar att stärka samhällets robusthet och anpassning till det förändrade klimatet. Vidare framhåller regeringen att

Sveriges säkerhet påverkas av en mängd hot och risker som inte utgår från fientliga aktörer och som kan ha långtgående konsekvenser för samhället och i värsta fall påverka Sveriges nationella säkerhet. Ett exempel som lyfts fram som ett existentiellt hot mot mänskligheten är klimatförändringarna.

Utifrån nationella säkerhetsintressen, omvärldsläget och Sveriges förutsättningar framhålls i strategin att värnandet av Sveriges nationella säkerhet är regeringens viktigaste uppgift och har högsta prioritet. Sverige måste i hög takt stärka sin förmåga att förebygga och möta de olika hot och risker som beskrivs i strategin. Detta innebär att stärkandet av den nationella säkerheten i rådande läge ska tillmätas stor betydelse när avvägningar mellan olika samhällsintressen måste göras och av särskild vikt är bl.a. uppbyggnaden av totalförsvaret.

Regeringens arbete med att stärka Sveriges nationella säkerhet under perioden fram till 2030 fokuserar på tre övergripande områden, bl.a. ett motstånd- och konkurrenskraftigt Sverige. Detta område innefattar åtgärder för att bl.a. stärka samhällets motståndskraft mot alla typer av samhällsstörningar, i kris och i krig. Genom klimatanpassning är Sverige motståndskraftigt mot klimatförändringar.

Regeringen avser att i arbetet med krisberedskap anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och verka för samordning och stärkande av arbetet med klimatanpassning och katastrofriskreducering både nationellt och internationellt. Arbetet kommer särskilt att beakta behov kopplade till försörjningsberedskap, såsom att upprätthålla vår svenska livsmedelsproduktion, vattenförsörjning och samordnad vattenförvaltning. Vidare framhåller regeringen att den svenska internationella klimatpolitiken kommer att utvecklas.

Miljö- och jordbruksutskottet har yttrat sig över strategin (yttr. 2024/25:MJU2y) och välkomnar att den har uppdaterats eftersom omvärldsläget har förändrats kraftigt sedan den förra strategin antogs. Utskottet framhåller att konsekvenserna av klimatförändringarna är ett hot mot den nationella säkerheten och välkomnar därför målbilden att vi 2030 ska vara ett motstånd- och konkurrenskraftigt Sverige. Vidare betonar utskottet behovet av att prioritera åtgärder för att säkra och stärka den svenska konkurrenskraften och försörjningsberedskapen samt för arbetet med klimatanpassning.

Budgetpropositionen för 2025

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 23) att arbetet med att återuppbygga det civila försvaret behöver intensifieras ytterligare i syfte att stärka den samlade förmågan inom totalförsvaret. Därför tillförs ytterligare medel för uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen och till åtgärder för att säkerställa tillgången till dricksvatten.

Regeringen anför att en robust livsmedelsförsörjning och ökad livsmedelsproduktion i fredstid är grundförutsättningar för en fungerande livsmedelsförsörjning i höjd beredskap och ytterst krig, och ger även bättre

förutsättningar att hantera fredstida kriser bättre. För att det ska vara möjligt behövs lönsamma och konkurrenskraftiga företag, såväl i primärproduktion som i senare led, inklusive livsmedelsbutikerna, som är avgörande för att säkerställa att livsmedel når konsumenterna. Det finns även behov av att säkerställa tillgången till vissa strategiska varor, exempelvis genom lagerhållning.

För att säkerställa att hela befolkningen har tillgång till nödvändiga livsmedel i händelse av en allvarlig störning såsom fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig, krävs att robustheten i livsmedelskedjan ökar på systemnivå. Arbetet inom beredskapssektorn försörjning av livsmedel och dricksvatten behöver därför övergå från kunskapshöjande och förutsättningskapande, till konkreta förmågehöjande åtgärder i hela livsmedelskedjan som leder till fördjupad förmågutveckling för beredskapssektorn som helhet. I enlighet med klimatanpassningsstrategin (skr. 2023/24:97)¹ kommer regeringen att verka för att en bedömning av klimatrisker även i fortsättningen integreras i detta arbete. Därtill förstärks förvaltningsanslagen för bl.a. Livsmedelsverket, Statens jordbruksverk och Sveriges veterinärmedicinska anstalt, för att ge myndigheterna de förutsättningar som behövs för att öka sin egen förmåga som beredskapsmyndigheter.

Vidare bedömer regeringen (utg. omr. 20) att fortsatt arbete krävs för att skapa förutsättningar för ett åtgärdsinriktat, strategiskt och samhälls-ekonomiskt effektivt arbete med klimatanpassning. Arbetet med civilt försvar, krisberedskap och klimatanpassning behöver samordnas i högre grad. Ett förändrat klimat innebär ökade risker för bl.a. människors liv och hälsa, skador på bebyggelse, infrastruktur, naturmiljö och biologisk mångfald, störningar i vattenförsörjningen samt ökade kostnader och sårbarheter för näringslivet – särskilt areella näringar. Det är därför viktigt att fortlöpande förbättra arbetet med klimatanpassning i alla berörda sektorer. Regeringen avser att med utgångspunkt i klimatanpassningsstrategin och handlingsplanen skapa en bra struktur för ett kostnadseffektivt och åtgärdsinriktat arbete för att tillvarata möjligheter och skydda Sverige från negativa konsekvenser av ett förändrat klimat.

Budgetpropositionen behandlas av riksdagen under hösten 2024.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet påminna om sitt yttrande över regeringens skrivelse Nationell säkerhetsstrategi. Utskottet välkomnade en uppdaterad strategi eftersom omvärldsläget har förändrats kraftigt sedan den förra strategin presenterades. Vidare konstaterade utskottet att konsekvenserna av klimatförändringarna utgör ett hot mot mänskligheten och ökar internationella spänningar och instabilitet samt fördjupar existerande konflikter, både i Europa och globalt. I sammanhanget vill utskottet framhålla att även totalförsvarspropositionen för 2021–2025 antogs i ett annat säkerhetsläge.

¹ Miljö- och jordbruksutskottet har behandlat regeringens skrivelse 2023/24:97 Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning i betänkande 2023/24: MJU18.

Enligt utskottet är det förändrade säkerhetsläget en viktig aspekt att ta i beaktande i det framtida arbetet med totalförsvaret.

Mot bakgrund av detta och Natomedlemskapet anser utskottet i likhet med regeringen att Sverige står inför ett epokgörande totalförvarsbeslut. Det kommer att krävas stora satsningar framöver för att bygga upp totalförsvaret, och utskottet välkomnar därför de satsningar som regeringen föreslår i totalförvarspropositionen för 2025–2030 och budgetpropositionen för 2025.

Utskottet anser att det övergripande mål för totalförsvaret liksom det nya mål för det civila försvaret som regeringen har föreslagit är väl avvägda. Ett civilt försvar som är motståndskraftigt mot samhällsstörningar och som kan hantera konsekvenserna av ett väpnat angrepp är en grundläggande del i ett totalförsvaret. Utskottet anser i likhet med regeringen att det civila försvaret ska ha förmågan att bl.a. säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, vilket förutsätter att t.ex. livsmedelsförsörjningen tryggas. Utskottet håller med om att en välfungerande och robust livsmedelsförsörjning är avgörande för samhällets motståndskraft och för totalförsvarets funktion.

Utskottet noterar Försvarsberedningens bedömningar när det gäller inriktning och behov av uppbyggnad av beredskapen hos aktörer inom sektorn livsmedelsförsörjning. Det är positivt att det arbete som pågår med att stärka livsmedelsberedskapen är i linje med dessa bedömningar. Utskottet anser även att regeringens prioritering att börja med att satsa på en robust primärproduktion, inom både lantbruks- och fiskerinäringarna, är en rimlig prioritering då det tryggar förmågan till försörjning med svensk mat. Utskottet noterar att betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8), som innehåller förslag och bedömningar om bl.a. beredskapslagring, främjande av inhemsk produktion av insatsvaror och investeringsstöd samt ett mål för livsmedelsberedskap, bereds inom Regeringskansliet. Mot bakgrund av det arbete som pågår med att trygga livsmedelsförsörjningen välkomnar utskottet de satsningar regeringen föreslår i budgetpropositionen för beredskapssektorn försörjning av livsmedel och dricksvatten.

Utskottet vill framhålla att säkerhetspolitiken har en viktig roll i den internationella klimatomställningen och vice versa, och delar regeringens syn att klimatrelaterade säkerhetsrisker bör beaktas och motverkas. Utskottet noterar regeringens bedömning att arbetet med civilt försvar, krisberedskap och klimatanpassning behöver samordnas i högre grad och välkomnar därför att regeringen i arbetet med krisberedskap avser att anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och verka för samordning och stärkande av arbetet med klimatanpassning och katastrofriskreducering både nationellt och internationellt. I sammanhanget vill utskottet också särskilt framhålla de åtgärder regeringen avser att vidta på nationell och internationell nivå som handlar om att motverka klimatförändringar samt begränsa och minska utsläpp.

Utskottet konstaterar att Försvarsmakten bedriver ett arbete med att utveckla och integrera miljöhänsyn i verksamheten i fredstid där det är relevant och där åtgärder ger störst effekt. Utskottet välkomnar de framsteg som gjorts och det arbete som pågår när det gäller sanering av förorenade

områden. Utskottet understryker vikten av att lärdomar och kompetens från samarbetsprojektet Testbed PFAS förvaltas och leder till fortsatta saneringsåtgärder i PFAS-kontaminerade områden och till utveckling av PFAS-fria släckmedel och släckmetoder. Utskottet vill även framhålla det arbete som görs inom försvarssektorns miljösamarbete med att samordna, inrikta och prioritera försvarssektorns arbete med PFAS relaterat till släckskum.

Utskottet konstaterar att Försvarsmakten på grund av det försämrade säkerhetspolitiska läget har behov av att bedriva sin verksamhet i ökad omfattning. En förutsättning för det militära försvarets verksamhet är tillgång till mark och lokaler för utbildning och övning. Utskottet konstaterar att Försvarsmaktens verksamhet kan medföra vissa risker för miljön men noterar samtidigt att verksamheten begränsas av omfattningen i befintliga miljötillståndsbeslut samt tillsynsbeslut för miljöfarlig verksamhet. Mot denna bakgrund anser utskottet att dessa risker är acceptabla. Utskottet vill i sammanhanget framhålla vikten av att totalförsvaret fortsätter att arbeta med att minska verksamhetens miljö- och klimatpåverkan.

Utskottet ser positivt på det arbete som pågår med att underlätta samexistensen mellan totalförvarsintresset och andra intressen, samt att Försvarsmakten aktivt strävar efter dialog i dessa frågor. Utskottet vill understryka vikten av att detta arbete fortsätter och att metoderna utvecklas vidare. Utskottet noterar även att Försvarsmakten ska redovisa de åtgärder myndigheten vidtagit för att bidra till att nå den nationella ramen för vindkraft.

Vidare konstaterar utskottet att den militära upprustningen är en komplex uppgift som aktualiserar avvägningar i förhållande till andra samhällsintressen. I likhet med regeringen anser utskottet att de behov som gör upprustningen nödvändig medför att verksamhet av vikt för totalförsvaret ska tillmätas stor betydelse när sådana avvägningar görs. Utskottet konstaterar även att det följer av 3 kap. 10 § första stycket miljöbalken att totalförsvaret och försvarsintresset ska ges företräde i avvägningen mellan oförenliga riksintressen.

I fråga om innehållet i Försvarsmaktens regleringsbrev utgår utskottet från att regeringen utfärdar regleringsbreven på det sätt som den anser är lämpligt med utgångspunkt i de skyldigheter som följer av klimatlagen.

När det gäller utfasning av fossil olja och gas konstaterar utskottet att regeringen avser att arbeta för en successiv utfasning av fossil bensin och diesel. Utskottet välkomnar en politik som ska främja utveckling och produktion av nya fossilfria bränslen. I likhet med regeringen anser utskottet att inhemsk produktion av biobränslen kan vara viktig för försörjningsberedskapen, särskilt om den baseras på inhemska råvaror. Vidare noterar utskottet att regeringen tillsatt en utredning som ska se över olika styrmedel för att bidra till en utfasning av fossila bränslen och att nå Sveriges klimatåtaganden i EU.

Med hänvisning till detta anser utskottet att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår motionerna 2024/25:3247 (V) yrkandena 16–21 och 2024/25:3257 (MP) yrkandena 1 och 5–11.

Stockholm den 14 november 2024

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Helena Storckenfeldt (M), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Victoria Tiblom (SD), Elin Nilsson (L), Joanna Lewerentz (M), Sofia Skönnbrink (S), Andrea Andersson Tay (V) och Anders Karlsson (C).

Avvikande meningar

1. Totalförsvaret 2025–2030 (V)

Andrea Andersson Tay (V) anför:

I dag används stora delar av Norrbotten som övnings- och testområde, både för svensk och för utländsk militär. Sveriges medverkan i ett antal internationella militära samarbeten på EU- och Natonivå innebär en rad åtaganden och innefattar inte sällan gemensamma övningar.

Jag ser med oro på hur stora delar av Norrbotten görs om till ett militärt övningsfält. En ökad övningsverksamhet, oavsett om den sker tillsammans med Nato eller inom Pesco eller andra konstellationer inom EU, riskerar att få negativa konsekvenser såväl för människor och miljö som för viktig näringsverksamhet i området. Övningsfältet North European Aerospace Test Range (Neat) inkluderar både Esrange Space Center utanför Kiruna och Vidsel Test Range i Älvsbyn och utgör därmed Europas största militära övningsområde över land. Övningsfältet har utvecklats till en allt viktigare arena för Natos tester av bombflygplan, drönare, missiler och andra vapentyper. Mitt parti har kraftigt motsatt sig denna utveckling. På sikt vill jag avveckla Vidsel Test Range som militärt testområde. Regeringen bör därför ge Försvarsmakten i uppdrag att återkomma med en plan på hur Vidsel Test Range kan avskaffas som militärt testområde.

Klimatkrisen är ett av våra största säkerhetspolitiska hot. Men regeringen har genomgående visat ett starkt ointresse för att lösa de omfattande klimatproblemen och för att Sverige ska uppnå målen i Parisavtalet. Tvärtom har man inlett en drakonisk nedskärningspolitik på miljöområdet och sjösat åtgärder som drastiskt ökar Sveriges utsläpp. Jag och mitt parti noterar den skillnad i retorik som finns mellan den nationella säkerhetsstrategin och totalförvarspropositionen, där den förra har en mycket tydligare beskrivning av klimatkrisen som ett hot mot vår säkerhet.

Klimatkrisen syns såväl i Sverige som i andra delar av världen. Torka, översvämningar och extrema väderhändelser utgör dels direkta hot och kan dels vara en bidragande faktor och orsak till krig och konflikter. Inte minst visar de återkommande värmeböljorna samt förödande bränder och översvämningar tydligt på behovet av en effektiv krisberedskap på hemmaplan. Vi vet att vi som lever i den rika delen av världen kommer att påverkas allt kraftigare i framtiden och vi ser att denna utveckling redan är ett stort hot mot befolkningen i många utvecklingsländer. Klimatkrisens effekter spår på ojämlikheten i världen. Det är viktigt att ett brett säkerhetspolitiskt arbetssätt även inkluderar åtgärder för att bygga ett långsiktigt hållbart samhälle, socialt och ekonomiskt såväl som ekologiskt.

Klimatomställningen kräver utfasning av fossil olja och gas. Genom att minska vårt fossilberoende minskar vi också beroendet av import från många

av världens diktaturer. En stor del av den ryska ekonomin består av inkomster från fossila bränslen som olja och gas. Energiomställning blir på så sätt också ett sätt att stärka säkerheten i vårt eget närområde. Jag anser att Sverige ska fasa ut sitt beroende av fossil olja och gas i syfte att stärka Sveriges säkerhet.

För att ställa om till en mer hållbar riktning krävs att alla delar av samhället och alla invånare tar gemensamt ansvar och arbetar tillsammans i en mer hållbar riktning. Myndigheter, företag, offentliga verksamheter och organisationer måste bidra på sitt sätt, så även Försvarsmakten. Medlemskapet i Nato får inte innebära en ökad belastning på klimat och miljö utöver vad det svenska försvaret redan genererar. Jag och mitt parti är mycket kritiska till att det nu finns planer på att ge Försvarsmakten ännu fler undantag och gräddfiler för att undvika de krav på miljöarbete som gäller för andra verksamheter. Det är viktigt att även Försvarsmaktens miljöfarliga verksamhet kontrolleras för att risker och skador på mark, vatten och luft ska kunna begränsas.

Jag och mitt parti har i upprepade sammanhang lyft fram att klimatkrisen borde uppta en större plats i Sveriges planering för krisberedskap. Det är centralt att ett brett säkerhetspolitiskt arbetssätt även inkluderar åtgärder för att bygga ett långsiktigt hållbart samhälle, socialt och ekonomiskt såväl som ekologiskt. Det är inte Försvarsmaktens uppgift att leda en sådan förändring. Däremot är det väsentligt att Försvarsmakten bidrar till ett mer hållbart samhälle genom att dess verksamhet inte utgör ett hinder för den samhällsomställning som behövs.

Försvarsmakten ska värna rikets säkerhet. En god operativ förmåga med bra förutsättningar för övningsverksamhet i olika delar av landet är avgörande för Sveriges resistens. På samma gång är det helt nödvändigt att viktiga miljö- och klimatåtgärder kan komma till stånd, inte minst ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Eventuella motsättningar mellan olika intressen måste lösas och det är en angelägen uppgift för riksdagen och regeringen att se till att så är möjligt. För vidare läsning se Vänsterpartiets motion Försvarsmakten, klimat och miljö (2022/23:247).

Utfärdandet av och innehållet i myndigheternas regleringsbrev är mycket viktiga för att myndigheterna ska kunna uppfylla de mål som riksdagen och regeringen har ställt upp. En viktig åtgärd i detta sammanhang är därför att myndigheterna får tydliga instruktioner i syfte att eliminera målkonflikter, underlätta avvägningar samt styra besluten mot att undanröja hinder och skapa förutsättningar för att nå klimatlagens mål. Jag anser därför att regeringen i Försvarsmaktens regleringsbrev bör ge myndigheten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket.

I samhällets utveckling uppstår ofta konflikter mellan olika intressen. Totalförsvarets verksamhet är väldigt viktig, men det är samtidigt väldigt viktigt att vi vårdar och värnar vår natur och miljö. Vi måste kunna bygga ut vind- och solkraft, utveckla friluftslivet, bygga bostäder samt värna åkermark och renbetesområden – samtidigt som det militära försvaret kan öva. Jag och mitt parti menar att Försvarsmaktens intressen bör kunna vägas mot andra samhällsintressen på ett mer jämnt vis utifrån bedömningar om samhällets

bästa vid varje enskilt tillfälle. Lagstiftningen bör ses över i syfte att ge utrymme för att totalförsvarets och därmed Försvarmaktens riksintresse i högre utsträckning ska kunna viktas mot andra samhällsintressen.

Försvarmakten har i många avseenden ett genomgripande miljöarbete. Samtidigt förekommer negativa klimat- och miljöeffekter som behöver minska. Militär verksamhet sliter på både klimat och miljö. Därför måste Försvarmakten i den utsträckning det är möjligt arbeta för att minska sin klimat- och miljöpåverkan och ta ansvar de gånger man orsakat uppenbara skador. Ett aktuellt exempel är hur Försvarmaktens utsläpp av PFAS i dricksvattnet i Kallinge i Blekinge under många år har orsakat förgiftning och sjukdomar hos många av de boende. I december 2023 kom en dom från Högsta domstolen som ger de drabbade rätt till skadestånd. Det är av största betydelse att denna dom följs och att de drabbade får den vård de behöver. Rapporter har nyligen visat att PFAS fortsätter läcka ut i grundvattnet i Kallinge, vilket såklart är en katastrof. Även i Uppsala har Försvarmakten bedömts orsaka utsläpp av PFAS, och i Karlsborg måste saneringar av PFAS göras innan marken på flygplatsen dräneras. Jag anser att Försvarmakten måste ta sitt ansvar och skyndsamt sanera de områden i vilka de orsakat utsläpp av PFAS, för att förhindra spridning till vattnet och förgiftning av boende i området.

Försvarmakten måste bidra till hela samhällets omställning. Försvarmakten har i dag tyvärr stora möjligheter att påverka utbyggnaden av förnybar energi genom att sätta stopp för nya vindkraftverk.

Trots att det finns en stor potential för havsbaserad vindkraft i Sverige har byggandet ännu inte tagit fart. Hittills har de havsbaserade vindkraftsparkerna främst lokaliserats till den södra delen av landet. Förutom de uppenbara klimatvinsterna ger havsbaserad vindkraft dessutom fler jobb i Sverige, eftersom mycket arbete måste utföras på plats. En utbyggd havsbaserad vindkraft i södra Sverige skulle också minska belastningen på överföringskapaciteten från de norra till de södra delarna av landet.

Jag menar att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut vindkraften, inte minst den havsbaserade, där förutsättningarna är som bäst och samtidigt ge Försvarmakten rimliga förutsättningar för övningsverksamhet. När sådana här knutar uppstår där en myndighet helt kan sätta stopp för en viktig utbyggnad av förnybar energi måste regeringen ta ansvar för att hitta en framåtsyftande lösning.

Totalförsvarets forskningsinstitut gav 2022 ut rapporten Möjligheter till samexistens mellan Försvarmaktens verksamhet och utbyggd vindkraft. Rapportförfattarna bedömer att det finns goda möjligheter till att öka samexistensen, men att det kommer att kräva ansträngningar både från Försvarmakten och från andra aktörer. Hittills har dialogen mellan Försvarmakten och involverade parter inte varit tillräcklig. Företag och intressegrupper som vill arbeta för utbyggd vindkraft till havs uttrycker stor frustration över den bristande dialogen. Det är av mycket stor betydelse att arbetet går framåt och att Försvarmakten på ett tydligare sätt ser sin roll i energiomställningen och de möjligheter som den kan ge även för det svenska totalförsvaret. En möjlig

modell kan vara att Energimyndigheten ges i uppdrag att peka ut lämpliga områden för utbyggnad, vilket skulle ge en förenklad process där vindkraftsbolagen redan från början vet var de kommer att kunna bygga, samtidigt som Försvarmakten tidigt får vara med och påverka vilka områden som är aktuella. Det ska vara möjligt att både bygga ut den havsbaserade vindkraften där förutsättningarna är som bäst och samtidigt tillgodose totalförsvarets behov.

Jag anser därför att Försvarmaktens uppdrag i regleringsbrevet för 2023 bör kompletteras med ett fristående uppdrag att ta fram vägledningar om hur verksamheter som bidrar till klimatomställningen kan samexistera med försvarets verksamheter utan att påtagligt motverka totalförsvarets intressen.

Därmed anser jag att försvarsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3247 (V) yrkandena 16–21.

2. Totalförsvaret 2025–2030 (MP)

Emma Nohrén (MP) anför:

Försvarsberedningen konstaterade att ”totalförsvaret ska ha en sådan styrka, sammansättning, ledning, beredskap och uthållighet att det kan verka krigsavhållande och därmed förebyggande och fredsbevarande. Samhällets grundläggande robusthet och dess förmåga att motstå fredstida kriser bidrar till den krigsavhållande effekten.” Regeringen formulerar totalförsvaret som en ”verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig”. Vi beklagar denna tyngdpunktsförskjutning. Försvarsberedningen hade ett bredare angreppssätt, vilket jag önskar att regeringen hade tagit i beaktande i propositionen.

Jag och mitt parti anser att vi behöver ett försvar som kan svara upp mot olika typer av hot, i värsta fall på samma gång. Försvaret måste skalas upp för att hantera krigets krav, men vi måste också öka Sveriges förmåga att möta kriser, hot och antagonistiska handlingar som inte är ett väpnat angrepp. Hotbilden är i dag både bred och komplex. Såväl militära hot som icke-militära hot existerar parallellt. Vi behöver ha en beredskap för att möta både de militära hoten och andra hot, såsom klimatförändringar, naturkatastrofer, pandemier och cyberangrepp.

Regeringen konstaterar att klimatförändringarna utgör ett hot i sig. Klimat-hotet lyfts fram i omvärldsbevakningen i propositionen, men utan att mötas upp med konkreta insatser. Klimatet är och förblir en ödesfråga av existentiell karaktär, vilket regeringen uttrycker i sin nationella säkerhetsstrategi. Trots att denna strategi lämnats till riksdagen i närtid uttrycker sig regeringen inte lika skarpt om klimatkrisen i totalförsvarspropositionen. Det är tydligt att regeringen inte fullt ut har tagit till sig omfattningen av och allvaret i klimathotet, vilket inte minst visar sig i att regeringen inte förmår eller vill möta det med vare sig utsläppsminskningar eller åtgärder för anpassning.

I propositionen saknas helt resonemang om hur Sveriges försvar bör anpassas – både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att vara

rustat för ett förändrat klimat i framtiden. Sveriges civila försvar och krisberedskap behöver dessutom dimensioneras utifrån ett förändrat klimat där efterfrågan på krishantering kan väntas öka.

Klimatomställningen berör hela samhället, och Försvarsmakten kan inte stå utanför denna omställning. Det handlar dels om att försvaret ska bidra till minskade utsläpp och kunna fungera i ett samhälle som har ställt om, dels om att säkerställa funktionaliteten i ett förändrat klimat.

För att bli kvitt vårt beroende av fossila bränslen behöver vi satsa riktigt stort på förnybar energi och elektrifiera stora delar av våra samhällen. Därför krävs det planering för att exempelvis Försvarsmaktens fordon ska kunna fungera som en del av totalförsvaret i framtidens energi- och bränslesystem som baseras på el och förnybara bränslen.

Att totalförsvaret behöver växa och att Försvarsmaktens olika verksamheter behöver utökas får inte ske på ett sätt som hotar dricksvattenförsörjning, livsmedelsproduktion eller miljön. Mitt parti menar att Försvarsmakten i större utsträckning behöver ta hänsyn till hur de kan bedriva sin verksamhet utan att riskera att påverka livsnödvändiga resurser och värden på ett negativt sätt. Försvaret får inte hota det vi behöver skydda.

Klimatförändringarna pågår nu. Sverige som land behöver bli mer motståndskraftigt. Jag menar att klimatanpassning och krishantering vid klimatförändringar behöver bli en mycket mer integrerad del i Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar. Jag önskar att detta hade lyfts fram tydligare i försvarspropositionen.

För att öka Sveriges försörjningsförmåga är det avgörande att säkra en betydligt högre grad av självförsörjning av livsmedel inom landet. Svenskt jordbruk måste fungera utan import av drivmedel och andra insatsvaror. Ett ekologiskt jordbruk bedrivs utan konstgödsel och växtskyddsmedel i form av kemiska bekämpningsmedel. Därmed är ekologiskt lantbruk mer robust i förhållande till konventionellt jordbruk när det gäller beroende av dessa insatsvaror. Sverige har ingen egen produktion av konstgödsel utan importerar all konstgödsel som används. Ryssland är ett av världens största producentländer när det kommer till konstgödsel. År 2021 kom 22 procent av den svenska importen av konstgödseln från Ryssland och Belarus. Efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har både tillgången och priset på konstgödsel påverkats avsevärt.

Ekologisk produktion har som regel en hög självförsörjningsgrad. Det mesta av djurfodret och växtnäringen kommer från den egna gården eller närområdet, vilket i händelse av kris eller krig är en fördel. Ekologisk produktion bidrar också till en ökad biologisk mångfald. Ekosystemens skydd behöver förstärkas kraftigt; både hav, skog och jordbruksmark behöver ökat skydd så att inte ekosystemtjänsterna kollapsar och försörjningsförmågan urholkas.

Därmed anser jag att försvarsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3257 (MP) yrkandena 1 och 5–11.

Särskilda yttranden

1. Totalförsvaret 2025–2030 (S)

Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S) anför:

Vi står bakom utskottets ställningstagande i de delar som berör utskottets beredningsområde när det gäller totalförsvaret. I detta särskilda yttrande vill vi utveckla vårt ställningstagande när det gäller olika aspekter att ta i beaktande i det framtida totalförsvarsarbetet.

Med det allvarliga säkerhetspolitiska läge vi nu befinner oss i måste vi garantera en robust livsmedelsförsörjning. Alla svenskar ska ha enkel tillgång till svenskproducerad mat. Detta stärker inte bara vår nationella säkerhet utan genererar också jobb och innovation samt bidrar positivt till klimatet.

Det svenska jordbruket spelar en central roll, inte bara för att producera kvalitativ och näringsrik mat, utan även för att upprätthålla arbetsmöjligheter och skapa öppna landskap i hela landet. Dess betydelse har blivit än tydligare mot bakgrund av de gröna näringarnas roll i klimatomställningen och Sveriges behov av att säkra livsmedelsförsörjningen. Vi ser därför ett uppenbart behov av att stärka jordbruket. Genom att vidta en rad kraftfulla åtgärder kan vi uppnå ett konkurrenskraftigt och klimativänligt jordbruk för en trygg framtid.

Den gemensamma jordbrukspolitiken inom EU spelar en viktig roll i Sveriges jordbruksarbete. EU:s jordbrukspolitik har till uppgift att stödja jordbruket och främja utvecklingen på landsbygden. Med en gemensam budget, förutsägbara regler och en sammanhållen struktur skapar den goda förutsättningar till ett konkurrenskraftigt, klimativänligt och hållbart jordbruk såväl i Sverige som i övriga EU. Därigenom bidrar den också till vår försörjningsförmåga.

Under de senaste åren har behovet av att stärka den svenska försörjningsförmågan blivit särskilt tydligt. Med klimatförändringar, coronapandemin och Rysslands invasion av Ukraina har lantbrukets stora importberoende av insatsvaror skapat otrygghet i hela livsmedelskedjan. Samtidigt minskar antalet lantbrukare i Sverige och lönsamheten är fortsatt låg. Det är tydligt att den nuvarande utformningen av livsmedelsstrategin inte är rustad för dagens förutsättningar. Strategin behöver uppdateras. Mot denna bakgrund välkomnar vi regeringens meddelande om att uppdatera livsmedelsstrategin. Vi vill dock betona att livsmedelsstrategin behöver uppdateras utifrån en längre tidshorisont med satsningar på nya områden som verkligen adresserar jordbruks- och livsmedelssektorns behov.

Det oroliga geopolitiska klimatet, markerat av såväl den globala pandemin som Rysslands invasion av Ukraina, har skärpt behovet av en solid och pålitlig livsmedels- och dricksvattenberedskap inom våra landsgränser. Vi prioriterar att Sverige ska ha den kapacitet och beredskap som krävs för att möta eventuella kriser på detta område. Men Sveriges försörjningsförmåga är i dag

otillräcklig, inte minst i norra Sverige. Endast hälften av den mat vi äter i dag är producerad på hemmaplan. Det behöver vi ändra på. Vi vill utreda vilka möjligheter som finns att stärka försörjningsförmågan i hela landet.

Vi ser positivt på möjligheterna att öka Sveriges beredskap genom exempelvis beredskapslager, inte bara för livsmedel utan även för insatsvaror, vattenreningsutrustning och andra essentiella resurser. I händelse av kris eller krig är det avgörande att vi har en säker tillförsel av nödvändiga tillgångar.

Utredningen om en ny livsmedelsberedskap redovisade i januari 2024 betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8). Betänkandet innehåller förslag och bedömningar om bl.a. egenberedskap, kommuners ansvar, beredskapslagring, främjande av inhemsk produktion av insatsvaror och investeringsstöd. I betänkandet föreslås också ett mål för livsmedelsberedskap. Vi noterar att betänkandet fortfarande bereds inom Regeringskansliet och vi anser att det är dags för regeringen att ta detta arbete vidare.

Livsmedelsförsörjningen i norra Sverige är i dag otillräcklig. Livsmedelsverket har till och med larmat om att boende i norra Sverige kan behöva evakueras vid en eventuell kris. Det är helt oacceptabelt. För att stärka jordbruket i norr och samtidigt bidra till en fungerande beredskap anser vi att stödet till mjölkbönder i norra Sverige bör tillföras 60 miljoner kronor mer än vad regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2025.

Sverige behöver även investera i modernisering och expansion av vår dricksvatteninfrastruktur för att möta framtida utmaningar och befolkningsökning. Genom samarbete med branschorganisationer, myndigheter och forskningsinstitut vill vi också förbättra kunskapen om livsmedelssäkerhet och dricksvattenberedskap hos både producenter och konsumenter. Vi anser därför att åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet bör tillföras 10 miljoner kronor mer än vad regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2025.

Vi står även inför en rad utmaningar relaterade till vår dricksvattenförsörjning. Klimatkrisen väntas öka risken för förorenat dricksvatten. För oss är det av största vikt att trygga en säker dricksvattenförsörjning. Vi har åstadkommit viktiga framsteg i EU när det kommer till vattenfrågorna. Ett exempel är EU:s ramdirektiv för vatten. Nu måste Sverige leva upp till dessa krav på god ekologisk och kemisk status i våra vattenmiljöer. Vi anser också att dricksvattnet och våra dricksvattentäkter måste få ett starkare lagligt skydd.

Klimatförändringarna medför konsekvenser för säkerhetsläget, både globalt och nationellt. Värmeböljor, skyfall och andra oväntade händelser har påmint oss om klimatets alltmer påtagliga påverkan på vår vardag. Vi har sett hur vädret kan ställa till det – översvämningar som skapar kaos, bränder som hotar och snabba temperaturväxlingar som rubbar vår vardag. Ras, skred, erosion och översvämningar förväntas bli vanligare till följd av mer extremväder och i synnerhet fler kraftiga skyfall.

Sverige har hittills haft svårt att ta höjd för de risker och kostnader som det förändrade klimatet för med sig. Det hjälper inte att regeringens och Sverigedemokraternas budget ökar utsläppen av växthusgaser de kommande

åren och dessutom dragit ned på MSB:s och länsstyrelsernas resurser för klimatanpassning. Det är en farlig politik för Sverige som kommer att bli dyr för de svenska hushållen framöver. För att säkerställa ett tryggt och välfungerande samhälle behöver staten höja sin beredskap genom att prioritera åtgärder för klimatanpassning. Dessa åtgärder ersätter inte utsläppsminskningar utan fungerar som kompletterande insatser för att hantera de oundvikliga effekterna av klimatförändringarna. Vi anser därför att anslaget för arbetet med klimatanpassning bör ökas med 100 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025.

Sverige ska ha högt satta miljömål för industriell verksamhet med välfungerande samråd med berörda intressen. Däremot är det besvärande att tillståndprocesserna inte sällan är tidsutdragna och svårförutsägbara. Reformering av ramverken i form av lagstiftning och regelverk är en viktig del för att Sverige ska få bättre fungerande tillståndprocesser och därmed underlätta för ny industrialisering och förverkligandet av klimatomställningen.

Något som vi bedömer som centralt för att effektivisera tillståndprocesserna är Miljöprövningsutredningens förslag om att ändringstillstånd blir huvudregel så att fler verksamheter kan ändra sina tillstånd på ett lättare sätt. I dag är det en lämplighetsfråga i vilka fall ett ändringstillstånd ska kunna meddelas. Lämplighetsbedömningen är resurskrävande och i de flesta fall medges inte ändringstillstånd. I förlängningen kan detta innebära att de önskade effektiviseringarna av tillståndprocesserna uteblir, med uteblivna eller försenade investeringar som följd. Trots detta föreslår regeringen att huvudregeln även i fortsättningen ska vara att myndigheterna bedömer lämpligheten. Därmed menar vi att samma restriktiva tolkning som görs i dag kommer att fortsätta att tillämpas. Vi menar i stället att genom att Miljöprövningsutredningen har berett frågan om ändringstillstånd så finns det tillräckligt underlag för ett regeringsförslag i enlighet med utredningens förslag.

Socialdemokraterna vill bygga upp en stark inhemsk biodrivmedelsindustri. Genom att skapa en ren, grön energi på hemmaplan kan vi kombinera sänkta utsläpp med riktiga jobb, ekonomisk tillväxt och stabilitet i drivmedelspriserna. Därför föreslår vi en ny modell för inblandning av biodrivmedel – Sverigebränslet.

Vi föreslår en stabil basinblandning av biodrivmedel som ligger fastlagd över tid och som förutsägbart och stabilt ökar. Från 2024 ska nivån på basinblandningen ligga på 19,3 procent för diesel och 7,8 procent för bensen. För att hålla priserna stabila vill vi att en del av Sverigebränslet ska vara en s.k. tilläggsinblandning som kan variera mer över tid och utifrån prisbilden. Därmed kan vi öka eller minska tilläggsinblandningen beroende på omvärldsläget.

Utöver detta föreslår vi att Sverige går över från den europeiska dieselstandarden MK1 till MK3 som kan hantera större inblandning av biobränsle och ger drivmedelsbolagen större utbud av leverantörer. Det skulle möjliggöra att drivmedel som säljs i Sverige i större utsträckning kan inhandlas på en

europaisk marknad och vice versa, vilket kan ha en prisdämpande effekt. Vi anser även att Sverige måste verka för att möjliggöra en differentiering av skatten på hållbara biodrivmedel och fossila drivmedel på EU-nivå då det är en principiellt viktig fråga att klimatsmarta bränslen inte beskattas på samma sätt som fossila bränslen. Regeringen bör fortsätta Sveriges påverkansarbete mot EU för att biodrivmedel ska gynnas framför fossila drivmedel även efter 2026. Genom att stimulera den inhemska produktionen av biodrivmedel kan vi sänka utsläppen och samtidigt stärka Sverige som land.

2. Totalförsvaret 2025–2030 (C)

Anders Karlsson (C) anför:

Jag står bakom utskottets ställningstagande i de delar som berör utskottets beredningsområde när det gäller totalförsvaret. I detta särskilda yttrande vill jag utveckla mitt ställningstagande när det gäller olika aspekter att ta i beaktande i det framtida totalförvarsarbetet.

Drömmen om ”den eviga freden” efter kalla kriget har medfört decennier av sänkta ambitioner för såväl Försvarsmakten som landets egna självförsörjning av mat. När det gäller försvaret har Sverige vaknat och det är bra. Nu behöver samma resa göras när det gäller maten – inte minst eftersom det är en oerhört viktig del av Sveriges försvarsförmåga.

Trots det har svensk livsmedelsproduktion under de senaste åren kraftigt minskat. Bara sedan 1980-talet har över 9 000 jordbruksföretag lagts ned och mängden brukad åkermark har minskat. Detta gör oss sårbara, särskilt i tider av kris och – om olyckan skulle vara framme – krig. Av den anledningen måste konkurrenskraften för den svenska livsmedelsproduktionen stärkas; annars kommer än fler jordbrukare att tvingas lägga ned sin verksamhet.

Sedan 1995 har böndernas andel av varje matkrona i butik i praktiken halverats. I dag går ca 10 öre av varje krona till bonden. Följden är fler olönsamma jordbruk, mer centraliserad stordrift och ett ökat beroende av import och fungerande leveranskedjor. Varannan tugga mat måste i dag importeras. Det är en synnerligen dålig situation vid en större kris eller i värsta fall krig. Där är beredskapen helt enkelt för svag.

Att lasta skatter och avgifter på bonden, slakteriet, transporterna, livsmedelsförädlare och andra aktörer i flera led pumpar systematiskt upp kostnaden för slutprodukten i butik. Det sänker konkurrenskraften för svenska jordbruk på ett sätt som bromsar vad som skulle kunna vara en betydligt mer välmående landsbygdsnäring. Därför vill jag och mitt parti se ett spårbyte. Livsmedelskedjans främsta syfte kan inte vara att leverera skatter och avgifter till det offentliga, utan den behöver fylla en viktigare funktion.

Om vi gör jordbruket och livsmedelsproduktionen mer lönsamt så kommer vi att kunna få mer konkurrenskraftig svensk mat, fler småskaliga producenter och därmed också en högre beredskap genom decentraliserad produktion.

Inhemska produktion av biodrivmedel är också en viktig del av vår försvarsberedskap. När krisen kommer går det inte att förlita sig på långa

transporter av fossila bränslen från andra delar av världen. Det här är en viktig anledning till att försvaret behöver tillgång till olika typer av just biobränslen som framställs i Sverige – även här med utgångspunkten i jord- och skogsbruket.

Sverige är i dag totalt beroende av omvärlden för sin import av råolja, inte minst från Ryssland. En stor del av den globala råoljeproduktionen sker också i oroliga och instabila områden i världen. Detta sammantaget med att användningen av fossil energi är skadlig för klimatet gör att skälen är många, och goda, att minska användandet och importen av fossil energi till förmån för förnybara och närproducerade energikällor. Vi vill ge ansvarig myndighet i uppdrag att beakta ett eventuellt behov av att inkludera etanol och biogas i beredskapslagringen av drivmedel.

Vi har goda resurser att möta en större del av efterfrågan med en högre andel inhemsk produktion. En ökad inhemsk produktion av biodrivmedel innebär en ökad försörjningstrygghet men skapar också utökat företagande och fler arbetstillfällen inom de gröna näringarna. Dessutom produceras biodrivmedel mest effektivt i bioraffinaderier där andra produkter samproduceras, vilket gynnar innovation, teknikutveckling och svensk ekonomi.

Hela samhället påverkas av det förändrade klimatet. Under lång tid har det blivit tydligt för alla och envar att vårt moderna samhälle är sårbart för konsekvenserna av ett allt varmare klimat med enorma skogsbränder, skyfall, smältande isar och värmeböljor som följd. Det går inte att värja sig mot bilderna från sommarens bränder och översvämningar i bl.a. Sverige, Grekland, Spanien Kanada och USA. Det räcker inte längre med att bara minska utsläppen och bromsa den globala upphettningen – vi måste också anpassa våra samhällen efter det förändrade klimatet.

Det innebär att vi behöver vidta åtgärder för att anpassa alla delar av vårt samhälle, från samhällsplanering och fysisk planering till vatten och avlopp, energiförsörjning, skogsbruk och jordbruk, industrier och besöksnäring m.m. Vi behöver klimatanpassa, både befintlig infrastruktur och för framtiden, exempelvis i fråga om var och hur vi bygger. Här behöver både kommuner och staten göra mer tillsammans.

Skyfall, höga vattenflöden, översvämningar, värmeböljor och periodvis torka kommer att leda till markant försämrade förutsättningar att erbjuda tjänster av den standard vi vant oss vid. Också ur ett beredskaps- och sårbarhetsperspektiv är tillgången på rent dricksvatten en viktig fråga, inte minst i den fortsatta totalförsvarsplaneringen. Ju robustare den grundläggande vatteninfrastrukturen är, desto mindre är sannolikheten för att dricksvattnet ska bli otjänligt. Ur ett beredskapsperspektiv har frågan om tillgången på rent dricksvatten ytterligare dimensioner. Tidigare har vi inte behövt ta ställning till potentiella konkurrenssituationer mellan exempelvis jordbruket, energiproduktionen, välfärden och dricksvatten men framöver är det troligt att intressekonflikterna kommer att öka.

Sårbarheter inom dricksvattenförsörjningen kan mycket väl också vara sådant som kartläggs av en antagonist som inte vill vårt land väl. Det gäller

både digitala sårbarheter och skydd av anläggningar såsom exempelvis dricksvattentäkt. Frågan är alltså långt mycket större än en infrastrukturfråga även om sårbarheter och kontaminering av dricksvatten på grund av undermålig infrastruktur ensamt kan orsaka en kris med stora konsekvenser för människor och naturen. Ur ett beredskapsperspektiv handlar det inte bara om infrastrukturen utan också om att uthålligheten stärks och att tillgången på reservvattentäkt, nödvatten, reservkraft och andra kritiska resurser såsom kemikalier för rening finns så att dricksvattenproduktionen kan fortsätta även under störda förhållanden. Och det förebyggande arbetet räcker inte. Kommunerna behöver öva sin krisplanering både internt och i aktuella fall med dricksvattenproducenten, dricksvattendistributören och räddningstjänsten. Utöver det mest fundamentala behovet av dricksvatten är en god vattentillgång också en nödvändig förutsättning för stora delar av livsmedelsproduktionen, industrin och grundläggande välfärdstjänster.

BILAGA 8

Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU4y

Totalförsvaret 2025–2030

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet beslutade den 22 oktober 2024 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 och eventuella följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till förslag i följdmotionerna 2024/25:3254 (S) yrkande 6, 2024/25:3247 (V) yrkande 18 och 2024/25:3257 (MP) yrkande 7 som berör utskottets beredningsområde. Näringsutskottet anser att försvarsutskottet bör avstyrka de tre yrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, V, MP).

Utskottets överväganden

Totalförsvaret 2025–2030

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringens proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 innehåller förslag om ett nytt mål för totalförsvaret, nya mål för det militära försvaret respektive civila försvaret samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation. Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Regeringen behandlar utifrån denna utgångspunkt totalförsvarets fortsatta utveckling inklusive en initial bedömning av Nato-medlemskapets konsekvenser för utformningen av det militära och civila försvaret.

I de närmast följande avsnitten återges en sammanfattning av de delar av propositionen som berör näringsutskottets beredningsområde, med särskilt fokus på de avsnitt som har koppling till de följdmotionsyrkanden som utskottet har valt att yttra sig över.

Det civila försvaret

Mål för det civila försvaret

Regeringen gör bedömningen att förmågan inom det civila försvaret behöver stärkas även fortsättningsvis och att takten i utvecklingen behöver öka. Det civila försvaret ska byggas utifrån de krav som ställs vid höjd beredskap och ytterst krig. Beredskapsstrukturen för civilt försvar och krisberedskap behöver fortsätta att utvecklas. Regeringen konstaterar även att en stark försörjningsberedskap bidrar till att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna.

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen ska godkänna det mål för det civila försvaret som ska gälla fr.o.m. 2025. Målet ska enligt förslaget vara att det civila försvaret har förmåga att

- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt bidra till det militära försvarets förmåga
- skydda civilbefolkningen
- upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar.

Näringslivets roll inom ramen för det ekonomiska försvaret

Regeringen konstaterar att näringslivets aktörer har en viktig roll för det allmänna och att deras bidrag är centralt för totalförsvarets förmåga. För att näringslivet ska kunna fortsätta sin verksamhet även i störda förhållanden och i värsta fall krig krävs det enligt regeringen förberedelser i fredstid.

Regeringen redovisar vidare ett antal pågående utredningsuppdrag och meddelar avsikten att utifrån kommande redovisningar av dessa uppdrag fortsätta att utveckla arbetet med näringslivets roll inom försörjningsberedskapen. Utöver detta pekar regeringen på att en särskild utredare har i uppdrag att kartlägga vilka varor och tjänster i Sverige som har väsentlig betydelse för möjligheterna att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet eller där allvarliga konsekvenser i övrigt riskerar att uppstå om varan eller tjänsten inte tillgängliggörs.

Regeringen framhåller också att många myndigheter är beroende av tjänster och resurser från bolag med statligt ägande och nämner att frågan om totalförsvarets behov ingår i en pågående översyn av statens ägarpolicy.

Försörjning av kritiska varor och tjänster samt utrikeshandel

Som ett led i att nå målet för det civila försvaret behöver nödvändig försörjning av kritiska varor och tjänster för totalförsvarets behov samt utrikeshandel upprätthållas vid fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen anser att statliga myndigheters ansvar inom dessa områden därför bör tydliggöras i den nuvarande beredskapsstrukturen för krisberedskap och civilt försvar.

Vidare anser regeringen att Sverige vid höjd beredskap måste kunna säkerställa totalförsvarets behov av varor och tjänster samt kunna upprätthålla handel med omvärlden.

Som Försvarsberedningen konstaterar finns det i dag inga utpekade beredskapsmyndigheter med ansvar för att upprätthålla handel med omvärlden. Det saknas även ett utpekat ansvar för att säkerställa industrins försörjning av råvaror och annat som är av central betydelse för att kunna upprätthålla produktionen av kritiska varor och tjänster.

Regeringen delar därför Försvarsberedningens bedömning att ansvaret för att upprätthålla nödvändig försörjning av kritiska varor och tjänster samt utrikeshandel behöver tydliggöras i den nuvarande beredskapsstrukturen för krisberedskap och civilt försvar. Regeringen har för avsikt att tydliggöra de statliga myndigheternas ansvar inom dessa områden.

Energiförsörjning

Regeringen konstaterar att Sverige blir alltmer beroende av en robust och pålitlig tillgång till energi. Störningar i energisystemet kan få omfattande konsekvenser för stora delar av samhället. En fungerande energiförsörjning är central för att ett samhälle ska fungera även vid höjd beredskap och ytterst krig.

Regeringen slår vidare fast att Sveriges energisystem behöver fortsätta att utvecklas för att möta ambitionshöjningen inom totalförsvaret. Trygg energiförsörjning handlar om att förebygga, motstå och hantera störningar i energiförsörjningen. Vid höjd beredskap kommer sannolikt behovet av att hantera störningar att öka. Regeringens ambition att utveckla och trygga energiförsörjningen avser förutom el också flytande drivmedel, gas, värme och kyla samt kopplingar mellan dessa områden.

Här nämner regeringen bl.a. förutsättningarna för att möta totalförsvarets behov av flytande drivmedel och ökad redundans för den viktigaste förbrukningen kopplad till det västsvenska naturgasnätet.

När det gäller flytande drivmedel är dagens beredskapslager av olja, enligt regeringen, en viktig resurs som behöver framtidssäkras, och förutsättningarna att kunna nyttja dem vid kris och höjd beredskap behöver säkerställas. Det handlar också om större marginaler i logistik- och leveranskedjor, vilket kan inkludera utökade lager, förmåga till reparation och förstärkt skydd.

Regeringen anser att energipolitiken behöver utvecklas för att kunna möta en ökad elanvändning. Här hänvisar regeringen till den omläggning av energipolitiken som har gjorts både för att möta det ökande elbehovet och för att säkra en trygg energiförsörjning och en effektiv omställning (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14, rskr. 2023/24:201). I sammanhanget konstaterar regeringen att all ny fossilfri elproduktion som bidrar till en snabb expansion av energisystemet behövs.

Ekonomisk inriktning för det civila försvaret

För att stärka Sveriges försvarsförmåga krävs det, enligt regeringens bedömning, tillskott till de anslag som finansierar åtgärder inom det civila försvaret. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen för 2025 medelstillskott inom en ekonomisk planeringsram för civilt försvar för den kommande försvarsbeslutsperioden 2025–2030. Tillskott görs bl.a. till utgiftsområde 21 Energi för finansiering av insatser kopplade till frågor om energiförsörjning och till utgiftsområde 24 Näringsliv för att säkerställa tillgången till viktiga grunddata.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3254 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om en ny myndighet för ekonomisk beredskap och försörjningsberedskap. Motionärerna pekar på den yttersta vikten av att utveckla näringslivets förmåga att upprätthålla eller vid behov ställa om sin verksamhet för att samhället ska fungera vid fredstida krissituationer och under krig. De anser att det behövs en ny myndighet för utveckling och uppföljning av näringslivets försörjningsberedskap och ekonomiskt försvar för att ta ett starkt samhälleligt grepp om näringslivets beredskapsplanering, roll och ansvar. Myndigheten bör hantera frågor som hur försörjningskedjorna kan byggas upp och hur relationen stat–näringsliv–myndigheter ska samordnas för bästa effektivitet.

Ett tillkännagivande om att Sverige ska fasa ut sitt beroende av fossil olja och gas i syfte att stärka Sveriges säkerhet efterfrågas i kommittémotion 2024/25:3247 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 18. Motionärerna anför att klimatomställningen kräver en sådan utfasning och att den också bidrar till att minska Sveriges beroende av import från diktaturer. Motionärerna konsta-

terar bl.a. att en stor del av den ryska ekonomin bygger på inkomster från fossila bränslen. Energiomställningen minskar därmed inte bara hoten mot klimatet utan är, enligt motionärerna, också ett sätt att stärka säkerheten i Sverige och dess närområde.

Även i kommittémotion 2024/24:3257 av Emma Berginger m.fl. (MP) berörs betydelsen av att minska beroendet av fossila bränslen. Motionärerna anser att det behövs massiva satsningar på förnybar energi och på att elektrifiera stora delar av det svenska samhället. De pekar i sammanhanget på behovet av planering för att Försvarsmaktens fordon ska kunna fungera som en del av totalförsvaret i ett framtida energi- och bränslesystem som baseras på el och förnybara bränslen. I yrkande 7 efterfrågas ett tillkännagivande om att Sveriges försvar behöver anpassas både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att säkerställa funktionalitet i ett förändrat klimat.

Bakgrund och pågående arbete

Om fossila bränslen i den energipolitiska inriktningspropositionen

I juni 2024 tog riksdagen ställning till regeringens proposition Energipolitikens långsiktiga inriktning samt ett antal motionsyrkanden (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14, rskr. 2023/24:201).

I propositionen konstaterade regeringen bl.a. att en förutsättning för att klimatarbetet ska lyckas är att kol, olja och gas fasas ut både som bränsle och som råvara. Regeringen angav vidare att en långtgående elektrifiering av industrin och transportsektorn är nödvändig för att fasa ut kolet, oljan och fossilgasen. Regeringen framhöll också att utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter behöver vara i princip noll senast 2045 för att Sverige ska kunna nå det långsiktiga klimatmålet. Det bör i huvudsak ske genom en elektrifiering av transportsektorn men även genom ökad användning av fossilfria drivmedel och ökad transporteffektivitet. Mot denna bakgrund redovisade regeringen sin avsikt att arbeta för en successiv utfasning av fossil bensin och diesel.

I flera motionsyrkanden förordades olika åtgärder, inklusive en särskild omställningslag, för en snabb utfasning av fossila bränslen. Samtliga dessa yrkanden avstyrktes av utskottet som anförde följande:

En omfattande elektrifiering, inte minst av industri- och transportsektorerna, är en viktig nyckel till framgång när det gäller att fasa ut fossila bränslen. Utskottet förordar därför fullt fokus på utbyggnaden av olika former av elproduktion, infrastruktur för kraftöverföring, reformering av elmarknaden etc. snarare än ett allt för ensidigt fokus på utfasning av fossila bränslen innan fossilfria alternativ finns på plats. En särskild omställningslag utöver klimatlagen eller en särskild plan för utfasningen utöver de krav som ställs i klimatlagen anser utskottet därför inte vara nödvändig i dagsläget. Utskottet vill också påminna om att det i ett yttrande till miljö- och jordbruksutskottet så sent som i mars 2024 föreslog att miljö- och jordbruksutskottet skulle avstyrka motionsyrkanden på temat utfasning av fossila bränslen med motiveringen att en successiv utfasning av sådana bränslen och drivmedel är viktig för omställningen men att utfasningen behöver ske i en takt som är samhällsekonomiskt hållbar och med beaktande av

hushållens ekonomi och företagens konkurrensförmåga. Därmed avstyrks motionsyrkandena.

I några av motionerna berördes även frågor om drivmedelsberedskap och om beredskapslagring av fossilfria drivmedel. Även dessa yrkanden avstyrktes och här hänvisade utskottet till att regeringen i propositionen anförde att den svenska drivmedelsberedskapen bör vidareutvecklas och även inkludera fossilfria drivmedel, med särskilt fokus på inhemsk produktion av sådana bränslen.

Slutbehandlat tillkännagivande om import av rysk energi

Våren 2022 beslutade riksdagen om ett tillkännagivande om Sveriges energiförsörjning och import av rysk energi (bet. 2021/22:NU27, rskr. 2021/22:311). Tillkännagivandet utgick från ett utskottsinitiativ som väcktes i kölvattnet av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, som inleddes i februari samma år. Utskottet stod enhälligt bakom tillkännagivandet. I sitt ställningstagande underströk utskottet vikten av att regeringen fortsättningsvis tydligt och med kraft driver linjen i EU att det europeiska beroendet av rysk energi, inte minst fossil energi, snarast praktiskt möjligt ska upphöra. Vidare ansåg utskottet att regeringen bör driva frågan om att EU ska ta fram ett regelverk för ursprungsmärkning av fossil energi som i första hand avser den fossila energins geografiska ursprung. Slutligen ansåg utskottet att det behövs åtgärder så att Sverige upphör med import av rysk energi när det är möjligt, inte minst fossila bränslen som naturgas och olja. Regeringen borde, enligt utskottets uppfattning, granska vilken import som förekommer för att därefter överväga olika alternativ som är juridiskt och praktiskt möjliga när det gäller både skyndsamma och mer långsiktiga åtgärder för att trygga Sveriges energiförsörjning.

Våren 2024 redogjorde regeringen för vilka åtgärder som hade vidtagits med anledning av tillkännagivandet (skr. 2023/24:75). Följande anfördes:

Regeringen uttalade i budgetpropositionen för 2024 följande angående tillkännagivandet (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21 avsnitt 2.6 s. 16). Regeringen har i förhandlingar inom EU drivit och kommer fortsättningsvis att driva de frågor som omfattas av tillkännagivandet och som berör frågeställningar som hanteras inom EU. Beroendet av rysk gas i EU, och därmed även Sverige, har minskat kraftigt sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Svenska energiaktörer importerar inte längre vare sig olja eller uran från Ryssland. Vad gäller importen av rysk fossilgas så har den minskat kraftigt till Sverige. Gasanvändningen i Sverige har även minskat med omkring 23 procent. Vidare har regeringen i arbetet inom EU lyft frågan om att ursprungsgarantier även ska kunna utfärdas för fossilgas. Slutligen har regeringen i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 21 avsnitt 2.8 s. 30) uttalat att regeringen genom arbetet i EU kommer att verka för att ta fram gemensamma åtgärder som kommer att stärka försörjningstryggheten, minska importen av fossil energi från Ryssland och minska energipriserna. Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat, vilket har redovisats i budgetproposition för 2024.

I ett yttrande till konstitutionsutskottet (yttr. 2023/24:NU3y) konstaterade utskottet att tillkännagivandet redovisades som slutbehandlat i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 21) och att utskottet då inte hade några invändningar mot regeringens bedömning (bet. 2023/24:NU3).

Beredskapssektorn Energiförsörjning prioriteras

I ett gemensamt inlägg på regeringens webbplats den 29 oktober 2024 från statsråden Ebba Busch, Carl-Oskar Bohlin och Romina Pourmokhtari slås det fast att beredskapssektorn Energiförsörjning prioriteras i totalförsvarspropositionen för 2025–2030. Statsråden redovisar att regeringen i budgetpropositionen för 2025 har föreslagit att medel ska avsättas för ökad elberedskap inklusive civilplikt. Vidare konstaterar de att fr.o.m. 2028 föreslås det att 1,4 miljarder kronor ska tillföras årligen för åtgärder som bl.a. syftar till att stärka elberedskapen exempelvis genom ödrift, reparationsberedskap som inkluderar både personal och materiel, utbildning och övning samt fortifikatoriskt skydd.

Utöver detta anges det att Affärsverket svenska kraftnät på regeringens uppdrag har analyserat behovet av civilplikt inom elförsörjningen. Regeringen har därför fattat beslut om att totalförsvarspliktiga personer, som redan har viss utbildning eller kompetens inom områdena elförsörjning och räddningstjänst, kommer att kunna utredas för och sedan skrivas in för en kort grundutbildning. Efter avklarad utbildning kommer dessa personer att kunna krigsplaceras med civilplikt.

Utskottets ställningstagande

I propositionen föreslår regeringen ett nytt mål för det civila försvaret. I arbetet med att utveckla det civila försvaret i syfte att nå detta mål tangeras ett antal områden som tillhör utskottets beredningsområde. Utskottet konstaterar i det sammanhanget att regeringen lyfter fram näringslivets roll som en viktig aktör, bl.a. när det gäller det ekonomiska försvaret. Utskottet noterar i anslutning till detta också att regeringen har gett Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Tillväxtverket och en särskild utredare uppdrag som kommer att kunna ge en god grund för det fortsatta arbetet med att utveckla näringslivets roll inom försörjningsberedskapen. Vidare vill utskottet påminna om att regeringen i propositionen pekar på att ansvaret för att upprätthålla nödvändig försörjning av kritiska varor och tjänster samt utrikeshandel behöver tydliggöras i den nuvarande beredskapsstrukturen för krisberedskap och civilt försvar. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att föregripa detta utredningsarbete och redan i detta läge förorda att det inrättas en ny myndighet för ekonomisk beredskap och försörjningsberedskap i linje med vad som föreslås i motion 2024/25:3254 (S) yrkande 6.

Energiförsörjningsfrågorna är enligt utskottets mening centrala utmaningar för det civila försvaret. Utan en under de givna förhållandena väl fungerande energiförsörjning kan både försvarsförmågan och försvarsviljan hämmas på

ett sätt som hotar det svenska samhället. Även i mindre allvarliga krissituationer är energiförsörjningen mycket betydelsefull för att det ska vara möjligt att upprätthålla samhällsviktig verksamhet, för att hushållskunder ska kunna värma upp sina bostäder, för att transportsystemet ska fungera och för att näringslivet ska kunna fortsätta att verka. Enligt utskottets bedömning råder det en bred politisk samsyn om vikten av att energiförsörjningen säkerställs under normala förhållanden och fredstida kriser såväl som under höjd beredskap och ytterst även under krig.

Med detta sagt vill utskottet instämma i det som anförs i två av de aktuella motionerna när det gäller uppfattningen att Sverige bör sträva efter att minska beroendet av fossila bränslen i allmänhet och inte minst sådana som importeras från länder med ett tvivelaktigt styre. Denna strävan är inte bara gynnsam ur klimatperspektiv, utan bidrar också till att frigöra Sverige från säkerhetspolitiskt skadliga beroendeförhållanden. Därför välkomnar utskottet att regeringen i propositionen redovisar ett antal åtgärder som har vidtagits eller aviserats för att förebygga, motstå och hantera störningar i energiförsörjningen när det gäller el, flytande drivmedel, gas, värme och kyla.

Utskottet vill också påminna om den pågående omställningen av energipolitiken där fokus ligger på en omfattande elektrifiering av samhället, vilket i sin tur bidrar till att minska behovet av fossila bränslen eftersom den svenska elproduktionen i stort sett redan är fossilfri och den tillkommande produktionen också förväntas vara det.

Med anledning av det som sägs i motionerna om vikten av att fasa ut fossila bränslen ur det svenska energisystemet vill utskottet även upprepa det utskottet anförde när motionsyrkanden med liknande inriktning avslogs av riksdagen i samband med behandlingen av regeringens energipolitiska inriktningsproposition våren 2024. Utskottet förordade då och vidhåller den uppfattningen att en omfattande elektrifiering, inte minst av industri- och transportsektorerna, är en viktig nyckel till framgång när det gäller att fasa ut fossila bränslen. Utskottet anser emellertid fortfarande att arbetet bör inriktas på utbyggnaden av olika former av elproduktion, infrastruktur för kraftöverföring, reformering av elmarknaden etc. snarare än ett alltför ensidigt fokus på utfasning av fossila bränslen innan fossilfria alternativ finns på plats. Därtill anser utskottet fortfarande att en successiv utfasning av fossila bränslen och drivmedel är viktig för omställningen men att en sådan utfasning behöver ske i en takt som är samhällsekonomiskt hållbar och med beaktande av hushållens ekonomi och företagens konkurrensförmåga. I samma ärende konstaterade utskottet att regeringen i den energipolitiska inriktningspropositionen anförde att den svenska drivmedelsberedskapen bör vidareutvecklas och även inkludera fossilfria drivmedel, med särskilt fokus på inhemsk produktion av fossilfria bränslen.

Sammantaget innebär detta att utskottet anser att försvarsutskottet bör avstyrka de två motionsyrkanden som berör frågor om utfasning av fossila bränslen och om anpassning av försvarets energianvändning, dvs. motionerna 2024/25:3247 (V) yrkande 18 och 2024/25:3257 (MP) yrkande 7. Som redan

har framgått ovan är det utskottets uppfattning att försvarsutskottet dessutom bör avstyrka motion 2024/25:3254 (S) yrkande 6.

Stockholm den 14 november 2024

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Monica Haider (S), Jessica Stegrud (SD), Marianne Fundahn (S), Josef Fransson (SD), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Louise Eklund (L), Johnny Svedin (SD), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lorena Delgado Varas (V), Lili André (KD) och Rebecka Le Moine (MP).

Avvikande meningar

1. Totalförsvaret 2025–2030 (S)

Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S) anför:

Näringslivets roll inom ramen för det civila försvaret måste stärkas. Näringslivets förmåga att upprätthålla eller vid behov ställa om sin verksamhet är, enligt vår uppfattning, av yttersta vikt för att samhället ska fungera vid fredstida krissituationer och krig. Därför anser vi att regeringen skyndsamt bör utreda tillsättandet av en ny myndighet för utveckling och uppföljning av näringslivets försörjningsberedskap och ekonomiskt försvar. Därigenom kan staten ta ett starkt samhälleligt grepp om näringslivets beredskapsplanering, roll och ansvar. Frågor om hur försörjningskedjorna kan byggas och hur relationen stat–näringsliv–myndigheter ska stärkas för största möjliga effektivitet bör få större uppmärksamhet och här anser vi alltså att en myndighet behöver svara för samordningen.

Det anförda innebär att vi instämmer i det som sägs i motion 2024/25:3254 (S) yrkande 6 om att en myndighet enligt ovan bör inrättas och vi förordar således att försvarsutskottet ska tillstyrka det yrkandet. De övriga motionsyrkanden som behandlas i yttrandet bör avstyrkas av försvarsutskottet.

2. Totalförsvaret 2025–2030 (V)

Lorena Delgado Varas (V) anför:

En fungerande svensk försvars- och säkerhetspolitik kräver inte bara en modern försvarsmakt utan också att det svenska samhällsbygget är robust och motståndskraftigt och att samhällsviktiga verksamheter har tillräckliga resurser under ett normalläge. Bara då är det möjligt att möta stora kriser och i värsta fall även krig.

Även om det förefaller vara osannolikt att ett enskilt militärt angrepp skulle riktas mot vårt land skulle Sverige oundvikligen påverkas av en säkerhetspolitisk konflikt eller kris i närområdet. I dag är klimatkrisen och dess konsekvenser ett av de allvarligaste hoten mot den globala säkerheten tillsammans med pandemier och stora avbrott i försörjningskedjorna.

Jag vill hävda att årtionden av privatiseringar och utförsäljningar av samhällsviktig verksamhet och en otillräcklig utbyggnad av förnybar energi – för att bara nämna några brister – inte bara har gjort det svenska samhället svagare utan även urholkat totalförsvarets förmågor. Min grundläggande hållning är att i ett robust och motståndskraftigt samhälle är möjligheten för det offentliga att ha kontroll över den samhällsviktiga verksamheten central. Jag vill under-

stryka betydelsen av offentligt ägande, och offentlig styrning av samhällsviktig verksamhet som en del av arbetet med att bygga ett robust och säkert samhälle måste understrykas.

Det civila försvaret är en viktig del av totalförsvaret som måste stärkas. Jag anser att det är svårt att bygga ett civilt försvar om inte välfärden, infrastrukturen eller elförsörjningen fungerar från början.

I anslutning till detta vill jag peka på nödvändigheten i att fasa ut all användning av fossil olja och gas. Detta har jag och andra företrädare för Vänsterpartiet krävt under många år, inte minst av klimatskäl. Ur ett totalförsvarsperspektiv skulle ett minskat fossilbränsleberoende dessutom göra att beroendet av import från många av världens diktaturer skulle minska. Att en stor del av den ryska ekonomin består av inkomster från fossila bränslen som olja och gas, väcker till eftertanke. Energiomställning bort från fossila bränslen blir därigenom inte bara en klimatpositiv handling utan också ett sätt öka den svenska försörjningstryggheten och att stärka säkerheten i Sverige och dess närområde.

Med hänvisning till det anförda instämmer jag således i det som sägs i motion 2024/25:3247 (V) yrkande 18 om att riksdagen bör rikta ett tillkännagivande till regeringen om att Sverige ska fasa ut sitt beroende av fossil olja och gas i syfte att stärka Sveriges säkerhet. Jag anser därmed att försvarsutskottet bör tillstyrka yrkandet. De övriga motionsyrkanden som behandlas i yttrandet bör avstyrkas av försvarsutskottet.

3. Totalförsvaret 2025–2030 (MP)

Rebecka Le Moine (MP) anför:

Jag och andra företrädare för Miljöpartiet har under lång tid verkat för en snabbar och mer omfattande uppbyggnad av totalförsvaret – både det militära och det civila försvaret. Jag anser att försvaret ska vara defensivt till sin karaktär, med fokus på att skydda befolkningen, samhället och miljön och utgå från en bred syn på säkerhet. Det måste finnas en beredskap för att kunna möta både militära hot men också andra hot, såsom klimatförändringar och naturkatastrofer, pandemier och cyberangrepp.

Jag står bakom huvudinriktningen i Försvarsberedningens rapporter liksom stora delar av totalförsvarspropositionen. Däremot anser jag att regeringen inte har beaktat klimathotet i tillräcklig utsträckning i det arbetet. Klimathotet lyfts i omvärldsbevakningen i propositionen men utan att mötas upp med konkreta insatser. Jag saknar åtgärder som är inriktade på att anpassa samhället till konsekvenserna av ett förändrat klimat men också sådana som syftar till att på allvar bromsa de negativa effekterna på klimatet, inte minst åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser.

Jag anser att Sveriges civila försvar och krisberedskap behöver dimensioneras utifrån ett förändrat klimat där efterfrågan på krishantering kan väntas öka. Klimatomställningen berör hela samhället, och Försvarsmakten kan inte

stå utanför denna omställning. Försvaret måste därför bidra till minskade utsläpp och måste dessutom anpassas för att fungera i ett samhälle som har ställt om i en mer hållbar riktning. Det handlar t.ex. om att försvaret måste göras sig av med sitt fossilbränsleberoende. När samhället satsar massivt på förnybar energi och på en bred elektrifiering måste försvaret hänga med i utvecklingen. Därför krävs det planering för att exempelvis Försvarsmaktens fordon ska kunna fungera som en central del av totalförsvaret när ett framtida energi- och bränslesystem till stor del är baserat på el och förnybara bränslen.

Den uppfattning jag därmed har redovisat sammanfaller med det som framförs i motion 2024/25:3257 (MP) yrkande 7, dvs. att riksdagen bör rikta ett tillkännagivande till regeringen om att Sveriges försvar behöver anpassas både för att minska verksamhetens klimatpåverkan och för att säkerställa funktionalitet i ett förändrat klimat. Jag anser således att försvarsutskottet bör tillstyrka det aktuella yrkandet. De övriga motionsyrkanden som behandlas i yttrandet bör avstyrkas av försvarsutskottet.